

COVID-19: THE GREAT RESET

KLAUS SCHWAB
THIERRY MALLERET

FORUM PUBLISHING

O knihe Covid-19: Veľký reset

Od svojho vstupu na svetovú scénu program COVID-19 dramaticky odstránil doterajšie písmo o tom, ako riadiť krajiny, žiť s ostatnými a podieľať sa na globálnej ekonomike. Autor: Zakladateľ Svetového ekonomického fóra Klaus Schwab a autor Mesačného barometra Thierry Malleret, COVID-19: The Great Reset zvažuje svoje ďalekosiahle a dramatické dôsledky pre zajtrajší svet.

Hlavným cieľom knihy je pomôcť pochopiť, čo prichádza v mnohých doménach. Publikovaný v júli 2020, uprostred krízy a keď ešte môžu vzniknúť ďalšie vlny infekcie, je hybridom medzi súčasnou esejou a akademickou snímkou rozhodujúceho okamihu histórie. Zahŕňa teóriu a praktické príklady, ale je predovšetkým vysvetľujúca a obsahuje veľa dohadov a predstáv o tom, ako by mohol a možno by mal vyzeráť postpandemický svet.

Kniha má tri hlavné kapitoly, ktoré ponúkajú panoramatický prehľad o budúcej krajine. Prvá hodnotí, aký dopad bude mať pandémia na päť kľúčových makro kategórií: ekonomické, spoločenské, geopolitické, environmentálne a technologické faktory. Druhá časť sa zameriava na mikroskopické účinky na konkrétne odvetvia a spoločnosti. Tretia hypotéza o povahe možných následkov na individuálnej úrovni.

Začiatkom júla 2020 sme na križovatke, tvrdia autori filmu COVID-19: The Great Reset. Jedna cesta nás povedie k lepšiemu svetu: inkluzívnejšia, spravodlivejšia a úctyhodnejšia k matke prírode. Druhá nás zavedie do sveta, ktorý sa podobá tomu, ktorý sme práve zanechali - ale horší a neustále prenasledovaný nepríjemnými prekvapeniami. Musíme to teda napraviť. Hroziace výzvy mohli byť dôslednejšie, ako sme si doteraz predstavovali, ale naša schopnosť resetovať mohla byť tiež väčšia, ako sme si predtým trúfali dúfať

O autoroch

Profesor Klaus Schwab

(1938, Ravensburg, Nemecko) je zakladateľom a výkonným predsedom Svetového ekonomického fóra. V roku 1971 vydal *Modern Enterprise Management in Mechanical Engineering*. V tejto knihe tvrdí, že spoločnosť musí slúžiť nielen akcionárom, ale všetkým zúčastneným stranám na dosiahnutie dlhodobého rastu a prosperity. V tom istom roku založil na podporu koncepcie zainteresovaných strán Svetové ekonomické fórum.

Profesor Schwab je držiteľom doktorátu z ekonómie (University of Fribourg) a inžinierstva (Swiss Federal Institute of Technology) a magisterský titul z verejnej správy (MPA) získal na Kennedyho School of Government na Harvardovej univerzite. V roku 1972 sa okrem vedúcej úlohy na fóre stal profesorom na Ženevskej univerzite. Odvtedy získal množstvo medzinárodných a národných vyznamenaní vrátane 17 čestných doktorátov. Jeho posledné knihy sú Štvrtá priemyselná revolúcia

(2016), celosvetový bestseller preložený do 30 jazykov, a Shaping the Future of the Fourth Industrial Revolution
(2018)

Thierry Malleret

(1961, Paríž, Francúzsko) je riadiacim partnerom Mesačného barometra, stručnej prediktívnej analýzy poskytnutej súkromným investorom, globálnym riaditeľom a tvorcom verejnej mienky a rozhodovacím orgánom. Medzi jeho profesionálne skúsenosti patrí založenie siete Global Risk Network na Svetovom ekonomickom fóre a vedenie jeho programového tímu.

Malleret bol vzdelávaný na Sorbonne a Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales v Paríži a na St Antony's College v Oxforde. Je držiteľom magisterského titulu v odbore ekonómia a história a titulu PhD v odbore ekonómia. Jeho kariéra pokrýva investičné bankovníctvo, think-tanky, akademickú obec a vládu (trojročné pôsobenie v kancelárii predsedu vlády v Paríži). Napísal niekoľko obchodných a akademických kníh a vydal štyri romány. Žije vo francúzskom Chamonix so svojou manželkou Mary Anne

ÚVOD

Celosvetová kríza vyvolaná pandémiou koronavírusov nemá v moderných dejinách obdobu. Nemôžeme byť obvinení z hyperboly, keď hovoríme, že vrhá náš svet ako celok a každý z nás jednotlivo do najnáročnejších období, ktorým sme čelili za posledné generácie. Je to náš určujúci okamih - s jeho spadom sa budeme zaoberať roky a veľa vecí sa navždy zmení. Prináša hospodárske narušenie monumentálnych rozmerov, vytvára nebezpečné a nestabilné obdobie na viacerých frontoch - politicky, sociálne, geopoliticky - vyvoláva hlboké obavy o životné prostredie a tiež rozširuje (zhubný alebo iný) dosah technológií do našich životov. Od dopadu týchto zmien nebude ušetrený žiadny priemysel ani podnik. Milióny spoločností riskujú zmiznutie a mnoho priemyselných odvetví čelí neistej budúcnosti; niekoľkým sa bude dariť. Na individuálnej báze sa pre mnohých rozlieha život tak, ako ho vždy vedeli, alarmujúcou rýchlosťou. Ale hlboké existenčné krízy tiež uprednostňujú introspekciu a môžu skrývať potenciál transformácie. Poruchy sveta - predovšetkým spoločenské rozdiely, nedostatok spravodlivosti, absencia spolupráce, zlyhanie globálneho riadenia a vodcovstva - sú dnes odhalené ako nikdy predtým a ľudia cítia, že nastal čas na znovobjavenie. Vznikne nový svet, ktorého kontúry si môžeme predstaviť aj nakresliť.

V čase písania tohto článku (jún 2020) sa pandémia globálne naďalej zhoršuje. Mnoho z nás uvažuje, kedy sa veci vrátia do normálu. Krátka odpoveď je: nikdy. Nič sa už nevráti k „zlomenému“ pocitu normálnosti, ktorý vládol pred krízou, pretože pandémia koronavírusu predstavuje zásadný inflexný bod na našej globálnej trajektórii. Niektorí analytici to nazývajú veľká bifurkácia, iní sa odvolávajú na hlbokú krízu „biblických“ rozmerov, ale podstata zostáva rovnaká: svet, ako sme ho poznali v prvých mesiacoch roku 2020, už nie je rozpustený v súvislosti s pandémiou. Prichádzajú radikálne zmeny s takým dôsledkom, že niektorí vedci odkazovali na éru „pred koronavírusom“ (BC) a „po koronavírusoch“ (AC). Naďalej nás prekvapí rýchlosť a neočakávaná povaha týchto zmien - pri vzájomnom vzájomnom vzťahu budú vyvolávať dôsledky druhého, tretieho, štvrtého a viac rádu, kaskádové efekty a nepredvídané výsledky. Pritom vytvoria „nový normál“ radikálne odlišný

od toho, ktorý budeme postupne zanechávať. Mnohé z našich presvedčení a predpokladov o tom, ako by svet mohol alebo mal vyzeráť, sa v priebehu procesu rozbijú.

Široké a radikálne vyhlásenia (napríklad „všetko sa zmení“) a všetko alebo nič, čiernobiela analýza by mali byť nasadené s veľkou opatrnosťou. Realita bude samozrejme oveľa jemnejšia. Pandémia sama o sebe nemusí úplne transformovať svet, ale je pravdepodobné, že urýchli mnohé zmeny, ktoré už prebiehali pred jej vypuknutím, čo následne uvedie do pohybu ďalšie zmeny. Jediná istota: zmeny nebudú lineárne a budú prevažovať ostré diskontinuity. COVID-19: Veľký reset

je pokusom identifikovať a osvetliť budúce zmeny a skromne prispieť, pokiaľ ide o vymedzenie toho, čo by sa mohlo podobať ich viac želateľnejšej a udržateľnejšej podobe.

Začnime uvedením vecí na pravú mieru: ľudia existujú už asi 200 000 rokov, najstaršie baktérie sú miliardy rokov a vírusy najmenej 300 miliónov rokov. To znamená, že s najväčšou pravdepodobnosťou pandémie vždy existovali a boli neoddeliteľnou súčasťou ľudských dejín, odkedy ľudia začali cestovať; za posledných 2000 rokov boli pravidlom, nie výnimkou. Vďaka svojej inherentne rušivej povahe sa epidémie v priebehu dejín ukázali ako sila trvalých a často radikálnych zmien: podnecovanie nepokojov, spôsobujúcich konflikty obyvateľstva a vojenské porážky, ale tiež spúšťanie inovácií, prekreslenie štátnych hraníc a často dláždenie cesty revolúciám. Záchvaty prinútili ríše zmeniť smer - napríklad Byzantská ríša, keď ju zasiahla Justiniánska mor v rokoch 541 - 542 - a niektoré dokonca úplne zmizli - keď aztécki a inkskí cisári zomreli s väčšinou svojich poddaných z európskych zárodkov. Súčasťou politického arzenálu boli vždy aj autoritatívne opatrenia zamerané na ich potlačenie. Nie je teda nič nové o uväznení a blokovaní uvalených na väčšinu sveta kvôli správe COVID-19. Sú bežnou praxou po celé storočia. Najskoršie formy uväznenia prišli s karanténami zavedenými v snahe potlačiť čiernu smrť, ktorá v rokoch 1347 až 1351 zabila asi tretinu všetkých Európanov. Pochádzajúce zo slova quaranta

(čo v taliančine znamená „štyridsať“), myšlienka zadržiavania ľudí na 40 dní vznikla bez toho, aby úrady skutočne pochopili, čo chcú obsahovať, ale opatrenia boli jednou z prvých foriem „inštitucionalizovaného verejného zdravia“, ktoré pomohli legitimizovať „narastanie moci“ moderným štátom.

[1]

Lehota 40 dní nemá lekársky základ; bol vybraný zo symbolických a náboženských dôvodov: Starý aj Nový zákon často odkazujú na číslo 40 v súvislosti s očistením - najmä na 40 dní Veľkého pôstu a 40 dní potopy v Genezis.

Šírenie infekčných chorôb má jedinečnú schopnosť podnecovať strach, úzkosť a masovú hystériu. Týmto spôsobom, ako sme videli, je to výzvou aj pre našu sociálnu súdržnosť a kolektívnu schopnosť zvládnuť krízu. Epidémie sú svojou povahou rozporuplné a traumatizujúce. To, proti čomu bojujeme, je neviditeľné; naša rodina, priatelia a susedia sa môžu stať zdrojmi infekcie; tie každodenné rituály, ktoré si vážime, ako napríklad stretnutie s priateľom na verejnom mieste, sa môžu stať prostriedkom prenosu; a orgány, ktoré sa nás snažia udržať v bezpečí vynútením zadržiavania, sú často vnímané ako činitelia útlaku. Počas histórie bolo dôležitým a opakujúcim sa vzorom hľadanie obetných baránkov a vina bola pevne kladená na outsidera. V stredovekej Európe boli Židia takmer vždy medzi obeťami najslávnejších pogromov vyvolaných morom. Jeden tragický príklad ilustruje tento bod: v roku 1349, dva roky po tom, čo sa čierna smrť začala šíriť po celom kontinente, boli v Štrasburgu na Valentína Židia, ktorí boli obvinení z šírenia moru znečisťovaním studní v meste. požiadal o konverziu. Asi 1 000 to odmietlo a bolo upálených zaživa. V tom istom

roku boli židovské komunity v ďalších európskych mestách zničené, čo ich prinútilo masívne migrovať do východnej časti Európy (v Poľsku a Rusku), čo trvalo zmenilo demografiu kontinentu. To, čo platí pre európsky antisemitizmus, sa týka aj vzostupu absolutistického štátu, postupného ústupu cirkvi a mnohých ďalších historických udalostí, ktoré možno v nemalej miere pripísať pandémiám. Zmeny boli také rozmanité a rozsiahle, že viedli k „koncu veku podriaďovania sa“, ukončili feudalizmus a poddanstvo a priniesli éru osvietenstva. Zjednodušene: „Čierna smrť mohla byť nepoznaným začiatkom moderného človeka.“

[2]

Ak by mor v stredovekom svete mohol vyprovokovať také hlboké spoločenské, politické a ekonomické zmeny, mohla by pandémia COVID-19 znamenať nástup podobného bodu obratu s dlhotrvajúcimi a dramatickými dôsledkami pre náš dnešný svet? Na rozdiel od určitých minulých epidémií COVID-19 nepredstavuje novú existenčnú hrozbu. Nebude to mať za následok nepredvídané masové hladomory alebo veľké vojenské porážky a zmeny režimu. Celá populácia nebude v dôsledku pandémie vyhladená ani presídlená. To sa však nerovná upokojujúcej analýze. V skutočnosti pandémia dramaticky zvyšuje existujúce nebezpečenstvá, ktorým sme nedokázali adekvátne čeliť príliš dlho. Urýchli tiež rušivé trendy, ktoré sa hromadili počas dlhšieho obdobia.

Aby sme mohli začať pripravovať zmysluplnú odpoveď, potrebujeme koncepčný rámec (alebo jednoduchú mentálnu mapu), ktorý nám pomôže zamyslieť sa nad tým, čo prichádza, a viesť nás pri jeho chápaní. Štatistiky ponúkané históriou môžu byť obzvlášť užitočné. Preto tak často hľadáme upokojujúcu „mentálnu kotvu“, ktorá by mohla slúžiť ako meradlo, keď sme nútení klásť si tvrdé otázky, čo sa zmení a do akej miery. Pri tom hľadáme precedens s otázkami ako: Je pandémia ako španielska chrípka z roku 1918 (odhaduje sa, že zabilo viac ako 50 miliónov ľudí na celom svete v troch po sebe idúcich vlnách)? Môže to vyzeráť ako veľká hospodárska kríza, ktorá sa začala v roku 1929? Existuje podobnosť s psychologickým šokom spôsobeným 11. septembrom? Existujú podobnosti s tým, čo sa stalo so SARS v roku 2003 a H1N1 v roku 2009 (aj keď v inom rozsahu)? Môže to byť ako veľká finančná kríza v roku 2008, ale oveľa väčšia? Správna, aj keď nevítaná odpoveď na všetky tieto otázky je: nie! Žiadne nezodpovedá dosahu a štruktúre ľudského utrpenia a ekonomického ničenia spôsobeného súčasnou pandémiou. Najmä hospodársky spad sa nijako nepodobá na krízu v moderných dejinách. Ako zdôraznilo mnoho hláv štátov a vlád uprostred pandémie, sme vo vojne, ale s nepriateľom, ktorý je neviditeľný, a samozrejme metaforicky: „Ak sa skutočne dá nazvať vojna tým, čím prechádzame, môže to byť určite nie je typický. Dnešného nepriateľa koniec koncov zdieľa celé ľudstvo“.

[3]

To znamená, že druhá svetová vojna by aj tak mohla byť jednou z najdôležitejších mentálnych kotiev v úsilí vyhodnotiť, čo príde ďalej. Druhá svetová vojna bola zásadnou transformačnou vojnou, ktorá vyvolala nielen zásadné zmeny globálneho poriadku a globálnej ekonomiky, ale priniesla aj radikálne posuny v sociálnych postojoch a viere, ktoré nakoniec vydláždili cestu pre radikálne nové politiky a ustanovenia sociálnych zmlúv (ako napríklad vstup žien do EÚ). zamestnancov predtým, ako sa stanú voličmi). Zjavne existujú zásadné rozdiely medzi pandémiou a vojnou (o ktorých sa budeme podrobnejšie zaoberať na nasledujúcich stranách), ale veľkosť ich transformačnej sily je porovnateľná. Oba majú potenciál byť transformačnou krízou z minulosti

nepredstaviteľné rozmery. Musíme si však dať pozor na povrchné analógie. Aj v najhoršom hororovom scenári zabije COVID-19 oveľa menej ľudí ako Veľké morové epidémie, vrátane čiernych úmrtí alebo druhej svetovej vojny. Dnešné hospodárstvo sa navyše nijako nepodobá na hospodárstvo minulých storočí, ktoré sa spoliehali na manuálnu prácu a poľnohospodársku pôdu alebo ťažký priemysel. V dnešnom vysoko vzájomne prepojenom a vzájomne závislom svete však bude vplyv pandémie presahovať (už aj tak ohromujúce) štatistiky týkajúce sa „jednoducho“ smrti, nezamestnanosti a bankrotov.

COVID-19: Veľký reset

je písaný a publikovaný uprostred krízy, ktorej následky sa budú vyvíjať v priebehu mnohých ďalších rokov. Niet divu, že sa všetci cítíme trochu zmätení - sentiment tak veľmi pochopiteľný, keď dôjde k extrémnemu šoku, ktorý so sebou prináša znepokojujúcu istotu, že jeho výsledky budú neočakávané aj neobvyklé. Túto podivnosť dobre zachytáva Albert Camus vo svojom románe *Mor* z roku 1947

: "Napriek tomu boli všetky tieto zmeny v jednom zmysle také fantastické a boli urobené tak unáhlene, že nebolo ľahké považovať ich za pravdepodobné, že budú mať nejakú stálosť." [4]

Teraz, keď je nad nami nepredstaviteľné, čo sa stane ďalej, bezprostredne po pandémie a potom v dohľadnej budúcnosti?

Je samozrejme ešte príliš skoro na to, aby ste s rozumnou presnosťou povedali, čo bude znamenať program COVID-19, pokiaľ ide o „významné“ zmeny, ale cieľom tejto knihy je ponúknuť niektoré koherentné a koncepčne spoľahlivé pokyny o tom, čo by mohlo nasledovať, a urobte to čo najkomplexnejším spôsobom. Naším cieľom je pomôcť našim čitateľom pochopiť mnohostranný rozmer zmien, ktoré prichádzajú. Prinajmenšom, ako budeme tvrdiť, pandémia urýchlí systémové zmeny, ktoré boli zjavné už pred krízou: čiastočný ústup od globalizácie, rastúce oddelenie väzieb medzi USA a Čínou, zrýchlenie automatizácie, obavy zo zvýšeného dohľadu, rastúca príťažlivosť politik v oblasti blahobytu, rastúci nacionalizmus a následný strach z prisťahovalectva, rastúca technologická sila, potreba, aby mali firmy okrem iných ešte silnejšiu prítomnosť na internete. Mohlo by to však ísť ďalej ako k obyčajnému zrýchleniu zmenou vecí, ktoré sa predtým zdali nezmeniteľné. Mohlo by to teda vyprovokovať zmeny, ktoré by sa pred vypuknutím pandémie zdali nepredstaviteľné, ako napríklad nové formy menovej politiky, ako sú peniaze vrtuľníka (už dané), prehodnotenie / rekalibrácia niektorých našich sociálnych priorit a rozšírené hľadanie spoločného dobra ako politický cieľ, pojem spravodlivosti pri získavaní politickej sily, radikálne sociálne a daňové opatrenia a drastické geopolitické zmeny.

Širší bod je tento: možnosti zmeny a výsledného nového poriadku sú teraz neobmedzené a sú viazané iba našou predstavivosťou, v dobrom aj v zlom. Spoločnosti by sa mohli pripraviť na to, aby sa stali viac rovnostárskymi alebo autoritárskymi, alebo aby sa zamerali na väčšiu solidaritu alebo individualizmus uprednostňujúce záujmy niekoľkých alebo mnohých; keď sa ekonomiky spamätajú, môžu sa vydať cestou väčšej inkluzívnosti a viac sa prispôsobiť potrebám našich globálnych spoločností, alebo sa môžu vrátiť k fungovaniu ako predtým. Rozumiete: mali by sme využiť túto bezprecedentnú príležitosť na reimagináciu nášho sveta v snahe urobiť ho lepším a odolnejším, keď sa objaví na druhej strane tejto krízy.

Sme si vedomí, že pokus pokryť rozsah a šírku všetkých problémov, ktorým sa venuje táto kniha, je nesmiernou úlohou, ktorá nemusí byť vôbec možná. Téma a všetky nejasnosti, ktoré sú s ňou spojené, sú gargantujské a mohli by zaplniť stránky publikácie, ktorá je

päťkrát väčšia ako táto. Naším cieľom väšak bolo napísať relatívne stručnú a jednoduchú knihu, ktorá čitateľovi pomôže pochopiť, čo prichádza v mnohých doménach. Aby sa čo najmenej prerušil tok textu, na konci knihy sa objavujú referenčné informácie a priame atribúty boli minimalizované. Publikované uprostred krízy a keď sa očakávajú ďalšie vlny infekcie, bude sa neustále vyvíjať, aby sa zohľadnila meniacia sa povaha predmetu. Budúce vydania budú aktualizované s ohľadom na nové zistenia, najnovší výskum, revidované politické opatrenia a priebežnú spätnú väzbu od čitateľov.

Tento zväzok je hybridom medzi ľahkou akademickou knihou a esejou. Zahŕňa teóriu a praktické príklady, ale je predovšetkým vysvetľujúca a obsahuje veľa dohadov a predstáv o tom, ako by mohol a možno by mal vyzeráť postpandemický svet. Neponúka jednoduché zovšeobecnenie ani odporúčania pre svet, ktorý sa posúva k novému normálu, ale veríme, že bude užitočný.

Táto kniha je štruktúrovaná do troch hlavných kapitol a ponúka panoramatický prehľad o budúcej krajine. Prvá hodnotí, aký dopad bude mať pandémie na päť kľúčových makro kategórií: ekonomické, spoločenské, geopolitické, environmentálne a technologické faktory. Druhá časť sa zameriava na mikroskopické účinky na konkrétne odvetvia a spoločnosti. Tretia hypotéza o povahe možných následkov na individuálnej úrovni

1. Mikro reset

Prvý úsek našej cesty napreduje v piatich makrokategoriách, ktoré ponúkajú komplexný analytický rámec na pochopenie toho, čo sa deje v dnešnom svete a ako by sa to mohlo vyvíjať. Kvôli ľahšiemu čítaniu cestujeme tematicky cez každú zvlášť. V skutočnosti sú vzájomne závislé, to je to, kde začneme: náš mozog nás núti uvažovať lineárne, ale svet, ktorý nás obklopuje, je nelineárny, to znamená: komplexný, adaptívny, rýchly a nejednoznačný

1.1 Koncepčný rámec - tri určujúce charakteristiky súčasného sveta

Makro reset nastane v kontexte troch prevládajúcich sekulárnych síl, ktoré dnes formujú náš svet: vzájomná závislosť, rýchlosť a zložitosť. Táto trojica vyvíja svoju silu v menšej alebo väčšej miere na nás všetkých, nech už sme kdekoľvek alebo kdekoľvek

1.1.1 Vzájomná závislosť

Ak by iba jediné slovo malo destilovať podstatu 21. storočia, potom by to musela byť „vzájomná závislosť“. Vedľajší produkt globalizácie a technologického pokroku ho možno v zásade definovať ako dynamiku vzájomnej závislosti medzi prvkami, ktoré tvoria systém. Skutočnosť, že globalizácia a technologický pokrok za posledných niekoľko desaťročí toľko pokročili, podnietila niektorých odborníkov, aby vyhlásili, že svet je teraz „hyper prepojený“ - variant vzájomnej závislosti na steroidoch! Čo znamená táto vzájomná závislosť v praxi? Jednoducho, svet je „zreťazený“: vzájomne prepojený. Na začiatku 90. rokov Kishore Mahbubani, akademický a bývalý diplomat zo Singapuru, zachytil túto realitu pomocou lodnej metafory: „Sedem miliárd ľudí, ktorí obývajú planétu Zem, už nežijú vo viac ako sto samostatných lodiach [krajinách]. Namiesto toho všetci žijú v 193 samostatných kajutách na tej istej lodi.“ Podľa jeho vlastných slov ide o jednu z najväčších transformácií vôbec. V roku 2020 túto metaforu sledoval ďalej v súvislosti s pandemiou a napísal: „Ak je nás teraz 7,5 miliárd ľudí uviaznutých na výletnej lodi infikovanej vírusom, má zmysel čistiť a čistiť iba

naše osobné kajuty, pričom ignorujeme chodby a vonkajšie vzduchové studne, ktorými vírus prechádza? Odpoveď je jednoznačná: nie. Napriek tomu sme to robili. ... Pretože sme teraz na jednej lodi, musí sa ľudstvo postarať o globálnu loď ako celok “.

[5]

Vzájomne závislý svet je svetom hlbokej systémovej prepojenosti, v ktorej sa všetky riziká navzájom ovplyvňujú prostredníctvom siete zložitých interakcií. Za takýchto podmienok už tvrdenie, že sa ekonomické riziko bude obmedzovať na ekonomickú sféru alebo že environmentálne riziko nebude mať dosah na riziká inej povahy (ekonomické, geopolitické atď.), Už nie je možné obhájiť. Všetci si môžeme myslieť, že ekonomické riziká sa zmenia na politické (ako napríklad prudký nárast nezamestnanosti vedúci k sociálnym nepokojom), alebo na technologické riziká, ktoré sa zmenia na spoločenské (napríklad otázka sledovania pandémie na mobilných telefónoch, ktorá vyvoláva spoločenský odpor). Ak sa posudzuje izolovane, jednotlivé riziká - či už ekonomického, geopolitického, spoločenského alebo environmentálneho charakteru - vyvolávajú mylný dojem, že je možné ich obmedziť alebo zmierniť; v reálnom živote to systémove prepojenie ukazuje ako umelý konštrukt. Vo vzájomne závislom svete sa riziká navzájom zosilňujú a majú pritom kaskádové účinky. Preto sa izolácia alebo zadržiavanie nemôžu rýmovať vzájomnou závislosťou a vzájomnou prepojenosťou

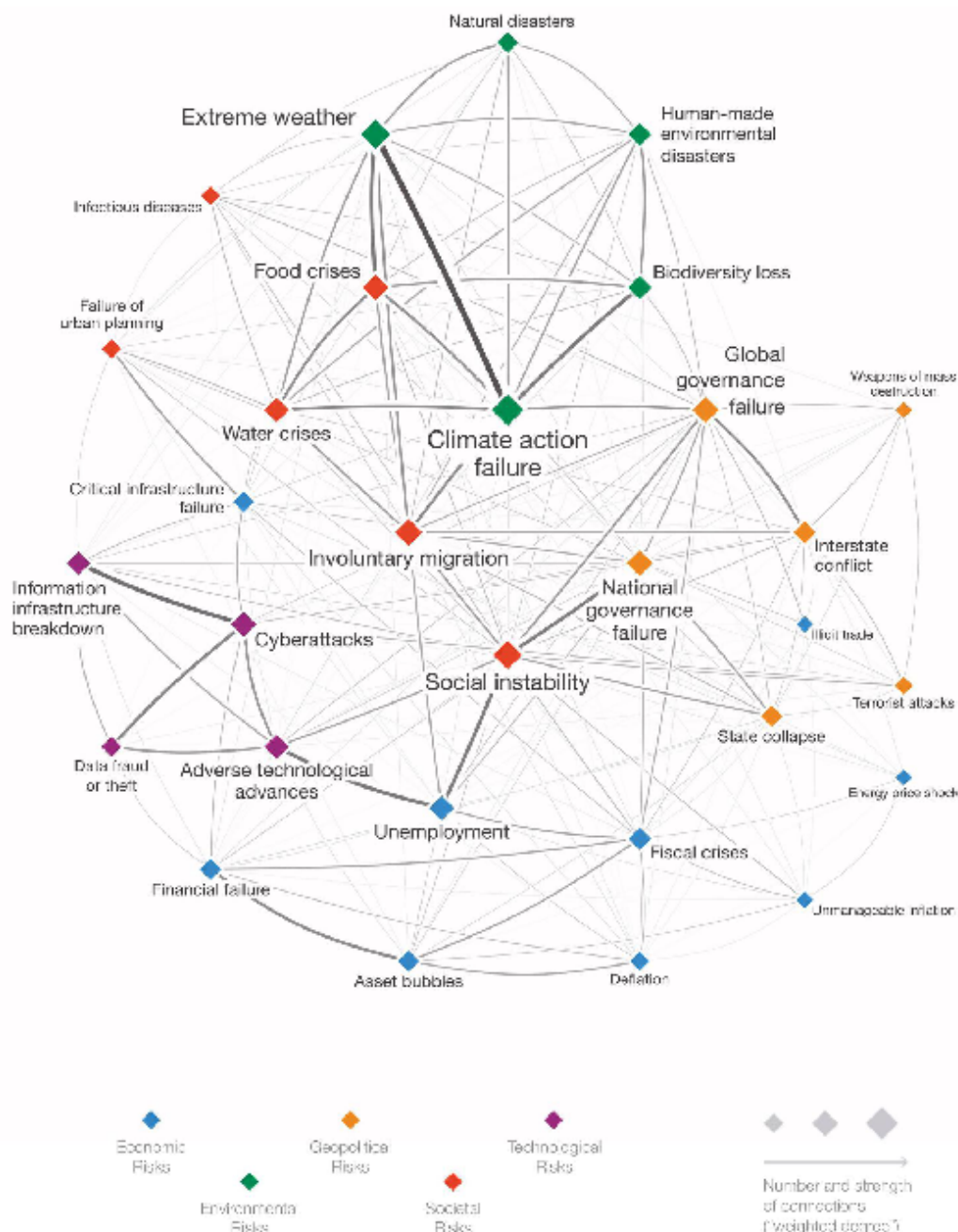
Nasledujúca tabuľka je prevzatá zo Správy o svetových ekonomických fórach o globálnych rizikách 2020

,

[6]

robí to prostým. Ilustruje vzájomne prepojenú povahu rizík, ktorým kolektívne čelíme; každé jednotlivé riziko sa vždy spája s rizikami z jeho vlastnej kategórie makra, ale aj s individuálnymi rizikami z ostatných kategórií makra (ekonomické riziká sa zobrazujú modrou farbou, geopolitické oranžovou farbou, spoločenské červenou farbou, environmentálne zelenou farbou a technologické fialovou farbou). Týmto spôsobom každé individuálne riziko ukrýva potenciál na vytvorenie ricochetových efektov vyvolaním ďalších rizík. Ako je zrejmé z grafu, riziko „infekčných chorôb“ musí mať priamy vplyv na „zlyhanie globálneho riadenia“, „sociálnu nestabilitu“, „nezamestnanosť“, „fiškálne krízy“ a „nedobrovoľnú migráciu“ (spomenieme len niekoľko). Každé z nich zase ovplyvní ďalšie individuálne riziká, čo znamená, že individuálne riziko, z ktorého reťazec účinkov vyšiel (v tomto konkrétnom prípade „infekčné choroby“), nakoniec zosilní mnoho ďalších rizík nielen vo svojej vlastnej makro kategórii (spoločenské riziká), ale aj v ďalších štyroch kategóriách makier. Toto zobrazuje fenomén nákazy systémovým pripojením. V nasledujúcich podkapitolách skúmame, čo môže pandemické riziko priniesť z ekonomického, spoločenského, geopolitického, environmentálneho a technologického hľadiska

Figure 1

Source: World Economic Forum, *The Global Risks Report 2020*, Figure IV: The Global Risks Interconnections Map 2020, World Economic Forum Global Risks Perception Survey 2019-2020

Vzájomná závislosť má dôležitý koncepčný účinok: znehodnocuje „premýšľanie o sile“. Pretože nakoniec záleží na konflácii a systémovej prepojenosti, je riešenie problému alebo hodnotenie problému alebo rizika izolovane od ostatných nezmyselné a márne. V minulosti toto „uvažovanie o sile“ čiastočne vysvetľuje, prečo toľko ekonómov nedokázalo predpovedať úverovú krízu (v roku 2008) a prečo tak málo politológov videlo príchod Arabskej jari (v roku 2011). Dnes je problém rovnaký s pandémiou. Epidemiológovia, odborníci na verejné zdravie, ekonómovia, sociálni vedci a všetci ďalší vedci a špecialisti,

ktorí sa zaoberajú činnosťou rozhodovacích orgánov pochopiť, čo je pred nami, je ťažké (a niekedy nemožné) prekročiť hranice ich vlastnej disciplíny. Preto je riešenie s komplexnými kompromismi, ako napríklad obmedzenie vývoja pandémie proti znovuotvoreniu ekonomiky, také ohavne ťažké. Je pochopiteľné, že väčšina odborníkov je nakoniec segregovaná do čoraz užších oblastí. Preto im chýba zväčšený pohľad nevyhnutný na spojenie mnohých rôznych bodiek, ktoré poskytujú úplnejší obraz, aký rozhodovatelia zúfalo potrebujú.

1.1.2 Rýchlosť

Vyššie uvedené pevne ukazuje na technologický pokrok a globalizáciu ako na primárnych „vinníkov“ zodpovedných za väčšiu vzájomnú závislosť. Okrem toho vytvorili takúto kultúru bezprostrednosti, že nie je prehnané tvrdiť, že v dnešnom svete sa všetko hýbe oveľa rýchlejšie ako predtým. Ak by sa mala vysvetliť táto ohromujúca rýchlosť, mala by sa určiť len jedna vec, nepochybne by to bol internet. Viac ako polovica (52%) svetovej populácie je teraz online, v porovnaní s menej ako 8% pred 20 rokmi; v roku 2019 sa po celom svete predalo viac ako 1,5 miliardy smartfónov - symbol a vektor rýchlosti, ktorý nám umožňuje dosiahnuť kdekoľvek a kedykoľvek. Internet vecí (IoT) teraz spája 22 miliárd zariadení v reálnom čase, od automobilov cez nemocničné postele, elektrické siete a čerpadlá vodných staníc, až po kuchynské rúry a poľnohospodárske zavlažovacie systémy. Očakáva sa, že toto číslo dosiahne 50 miliárd alebo viac v roku 2030. Ďalšie vysvetlenia nárastu rýchlosti poukazujú na prvok „nedostatku“: keď spoločnosti bohatnú, čas sa stáva cennejším, a preto sa vníma ako čoraz vzácnejší. To môže vysvetľovať štúdie, ktoré ukazujú, že ľudia v bohatých mestách vždy kráčajú rýchlejšie ako v chudobných mestách - nemajú čas stratiť! Bez ohľadu na to, aké je príčinné vysvetlenie, koniec všetkého je jasný: ako spotrebiteľia a producenti, manželia a rodičia, vodcovia a nasledovníci, všetci podliehame neustálym, aj keď diskontinuálnym, rýchlym zmenám.

Rýchlosť môžeme vidieť všade; či už je to kríza, sociálna nespokojnosť, technologický vývoj a adopcia, geopolitické otrasy, finančné trhy a samozrejme prejav infekčných chorôb - všetko teraz beží rýchlo dopredu. Vo výsledku pôsobíme v spoločnosti v reálnom čase s dotieravým pocitom, že životné tempo sa neustále zvyšuje. Táto nová kultúra bezprostrednosti, posadnutá rýchlosťou, je zjavná vo všetkých aspektoch nášho života, od dodávateľských reťazcov „just-in-time“ po „vysokofrekvenčné“ obchodovanie, od speed datingu po rýchle občerstvenie. Je také všadeprítomné, že niektorí učitelia nazývajú tento nový fenomén „diktátúrou naliehavosti“. Môže mať skutočne extrémne formy. Výskum vedcov z Microsoftu napríklad ukazuje, že spomalenie o viac ako 250 milisekúnd (štvrt' sekundy) je dostatočné na to, aby web stratil prístup k svojim „rýchlejšími“ konkurentom! Výsledkom bude všetko, že životnosť politiky, produktu alebo myšlienky a životného cyklu rozhodovacieho orgánu alebo projektu sa prudko a často nepredvídateľne zmršťujú.

Nič to živšie neukázalo ako krkolomná rýchlosť, s akou COVID-19 napredoval v marci 2020. Za necelý mesiac, z víru vyvolaného ohromujúcou rýchlosťou, akou pandémia zachvátila väčšinu sveta, sa zdalo, že nastáva úplne nová éra. . Predpokladalo sa, že k začiatku ohniska došlo v Číne niekedy skôr, ale exponenciálny globálny vývoj pandémie zaskočil mnohých rozhodujúcich činiteľov a väčšinu verejnosti, pretože je pre nás všeobecne kognitívne ťažké pochopiť význam exponenciálu rast. Zvážte nasledovné z hľadiska „dní na zdvojnásobenie“: ak pandémia rastie o 30% denne (ako to bolo v prípade COVID-19 v polovici marca pre niektoré z najviac postihnutých krajín), registrované prípady (alebo úmrtia) sa zdvojnásobia za niečo viac ako dva dni. Ak rastie na 20%, bude to trvať štyri až

päť dní; a ak porastie na 10%, bude to trvať len viac ako týždeň. Vyjadrené inak: na globálnej úrovni trvalo COVID-19 tri mesiace, kým dosiahlo 100 000 prípadov, 12 dní sa zdvojnásobil na 200 000 prípadov, štyri dni dosiahol 300 000 prípadov a potom sa za dva dni dosiahol 400 000 a 500 000 prípadov. Z týchto čísel sa nám točí hlava - extrémna rýchlosť v akcii! Exponenciálny rast je pre naše kognitívne funkcie tak zmätený, že sa s ním často vyrovnávame vývojom exponenciálnej „krátkozrakosti“,

[7]

myslieť na to ako na niečo viac ako „veľmi rýchle“. V slávnom experimente uskutočnenom v roku 1975 dvaja psychológovia zistili, že keď musíme predpovedať exponenciálny proces, často ho podceňujeme faktorom 10.

[8]

Pochopenie tejto dynamiky rastu a sily exponenciálov objasňuje, prečo je rýchlosť takým problémom a prečo je rýchlosť intervencie na obmedzenie rýchlosti rastu taká zásadná. Ernest Hemingway to pochopil. Vo svojom románe Vychádza aj slnko, dve postavy majú nasledujúci rozhovor: „Ako ste zbankrotovali?“ spýtal sa Bill. „Dva spôsoby,“ povedal Mike. „Postupne, potom náhle.“ To isté sa zvyčajne stáva pri veľkých systémových posunoch a narušení vo všeobecnosti: veci majú tendenciu sa meniť postupne najskôr a potom naraz. Očakávajte to isté pre makro reset.

Rýchlosť má nielen extrémne formy, ale môže mať aj zvrátené účinky. Je to napríklad „netrpezlivosť“, ktorej účinky možno pozorovať podobne v správaní účastníkov na finančných trhoch (nový výskum naznačuje, že obchodovanie s energiou založené na rýchlosti vedie k tomu, že ceny akcií sa trvalo odchyľujú od svojej základnej hodnoty) alebo „správna“ cena a v prípade voličov vo voľbách. Posledné menované budú mať rozhodujúci význam v postpandemickej ére. Vlády nevyhnutne chvíľu trvajú, kým rozhodnú a vykonajú ich: sú povinné zväziť mnoho rôznych volebných skupín a konkurenčné záujmy, vyvážiť domáce záujmy s vonkajšími hľadiskami a zabezpečiť legislatívny súhlas, skôr ako uvedú do života byrokratický aparát na uskutočnenie všetkých týchto krokov rozhodnutia. Voliči naopak očakávajú takmer okamžité výsledky a vylepšenia politiky, ktoré, ak neprídu dostatočne rýchlo, vedú k takmer okamžitému sklamaniu. Tento problém asynchronnosti medzi dvoma rôznymi skupinami (tvorcami politiky a verejnosťou), ktorých časový horizont sa tak výrazne líši, bude v kontexte pandémie akútnej a ťažko sa dá zvládnuť. Rýchlosť šoku a (hĺbka) bolesti, ktorú spôsobil, nebude a nemôže byť porovnaná s rovnakou rýchlosťou na strane politiky

Rýchlosť tiež viedla mnohých pozorovateľov k stanoveniu falošnej rovnocennosti porovnaním sezónnej chrípky s COVID-19. Toto porovnanie, ktoré sa uskutočňovalo znova a znova v prvých mesiacoch pandémie, bolo zavádzajúce a koncepčne nesprávne. Zoberme si príklad z USA, aby sme objasnili podstatu a lepšie pochopili úlohu, ktorú v tom všetkom zohráva rýchlosť. Podľa Centra pre kontrolu chorôb (CDC) sa počas zimnej sezóny 2019 - 2020 nakazilo chrípkou 39 až 56 miliónov Američanov, pričom zomrelo 24 000 až 62 000 ľudí.

[9]

Naopak, a podľa univerzity Johna Hopkinsa bolo 24. júna 2020 diagnostikovaných viac ako 2,3 miliónu ľudí s COVID-19 a takmer 121 000 ľudí zomrelo.

[10]

Tu sa však porovnanie zastaví; nemá to význam z dvoch dôvodov: 1) počty chrípky zodpovedajú odhadovanej celkovej záťaži chrípkou, zatiaľ čo čísla COVID-19 sú potvrdené prípady; a 2) sezónna chrípka kaskáduje v „jemných“ vlnách po dobu (až šiestich) mesiacov

rovnomerným spôsobom, zatiaľ čo vírus COVID-19 sa šíri ako tsunami v horúcom bode (v niekoľkých mestách a regiónoch, kde sa vyskytuje koncentráty), a tým môže preťažiť a zaseknúť kapacity zdravotnej starostlivosti, monopolizovať nemocnice na úkor pacientov, ktorí nie sú látkami COVID-19. Druhý dôvod - rýchlosť, s akou pandémia COVID-19 prudko stúpa, a náhle vznikajúce klastre - spôsobujú celý rozdiel a robia porovnanie s chrípkou irelevantné.

Rýchlosť je základom prvého a druhého dôvodu: vo veľkej väčšine krajín znemožňovala rýchlosť vývoja epidémie dostatočné testovacie schopnosti a potom ohromila mnohé národné systémy zdravotníctva vybavené na zvládnutie predvídateľného problému, recidivujúca a skôr pomalá sezónna chrípka, ale nie s „super rýchlosťou“ pandémie.

Ďalším dôležitým a ďalekosiahlym dôsledkom rýchlosti je, že osoby s rozhodovacími právomocami majú k dispozícii viac informácií a analýz ako kedykoľvek predtým, ale majú menej času na rozhodnutie. Pre politikov a vedúcich podnikateľov potreba získať strategickú perspektívu čoraz častejšie naráža na každodenné tlaky okamžitých rozhodnutí, ktoré sú obzvlášť zrejmé v súvislosti s pandemiou a sú posilnené zložitou, ako vidíme v ďalšom oddiel.

1.1.3. Zložitosť

V najjednoduchšej možnej podobe možno zložitosť definovať ako to, čomu nerozumieme alebo je pre nás ťažké pochopiť. Pokiaľ ide o komplexný systém, psychológ Herbert Simon ho definoval ako „systém zložený z veľkého množstva častí, ktoré na seba navzájom pôsobia“.

[11]

Komplexné systémy sa často vyznačujú absenciou viditeľných príčinných súvislostí medzi ich prvkami, čo znemožňuje ich predvídanie. Hlboko v sebe cítime, že čím zložitejší je systém, tým väčšia je pravdepodobnosť, že sa niečo môže pokaziť a že môže dôjsť k nehode alebo odchýlke

Zložitosť možno zhruba merať tromi faktormi: „1) množstvo informačného obsahu alebo počet komponentov v systéme; 2) vzájomná prepojenosť - definovaná ako dynamika recipročnej odozvy - medzi týmito informáciami alebo komponentmi; a 3) účinok nelinearity (nelineárne prvky sa často nazývajú „body zlomu“). Nelineárnosť je kľúčovým znakom zložitosti, pretože znamená, že zmena iba v jednej zložke systému môže viesť k prekvapivému a neprimeranému efektu inde.“

[12]

Z tohto dôvodu pandemické modely tak často prinášajú široké rozpätie výsledkov: rozdiel v predpoklade, ktorý sa týka iba jednej zložky modelu, môže dramaticky ovplyvniť konečný výsledok. Keď niekto počuje o „čiernych labutiach“, „známych neznámych“ alebo „motýľích efektoch“, nelinearita je v platnosti; nie je preto prekvapením, že svetovú zložitosť si často spájame s „prekvapeniami“, „turbulenciami“ a „neistotou“. Koľko „expertov“ napríklad očakávalo v roku 2008, že hypotekárne cenné papiere pochádzajúce zo Spojených štátov ochromia banky po celom svete a v konečnom dôsledku spôsobia kolaps globálneho finančného systému? A na začiatku týždňa 2020 koľko rozhodovacích orgánov predvídalo, do akej miery by možná pandémia spôsobila zmätok niektorým z najsofistikovanejších systémov zdravotníctva na svete a spôsobila by také veľké škody globálnej ekonomike?

Pandémia je komplexný adaptívny systém pozostávajúci z mnohých rôznych zložiek alebo informácií (tak rozmanitých, ako sú biológia alebo psychológia), ktorých správanie je

ovplyvňované takými premennými, ako sú rola spoločností, hospodárske politiky, vládne intervencie, politika v zdravotníctve alebo národné riadenie. Z tohto dôvodu sa na ňu možno a treba pozeráť ako na „živú sieť“, ktorá sa prispôsobuje meniacim sa podmienkam - nie ako niečo vytesané do kameňa, ale ako systém interakcií, ktorý je komplexný aj adaptívny. Je zložitý, pretože predstavuje „mačaciu kolísku“ vzájomnej závislosti a prepojení, z ktorých vychádza, a adaptívny v tom zmysle, že jeho „správanie“ je riadené interakciami medzi uzlami (organizáciami, ľuďmi - nami!), ktoré môžu byť zmätené. a „nepoddajní“ v časoch stresu (prispôbíme sa normám uväznenia? Bude väčšina z nás - alebo nebude - dodržiavať pravidlá? atď.). Správa (obmedzenie, v tomto konkrétnom prípade) komplexného adaptívneho systému si vyžaduje nepretržitú spoluprácu v reálnom čase, ale so stále sa meniacou spoluprácou medzi širokou škálou disciplín a medzi rôznymi oblasťami v rámci týchto disciplín. Len pre poskytnutie širokého a zjednodušeného príkladu bude obmedzenie pandémie koronavírusu vyžadovať globálnu sieť dohľadu, ktorá bude schopná identifikovať nové ohniská hneď, ako k nim dôjde, laboratória na viacerých miestach po celom svete, ktoré môžu rýchlo analyzovať nové vírusové kmene a vyvíjať účinné liečby, veľké IT infraštruktúry, aby komunity mohli účinne pripravovať a reagovať, vhodné a koordinované politické mechanizmy na účinnú implementáciu rozhodnutí hneď po ich prijatí atď. Dôležitým bodom je toto: každá samostatná aktivita sama o sebe je nevyhnutná na zvládnutie pandémie, ale je nedostatočná, ak sa neberie do úvahy v spojení s ostatnými. Z toho vyplýva, že tento zložitý adaptívny systém je väčší ako súčet jeho častí. Jeho účinnosť závisí od toho, ako dobre funguje ako celok, a je iba taký silný ako jeho najslabší článok.

Mnoho učencov nesprávne charakterizovalo pandémiu COVID-19 ako udalosť čiernej labute jednoducho preto, lebo vykazuje všetky vlastnosti zložitého adaptívneho systému. Ale v skutočnosti ide o udalosť bielej labute, niečo, čo ako také výslovne predstavil Nassim Taleb v snímke *The Black Swan*

zverejnené v roku 2007: niečo, čo sa nakoniec uskutoční s veľkou istotou.

[13]

Naozaj! Po celé roky nás medzinárodné organizácie ako Svetová zdravotnícka organizácia (WHO), inštitúcie ako Svetové ekonomické fórum a Koalícia pre inovácie v oblasti pripravenosti na epidémiu (CEPI - zahájené na výročnom stretnutí 2017 v Davose) a jednotlivci ako Bill Gates varovali ďalšie pandemické riziko, dokonca s uvedením, že: 1) sa objaví na vysoko osídlenom mieste, kde ekonomický rozvoj núti ľudí a divokú zver spoločne; 2) šíri sa rýchlo a ticho využívaním sietí ľudského cestovania a obchodu; a 3) zmarením kontroly by sa dostalo do viacerých krajín. Ako uvidíme v nasledujúcich kapitolách, správna charakteristika pandémie a pochopenie jej charakteristík sú nevyhnutné, pretože práve tie podporili rozdiely v podmienkach pripravenosti. Mnoho ázijských krajín reagovalo rýchlo, pretože boli pripravené logisticky a organizačne (kvôli SARS), a tak dokázali zmierniť dopad pandémie. Naopak, veľa západných krajín nebolo pripravených a pandémia ich spustošila - nie je náhodou, že práve v nich najviac kolovala falošná predstava o udalosti čiernej labute. Môžeme však s istotou tvrdiť, že pandémia (vysoká pravdepodobnosť, vysoké následky udalosti bielej labute) vyprovokuje mnoho udalostí čiernej labute prostredníctvom efektov druhého, tretieho, štvrtého a viacerých rádo. Je ťažké, ak nie nemožné, predvídať, čo by sa mohlo stať na konci reťazca, keď dôjde k účinkom viacerých objednávok a ich následným kaskádám dôsledkov po prudkom zvýšení nezamestnanosti, spoločnosti sa rozpadnú a niektoré krajiny balansujú na pokraji zrútenia. Žiadne z nich nie sú samy osebe nepredvídateľné, ale je to ich sklon k vytváraniu dokonalých búrok, keď sa stretnú s inými

rizikami, ktoré nás zaskočia. Ak to zhrnieme, pandémie nie je udalosťou čiernej labute, ale niektoré z jej dôsledkov budú mať.

Základným bodom je toto: zložitosť vytvára obmedzenia pre naše vedomosti a porozumenie vecí; mohlo by sa teda stať, že dnešná narastajúca zložitosť doslova premáha možnosti najmä politikov - a rozhodovacích orgánov všeobecne - prijímať informované rozhodnutia. Teoretický fyzik, ktorý sa stal hlavou štátu (arménsky prezident Armen Sarkissian), to uviedol, keď vytvoril výraz „kvantová politika“ a načrtol, ako klasický svet post-newtonovskej fyziky - lineárny, predvídateľný a do istej miery dokonca deterministický - dal cesta do kvantového sveta: vysoko prepojená a neistá, neveriteľne zložitá a tiež sa meniaci v závislosti od polohy pozorovateľa. Tento výraz pripomína kvantovú fyziku, ktorá vysvetľuje, ako všetko funguje, a je „najlepším popisom povahy častíc, ktoré tvoria hmotu, a síl, s ktorými interagujú.“

[14]

Pandémia COVID-19 odhalila tento kvantový svet

1.2 Ekonomický reset

1.2.1 Ekonomika COVID-19

Naše súčasné hospodárstvo sa radikálne líši od hospodárstva minulých storočí. V porovnaní s minulosťou je nekonečne prepojenejší, zložitejší a zložitejší. Vyznačuje sa svetovou populáciou, ktorá rástla exponenciálne, lietadlami, ktoré spájajú ktorékoľvek miesto kdekolvek s iným niekde inde za pár hodín, čo vedie k tomu, že viac ako miliarda z nás každý rok prekročí hranice, pričom ľudia zasahujú do prírody a biotopy voľne žijúcich živočíchov všadeprítomnými, rozľahlými megamestami, ktoré sú domovom miliónov ľudí žijúcich lícami (často bez adekvátnej hygieny a lekárskej starostlivosti). Ak sa porovnáme s krajinou pred niekoľkými desaťročiami, natož pred stáročiami, dnešná ekonomika je jednoducho nerozoznateľná. Napriek tomu niektoré ekonomické lekcie, ktoré je možné vyvodiť z historických pandémieí, stále platia dodnes, aby pomohli pochopiť, čo nás čaká. Globálna hospodárska katastrofa, ktorej teraz čelíme, je najhlbšia zaznamenaná od roku 1945; z hľadiska svojej čistej rýchlosti nemá v histórii obdobu. Aj keď to nie je v rozpore s kalamitami a absolútnym ekonomickým zúfalstvom, ktoré spoločnosti v minulosti prežili, existujú niektoré vypovedajúce charakteristiky, ktoré sú si strašidelne podobné. Keď v roku 1665, počas 18 mesiacov, posledný bubonický mor vyhubil štvrtinu londýnskej populácie, napísal Daniel Defoe v A

Vestník morového roku

[15]

(publikované v roku 1722): „Všetky živnosti, ktoré boli zastavené, prestali zamestnávať: práca, a tým aj chlieb, boli odrezané; a spočiatku skutočne bolo najhoršie počuť výkriky chudobných ... tisíce z nich zostali v Londýne, až kým ich iba zúfalstvo neposlalo preč, smrť ich prebehla na ceste a neslúžili ničomu lepšiemu ako poslom smrti.“ Defoeho kniha je plná anekdot, ktoré rezonujú s dnešnou situáciou, ktoré nám hovoria, ako unikli bohatí do krajiny, „berú so sebou smrť“ a sledujú, ako boli chudobní oveľa viac ohniskom nákazy, alebo popisujú, ako „šarlatáni a horské banky“ Predával falošné lieky.

[16]

História predchádzajúcich epidémií znovu a znovu ukazuje, ako pandémie využívajú obchodné cesty a konflikty medzi záujmami verejného zdravia a záujmami ekonomiky (niečo, čo predstavuje ekonomickú „aberáciu“, ako uvidíme na niekoľkých stránkach). Ako popisuje historik Simon Schama:

Uprostred kalamity bola ekonomika vždy v rozpore so záujmami verejného zdravia. Napriek tomu, že kým nebolo možné pochopiť choroby prenášané choroboplodnými zárodkami, mor sa väčšinou pripisoval „neprijemnému vzduchu“ a škodlivé výpary údajne vznikali zo stojatých alebo znečistených močiarov, stále však existoval pocit, že práve obchodné tepny, ktoré generujú prosperitu sa teraz transformovali na vektory jedu. Ale keď boli navrhnuté alebo zavedené karantény (...), tí, ktorí stratili väčšinu, obchodníci a na niektorých miestach remeselníci a robotníci, kládli dôraz na zastavenie trhov, veľtrhov a obchodu. Musí ekonomika zomrieť, aby mohla byť vzkriesená v dobrom zdraví? Áno, povedali strážcovia verejného zdravia, ktorí sa od 15. storočia stali súčasťou mestského života v Európe. [17]

História ukazuje, že epidémie boli veľkým obnoviteľom ekonomiky a sociálnej štruktúry krajín. Prečo by to malo byť inak s COVID-19? Záverečná práca o dlhodobých ekonomických dôsledkoch veľkých pandémií v celej histórii ukazuje, že významné makroekonomické následky môžu pretrvávať až 40 rokov, v podstate

zníženie skutočnej návratnosti.

[18]

To je v kontraste s vojnami, ktoré majú opačný efekt: ničia kapitál, zatiaľ čo pandémie nie - vojny vyvolávajú vyššie reálne úrokové sadzby, čo znamená väčšiu ekonomickú aktivitu, zatiaľ čo pandémie vyvolávajú nižšie reálne sadzby, čo znamená pomalú ekonomickú aktivitu. Spotrebitelia majú navyše tendenciu reagovať na šok zvýšením svojich úspor, buď z dôvodu nových preventívnych opatrení, alebo jednoducho nahradiť bohatstvo stratené počas epidémie. Na strane práce to bude zisky na úkor kapitálu, pretože reálne mzdy majú tendenciu po pandémiách stúpať. Už v období čiernej smrti, ktorá pustošila Európu od roku 1347 do roku 1351 (a ktorá potlačila 40% európskej populácie len za pár rokov), pracovníci prvýkrát v živote zistili, že moc meniť veci majú v rukách. Sotva rok potom, čo epidémia utíchla, požadovali pracovníci textilu v Saint-Omer (malé mesto v severnom Francúzsku) postupné zvyšovanie miezd. O dva roky neskôr mnoho cechov pracujúcich vyjednávalo kratšie hodiny a vyššie platy, niekedy až o tretinu viac ako pred morovou úrovnou. Podobné, ale menej extrémne príklady iných pandémií smerujú k rovnakému záveru: prírastok pracovnej sily k moci na úkor kapitálu. V súčasnosti sa tento jav môže umocniť starutím veľkej časti populácie na celom svete (Afrika a India sú výrazné výnimky), ale dnes existuje riziko, že takýto scenár bude radikálne zmenený nárastom automatizácie, k čomu sa vrátíme v r. oddiel 1.6. Na rozdiel od predchádzajúcich pandémií nie je ani zďaleka isté, že kríza COVID-19 vyvráti rovnováhu v prospech pracovných síl a proti kapitálu. Z politických a sociálnych dôvodov by to mohlo byť, ale zloženie zmesi mení technológia.

1.2.1.1 Neistota

Vysoký stupeň pretrvávajúcej neistoty okolo COVID-19 robí neuveriteľne ťažké presne vyhodnotiť riziko, ktoré predstavuje. Rovnako ako pri všetkých nových rizikách, ktoré sú pôvodcami strachu, vytvára sa v nich veľké sociálne znepokojenie, ktoré ovplyvňuje ekonomické správanie. V globálnej vedeckej komunite došlo k ohromnému konsenzu, že Jin

Qi (jeden z popredných čínskych vedcov) mal pravdu, keď v apríli 2020 vyhlásil: „Je veľmi pravdepodobné, že pôjde o epidémiu, ktorá existuje už dlho spolu s ľuďmi, sa stáva sezónnym a udržiava sa v ľudských telách.“

[19]

Odkedy začala pandémia, boli sme každý deň bombardovaní neutíchajúcim prúdom dát, ale v júni 2020, zhruba pol roka po začiatku ohniska nákazy, sú naše poznatky stále veľmi nerovnomerné a vo výsledku tak stále nie vedzte, aký nebezpečný je COVID-19. Napriek záplave vedeckých prác publikovaných o koronavíruse zostáva miera úmrtnosti na infekciu (tj. Počet prípadov COVID-19, meraných alebo nameraných, ktoré vedú k smrti) predmetom diskusie (okolo 0,4% - 0,5% a možno až do 1%). Pomer nezistených a potvrdených prípadov, miera prenosov od asymptomatických jedincov, sezónny efekt, dĺžka inkubačnej doby, národná miera infekcie - dosahuje sa pokrok v porozumení každého z nich, ale aj v nich, a mnohých ďalších prvkoch zostávajú vo veľkej miere „známymi neznámymi“. Pre tvorcov politiky a verejných činiteľov táto prevládajúca miera neistoty veľmi sťažuje vypracovanie správnej stratégie verejného zdravia a sprievodnej hospodárskej stratégie.

To by nemalo byť prekvapením. Anne Rimoin, profesorka epidemiológie na UCLA, priznáva: „Toto je nový vírus, ktorý je pre ľudstvo nový a nikto nevie, čo sa stane.“

[20]

Takéto okolnosti si vyžadujú poriadnu dávku pokora, pretože podľa slov Petra Piota (jedného z popredných virológov na svete): „Čím viac sa o koronavíruse dozvedáme, tým viac otázok vyvstáva.“

[21]

COVID-19 je majster maskovania, ktorý sa prejavuje proteanskými príznakmi, ktoré lekársku komunitu miazu. Je to predovšetkým ochorenie dýchacích ciest, ale pre malý, ale značný počet pacientov sa príznaky pohybujú od zápalu srdca a zažívacích problémov až po infekciu obličiek, krvné zrazeniny a meningitídu. Mnoho ľudí, ktorí sa uzdravia, navyše zostáva s chronickými problémami s obličkami a srdcom a s pretrvávajúcimi neurologickými účinkami.

Zoči-voči neistote má zmysel uchýliť sa k scenárom, aby ste lepšie pochopili, čo je pred nami. V prípade pandémie je zrejmé, že je možná široká škála potenciálnych výsledkov v závislosti od nepredvídaných udalostí a náhodných udalostí, vynikajú však tri možné scenáre. Každý z nich môže pomôcť vymedziť kontúry toho, aké by mohli byť nasledujúce dva roky.

Tieto tri prijateľné scenáre

[22]

všetky sú založené na základnom predpoklade, že pandémia by nás mohla ovplyvňovať až do roku 2022; tak nám môžu pomôcť zamyslieť sa nad tým, čo je pred nami. V prvom scenári nasleduje po počiatkovej vlne, ktorá sa začala v marci 2020, séria menších vln, ktoré sa vyskytnú v polovici roku 2020 a potom v priebehu jedného až dvoch rokov, postupne sa budú v roku 2021 zmenšovať, napríklad „vrcholy a údolia“. Výskyt a amplitúda týchto vrcholov a údolí sa geograficky líšia a závisia od konkrétnych opatrení na zmiernenie, ktoré sa uplatňujú. V druhom scenári nasleduje po prvej vlne väčšia vlna, ktorá sa uskutoční v treťom alebo štvrtom štvrtroku 2020, a jedna alebo niekoľko menších nasledujúcich vln v roku 2021 (napríklad počas pandémie španielskej chrípky v rokoch 1918-1919). Tento scenár vyžaduje opätovné zavedenie zmiernovacích opatrení okolo štvrtého štvrtroka 2020, aby sa zabránilo šíreniu infekcie a zabránilo sa preťaženiu systémov zdravotnej

starostlivosti. V treťom scenári, ktorý nie je viditeľný pri minulých pandémiách chrípky, ale je možný pre COVID-19, nasleduje „prvé spálenie“ prebiehajúceho prenosu a výskytu prípadov po prvej vlne roku 2020, ale bez jasného vlnového priebehu, len s menšími vzostupmi a poklesmi. Rovnako ako v prípade iných scenárov, aj tento model sa geograficky líši a je do istej miery určený povahou skorších zmierňovacích opatrení zavedených v každej konkrétnej krajine alebo regióne. Prípady infekcie a úmrtia sa vyskytujú naďalej, nevyžadujú si však opätovné zavedenie zmierňovacích opatrení.

Zdá sa, že veľký počet vedcov súhlasí s rámcom, ktorý ponúkajú tieto tri scenáre. Bez ohľadu na to, ktorú z troch pandémií nasleduje, všetko znamená, ako to autori výslovne uvádzajú, že tvorcovia politik musia byť pripravení zaoberať sa „najmenej ďalšími 18 až 24 mesiacmi významnej činnosti COVID-19 s tým, že sa pravidelne objavujú hotspoty v rôznych geografické oblasti“. Ako budeme ďalej tvrdiť, plnohodnotné hospodárske oživenie nemôže nastať, kým nebude vírus porazený alebo za nami.

1.2.1.2 Ekonomický klam obetovania niekoľkých životov na záchranu rastu

Počas celej pandémie sa neustále diskutovalo o „záchrane životov verzus záchrane ekonomiky“ - životy versus živobytie. Toto je falošný kompromis. Z ekonomického hľadiska možno ľahko vyvrátiť mýtus, že je potrebné zvoliť si medzi verejným zdravím a zásahom do rastu HDP. Ak vynecháme (nie zanedbateľnú) etickú otázku, či je obetovanie niektorých životov za záchranu ekonomiky sociálnym darwinovským návrhom (alebo nie), rozhodnutie nezachrániť životy nezlepší hospodársky blahobyť. Dôvody sú dvojité:

1.

Na strane ponuky, ak by predčasné uvoľnenie rôznych obmedzení a pravidiel sociálneho dišancovania malo za následok zrýchlenie infekcie (o čom si takmer všetci vedci myslia), nakazilo by sa viac zamestnancov a pracovníkov a ďalšie podniky by prestali fungovať. Po vypuknutí pandémie v roku 2020 sa platnosť tohto argumentu dokázala viackrát. Pohybovali sa od tovární, ktoré museli prestať fungovať, pretože ochorelo príliš veľa pracovníkov (predovšetkým v prípade pracovného prostredia, ktoré si vynútilo fyzickú blízkosť pracovníkov, napríklad v zariadeniach na spracovanie mäsa), až po uviaznuté námorné lode, pretože bolo infikovaných príliš veľa členov posádky, čím sa zabráni normálnej činnosti plavidla. Ďalším faktorom, ktorý negatívne ovplyvňuje ponuku práce, je skutočnosť, že na celom svete sa opakovane vyskytli prípady, keď pracovníci odmietli vrátiť sa do práce zo strachu, že sa nakazia. V mnohých veľkých spoločnostiach vyvolali zamestnanci, ktorí sa cítili voči tejto chorobe zraniteľní, vlnu aktivizmu vrátane prerušenia práce.

2.

Na strane dopytu sa argument scvrkáva na najzákladnejší a zároveň najzákladnejší determinant hospodárskej činnosti: nálady. Pretože nálady skutočne riadia ekonomiky spotrebiteľské nálady, návrat k akémukol'vek „normálnemu“ stavu nastane, až keď sa vráti dôvera, a nie skôr. Vnímanie bezpečnosti jednotlivcami vedie k rozhodovaniu spotrebiteľov a k podnikaniu, čo znamená, že trvalé hospodárske zlepšenie závisí od dvoch vecí: dôvery v pandémiu, ktorá je za nami - bez ktorej ľudia nebudú konzumovať a investovať - a dôkazu, že vírus je globálne porazený - bez ktorých sa ľudia nebudú môcť cítiť bezpečne najskôr na miestnej úrovni a následne v zahraničí.

Logickým záverom týchto dvoch bodov je toto: vlády musia urobiť všetko, čo je v ich silách, a vynaložiť všetko, čo to stojí v záujme nášho zdravia a nášho spoločného bohatstva, aby sa

ekonomika mohla udržateľne zotaviť. Ako uviedol ekonóm aj špecialista na verejné zdravie: „Iba záchrana životov zachráni živobytie“, [23]

objasnenie, že iba politické opatrenia, ktoré kladú zdravie ľudí na jadro, umožnia hospodárske oživenie a dodajú: „Ak vlády nezachránia životy, ľudia obávaní sa vírusu neobnovia nakupovanie, cestovanie alebo stolovanie. To bude brániť ekonomickému oživeniu, zablokovaniu alebo zablokovaniu.“

Iba budúce údaje a následná analýza poskytnú nespochybniteľný dôkaz, že kompromis medzi zdravím a ekonomikou neexistuje. To znamená, že niektoré údaje USA zhromaždené v počiatočných fázach opätovného otvorenia v niektorých štátoch ukázali pokles výdavkov a fungovania ešte pred uzamknutím.

[24]

Akonáhle sa ľudia začali obávať pandémie, začali efektívne „vypínať“ ekonomiku, ešte predtým, ako ich o to vláda oficiálne požiadala. Podobný jav sa stal po tom, čo sa niektoré americké štáty rozhodli (čiastočne) znovuotvoriť: spotreba zostala tlmená. To dokazuje, že hospodársky život nemôže byť aktivovaný fiatom, ale tiež ilustruje ťažkosti, ktoré väčšina tvorcov rozhodnutí zažila, keď sa museli rozhodnúť, či znovu otvoria alebo nie. Ekonomické a spoločenské škody plynúce z uzamknutia sú očividne každému zrejmé, zatiaľ čo úspech v podobe potlačenia ohniska a prevencie úmrtí - predpoklad úspešného otvorenia - je viac-menej neviditeľný. Neexistujú verejné oslavy, keď sa nestane prípad alebo smrť koronavírusu, čo vedie k paradoxu politiky verejného zdravia, že „keď to urobíte dobre, nič sa nestane“. Preto bolo oneskorenie uzamknutia alebo predčasné otvorenia vždy také silné politické pokušenie. Niekoľko štúdií však odvtedy ukázalo, ako také pokušenie prinieslo značné riziko. Najmä dvaja, ktorí dospeli k podobným záverom s rôznymi metodikami, vymodelovali, čo sa mohlo stať bez blokovania. Podľa štúdie uskutočnenej na Imperial College London odvrátili rozsiahle prísne výluky uložené v marci 2020 3,1 milióna úmrtí v 11 európskych krajinách (vrátane Veľkej Británie, Španielska, Talianska, Francúzska a Nemecka).

[25]

Druhá skupina vedená Kalifornskou univerzitou v Berkeley dospela k záveru, že opatreniami na zadržanie zvierat bolo v šiestich krajinách (Čína, Južná Kórea, Taliansko, Irán, Francúzsko a USA) odvrátených 530 miliónov infekcií, čo zodpovedá 62 miliónom potvrdených prípadov, ktoré každý zaviedol na svoje miesto.

[26]

Jednoduchý záver: v krajinách postihnutých registrovanými prípadmi COVID-19, ktoré sa na vrchole zhruba každé dva dni zdvojnásobovali, nemali vlády inú rozumnú alternatívu, ako zaviesť prísne blokovania. Predstierať opak je ignorovať silu exponenciálneho rastu a značné škody, ktoré môže spôsobiť pri pandémii. Kvôli extrémnej rýchlosti progresie COVID-19 bolo načasovanie a razancia zásahu podstatou

1.2.2 Rast a zamestnanosť

Pred marcom 2020 sa svetové hospodárstvo nikdy tak prudko a brutálne nezastavilo; nikdy predtým nikto nažive nezažil hospodársky kolaps tak dramatický a drastický svojou povahou aj tempom.

Šok, ktorý pandémia spôsobila globálnej ekonomike, bol vážnejší a nastal oveľa rýchlejšie ako čokoľvek iné v zaznamenaných hospodárskych dejinách. Dokonca aj vo veľkej

hospodárskej kríze na začiatku 30. rokov a globálnej finančnej kríze v roku 2008 trvalo niekoľko rokov, kým sa HDP znížil o 10% alebo viac a nezamestnanosť vystúpila nad 10%. S pandémiou sa makroekonomické výsledky podobné katastrofám - najmä explodujúca úroveň nezamestnanosti a prudký rast HDP - udiali v marci 2020 v priebehu iba troch týždňov. COVID-19 spôsobil krízu ponuky aj dopytu, ktorá viedla k najhlbšiemu rekordu v histórii globálnej ekonomiky za posledných 100 rokov. Ako varoval ekonóm Kenneth Rogoff: „Všetko závisí od toho, ako dlho to vydrží, ale ak to bude trvať dlho, bude to určite matka všetkých finančných kríz.“

[27]

Dĺžka a prudkosť poklesu a jeho následný dopad na rast a zamestnanosť závisia od troch vecí: 1) trvanie a závažnosť výskytu; 2) úspech každej krajiny pri zvládaní pandémie a pri zmierňovaní jej následkov; a 3) súdržnosť každej spoločnosti pri riešení opatrení po pôrode a rôznych otváracích stratégií. V čase písania tohto článku (koniec júna 2020) zostávajú všetky tri aspekty neznáme. Vyskytujú sa obnovené vlny ohnísk (veľké aj malé), úspech krajín pri zvládaní ohniska nákazy môže buď trvať, alebo sa dá náhle zvrátiť novými vlnami, a kohézia spoločností môže byť spochybnená obnovenou ekonomickou a sociálnou bolesťou.

1.2.2.1 Ekonomický rast

V rôznych okamihoch od februára do mája 2020, v snahe potlačiť pandémiu, vlády na celom svete prijali zámerné rozhodnutie o odstavení veľkej časti svojich ekonomík. Tento bezprecedentný vývoj udalostí priniesol zásadný posun v spôsobe fungovania svetovej ekonomiky, ktorý je poznačený náhlým a nevyžiadaným návratom k forme relatívnej autarkie, pričom každý národ sa snaží prejsť k určitým formám sebestačnosti a zníženie národnej a globálnej produkcie. Dopad týchto rozhodnutí sa javil o to dramatickejší, že sa týkali predovšetkým priemyselných odvetví služieb, odvetvia, ktoré je tradične odolnejšie ako iné odvetvia (ako stavebníctvo alebo výroba) voči cyklickým výkyvom ekonomického rastu. Následkom toho bol pandémia najviac zasiahnutý sektor služieb, ktorý predstavuje zďaleka najväčšiu zložku hospodárskej činnosti v ktorejkoľvek rozvinutej ekonomike (asi 70% HDP a viac ako 80% zamestnanosti v USA). Trpelo tiež ďalšími charakteristickými črtami: na rozdiel od výroby alebo poľnohospodárstva sú ušlé príjmy v službách navždy preč. Nemožno ich odložiť, pretože servisné spoločnosti nedržia zásoby ani neskladujú suroviny.

Niekoľko mesiacov po pandémii to vyzerá, že čo i len zdanie návratu k „obvyklému stavu“ pre väčšinu spoločností poskytujúcich služby je nemysliteľné, pokiaľ COVID-19 zostáva hrozbou pre naše zdravie. To zase naznačuje, že nie je možné predpokladať úplný návrat k „normálu“, kým nebude k dispozícii vakcína. Kedy to môže byť? Podľa väčšiny odborníkov je nepravdepodobné, že to bude skôr ako v prvom štvrtroku 2021. V polovici júna 2020 už prebiehalo viac ako 135 pokusov, ktoré prebiehali pozoruhodným tempom vzhľadom na to, že v minulosti mohlo vývoj vakcíny trvať až 10 rokov (päť v prípade eboly), dôvod teda nie je veda, ale výroba. Výroba miliárd dávok predstavuje skutočnú výzvu, ktorá si bude vyžadovať rozsiahle rozšírenie a odklonenie existujúcej kapacity. Ďalšou prekážkou je politická výzva spočívajúca v očkovaní dostatočného počtu ľudí na celom svete (sme kolektívne silní ako najslabší článok) s dostatočne vysokou mierou dodržiavania predpisov napriek nárastu počtu antivanagerov. Počas nasledujúcich mesiacov nebude ekonomika fungovať na plný výkon: jav závislý od krajiny, ktorý sa nazýva 80% ekonomika. Spoločnosti v odvetviach, ako sú cestovný ruch, pohostinstvá, maloobchod alebo šport a podujatia, budú čeliť tomuto

trojitému závratu: 1) menej zákazníkov (ktorí budú na neistotu reagovať väčšou averziou k riziku); 2) tí, ktorí konzumujú, priemerne utratia menej (z dôvodu preventívnych úspor); a 3) transakčné náklady budú vyššie (obsluha jedného zákazníka bude stáť viac z dôvodu fyzického dišancovania a sanitárnych opatrení).

Berúc do úvahy kritickosť služieb pre rast HDP (čím bohatšia je krajina, tým väčší význam majú služby pre rast), si táto nová realita 80% ekonomiky kladie otázku, či bude možné postupné zastavenie podnikania v sektore služieb. majú trvalé účinky na širšie hospodárstvo prostredníctvom bankrotov a strát zamestnanosti, čo si následne kladie otázku, či by po týchto možných trvalých účinkoch mohol nasledovať kolaps dopytu, keď ľudia stratia príjmy a dôveru v budúcnosť. Takýto scenár takmer nevyhnutne povedie ku kolapsu investícií medzi podnikmi a k nárastu preventívnych úspor medzi spotrebiteľmi, s dopadom na celú globálnu ekonomiku prostredníctvom úniku kapitálu, rýchlym a neistým presunom veľkého množstva peňazí z krajiny, má tendenciu zhoršovať hospodárske krízy.

Podľa OECD by okamžitým každoročným dopadom „vypnutia“ ekonomiky mohlo byť zníženie HDP v krajinách G7 o 20% až 30%.

[28]

Tento odhad však opäť závisí od trvania a závažnosti ohniska nákazy v každej krajine: čím dlhšie blokovania trvajú, tým väčšie sú štrukturálne škody, ktoré spôsobujú zanechaním trvalých jaziev v ekonomike prostredníctvom straty pracovných miest, bankrotov a zrušenia kapitálových výdavkov. Je pravidlom, že každý mesiac, keď zostanú veľké časti ekonomiky zatvorené, by ročný rast mohol klesnúť o ďalšie 2 percentuálne body. Ale ako by sme čakali, vzťah medzi trvaním reštriktívnych opatrení a zodpovedajúcim dopadom na HDP nie je lineárny. Holandská ústredná plánovacia kancelária zistila, že každý ďalší mesiac obmedzovania vedie k väčšiemu, neproporcionálnemu zhoršeniu hospodárskej činnosti. Podľa modelu by celý mesiac ekonomickej „hibernácie“ mal za následok stratu holandského rastu v roku 2020 o 1,2%, zatiaľ čo tri mesiace by spôsobili stratu 5%.

[29]

Pre regióny a krajiny, ktoré už prekonali blokádu, je príliš skoro na to, aby sme povedali, ako sa bude vyvíjať rast HDP. Na konci júna 2020 niektoré údaje v tvare V (napríklad indexy nákupu v eurozóne - PMI) a trochu neoficiálnych dôkazov vygenerovali silnejší príbeh, ako sa očakávalo, ale nemali by sme sa nechať uniesť z dvoch dôvodov:

1.

Výrazné zlepšenie PMI v eurozóne a USA neznamena, že tieto ekonomiky sa posunuli za roh. Jednoducho to naznačuje, že obchodná aktivita sa v porovnaní s predchádzajúcimi mesiacmi zlepšila, čo je prirodzené, pretože výrazný nárast aktivity by mal nasledovať po období nečinnosti spôsobenej dôslednými blokovaniami.

Pokiaľ ide o budúci rast, jedným z najvýznamnejších ukazovateľov, ktoré treba sledovať, je miera úspor. V apríli (pravdaže počas výluky) sa miera osobných úspor v USA vyšplhala na 33%, zatiaľ čo v eurozóne sa miera úspor domácností (vypočítaná inak ako miera osobných úspor v USA) zvýšila na 19%. Obidve významne poklesnú, keď sa ekonomiky znovu otvoria, ale pravdepodobne to nie je dostatočné na to, aby zabránili tomu, aby tieto sadzby zostali na historicky vysokých úrovniach.

Medzinárodný menový fond (MMF) vo svojej aktualizácii „World Economic Outlook Update“ zverejnenej v júni 2020 varoval pred „krízou ako žiadna iná“ a pred „neistým zotavením“.

[30]

V porovnaní s aprílom revidoval svoje prognózy globálneho rastu smerom nadol a v roku 2020 očakával globálny HDP na úrovni -4,9%, čo je takmer o dva percentuálne body menej ako predošlý odhad.

1.2.2.2. Zamestnanie

Pandémia konfrontuje ekonomiku s krízou trhu práce obrovských rozmerov. Devastácia je taká a taká náhla, že aj tých najskúsenejších tvorcov politiky ponechá takmer bez slov (a čo je ešte horšie, takmer bez politiky). Na svedectvo pred Výborom pre bankovníctvo Senátu USA 19. mája predseda Federálneho rezervného systému - Jerome „Jay“ Powell - priznal: „Tento prudký pokles ekonomickej aktivity spôsobil úroveň bolesti, ktorú je ťažké zachytiť slovami, ako sú životy sú prevrátené uprostred veľkej neistoty o budúcnosti.“

[31]

Len za dva mesiace marec a apríl 2020 prišlo o prácu viac ako 36 miliónov Američanov, čo zvrátilo 10 rokov ich získavania. V USA, podobne ako kdekoľvek inde, sa dočasné prepúšťanie spôsobené počiatočnými blokadami môže stať trvalým, čo spôsobí silnú sociálnu bolesť (ktorú môžu zmierniť iba silné sociálne záchranné siete) a vážne štrukturálne škody na ekonomikách krajín.

Úroveň globálnej nezamestnanosti bude v konečnom dôsledku závisieť od hĺbky kolapsu hospodárskej činnosti, je však samozrejmosťou pohybovať sa okolo alebo presahovať dvojciferné úrovne po celom svete. V USA, ktoré sú predzvesťou ťažkostí prichádzajúcich inde, sa odhaduje, že oficiálna miera nezamestnanosti by mohla v roku 2020 dosiahnuť vrchol 25% - úroveň ekvivalentnú úrovni veľkej hospodárskej krízy - ktorá by bola ešte vyššia, keby bola skrytá nezamestnanosť treba brať do úvahy (napríklad pracovníci, ktorí sa nezapočítavajú do oficiálnych štatistík, pretože majú taký skľučujúci účinok, že opustili pracovnú silu a prestali hľadať prácu, alebo pracovníci na čiastočný úväzok, ktorí hľadajú prácu na plný úväzok). Situácia zamestnancov v priemysle služieb bude obzvlášť katastrofálna. Počet zamestnancov, ktorí nie sú oficiálne zamestnaní, bude ešte horší.

Pokiaľ ide o rast HDP, rozsah a závažnosť situácie v nezamestnanosti závisia od jednotlivých krajín. Každý národ bude ovplyvnený odlišne, v závislosti od jeho ekonomickej štruktúry a povahy jeho spoločenskej zmluvy, ale USA a Európa ponúkajú dva radikálne odlišné modely toho, ako sa touto otázkou zaoberajú tvorcovia politik a čo bude pred nami.

Od júna 2020 bol rast miery nezamestnanosti v USA (pred pandémiou na úrovni iba 3,5%) oveľa vyšší ako kdekoľvek inde. V apríli 2020 sa miera nezamestnanosti v USA v porovnaní s februárom zvýšila o 11,2 percentuálneho bodu, zatiaľ čo v Nemecku za rovnaké obdobie vzrástla o necelý jeden percentuálny bod. Tento zarážajúci rozdiel tvoria dva dôvody: 1) trh práce v USA má kultúru „najímaj“, ktorá neexistuje a v Európe ju často zakazuje zákon; a 2) hneď od začiatku krízy zaviedla Európa fiškálne opatrenia určené na podporu zamestnanosti.

V USA bola doteraz vládna podpora (jún 2020) väčšia ako v Európe, ale má zásadne odlišný charakter. Poskytuje podporu príjmu tým, ktorí stratili zamestnanie, s občasným výsledkom, že presídenci sú na tom lepšie ako pred krízou v zamestnaní na plný úväzok. V Európe sa naopak vlády rozhodli priamo podporovať tie podniky, ktoré formálne „zamestnávajú“ pracovníkov v pôvodných zamestnaniach, aj keď už nepracovali na plný úväzok alebo nepracovali vôbec.

V Nemecku bola schéma skráteného pracovného času (nazývaná Kurzarbeit

- model napodobňovaný inde) nahradil až 60% zárobkov 10 miliónov zamestnancov, ktorí by inak prišli o prácu, zatiaľ čo vo Francúzsku podobný systém kompenzoval podobný počet pracovníkov aj tým, že im poskytol až 80% ich predchádzajúceho platu. Mnoho ďalších európskych krajín prišlo s podobnými riešeniami, bez ktorých by bolo prepúšťanie a prepúšťanie oveľa dôslednejšie. Tieto opatrenia na podporu trhu práce sprevádzajú ďalšie vládne mimoriadne opatrenia, ako napríklad tie, ktoré dávajú platobne neschopným spoločnostiam možnosť kúpiť si čas. Ak v mnohých európskych krajinách môžu firmy dokázať, že ich problémy s likviditou boli spôsobené pandémiou, nebudú musieť o bankrot požiadať až neskôr (v niektorých krajinách možno až v marci 2021). To má mimoriadny zmysel, ak sa oživenie uchytí, ale mohlo by sa stať, že táto politika iba odkladá problém. Celkovo môže úplné zotavenie sa na trhu práce trvať desaťročia a v Európe, ako aj inde, sa objavuje veľká obava z masových bankrotov, po ktorých nasleduje masová nezamestnanosť.

V nadchádzajúcich mesiacoch sa situácia v nezamestnanosti bude musieť ďalej zhoršovať z toho jednoduchého dôvodu, že sa nemôže výrazne zlepšiť, kým nezačne trvalo udržateľné oživenie hospodárstva. To sa nestane skôr, ako sa nájde vakcína alebo liečba, čo znamená, že mnoho ľudí bude mať dvojnásobné obavy - zo straty zamestnania a z hľadania iného, ak by oň prišli (čo povedie k prudkému zvýšeniu mier úspor). V trochu vzdialenejšej dobe (z niekoľkých mesiacov na niekoľko rokov) budú dve kategórie ľudí čeliť obzvlášť pochmúrnej situácii v zamestnaní: mladí ľudia, ktorí prvýkrát vstupujú na trh práce zničený pandémiou, a pracovníci, ktorých je možné nahradiť roboty. Toto sú základné otázky na križovatke ekonomiky, spoločnosti a technológie s určujúcimi dopadmi na budúcnosť práce. Najmä automatizácia bude zdrojom akútnych obáv. Ekonomický prípad, ktorý technológia vždy uplatňuje a

pozitívny ekonomický efekt z dlhodobého hľadiska je dobre známy. Podstata argumentu je nasledovná: automatizácia je rušivá, ale zvyšuje produktivitu a zvyšuje bohatstvo, čo vedie k vyšším požiadavkám na tovar a služby, a tým k novým typom pracovných miest, ktoré tieto požiadavky uspokojia. Je to správne, ale čo sa stane medzi súčasným a dlhodobým obdobím?

Recesia vyvolaná pandémiou s najväčšou pravdepodobnosťou spôsobí prudký nárast substitúcie pracovných síl, čo znamená, že fyzickú prácu nahradia roboty a „inteligentné“ stroje, čo následne vyvolá trvalé a štrukturálne zmeny na trhu práce. V kapitole o technológiách podrobnejšie analyzujeme vplyv, ktorý má pandémia na automatizáciu, ale už teraz existuje dostatok dôkazov o tom, že urýchľuje tempo transformácie. Túto situáciu predstavuje sektor call centra.

V ére pred pandémiou sa postupne zavádzali nové technológie založené na umelej inteligencii (AI), ktoré automatizovali niektoré úlohy vykonávané ľudskými zamestnancami. Kríza COVID-19 a jej sprievodné opatrenia týkajúce sa sociálneho dištancovania náhle urýchlili tento proces inovácie a technologických zmien. Rýchlo sa zavádzajú chatboty, ktoré často používajú rovnakú technológiu rozpoznávania hlasu ako Alexa od Amazonu, a ďalší softvér, ktorý dokáže nahradiť úlohy bežne vykonávané ľudskými zamestnancami. Tieto inovácie vyvolané nevyhnutnosťou (t. J. Sanitárne opatrenia) budú mať čoskoro za následok státisíce a potenciálne milióny strát pracovných miest.

Pretože zákazníci môžu ešte nejaký čas uprednostňovať automatizované služby pred priamymi interakciami, k tomu, čo sa v súčasnosti deje s call centrami, nevyhnutne dôjde aj v iných odvetviach. „Automatizačná úzkosť“ je preto nastavená na oživenie,

hospodárska recesia. Proces automatizácie nie je nikdy lineárny; má tendenciu sa odohrávať vo vlnách a často v nepriaznivých hospodárskych časoch, keď pokles výnosov spoločností pomerne dražší náklady na prácu. To je prípad, keď zamestnávateľia nahradia menej kvalifikovaných pracovníkov automatizáciou s cieľom zvýšiť produktivitu práce.

[33]

Pracovníci s nízkym príjmom v bežných zamestnaniach (vo výrobe a službách, ako sú potraviny a doprava) sú najviac postihnutí. Trh práce sa bude čoraz viac polarizovať medzi vysoko platenou prácou a množstvom pracovných miest, ktoré zmizli alebo nie sú dobre platené a nie sú príliš zaujímavé. V rozvíjajúcich sa a rozvojových krajinách (najmä v krajinách s „výkyvmi mládeže“) riskuje technológia premenu „demografickej dividendy“ na „demografickú nočnú moru“, pretože automatizácia bude oveľa ťažšie dostať sa na eskalátor ekonomického rastu.

Je ľahké ustúpiť nadmernému pesimizmu, pretože pre nás ľudí je oveľa jednoduchšie predstaviť si, čo mizne, ako to, čo príde ďalej. Vieme a chápeme, že miera nezamestnanosti bude v dohľadnej budúcnosti globálne stúpať, ale v nasledujúcich rokoch a desaťročiach budeme prekvapení. Mohli sme byť svedkami bezprecedentnej vlny inovácií a tvorivosti poháňanej novými výrobnými metódami a nástrojmi. Mohla by tiež nastať globálna explózia státisícov nových mikropriemyslov, ktoré, dúfajme, zamestnajú stovky miliónov ľudí. Samozrejme, nemôžeme vedieť, čo prinesie budúcnosť, okrem toho, že veľa bude závisieť od trajektórie budúceho ekonomického rastu.

1.2.2.3 Ako by mohol vyzerat' budúci rast

V období po pandémie sa podľa súčasných prognóz môže nový ekonomický „normál“ vyznačovať oveľa nižším rastom ako v minulých desaťročiach. Na začiatku oživenia môže medzikvartálny rast HDP vyzerat' pôsobivo (pretože bude vychádzať z veľmi nízkej základne), ale môže trvať roky, kým sa celková veľkosť ekonomiky väčšiny národov vráti na svoju predpandemickú úroveň. Je to spôsobené aj skutočnosťou, že závažnosť ekonomického šoku spôsobeného koronavírusom sa bude spájať s dlhodobým trendom: poklesom populácie v mnohých krajinách a starnutím (demografia je „osudom“ a rozhodujúcou hnacou silou rastu HDP). Za takýchto podmienok, keď sa zdá byť nižší ekonomický rast takmer istý, si mnoho ľudí môže klásť otázku, či je „posadnutie“ rastom vôbec užitočné, a dospieť k záveru, že nemá zmysel prenasledovať cieľ stále vyššieho rastu HDP.

Hlboké narušenie spôsobené COVID-19 na celom svete ponúklo spoločnostiam vynútenú pauzu na zamyslenie sa nad tým, čo má skutočne hodnotu. Keď sú v súčasnosti zavedené reakcie na núdzové situácie v súvislosti s pandemiou, je možné využiť príležitosť na vykonanie inštitucionálnych zmien a politických rozhodnutí, ktoré dostanú ekonomiky na novú cestu k spravodlivejšej a ekologickejšej budúcnosti. História radikálneho prehodnotenia v rokoch nasledujúcich po druhej svetovej vojne, ktorá zahŕňala založenie brettonwoodských inštitúcií, OSN, EÚ a expanziu sociálnych štátov, ukazuje rozsah možných posunov.

Z toho vyplývajú dve otázky: 1) Aký by mal byť nový kompas na sledovanie pokroku? a 2) Čo budú nové hnacie sily inkluzívneho a udržateľného hospodárstva?

V súvislosti s prvou otázkou si zmena kurzu bude vyžadovať posun v myslení svetových vodcov, aby sa viac zamerával a uprednostňoval blahobyť všetkých občanov a planéty. Historicky sa národné štatistiky zhromažďovali predovšetkým preto, aby poskytli vládám lepšie pochopenie dostupných zdrojov na zdaňovanie a vedenie vojen. Ako sa upevňovali

demokracie, v 30. rokoch sa rozširovala pôsobnosť národných štatistík, aby sa zachytil ekonomický blahobyť obyvateľstva,

[34]

zatiaľ destilovaný do formy HDP. Hospodársky blahobyť sa stal ekvivalentom súčasnej výroby a spotreby bez ohľadu na budúcu dostupnosť zdrojov. Prílišné spoliehanie sa tvorcov politik na HDP ako ukazovateľ ekonomickej prosperity viedlo k súčasnému stavu vyčerpania prírodných a sociálnych zdrojov.

Aké ďalšie prvky by mal obsahovať vylepšený informačný panel pokroku? Najskôr je potrebné aktualizovať samotné HDP, aby odrážalo hodnotu vytvorenú v digitálnej ekonomike, hodnotu vytvorenú neplatenou prácou, ako aj hodnotu potenciálne zničenú určitými typmi hospodárskej činnosti. Vynechanie hodnoty vytvorenej prácou v domácnosti bolo dlhodobým problémom a úsilie v oblasti výskumu zamerané na vytvorenie rámca merania si bude vyžadovať nový impulz. S rastom digitálnej ekonomiky sa navyše rozdiel medzi meranou aktivitou a skutočnou ekonomickou aktivitou zväčšoval. Určité typy finančných produktov, ktoré sa prostredníctvom svojho zahrnutia do HDP považujú za vytváranie hodnôt, navyše iba posúvajú hodnotu z jedného miesta na druhé, alebo majú niekedy dokonca za následok jej zničenie.

Po druhé, nie je dôležitá iba celková veľkosť hospodárstva, ale aj rozdelenie ziskov a postupný vývoj prístupu k príležitostiam. Keďže nerovnosť príjmov je v mnohých krajinách výraznejšia ako kedykoľvek predtým a technologický vývoj vedie k ďalšej polarizácii, celkový HDP alebo priemery, ako je HDP na obyvateľa, sú čoraz menej užitočné ako skutočné ukazovatele kvality života jednotlivcov. Nerovnosť bohatstva je významným rozmerom dnešnej dynamiky nerovnosti a mala by sa sledovať systematickejšie.

Po tretie, odolnosť sa bude musieť lepšie merať a monitorovať, aby sa dalo merať skutočné zdravie ekonomiky vrátane determinantov produktivity, ako sú inštitúcie, infraštruktúra, ľudský kapitál a inovačné ekosystémy, ktoré sú rozhodujúce pre celkovú silu systému. Ďalej bude potrebné systematicky sledovať kapitálové rezervy, z ktorých môže krajina v čase krízy čerpať, vrátane finančného, fyzického, prírodného a sociálneho kapitálu. Aj keď je ťažké merať najmä prírodný a sociálny kapitál, sú zásadné pre sociálnu súdržnosť a environmentálnu udržateľnosť krajiny a nemali by sa podceňovať. Posledné akademické úsilie sa začína zaoberať výzvou merania spojením zdrojov údajov z verejného a súkromného sektoru.

Objavujú sa skutočné príklady posunu v dôraze tvorcov politiky. Nie je náhoda, že sa krajina v roku 2019 umiestnila v top 10 rebríčka Správy o svetovom šťastí predstavila „rozpočet blahobytu“. Rozhodnutie predsedu vlády Nového Zélandu vyčleniť peniaze na sociálne otázky, ako je duševné zdravie, chudoba detí a rodinné násilie, urobilo z blahobytu výslovný cieľ verejnej politiky. Premiér Ardern sa tým stal politikou, o ktorej už roky všetci vedia, že zvýšenie HDP nezaručuje zlepšenie životnej úrovne a sociálneho zabezpečenia.

Niekoľko inštitúcií a organizácií, od miest po Európsku komisiu, navyše uvažuje o možnostiach, ktoré by udržali budúcu ekonomickú aktivitu na úrovni, ktorá zodpovedá uspokojeniu našich materiálnych potrieb s ohľadom na naše planetárne hranice. Mestská samospráva v Amsterdame je prvou na svete, ktorá sa formálne zaviazala k tomuto rámcu ako východisku pre rozhodnutia verejnej politiky v postpandemickom svete. Rámec pripomína „koblihu“, v ktorej vnútorný krúžok predstavuje minimum, ktoré potrebujeme na vedenie dobrého života (ako je stanovené v cieľoch OSN pre trvalo udržateľný rozvoj), a vonkajší kruh ekologický strop definovaný vedcami pozemského systému (ktorý zdôrazňuje

hranice) nesmie byť prekročený ľudskou činnosťou, aby sa zabránilo negatívnym vplyvom na životné prostredie na podnebie, pôdu, oceány, ozónovú vrstvu, sladkú vodu a biodiverzitu). Medzi dvoma prstencami je sladké miesto (alebo „cesto“), kde sú uspokojované naše ľudské potreby a potreby planéty.

[35]

Zatiaľ nevieme, či „tyranie rastu HDP“ skončí, ale rôzne signály naznačujú, že pandémia môže urýchliť zmeny v mnohých našich dobre zakorenených sociálnych normách. Ak spoločne uznáme, že po dosiahnutí určitej úrovne bohatstva definovanej HDP na obyvateľa závisí šťastie viac od nehmotných faktorov, ako je prístupná zdravotná starostlivosť a silná sociálna štruktúra, než od materiálnej spotreby, potom sú hodnoty rovnako odlišné ako rešpekt k životnému prostrediu, zodpovedný stravovanie, empatia alebo štedrosť sa môžu presadiť a postupne prichádzať k charakterizácii nových sociálnych noriem.

Okrem bezprostredne prebiehajúcej krízy sa v posledných rokoch rola ekonomického rastu pri zvyšovaní životnej úrovne odlišovala v závislosti od kontextu. V ekonomikách s vysokými príjmami rast produktivity od 70. rokov ustavične klesá a tvrdí sa, že v súčasnosti neexistujú jasné politické cesty na oživenie dlhodobého rastu.

[36]

Rast, ktorý sa skutočne uskutočnil, sa neprimerane hromadil jednotlivcom na hornom konci rozdelenia príjmu. Účinnnejším prístupom môže byť pre tvorcov politiky, aby sa intervencie zvyšujúce blahobyt zameriavali viac priamo.

[37]

V krajinách s nízkym a stredným príjmom výhody ekonomického rastu vyniesli milióny ľudí z chudoby na veľkých rozvíjajúcich sa trhoch. Možnosti politiky na zvýšenie výkonnosti rastu sú známejšie (napr. Riešenie základných deformácií), bude však treba nájsť nové prístupy, pretože vývojový model založený na výrobe s príchodom štvrtej priemyselnej revolúcie rýchlo stráca svoju moc.

[38]

To vedie k druhej kľúčovej otázke týkajúcej sa budúceho rastu. Ak bude smerovanie a kvalita ekonomického rastu dôležité rovnako ako - alebo možno ešte viac - jeho rýchlosť, aké sú pravdepodobne nové hnacie sily tejto kvality v postpandemickej ekonomike? Niekoľko oblastí má potenciál ponúknuť prostredie schopné zvýšiť inkluzívnejšiu a udržateľnejšiu dynamiku.

Zelená ekonomika pokrýva celý rad možností od ekologickejšej energie cez ekoturistiku až po obehové hospodárstvo. Napríklad prechod od prístupu „výroba-zbavenie sa“ k výrobe a spotrebe k modelu, ktorý je „dizajnovovo regeneračný a regeneračný“.

[39]

môže chrániť zdroje a minimalizovať odpad opätovným používaním produktu po skončení jeho životnosti, čím vytvára ďalšiu hodnotu, ktorá môže generovať ekonomické výhody prispievajúcim k inovácii, vytváraniu pracovných miest a nakoniec k rastu. Spoločnosti a stratégie, ktoré uprednostňujú opraviteľné výrobky s dlhšou životnosťou (od telefónov a automobilov po módu), ktoré dokonca ponúkajú bezplatné opravy (napríklad vonkajšie oblečenie Patagonia), a platformy na obchodovanie s použitými výrobkami sa rýchlo rozširujú.

[40]

Sociálna ekonomika zahŕňa ďalšie oblasti s vysokým rastom a vytváraním pracovných miest v oblasti opatrovateľských a osobných služieb, vzdelávania a zdravotníctva. Investície do starostlivosti o deti, starších ľudí a ďalších prvkov ekonomiky starostlivosti by vytvorili iba v USA 13 miliónov pracovných miest a 21 miliónov pracovných miest v siedmich ekonomikách a v skúmaných krajinách by viedli k 2% rastu HDP.

[41]

Vzdelávanie je tiež oblasťou rozsiahleho vytvárania pracovných miest, najmä ak sa berie do úvahy základné a stredné vzdelanie, technické a odborné vzdelávanie a príprava, univerzitné vzdelávanie a príprava dospelých. Ako preukázala pandémia, zdravie si vyžaduje oveľa väčšie investície z hľadiska infraštruktúry a inovácií, ako aj ľudského kapitálu. Tieto tri oblasti vytvárajú multiplikačný efekt prostredníctvom vlastného potenciálu zamestnanosti a dlhodobých výhod, ktoré uvoľňujú v rámci spoločností, pokiaľ ide o rovnosť, sociálnu mobilitu a inkluzívny rast.

Inovácia vo výrobe, distribúcií a obchodných modeloch môže generovať zvýšenie efektívnosti a nové alebo lepšie výrobky, ktoré vytvárajú vyššiu pridanú hodnotu a vedú k novým pracovným miestam a hospodárskej prosperite. Vlády tak majú k dispozícii nástroje na prechod k inkluzívnejšej a udržateľnej prosperite kombináciou smerovania a stimulov verejného sektora s komerčnou inovačnou kapacitou prostredníctvom zásadného prehodnotenia trhov a ich úlohy v našej ekonomike a spoločnosti. To si vyžaduje investovať inak a zámerne do hraničných trhov, ktoré sú načrtnuté vyššie, do oblastí, kde by trhové sily mohli mať transformačný vplyv na ekonomiky a spoločnosti, ale kde stále chýbajú niektoré nevyhnutné predpoklady na ich fungovanie (napríklad technické kapacity na udržateľnú výrobu produktu alebo aktíva v rozsahu nie sú stále dostatočné, štandardy nie sú dobre definované alebo právne rámce ešte nie sú dobre vyvinuté). Formovanie pravidiel a mechanizmov týchto nových trhov môže mať transformačný vplyv na ekonomiku. Ak vlády chcú prechod na nový a lepší druh rastu, majú príležitosť teraz konať, aby vytvorili stimuly pre inováciu a tvorivosť v oblastiach uvedených vyššie.

Niektorí vyzvali na „rast“, čo je pohyb, ktorý zahŕňa nulový alebo dokonca negatívny rast HDP a ktorý sa (aspoň v najbohatších krajinách) stále viac presadzuje. Keď sa kritika hospodárskeho rastu dostane do centra pozornosti, dôjde k prepracovaniu finančnej a kultúrnej dominancie konzumizmu vo verejnom a súkromnom živote.

[42]

To je zrejme v spotrebiteľskom aktivizme rastu v niektorých špecializovaných segmentoch - ako je napríklad obhajoba menšieho množstva mäsa alebo menej letov. Spustením obdobia núteného rastu pandémie podnietila obnovený záujem o toto hnutie, ktoré chce zvrátiť tempo ekonomického rastu, čo viedlo k tomu, že viac ako 1100 odborníkov z celého sveta vydalo v máji 2020 manifest navrhujúci stratégiu riešenia problému rastu hospodárska a ľudská kríza spôsobená COVID-19.

[43]

Ich otvorený list vyzýva na prijatie demokraticky „plánovaného, ale adaptívneho, udržateľného a spravodlivého zníženia úrovne ekonomiky, čo povedie k budúcnosti, v ktorej budeme môcť žiť lepšie s menej“.

Dajte si však pozor na snahu o rast, ktorý je rovnako bezcieľny ako hľadanie rastu! Najpredvídatejšie krajiny a ich vlády budú namiesto toho uprednostňovať inkluzívnejší a udržateľnejší prístup k riadeniu a meraniu svojich ekonomík, ktorý tiež riadi rast pracovných miest, zlepšovanie životnej úrovne a ochranu planéty. Technológia na viac zvládnuť menej už existuje.

[44]

Ak prijmemo tento holistickejší a dlhodobejší prístup k definovaniu pokroku a stimulovaniu investícií na zelených a sociálnych hraničných trhoch, neexistuje zásadný kompromis medzi ekonomickými, sociálnymi a environmentálnymi faktormi.

1.2.3 Fiškálna a menová politika

Reakcia fiškálnej a menovej politiky na pandémiu bola rozhodná, rozsiahla a rýchla.

V systémovo dôležitých krajinách sa centrálné banky takmer okamžite po začiatku vypuknutia nákazy rozhodli znížiť úrokové sadzby a zároveň spustili veľké programy kvantitatívneho uvoľňovania, pričom sa zaviazali tlačiť peniaze potrebné na udržanie nízkych nákladov na vládne pôžičky. Americký Fed sa zaviazal kúpiť štátne dlhopisy a agentúrne hypotekárne záložné listy, zatiaľ čo Európska centrálna banka sľúbila, že kúpi akýkoľvek nástroj, ktorý vydajú vlády (krok, ktorým sa podarilo znížiť rozpätie pôžičiek medzi slabšími a silnejšími členmi eurozóny).

Väčšina vlád súčasne spustila ambiciózne a bezprecedentné reakcie v oblasti fiškálnej politiky. Naliehavé a expanzívne opatrenia boli prijaté veľmi skoro počas krízy s tromi konkrétnymi cieľmi: 1) bojovať proti pandémii s takými výdavkami, aké sú potrebné na ich čo najskoršie zvládnutie (výrobou testov, možnosťami nemocníc, výskumom v lieky a vakcíny atď.); 2) poskytovať núdzové prostriedky domácnostiam a firmám na pokraji bankrotu a katastrofy; a 3) podporovať agregátny dopyt tak, aby ekonomika fungovala čo najbližšie k potenciálu.

[45]

Tieto opatrenia povedú k veľmi veľkým fiškálnym deficitom s pravdepodobným zvýšením pomeru dlhu k HDP o 30% HDP v bohatých ekonomikách. Na globálnej úrovni celkový stimul vládnych výdavkov pravdepodobne v roku 2020 presiahne 20% globálneho HDP, pričom v jednotlivých krajinách dôjde k výrazným odchýlkam, od 33% v Nemecku po viac ako 12% v USA.

Toto rozšírenie fiškálnych kapacít má dramaticky odlišné dôsledky v závislosti od toho, či je príslušná krajina vyspelá alebo rozvíjajúca sa. Krajiny s vysokými príjmami majú viac fiškálneho priestoru, pretože vyššia úroveň dlhu by sa mala ukázať ako udržateľná a mala by predstavovať životaschopnú úroveň nákladov na blahobyť pre budúce generácie, a to z dvoch dôvodov: 1) záväzok centrálnych bánk nakupovať akékoľvek množstvo dlhopisov potrebných na udržanie nízkej úrokovú sadzby; a 2) dôvera v to, že úrokové sadzby v blízkej budúcnosti pravdepodobne zostanú nízke, pretože neistota bude naďalej brániť súkromným investíciám a bude oprávňovať vysoké úrovne preventívnych úspor. Naopak, situácia v rozvíjajúcich sa a rozvíjajúcich sa ekonomikách nemôže byť drsnejšia. Väčšina z nich nemá fiškálny priestor potrebný na reakciu na pandemický šok; už teraz trpia veľkým odlevom kapitálu a poklesom cien komodít, čo znamená, že ich výmenný kurz bude kladený, ak sa rozhodnú pre expanzívnu fiškálnu politiku. Za týchto okolností pomoc vo forme grantov a oddĺženia, prípadne priame moratórium,

[46]

bude nielen potrebné, ale aj kritické.

Jedná sa o bezprecedentné programy pre bezprecedentnú situáciu, niečo tak nové, že ekonómka Carmen Reinhartová to nazvala „čímkoľvek potrebným pre rozsiahlu fiškálnu a menovú politiku“.

[47]

Opatrenia, ktoré by sa pred pandémiou javili ako nepredstaviteľné, sa môžu stať štandardom na celom svete, keď sa vlády snažia zabrániť tomu, aby sa hospodárska recesia zmenila na katastrofickú depresiu. Stále častejšie sa bude volať, aby vláda konala ako „platiteľ poslednej inštancie“

[48]

zabrániť alebo zastaviť príval hromadného prepúšťania a ničenia firiem vyvolaný pandémiou.

Všetky tieto zmeny menia pravidlá „hry“ hospodárskej a menovej politiky. Umelá bariéra, vďaka ktorej sú menové a fiškálne orgány od každého nezávislé

ďalšie sú teraz demontované a centrálni bankári sa (v relatívnej miere) podriaďujú zvoleným politikom. Teraz je možné, že sa vláda v budúcnosti bude snažiť uplatniť svoj vplyv na centrálnu banku na financovanie veľkých verejných projektov, ako sú infraštruktúra alebo ekologický investičný fond. Rovnako môže trvať aj koniec toho, že vláda môže zasiahnuť s cieľom zachovať pracovné miesta alebo príjmy pracovníkov a chrániť spoločnosť pred bankrotom. Je pravdepodobné, že verejný a politický tlak na udržanie takýchto systémov bude pretrvávajúci, aj keď sa situácia zlepšuje. Jednou z najväčších obáv je, že táto implicitná spolupráca medzi fiškálnou a menovou politikou vedie k nekontrolovateľnej inflácii.

Vychádza to z myšlienky, že tvorcovia politik zavedú masívne fiškálne stimuly, ktoré sa budú plne monetizovať, t. j. Nebudú financované prostredníctvom štandardného štátneho dlhu. To je miesto, kde prichádza moderná menová teória (MMT) a peniaze vrtuľníka: s úrokovými sadzbami pohybujúcimi sa okolo nuly, centrálna banka nemôže stimulovať ekonomiku klasickými menovými nástrojmi; tj zníženie úrokových sadzieb - pokiaľ sa nerozhodli pre hlboko záporné úrokové sadzby, problematický krok odolal väčšine centrálnych bánk.

[49]

Tento stimul musí preto pochádzať zo zvýšenia fiškálnych deficitov (to znamená, že verejné výdavky stúpnu v čase, keď klesnú daňové príjmy). Zjednodušene povedané (a v tomto prípade zjednodušene) povedané, MMT funguje takto: vlády vydajú určitý dlh, ktorý kúpi centrálna banka. Ak ich nikdy nepredá späť, rovná sa to peňažnému financovaniu: deficit sa monetizuje (nákupom dlhopisov vydaných vládou centrálnou bankou) a vláda môže peniaze použiť, ako uzná za vhodné. Môže to napríklad metaforicky vypustiť z vrtuľníka na ľudí v núdzi. Táto myšlienka je prítlačivá a realizovateľná, obsahuje však významnú otázku spoločenských očakávaní a politickej kontroly: akonáhle si občania uvedomia, že peniaze sa dajú nájsť na „strome čarovných peňazí“, budú zvolení politici pod prudkým a neúnavným verejným tlakom vytvárať viac a viac. viac, čo je moment, keď naštartuje otázku inflácie.

1.2.3.1 Deflácia alebo inflácia?

S rizikom inflácie sú spojené dva technické prvky zakomponované do problematiky menového financovania. Po prvé, rozhodnutie zapojiť sa do večného kvantitatívneho uvoľňovania (t. j. Do menového financovania) nemusí byť prijaté, keď centrálna banka kúpi dlh vydaný vládou; možno nechať na budúcej budúcnosti skrývať alebo obchádzať myšlienku, že peniaze „rastú na stromoch“. Po druhé, inflačný vplyv peňazí z helikoptéry nesúvisí s tým, či je schodok financovaný alebo nefinancovaný, ale je priamo úmerný množstvu použitých peňazí. Neexistujú žiadne nominálne limity toho, koľko peňazí môže centrálna banka vytvoriť, existujú však rozumné limity toho, koľko by chceli vytvoriť, aby dosiahli defláciu bez toho, aby riskovali príliš veľkú infláciu. Výsledné zvýšenie nominálneho

HDP sa rozdelí medzi efekt skutočného výstupu a zvýšenie efektu cenovej hladiny - táto rovnováha a jej inflačná povaha budú závisieť od toho, aké sú obmedzenia ponuky obmedzené, teda nakoniec od množstva vytvorených peňazí. Centrálni bankári sa môžu rozhodnúť, že s infláciou na úrovni 2% alebo 3% sa netreba ničoho obávať a že 4% až 5% sú tiež v poriadku, budú však musieť určiť hornú hranicu, pri ktorej bude inflácia rušivá a bude skutočne znepokojujúca. Výzvou bude určiť, na akej úrovni sa inflácia stáva korozívnou a zdrojom obsedantných obáv spotrebiteľov.

Niektorí sa v súčasnosti obávajú deflácie, zatiaľ čo iní sa obávajú inflácie. Čo sa skrýva za týmito rozdielnymi úzkosťami do budúcnosti? Obavy z deflácie poukazujú na kolabujúci trh práce a zakopnutie cien komodít a pýtajú sa, ako by sa za týchto podmienok mohla inflácia v najbližšej dobe zvýšiť. Problémy s infláciou sledujú výrazné zvyšovanie súvah centrálnych bánk a fiškálnych deficitov a pýtajú sa, ako to jedného dňa nebude viesť k inflácii a pravdepodobne k vysokej inflácii, ba dokonca k hyperinflácii. Poukazujú na príklad Nemecka po prvej svetovej vojne, ktoré nafúкло svoj domáci vojnový dlh v hyperinflácii v roku 1923, alebo Veľkej Británie, ktoré trochu inflácie nahlodalo obrovské množstvo dlhu (250%), ktoré zdedilo po svetovej vojne. Iní sa znepokojení uznávajú, že z krátkodobého hľadiska môže byť väčšie riziko deflácie, ale tvrdia, že inflácii sa nakoniec nedá vyhnúť, vzhľadom na obrovské a nevyhnutné množstvo stimulov. V tejto súčasnej situácii je ťažké si predstaviť, ako by sa inflácia mohla v blízkej budúcnosti zvýšiť. Presun výrobných aktivít by mohol spôsobiť občasné inflačné pásma, je však pravdepodobné, že zostanú obmedzené. Kombinácia silných a dlhodobých štrukturálnych trendov, ako sú starnutie a technológie (obe majú deflačnú povahu), a mimoriadne vysoká miera nezamestnanosti, ktorá bude roky brzdiť zvyšovanie miezd, vytvára silný tlak na znižovanie inflácie. V období po pandémie je vysoký dopyt spotrebiteľov nepravdepodobný. Bolesť spôsobená rozsiahlou nezamestnanosťou, nižšími príjmami pre veľké skupiny obyvateľstva a neistotou v budúcnosti pravdepodobne povedie k zvýšeniu preventívnych úspor. Keď sa nakoniec spoločenské dištancovanie zmierni, zadržaný dopyt by mohol trochu vyprovokovať infláciu, je však pravdepodobné, že bude dočasná, a preto neovplyvní inflačné očakávania. Olivier Blanchard, bývalý hlavný ekonóm MMF, si myslí, že infláciu môže vytvoriť iba kombinácia nasledujúcich troch prvkov: 1) veľmi veľké zvýšenie pomeru dlhu k HDP, väčšie ako je súčasná prognóza 20 - 30%; 2) veľmi veľké zvýšenie neutrálnej sadzby (t. j. Bezpečná skutočná miera požadovaná na udržanie potenciálu ekonomiky); a 3) fiškálna dominancia menovej politiky.

[50]

Pravdepodobnosť každého jednotlivca je už nízka, takže pravdepodobnosť výskytu troch v spojení spolu je extrémne nízka (ale nie nulová). Investori dlhopisov myslia rovnako. To by sa samozrejme mohlo zmeniť, ale v súčasnosti nízky úrokový rozdiel medzi nominálnymi dlhopismi a dlhopismi indexovanými infláciou v najlepšom prípade vykresľuje obraz pretrvávajúcej veľmi nízkej inflácie.

V nasledujúcich rokoch môžu krajiny s vysokými príjmami čeliť situácii podobnej situácii v Japonsku za posledných niekoľko desaťročí: štrukturálne slabý dopyt, veľmi nízka inflácia a ultranízké úrokové sadzby. Možná „japonizácia“ (bohatého) sveta sa často zobrazuje ako beznádejná kombinácia žiadneho rastu, inflácie a neznesiteľnej úrovne dlhu. Toto je zavádzajúce. Ak sú údaje upravené podľa demografických údajov, Japonsko je na tom lepšie ako väčšina. Jeho HDP na obyvateľa je vysoký a rastie a od roku 2007 jeho skutočný HDP na člena populácie v produktívnom veku stúpal rýchlejšie ako v ktorejkoľvek inej krajine skupiny G7. Existuje pre to prirodzene veľa osobitých dôvodov (veľmi vysoká úroveň sociálneho kapitálu a dôvery, ale aj rast produktivity práce, ktorý prekračuje priemer, a

úspešné vstrebávanie starších pracovníkov do pracovnej sily), ale ukazuje to, že zmenšujúca sa populácia nemusí viesť k ekonomickému zabudnutiu. Vysoká životná úroveň a ukazovatele blahobytu v Japonsku poskytujú prospešné ponaučenie, že existuje nádej tvárou v tvár ekonomickým ťažkostiam

1.2.3.2 Osud amerického dolára

USA po celé desaťročia požívajú „premrštené privilégium“ ponechať si globálnu menovú rezervu, čo je stav, ktorý je už dlho „výhodou imperiálnej sily a ekonomickým elixírom“.
[51]

Americká moc a prosperita boli do značnej miery budované a posilňované globálnou dôverou v dolár a ochotou zákazníkov v zahraničí držať ho, najčastejšie vo forme štátnych dlhopisov USA. Skutočnosť, že toľko krajín a zahraničných inštitúcií chce držať doláre ako uchovávateľ hodnoty a ako prostriedok výmeny (pre obchod), zakotvila jeho postavenie globálnej rezervnej meny. To umožnilo USA lacno si požičať v zahraničí a profitovať z nízkych úrokových sadzieb doma, čo Američanom zase umožnilo spotrebovať nad ich možnosti. Umožnil tiež nedávne veľké vládne deficity, umožnil USA dosiahnuť značné obchodné deficity, znížil kurzové riziko a zvýšil likviditu finančných trhov v USA. V jadre postavenia amerického dolára ako rezervnej meny leží kritická otázka dôvery: obyvatelia iných krajín, ktorí držia doláre, veria, že USA budú chrániť svoje vlastné záujmy (rozumným riadením svojej ekonomiky) aj zvyšok sveta ako pokiaľ ide o americký dolár (rozumným riadením jeho meny, ako napríklad efektívnym a rýchlym poskytovaním dolárovej likvidity globálnemu finančnému systému).

Niektorí analytici a tvorcovia politiky už dosť dlho uvažujú o možnom a postupnom ukončení dominancie dolára. Teraz si myslia, že pandémia môže byť katalyzátorom, ktorý im dá za pravdu. Ich argument je dvojaký a týka sa oboch strán otázky dôvery.

Na jednej strane (rozumné riadenie ekonomiky) pochybovače dominancie amerického dolára poukazujú na nevyhnutné a prudké zhoršenie fiškálnej pozície USA. Podľa ich názoru neudržateľná úroveň dlhu nakoniec naruší dôveru v americký dolár. Tesne pred pandémiou predstavovali americké výdavky na obranu plus úroky z federálneho dlhu plus ročné platby nárokov - Medicare, Medicaid a sociálne zabezpečenie - 112% federálnych daňových príjmov (oproti 95% v roku 2017). Táto neudržateľná cesta sa zhorší v období po pandémii a po záchrane. Tento argument naznačuje, že sa preto bude musieť zmeniť niečo zásadné, a to buď prostredníctvom výrazne zníženej geopolitickej úlohy, alebo vyšším zdanením, alebo obidvomi spôsobmi, inak stúpajúci deficit dosiahne hranicu, po prekročení ktorej nie sú zahraniční investori ochotní ho financovať. Stav rezervnej meny nemôže koniec koncov trvať dlhšie ako zahraničná dôvera v schopnosť držiteľa splácať svoje platby.

Na druhej strane (rozumné riadenie amerického dolára pre zvyšok sveta) pochybovači o dominancii dolára poukazujú na nekompatibilitu jeho postavenia globálnej rezervnej meny s rastom domáceho ekonomického nacionalizmu. Napriek tomu, že Fed a americké ministerstvo financií efektívne riadia dolár a jeho vplyvnú sieť po celom svete, skeptici zdôrazňujú, že ochota americkej administratívy vyzbrojiť americký dolár na geopolitické účely (ako napríklad potrestanie krajín a spoločností obchodujúcich s Iránom alebo Severnou Kóreou) bude nevyhnutne motivovať držiteľov dolárov k hľadaniu alternatív.

Existujú nejaké realizovateľné alternatívy? USA zostávajú impozantným globálnym finančným hegemonom (úloha dolára v medzinárodných finančných transakciách je oveľa väčšia, aj keď menej viditeľná, ako v medzinárodnom obchode), ale je tiež pravdou, že

mnohé krajiny by chceli spochybníť globálnu dominanciu dolára. Z krátkodobého hľadiska neexistujú žiadne alternatívy. Čínske renminbi (RMB) by mohlo byť možnosťou, ale až keď nebudú vylúčené prísne kapitálové kontroly a RMB sa zmení na trhovo určenú menu, čo sa v blízkej budúcnosti pravdepodobne nestane. To isté platí pre euro; mohla by to byť možnosť, ale až keď sa pochybnosti o možnej implózii eurozóny nadobro rozplynú, čo je opäť nepravdepodobná perspektíva v najbližších rokoch. Pokiaľ ide o globálnu virtuálnu menu, zatiaľ žiadna nie je v dohľade, existujú však pokusy o spustenie národných digitálnych mien, ktoré môžu nakoniec zosadiť nadvládu amerického dolára. Najvýznamnejšia sa uskutočnila v Číne na konci apríla 2020 testom národnej digitálnej meny v štyroch veľkých mestách.

[52]

Táto krajina je v napredovaní so zvyškom sveta v oblasti vývoja digitálnej meny v kombinácii s výkonnými platformami elektronických platieb; tento experiment jasne ukazuje, že existujú peňažné systémy, ktoré sa snažia osamostatniť od sprostredkovateľov USA a zároveň smerovať k väčšej digitalizácii.

Možný koniec prvenstva amerického dolára bude nakoniec závisieť od toho, čo sa stane v USA. Ako hovorí Henry Paulson, bývalý minister financií USA: „Dôležitosť amerického dolára začína doma (...). USA musia udržiavať ekonomiku, ktorá inšpiruje globálnu dôveryhodnosť a dôveru. Ak to neurobíte, časom dôjde k ohrozeniu pozície amerického dolára“.

[53]

Globálna dôveryhodnosť USA vo veľkej miere závisí aj od geopolitiky a príťažlivosti jej sociálneho modelu. „Premrštené privilegium“ je zložito prepletené s globálnou mocou, vnímaním USA ako spoľahlivého partnera a jeho úlohou pri fungovaní multilaterálnych inštitúcií. „Keby sa táto rola považovala za menej istú a táto bezpečnostná záruka za menej železnú, pretože USA sa odpútavali od globálnej geopolitiky v prospech samostatnejších politík zameraných dovnútra, mohla by sa znížiť bezpečnostná prémia amerického dolára,“ Varuje Barry Eichengreen a zástupcovia Európskej centrálnej banky.

[54]

Otázky a pochybnosti o budúcom postavení dolára ako globálnej menovej rezervy sú trefnou pripomienkou, že ekonómia neexistuje izolovane. Táto realita je obzvlášť tvrdá v prípade nadmerne zadĺžených rozvíjajúcich sa krajín a chudobných krajín, ktoré teraz nie sú schopné splácať svoj dlh často denominovaný v dolároch. Pre nich bude táto kríza trvať obrovské rozmery a roky, kým sa urovná, pričom značné hospodárske škody sa rýchlo premenia na sociálnu a humanitárnu bolesť. Vo všetkých týchto krajinách môže kríza COVID dobre ukončiť postupný proces konvergencie, ktorý mal priniesť užšie zosúladenie vysoko rozvinutých a rozvíjajúcich sa alebo rozvojových krajín. To povedie k zvýšeniu spoločenských a geopolitických rizík - jasnej pripomienke toho, do akej miery sa ekonomické riziká prelínajú so spoločenskými problémami a geopolitikou.

1.3 Sociálny reset

Historicky pandémie testovali spoločnosti v ich jadre; kríza COVID-19 v roku 2020 nebude výnimkou. Ako sme práve videli, a s geopolitikou, ako uvidíme v nasledujúcej kapitole, bude porovnateľný s hospodárstvom, spoločenský prevrat, ktorý rozpútal COVID-19, bude trvať roky a možno aj generácie. Najbezprostrednejším a najviditeľnejším dopadom je to, že mnoho vlád bude mať za úlohu splniť svoje úlohy, pričom veľa zlosti bude smerovať proti

tým tvorcami politik a politickým osobnostiam, ktoré sa javia ako neadekvátne alebo zle pripravené z hľadiska ich reakcie na rokovania s COVID-19. Ako poznamenal Henry Kissinger: „Národy sa spájajú a prekvitajú vo viere, že ich inštitúcie môžu predvídať kalamitu, zastaviť jej dopad a obnoviť stabilitu. Po skončení pandémie COVID-19 budú inštitúcie mnohých krajín vnímané ako zlyhávajúce“.

[55]

To bude platiť najmä pre niektoré bohaté krajiny vybavené sofistikovanými systémami zdravotníctva a silnými miestami v oblasti výskumu, vedy a inovácií, kde sa občania budú pýtať, prečo ich orgány v porovnaní s ostatnými postupovali zle. V nich môže vzniknúť samotná podstata ich sociálnej štruktúry a sociálno-ekonomického systému, ktorú možno odsúdiť za „skutočného“ vinníka, ktorý je vinný z nezaručenia ekonomického a sociálneho blaha pre väčšinu občanov. V chudobnejších krajinách si pandémia vyžiada dramatickú daň z hľadiska sociálnych nákladov. Zhorší to spoločenské problémy, ktoré ich už trápia - najmä chudoba, nerovnosť a korupcia. To by v niektorých prípadoch mohlo viesť k extrémnym výsledkom, ktoré by boli také závažné ako sociálny a spoločenský rozpad („sociálny“ označuje interakcie medzi jednotlivcami alebo skupinami jednotlivcov, zatiaľ čo „spoločenský“ je prívlastok, ktorý sa vzťahuje na spoločnosť ako celok).

Existujú nejaké systémové ponaučenia týkajúce sa toho, čo v súvislosti s pandemiou fungovalo a nefungovalo? Do akej miery odozva rôznych národov odhaľuje niektoré vnútorné silné a slabé stránky konkrétnych spoločností alebo systémov riadenia? Zdá sa, že niektorým, ako napríklad Singapuru, Južnej Kórei a Dánsku, sa darilo celkom dobre a určite lepšie ako väčšine. Zdá sa, že iné, ako napríklad Taliansko, Španielsko, USA alebo Veľká Británia, dosahujú v rôznych aspektoch horšiu výkonnosť, či už z hľadiska prípravy, krízového riadenia, verejnej komunikácie, počtu potvrdených prípadov a úmrtí, ako aj rôznych ďalších ukazovateľov. Susedné krajiny, ktoré majú veľa štrukturálnych podobností, ako napríklad Francúzsko a Nemecko, mali hrubý ekvivalentný počet potvrdených prípadov, ale nápadne odlišný počet úmrtí v porovnaní s COVID-19. Čo okrem týchto rozdielov v infraštruktúre zdravotnej starostlivosti zodpovedá za tieto zjavné anomálie? V súčasnosti (jún 2020) stále čelíme mnohým „neznámym“, pokiaľ ide o dôvody, prečo COVID-19 zasiahol a rozšíril sa s osobitnou virulenciou v niektorých krajinách a regiónoch, v iných nie. Celkovo však krajiny, ktorým sa darí lepšie, zdieľajú tieto všeobecné a spoločné atribúty:

- Boli „pripravení“ na to, čo príde (logisticky a organizačne).
- Prijali rýchle a rozhodné rozhodnutia.
- Majú nákladovo efektívny a inkluzívny systém zdravotnej starostlivosti.
- Sú to spoločnosti s vysokou dôveryhodnosťou, v ktoré majú občania dôveru vo vedenie a v informácie, ktoré poskytujú.
- Zdá sa, že pod nátlakom prejavujú skutočný zmysel pre solidaritu, keď uprednostňujú spoločné dobro pred individuálnymi túžbami a potrebami.

S čiastočnou výnimkou prvého a druhého atribútu, ktoré sú technickejšie (hoci technickosť má v sebe zakomponované kultúrne prvky), možno všetky ostatné kategorizovať ako „priaznivé“ spoločenské charakteristiky, ktoré dokazujú, že základné hodnoty inkluzivity, solidarity a dôvery sú silné určujúce prvky a významní prispievatelia k úspechu pri zvládaní epidémie.

Je samozrejme ešte príliš skoro na to, aby ste s akoukoľvek presnosťou vykreslili formu, ktorú bude mať spoločenský reset v rôznych krajinách, ale niektoré jeho široké globálne kontúry už možno vymedziť. Obdobie po pandémie v prvom rade povedie k obdobiu masívneho prerozdelenia bohatstva od bohatých k chudobným a od kapitálu k práci. Po druhé, program COVID-19 pravdepodobne zazvoní umiераčikom neoliberalizmu, súboru myšlienok a politik, ktoré možno voľne definovať ako uprednostňovanie konkurencie pred solidaritou, tvorivé ničenie pred vládnymi intervenciami a hospodársky rast pred sociálnym blahobytom. Už niekoľko rokov je neoliberálna doktrína na ústupe. Mnoho komentátorov, vedúcich predstaviteľov a tvorcov politik čoraz viac odsuzuje svoj „trhový fetišizmus“, ale COVID-19 priniesol štátny prevrat.

. Nie je náhoda, že dve krajiny, ktoré sa v posledných rokoch najviac angažovali v politike neoliberalizmu - USA a Spojené kráľovstvo - patria medzi krajiny, ktoré počas pandémie utrpeli najviac obetí. Tieto dve sprievodné sily - rozsiahle prerozdelenie na jednej strane a upustenie od neoliberálnych politik na druhej strane - budú mať určujúci vplyv na organizáciu našich spoločností, počnúc tým, ako by nerovnosti mohli podnietiť sociálne nepokoje, až po rastúcu úlohu vlád a predefinovanie sociálnych zmlúv. .

1.3.1 Nerovnosti

Jedno vážne zavádzajúce klišé o koronavíruse spočíva v metafore COVID-19 ako „veľkého vyrovnávača“.

[56]

Realita je úplne opačná. COVID-19 zhoršil existujúce podmienky nerovnosti kdekoľvek a kedykoľvek udrie. Z tohto dôvodu nejde o „vyrovnávača“, ani z medicínskeho, ani ekonomického hľadiska, ani zo sociálneho ani psychologického hľadiska. Pandémia je v skutočnosti „veľkým nerovnomerom“.

[57]

ktorý skombinoval rozdiely v príjmoch, bohatstvách a príležitostiach. Všetkým umožnilo vidieť nielen obrovské množstvo ľudí na svete, ktorí sú ekonomicky a sociálne zraniteľní, ale aj hĺbku a mieru ich nestability - fenomén, ktorý sa ešte viac vyskytuje v krajinách s nízkou alebo neexistujúcou sociálnou bezpečnosťou. siete alebo slabé rodinné a sociálne väzby. Táto situácia samozrejme predchádza pandémie, ale ako sme pozorovali pri iných globálnych problémoch, vírus pôsobil ako zosilňovač, ktorý nás nútil rozpoznať a uznať závažnosť problémov týkajúcich sa nerovnosti, ktoré predtým príliš veľa príliš dlho odháňalo.

. Prvým účinkom pandémie bolo zväčšenie makroekonomických výziev sociálnych nerovností zameraním na šokujúce rozdiely v miere rizika, ktorému sú vystavené rôzne spoločenské triedy. Vo väčšine sveta sa počas výluiek objavilo približné, aj keď odhaľujúce rozprávanie. Opísalo sa v ňom dichotómia: vyššie a stredné triedy boli schopné pracovať na diaľku a samoškolať svoje deti z ich domovov (základné alebo, ak je to možné, stredné a vzdialenejšie bydliská považované za bezpečnejšie), zatiaľ čo členovia robotníckej triedy (pre osoby neboli doma a dohliadali na vzdelávanie svojich detí, ale pracovali v prvej línii pomoci pri záchrane životov (priamo alebo nie) a hospodárstva - upratovania nemocníc, obsluhy pokladníc, prepravy nevyhnutných vecí a zaistenia našej bezpečnosti. V prípade vysoko rozvinutej ekonomiky služieb, akou sú USA, je možné zhruba tretinu celkových pracovných miest vykonávať z domu alebo na diaľku so značnými nezrovnalosťami, ktoré vysoko korelujú s príjmami podľa odvetví. Viac ako 75% amerických finančných a

poisťovacích pracovníkov môže vykonávať svoju prácu na diaľku, zatiaľ čo iba 3% oveľa menej platených pracovníkov v potravinárskom priemysle to môže robiť.

[58]

Uprostred pandémie (polovica apríla) väčšina nových prípadov infekcie a počtu úmrtí objasnila viac ako kedykoľvek predtým, že COVID-19 zďaleka nebol „veľkým vyrovnávačom“ alebo „ekvalizérom“, na ktorý toľko ľudí hovorilo na začiatku pandémie. Namiesto toho sa rýchlo ukázalo, že neexistuje nič spravodlivé ani spravodlivé, pokiaľ ide o to, ako vírus postupoval pri svojej smrteľnej práci.

V USA si program COVID-19 vybral neprimerane veľa poplatkov za Afroameričanov, ľudí s nízkym príjmom a zraniteľné skupiny obyvateľstva, ako sú bezdomovci. V štáte Michigan, kde je menej ako 15% obyvateľov čiernej pleti, predstavovali obyvatelia čiernej pleti asi 40% úmrtí na komplikácie COVID-19. Skutočnosť, že program COVID-19 tak neprimerane ovplyvňoval čierne komunity, je iba odrazom existujúcich nerovností. V Amerike, ako aj v mnohých iných krajinách, sú Afroameričania chudobnejší, je pravdepodobnejšie, že budú nezamestnaní alebo nedostatočne zamestnaní a že budú obeťami neštandardného bývania a životných podmienok. Výsledkom je, že trpia skôr existujúcimi zdravotnými stavmi, ako je obezita, srdcové choroby alebo cukrovka, vďaka ktorým je COVID-19 obzvlášť smrteľný.

Druhým následkom pandémie a stavu výluky, ktoré nasledovali, bolo odhalenie hlbokého rozpojenia medzi podstatnou povahou a vrodenu hodnotou vykonanej práce a ekonomickou odmenou, ktorú veľí. Inými slovami: ekonomicky si najmenej vážime jednotlivcov, ktorých spoločnosť najviac potrebuje. Vytrievou pravdou je, že hrdinovia bezprostrednej krízy COVID-19, tí, ktorí (na osobné riziko) sa starali o chorých a nechali tikať ekonomiku, patria medzi najviac zle platených odborníkov - zdravotné sestry, upratovačky, vodiči dodávky, pracovníkov v potravinárskych továrňach, domoch s opatrovateľskou službou a skladoch. Často je to najmenej uznávaný príspevok k hospodárskemu a spoločenskému blahu. Tento jav je globálny, ale obzvlášť výrazný v anglosaských krajinách, kde je chudoba spojená s neistotou. Občania v tejto skupine nie sú len najhoršie platení, ale aj tí, ktorým najviac hrozí strata zamestnania. Napríklad vo Veľkej Británii veľká väčšina (takmer 60%) poskytovateľov starostlivosti pracujúcich v komunite pracuje na základe „zmlúv s nulovou hodinou“, čo znamená, že nemajú zaručený pravidelný pracovný čas, a teda ani istotu pravidelného pracovného času. príjem. Rovnako sú pracovníci v potravinárskych závodoch často na dobu určitú zamestnaní s obmedzenými právami ako obvykle a bez zabezpečenia. Pokiaľ ide o vodičov dodávky, ktorí sú väčšinou klasifikovaní ako samostatne zárobkovo činné osoby, sú platení za „kvapku“ a nedostávajú nijaké nemocenské ani platy za dovolenku - realita je uštipačne vykreslená v najnovšom diele Kena Loacha „Sorry We Missed You“ To ilustruje dramatický rozsah, v akom sú títo pracovníci vždy len jednu nehodu od fyzického, emocionálneho alebo ekonomického krachu, s kaskádovými účinkami zhoršenými stresom a úzkosťou.

Budú sa v období po pandémie zväčšovať alebo zmenšovať sociálne nerovnosti? Veľa neoficiálnych dôkazov naznačuje, aspoň z krátkodobého hľadiska, že nerovnosti sa budú pravdepodobne zväčšovať. Ako už bolo naznačené, ľudia bez alebo s nízkym príjmom trpia neúmerne pandemiou: sú náchylnejší na chronické zdravotné podmienky a imunitnú nedostatočnosť, a preto je pravdepodobnejšie, že chytia COVID-19 a budú trpieť závažnými infekciami. Bude to pokračovať aj v nasledujúcich mesiacoch. Rovnako ako v predchádzajúcich epizódach pandémie, ako je mor, nie každý bude mať z liečby a vakcín rovnaký úžitok. Najmä v USA, ako nositeľ Nobelovej ceny za Angus Deaton, spoluautor filmu Smrť zúfalstva a budúcnosť kapitalizmu

s Anne Caseovou: „Výrobcovia drog a nemocnice budú silnejšie a bohatšie ako kedykoľvek predtým“,

[59]

v neprospech najchudobnejších skupín obyvateľstva. Ultra-akomodačné monetárne politiky uskutočňované po celom svete navyše zvýšia nerovnosti v bohatstve tým, že podporia ceny aktív, predovšetkým na finančných trhoch a v nehnuteľnostiach.

Ak sa však pohneme za bezprostrednú budúcnosť, trend by sa mohol zvrátiť a vyvolať opak - menšiu nerovnosť. Ako sa to môže stať? Je možné, že dosť ľudí je dostatočne pobúrených do očí bijúcou nespravodlivosťou preferenčného zaobchádzania, ktoré požívajú výlučne bohatí, čo vyvoláva široký spoločenský odpor. V USA môže väčšina alebo veľmi hlasná menšina vyžadovať národnú alebo komunitnú kontrolu nad zdravotnou starostlivosťou, zatiaľ čo v Európe už nebude podfinancovanie systému zdravotníctva politicky prijateľné. Môže sa tiež stať, že pandémia nás nakoniec prinúti prehodnotiť zamestnania, ktoré si skutočne vážime, a prinúti nás prepracovať spôsob, akým ich kolektívne odmeňujeme. Bude spoločnosť v budúcnosti akceptovať, že manažér hviezdneho hedžového fondu, ktorý sa špecializuje na predaj nakrátko (v najlepšom prípade je sporný jeho príspevok k ekonomickému a sociálnemu blahobytu), môže dostávať príjem v miliónoch ročne, zatiaľ čo sestra (ktorého príspevok do blahobytu je nespochybniteľný) zarába nepatrný zlomok tejto sumy? V takom optimistickom scenári, keď si čoraz viac uvedomujeme, že veľa pracovníkov v slabo platených a neistých zamestnaniach zohráva zásadnú úlohu v našom kolektívnom blahobytu, by sa politiky upravili tak, aby sa zlepšili ich pracovné podmienky aj plat. Nasledovali by lepšie mzdy, aj keď by ich sprevádzali nižšie zisky pre spoločnosti alebo vyššie ceny; bude existovať silný sociálny a politický tlak na nahradenie neistých zmlúv a vykorisťovacích medzier stálymi pozíciami a lepšou odbornou prípravou. Nerovnosti by preto mohli klesať, ale ak bude história akýmkoľvek sprievodcom, je nepravdepodobné, že tento optimistický scenár zvíťazí bez toho, aby najskôr došlo k veľkým sociálnym nepokojom.

1.3.2. Spoločenský nepokoj

Jedným z najväznejších nebezpečenstiev, ktoré postpandemickému obdobiu čelia, sú sociálne nepokoje. V niektorých extrémnych prípadoch by to mohlo viesť k spoločenskému rozpadu a politickému kolapsu. Nespočetné množstvo štúdií, článkov a varovaní upozorňuje na toto konkrétne riziko, a to na základe zjavného pozorovania, že keď ľudia nemajú prácu, žiadny príjem ani vyhliadky na lepší život, často sa uchýlia k násiliu. Nasledujúci citát zachytáva podstatu problému. Vzťahuje sa na USA, ale jeho závery sú platné pre väčšinu krajín sveta:

Tí, ktorí zostanú beznádejní, nezamestnaní a bez majetku, sa môžu ľahko obrátiť proti tým, ktorí sa majú lepšie. Už asi 30% Američanov má nulové alebo negatívne bohatstvo. Ak zo súčasnej krízy vyjde viac ľudí, ktorí nebudú mať ani peniaze, ani prácu, ani prístup k zdravotnej starostlivosti, a ak sa títo ľudia stanú zúfalí a nahnevaní, napríklad scény z nedávneho útoku väzňov v Taliansku alebo rabovania, ktoré nasledovali po hurikáne Katrina v New Orleans v roku 2005 sa môže stať samozrejmosťou. Ak sa vlády budú musieť uchýliť k použitiu polovojenských alebo vojenských síl na potlačenie napríklad nepokojov alebo útokov na majetok, spoločnosti by sa mohli začať rozpadáť.

[60]

Predtým, ako svet pandémie zachvátil, globálne vzrástli sociálne nepokoje, takže riziko nie je nové, ale bolo zosilnené COVID-19. Existujú rôzne spôsoby, ako definovať, čo predstavuje sociálne nepokoje, ale za posledné dva roky sa na celom svete uskutočnilo viac ako 100 významných protivládnych protestov,

[61]

v bohatých aj chudobných krajinách, od nepokojov žltých viest vo Francúzsku po demonštrácie proti silným mužom v krajinách ako Bolívia, Irán a Sudán. Väčšina (posledne menovaných) bola potlačená brutálnymi zákrokmi a mnohé prešli do režimu dlhodobého spánku (napríklad globálna ekonomika), keď vlády prinútili svoje obyvateľstvo uzavrieť, aby pandémiu potlačili. Ale po zrušení zákazu zhromažďovať sa v skupinách a vychádzať do ulíc je ťažké si predstaviť, že staré krivdy a dočasne potlačená sociálna nepokoj už znova nevypuknú, možno s obnovenou silou. V postpandemickej ére sa počet nezamestnaných, znepokojených, nešťastných, rozhorčených, chorých a hladných dramaticky zvýši. Budú sa hromadiť osobné tragédie, ktoré podnietia hnev, odpor a rozhorčenie v rôznych sociálnych skupinách vrátane nezamestnaných, chudobných, migrantov, väzňov, bezdomovcov, všetkých, ktorí sú vynechaní ... Ako by celý tento tlak nemohol skončiť erupciou? Sociálne javy často vykazujú rovnaké vlastnosti ako pandémie a ako je uvedené na predchádzajúcich stranách, body zvratu platia rovnako pre obidve strany. Keď sa chudoba, pocit zbavenia práv a bezmocnosť dostanú do určitého bodu zlomu, rušivé spoločenské akcie sa často stávajú možnosťou poslednej možnosti.

V počiatkoch krízy prominentné osoby podobné obavy opakovali a varovali svet pred rastúcim rizikom sociálnych nepokojov. Jacob Wallenberg, švédsky priemyselník, je jedným z nich. V marci 2020 napísal: „Ak bude kríza trvať dlho, nezamestnanosť by mohla zasiahnuť 20 - 30 percent, zatiaľ čo ekonomiky by sa mohli znížiť o 20 - 30 percent ... K oživeniu nedôjde. Nastanú sociálne nepokoje. Bude násilie. Budú to mať sociálno-ekonomické dôsledky: dramatická nezamestnanosť. Občania budú dramaticky trpieť: niektorí zomrú, iní sa budú cítiť strašne.“

[62]

Teraz sme za hranicou toho, čo Wallenberg považoval za „znepokojujúce“, keď v mnohých krajinách sveta nezamestnanosť presahuje 20% až 30% a väčšina ekonomík sa v druhom štvrtroku 2020 znížila nad úroveň, ktorá sa predtým považovala za znepokojujúcu. Ako sa to bude vyvíjať a kde a do akej miery budú najpravdepodobnejšie sociálne nepokoje?

V čase písania tejto knihy COVID-19 už rozpútal globálnu vlnu sociálnych nepokojov. Začalo to v USA protestmi Black Lives Matter po zabití Georga Floyda na konci mája 2020, rýchlo sa však rozšírila do celého sveta. COVID-19 bol určujúcim prvkom: smrť Georgea Floyda bola iskrou, ktorá rozpálila oheň sociálnych nepokojov, ale palivom boli základné podmienky vytvorené pandémiou, najmä odhalené rasové nerovnosti a rastúca miera nezamestnanosti, ktoré zosilňovali protesty a udržiavali ich v chode. Ako? Za posledných šesť rokov zomrelo v policajnom zaistení takmer 100 Afroameričanov, zabitie Georga Floyda však vyvolalo národné povstanie. Nie je teda náhodou, že k tomuto výbuchu hnevu došlo počas pandémie, ktorá neúmerne zasiahla afroamerické spoločenstvo v USA (ako bolo uvedené vyššie). Na konci júna 2020 bola úmrtnosť spôsobená COVID-19 čiernym Američanom 2,4-krát vyššia ako u bielych Američanov. Zároveň bola zamestnanosť čiernych Američanov zdecimovaná koronovou krízou. To by nás nemalo prekvapiť: hospodárske a sociálne rozdiely medzi Afroameričanmi a bielymi Američanmi sú také hlboké, že podľa takmer každej metriky sú čierni pracovníci v porovnaní s bielymi robotníkmi znevýhodnení.

[63]

V máji 2020 predstavovala nezamestnanosť Afroameričanov 16,8% (oproti celoštátnej úrovni 13,3%), čo je veľmi vysoká úroveň, ktorá sa premietla do javu, ktorý sociológovia označili ako „biografickú dostupnosť“:

[64]

absencia zamestnania na plný úväzok má tendenciu zvyšovať úroveň účasti na sociálnych pohyboch. Nevieme, ako sa bude vyvíjať hnutie Black Lives Matter, a ak bude pretrvávať, akú bude mať formu. Indície však ukazujú, že sa mení na niečo širšie ako problémy špecifické pre rasu. Protesty proti systémovému rasizmu viedli k všeobecnejším výzvam k hospodárskej spravodlivosti a inkluzívnosti. Toto je logické riešenie problémov nerovnosti, ktorým sa venuje predchádzajúca podkapitola a ktoré tiež ilustrujú vzájomné pôsobenie rizík a ich vzájomné zosilňovanie.

Je dôležité zdôrazniť, že žiadna situácia nie je vytesaná do kameňa a že neexistujú „mechanické“ spúšťače sociálnych nepokojov - zostáva výrazom kolektívnej ľudskej dynamiky a rozpoloženia, ktoré závisí od mnohých faktorov. V duchu predstáv o vzájomnej prepojenosti a zložitosti sú výbuchy sociálnych nepokojov zásadnými nelineárnymi udalosťami, ktoré môžu byť vyvolané širokou škálou politických, ekonomických, spoločenských, technologických a environmentálnych faktorov. Siahajú od vecí odlišných od ekonomických šokov, ťažkostí spôsobených extrémnymi poveternostnými javmi, rasového napätia, nedostatku potravín až po pocity nespravodlivosti. Všetky tieto a ďalšie prvky takmer vždy navzájom spolupracujú a vytvárajú kaskádové efekty. Konkrétne situácie nepokojov preto nemožno predvídať, ale možno ich predvídať. Ktoré krajiny sú najviac náchylné? Na prvý pohľad sú najohrozenejšie chudobnejšie krajiny bez ochranných sietí a bohaté krajiny so slabými sociálnymi sieťami, pretože nemajú žiadne alebo menej politických opatrení, ako sú dávky v nezamestnanosti, na zmiernenie šoku zo straty príjmu. Z tohto dôvodu môžu byť silne individualistické spoločnosti ako USA viac ohrozené ako európske alebo ázijské krajiny, ktoré majú buď väčší zmysel pre solidaritu (napríklad v južnej Európe), alebo lepší sociálny systém na pomoc znevýhodneným osobám (ako v severnej Európe). Niekedy sa títo dvaja stretnú. Napríklad krajiny ako Taliansko majú silnú sociálnu záchrannú sieť a silný zmysel pre solidaritu (najmä z hľadiska medzigeneračného). V podobnom duchu dáva konfucianizmus prevládajúci v toľkých ázijských krajinách zmysel pre povinnosť a generačnú solidaritu pred právami jednotlivca; kladie tiež veľký dôraz na opatrenia a pravidlá, ktoré sú prospešné pre komunitu ako celok. To všetko samozrejme neznamená, že európske alebo ázijské krajiny sú imúnne voči sociálnym nepokojom. Ďaleko od toho! Ako demonštrovalo hnutie žltých viest v prípade Francúzska, násilné a trvalé formy sociálnych nepokojov môžu prepuknúť aj v krajinách, ktoré majú silnú sociálnu záchrannú sieť, ale v ktorých sú sociálne očakávania nedostatočné.

Sociálne nepokoje negatívne ovplyvňujú tak hospodárske, ako aj sociálne zabezpečenie, je však potrebné zdôrazniť, že tvárou v tvár potenciálnym sociálnym nepokojom nie sme bezmocní, a to z toho prostého dôvodu, že vlády a v menšej miere aj spoločnosti a iné organizácie sa môžu pripraviť na zmiernenie rizika. prijatím správnych politík. Najvýznamnejšou príčinou sociálnych nepokojov je nerovnosť. Politické nástroje na boj proti neprijateľnej miere nerovnosti skutočne existujú a často sú v rukách vlád.

1.3.3. Návrat „veľkej“ vlády

Slovami Johna Micklethwaita a Adriana Wooldridga: „Pandémia COVID-19 urobila vládu opäť dôležitou. Opäť nielen silný (pozrite sa na tie kedysi mocné spoločnosti, ktoré prosia o

pomoc), ale aj opäť veľmi dôležitý: Je nesmierne dôležité, či má vaša krajina kvalitné zdravotné služby, kompetentných byrokratov a zdravé financie. Dobrá vláda je rozdiel medzi životom a smrťou “.

[65]

Jedným z veľkých ponaučení za posledných päť storočí v Európe a Amerike je toto: akútne krízy prispievajú k posilneniu moci štátu. Vždy to tak bolo a nie je dôvod, prečo by to malo byť inak s pandémiou COVID-19. Historici poukazujú na skutočnosť, že rastúce finančné zdroje kapitalistických krajín od 18. storočia vždy úzko súviseli s potrebou viesť vojny, najmä tie, ktoré sa odohrávali vo vzdialených krajinách a ktoré si vyžadovali námorné kapacity. To bol prípad Sedemročnej vojny z rokov 1756 - 1763, ktorá sa označuje za prvú skutočne globálnu vojnu, ktorá sa týkala všetkých vtedajších veľmocí Európy. Odvtedy reakcie na veľké krízy vždy ďalej upevňovali moc štátu, počnúc zdanením: „inherentný a podstatný atribút zvrchovanosti patriaci ako vec práva každej nezávislej vláde “.

[66]

Niekoľko príkladov ilustrujúcich tento bod silne naznačuje, že tentoraz, tak ako v minulosti, dôjde k zvýšeniu daní. Rovnako ako v minulosti bude sociálne zdôvodnenie a politické odôvodnenie, z ktorého vychádza zvýšenie, založené na príbehu „krajín vo vojne“ (iba tentoraz proti neviditeľnému nepriateľovi).

Najvyššia sadzba dane z príjmu vo Francúzsku bola v roku 1914 nulová; rok po skončení prvej svetovej vojny to bolo 50%. Kanada zaviedla daň z príjmu v roku 1917 ako „dočasné“ opatrenie na financovanie vojny a potom ju dramaticky rozšírila počas druhej svetovej vojny o paušálnu 20% prirážku uvalenú na všetku daň z príjmu platenú inými osobami ako korporáciami a zavedenie vysokej marginálnej dane sadzby (69%). Sadzby po vojne klesali, zostali však podstatne vyššie ako predtým. Podobne sa počas druhej svetovej vojny daň z príjmu v Amerike zmenila z „triednej dane“ na „hromadnú daň“, pričom počet platiteľov stúpol zo 7 miliónov v roku 1940 na 42 miliónov v roku 1945. Najprogresívnejšie daňové roky v histórii USA boli roky 1944 a 1945, pričom na všetky príjmy nad 200 000 dolárov sa vzťahovala sadzba 94% (v roku 2009 to bolo 2,4 milióna dolárov). Takéto najvyššie sadzby, ktoré tí, ktorí ich museli platiť, často označujú za konfiškativne, by neklesli pod 80% ďalších 20 rokov. Na konci druhej svetovej vojny prijalo mnoho ďalších krajín podobné a často extrémne daňové opatrenia. Počas Veľkej Británie najvyššia sadzba dane z príjmu vzrástla na mimoriadne úžasných 99,25%!

[67]

Suverénna moc štátu v oblasti daní sa občas prejavila v hmatateľných spoločenských výtobytkoch v rôznych doménach, napríklad vo vytvorení systému sociálneho zabezpečenia. Tieto masívne prechody k niečomu úplne „novému“ však boli vždy definované v zmysle reakcie na násilný vonkajší šok alebo hrozby jedného z nich. Druhá svetová vojna napríklad viedla k zavedeniu systémov sociálneho zabezpečenia od kolínsky po hrob vo väčšine Európy. Rovnako tak studená vojna: vlády v kapitalistických krajinách boli natoľko znepokojené vnútornou komunistickou vzbурou, že zaviedli štátom vedený model, aby sa tomu predišlo. Tento systém, v ktorom štátni byrokrati riadili veľké časti ekonomiky, od dopravy po energetiku, zostal na svojom mieste až do 70. rokov.

Dnes je situácia zásadne iná; v nasledujúcich desaťročiach (v západnom svete) sa úloha štátu výrazne zmenšila. Jedná sa o situáciu, ktorá sa má zmeniť, pretože je ťažké si

predstaviť, ako by bolo možné exogénny šok takého rozsahu, aký spôsobil COVID-19, vyriešiť čisto trhovými riešeniami. Už skoro cez noc sa koronavírusu podarilo zmeniť vnímanie zložitej a chýlostivej rovnováhy medzi súkromnou a verejnou sférou v prospech druhého. Ukázalo sa, že sociálne poistenie je efektívne a že prenesenie čoraz väčšej zodpovednosti (napríklad zdravotníctva a vzdelávania) na jednotlivcov a trhy nemusí byť v najlepšom záujme spoločnosti. V prekvapivom a náhlom zvrate sa teraz môže stať normou predstava, ktorá by pred pár rokmi mohla byť anatómiou, že vlády môžu podporovať verejné blaho, zatiaľ čo spustené ekonomiky bez dozoru môžu spôsobiť zmätok v oblasti sociálneho zabezpečenia. Na číselníku, ktorý meria kontinuum medzi vládou a trhmi, sa ihla rozhodujúcim spôsobom pohybovala smerom doľava.

Prvýkrát od doby, čo Margaret Thatcherová zaujala ducha doby, keď vyhlásila, že „spoločnosť ako taká neexistuje“, majú vlády navrch. Všetko, čo príde v postpandemickej ére, nás privedie k prehodnoteniu úlohy vlád. Namiesto navrhovania zlyhaní trhu, keď k nim dôjde, by mali, ako navrhuje ekonómka Mariana Mazzucato, „smerovať k aktívnemu formovaniu a vytváraniu trhov, ktoré poskytujú udržateľný a inkluzívny rast. Mali by tiež zabezpečiť, aby partnerstvá s podnikmi, ktoré zahŕňajú štátne fondy, boli riadené verejným záujmom, nie ziskom“.

[68]

Ako sa prejaví táto rozšírená úloha vlád? Významný prvok novej „väčšej“ vlády už existuje pri výrazne zvýšenej a takmer okamžitej vládnej kontrole ekonomiky. Ako je podrobne uvedené v kapitole 1, verejné hospodárske zásahy prebehli veľmi rýchlo a v bezprecedentnom rozsahu. V apríli 2020, hneď ako začala pandémia pohlcovať svet, vyhlásili vlády na celom svete stimulačné programy v hodnote niekoľkých biliónov dolárov, akoby bolo takmer súčasne zavedených osem alebo deväť Marshallových plánov na podporu základných potrieb najchudobnejších ľudí. Ľudí, zachovať pracovné miesta vždy, keď je to možné, a pomôcť podnikom prežiť. Centrálné banky sa rozhodli znížiť sadzby a zaviazali sa zabezpečiť všetku potrebnú likviditu, zatiaľ čo vlády začali okrem iných odpovedí rozširovať dávky sociálneho zabezpečenia, uskutočňovať priame hotovostné prevody, pokrývať mzdy a pozastaviť splácanie pôžičiek a hypoték. Iba vlády mali moc, schopnosť a dosah prijímať také rozhodnutia, bez ktorých by zvíťazila hospodárska kalamita a úplné sociálne zrútenie.

Pokiaľ ide o budúcnosť, vlády sa s najväčšou pravdepodobnosťou, ale s rôznou úrovňou intenzity, rozhodnú, že je v najlepšom záujme spoločnosti prepísať niektoré pravidlá hry a trvale posilniť svoju úlohu. Ako sa stalo v 30. rokoch v USA, keď sa masívna nezamestnanosť a ekonomická neistota postupne riešili vďaka väčšej úlohe vlády, dnes je pravdepodobné, že v blízkej budúcnosti bude charakteristický podobný postup. V ďalších podkapitolách prehodnocujeme formu, ktorú bude mať (podobne ako v nasledujúcej novej spoločenskej zmluve), ale poďme si v skratke určiť niektoré z najdôležitejších bodov.

Zdravotné poistenie a poistenie v nezamestnanosti bude potrebné buď vytvoriť od nuly, alebo posilniť tam, kde už existuje. Bude tiež potrebné posilniť sociálne záchranné siete - v anglosaských spoločnostiach, ktoré sú najviac „trhovo orientované“; na zmiernenie následkov šoku bude treba zaviesť rozšírené dávky v nezamestnanosti, práceneschopnosť a mnoho ďalších sociálnych opatrení, ktoré sa potom stanú normou. V mnohých krajinách tento proces uľahčí obnovená angažovanosť odborov. Hodnota pre akcionárov sa stane druhoradým hľadiskom, čím sa do popredia dostane nadradenosť kapitalizmu zainteresovaných strán. Financovanie sveta, ktorý v minulých rokoch získal toľko trakcie, sa

pravdepodobne obráti. Vlády, najmä v krajinách, ktoré ňou sú najviac postihnuté - USA a Spojené kráľovstvo - budú nútené prehodnotiť mnoho znakov tejto posadnutosti financiami. Mohli rozhodnúť o širokej škále opatrení, od nezákonného spätného výkupu akcií až po zabránenie stimulovania dlhov spotrebiteľov v bankách. Zvýši sa verejná kontrola súkromných spoločností, najmä (ale nielen) pre všetky podniky, ktoré profitovali z verejných peňazí. Niektoré krajiny budú znárodnené, zatiaľ čo iné uprednostnia kapitálové účasti alebo poskytnutie pôžičiek. Vo všeobecnosti bude existovať viac právnych predpisov, ktoré sa budú zaoberať mnohými rôznymi otázkami, napríklad bezpečnosťou pracovníkov alebo domácim zabezpečením pre určitý tovar. Podniky sa budú zodpovedať aj za sociálne a environmentálne zlomy, pri ktorých sa očakáva, že budú súčasťou riešenia. Ako doplnok budú vlády dôrazne podporovať verejno-súkromné partnerstvá, aby sa súkromné spoločnosti viac podieľali na zmiernovaní globálnych rizík. Bez ohľadu na podrobnosti sa úloha štátu zväčší, čo bude mať zásadný vplyv na spôsob podnikania. V rôznej miere sa budú musieť riadiaci pracovníci vo všetkých priemyselných odvetviach a vo všetkých krajinách prispôbiť väčším zásahom vlády. Aktívne sa bude pokračovať vo výskume a vývoji v oblasti globálnych verejných statkov, ako sú riešenia v oblasti zdravia a zmeny podnebia. Zdanenie sa zvýši, najmä pre tých najprivilegovanejších, pretože vlády budú musieť posilniť svoje schopnosti odolávať a chcuť do nich investovať väčšie prostriedky. Ako obhajuje Joseph Stiglitz:

Prvou prioritou je (...) poskytnúť viac finančných prostriedkov verejnému sektoru, najmä tým častiam, ktoré sú určené na ochranu pred množstvom rizík, ktorým čelí zložitá spoločnosť, a na financovanie pokroku v oblasti vedy a kvalitnejšieho vzdelávania, od ktorých závisí naša budúca prosperita. Jedná sa o oblasti, v ktorých možno rýchlo vytvoriť produktívne pracovné miesta - výskumných pracovníkov, učiteľov a tých, ktorí pomáhajú riadiť inštitúcie, ktoré ich podporujú. Aj keď sa z tejto krízy dostávame, mali by sme si uvedomiť, že za rohom určite číha iná kríza. Nemôžeme predvídať, ako bude vyzeráť nasledujúci - inak bude vyzeráť inak ako ten predchádzajúci.

[69]

Toto prenikanie vlád, ktorých forma môže byť benígna alebo škodlivá v závislosti od krajiny a kultúry, v ktorej sa odohráva, sa nikde neprejaví s väčšou razanciou ako pri predefinovaní spoločenskej zmluvy.

1.3.4. Spoločenská zmluva

Je takmer nevyhnutné, aby pandémia podnietila mnohé spoločnosti na celom svete k prehodnoteniu a novému vymedzeniu podmienok ich spoločenskej zmluvy. Už sme sa zmienili o skutočnosti, že COVID-19 pôsobil ako zosilňovač už existujúcich podmienok, čím vyzdvihol dlhotrvajúce problémy, ktoré vyplynuli z hlbokých štrukturálnych slabostí, ktoré sa nikdy poriadne neriešili. Táto disonancia a vznikajúce spochybňovanie súčasného stavu sa prejavujú v silnejúcej výzve na revíziu sociálnych zmlúv, ktorými sme všetci viac či menej viazaní.

Všeobecne definovaná „sociálna zmluva“ sa vzťahuje na (často implicitné) súbory opatrení a očakávaní, ktoré upravujú vzťahy medzi jednotlivcami a inštitúciami. Zjednodušene povedané, je to „lepidlo“, ktoré spája spoločnosti; bez nej sa spoločenská štruktúra rozmotáva. Po celé desaťročia sa pomaly a takmer nepostrehnuteľne vyvíjal smerom, ktorý nútil jednotlivcov prevziať väčšiu zodpovednosť za svoj individuálny život a ekonomické výsledky, čo viedlo veľkú časť populácie (najpravdepodobnejšie v zátvorkách s nízkym

príjmom) k záveru, že spoločenská zmluva bola prinajlepšom narušená, ak nie v niektorých prípadoch úplne rozpadnutá. Zjavná ilúzia nízkej alebo žiadnej inflácie je praktickým a ilustračným príkladom toho, ako sa táto erózia odohráva v skutočnom živote. Po mnoho rokov po celom svete klesla miera inflácie u mnohých tovarov a služieb, s výnimkou troch vecí, ktoré sú pre väčšinu z nás najdôležitejšie: bývanie, zdravotníctvo a školstvo. U všetkých troch ceny prudko vzrástli, pohltili čoraz väčší podiel disponibilných príjmov a v niektorých krajinách dokonca nútili rodiny, aby sa zadĺžili kvôli lekárskej starostlivosti. Podobne sa v predpandemickej ére rozšírili pracovné príležitosti v mnohých krajinách, ale zvýšenie miery zamestnanosti sa často krylo so stagnáciou príjmu a polarizáciou práce. Táto situácia skončila narušením ekonomického a sociálneho blaha veľkej väčšiny ľudí, ktorých príjmy už nepostačovali na zabezpečenie mierne slušného životného štýlu (vrátane strednej vrstvy v bohatom svete). Dnes sa základné dôvody, ktoré vedú k strate viery v naše sociálne zmluvy, spájajú okolo problémov nerovnosti, neúčinnosti väčšiny politik prerozdelenia, pocitu vylúčenia a marginalizácie a všeobecného sentimentu nespravodlivosti. To je dôvod, prečo mnoho občanov začalo vypovedať rozpad sociálnej zmluvy a čoraz dôraznejšie vyjadruje všeobecnú stratu dôvery v inštitúcie a vodcov.

[70]

V niektorých krajinách malo toto rozsiahle podráždenie formu pokojných alebo násilných demonstrácií; v iných krajinách to viedlo k volebným víťazstvám pre populistické a extrémistické strany. Bez ohľadu na to, akú formu má, takmer vo všetkých prípadoch bola reakcia zariadenia ponechaná chúlостivá - zle pripravená na vzburu a bez nápadov a politických pák na riešenie problému. Aj keď sú politické riešenia komplexné, existujú a v zásade spočívajú v prispôbení sociálneho štátu súčasnému svetu prostredníctvom posilnenia postavenia ľudí a reagovania na požiadavky spravodlivejšej sociálnej zmluvy. Za posledných pár rokov sa niekoľko medzinárodných organizácií a think tankov prispôbilo tejto novej realite a načrtli návrhy, ako to dosiahnuť.

[71]

Pandémia bude znamenať bod obratu urýchlením tohto prechodu. Tento problém vykryštalizoval a znemožnil návrat k predpandemickému stavu.

Akú formu môže mať nová spoločenská zmluva? Neexistujú žiadne pripravené modely pripravené na použitie, pretože každé potenciálne riešenie závisí od histórie a kultúry krajiny, na ktorú sa vzťahuje. „Dobrá“ sociálna zmluva pre Čínu sa bude nevyhnutne a pochopiteľne líšiť od zmluvy pre USA, ktorá sa zase nebude podobáť zmluve zo Švédska alebo Nigérie. Všetci by však mohli zdieľať niektoré spoločné znaky a princípy, ktorých absolútna nevyhnutnosť je čoraz zreteľnejšia v sociálnych a ekonomických dôsledkoch pandemickej krízy. Vyniknú najmä dvaja:

1.

Širšie, ak nie univerzálne, poskytovanie sociálnej pomoci, sociálneho poistenia, zdravotnej starostlivosti a základných kvalitných služieb

2.

Pokrok smerom k zvýšenej ochrane pracovníkov a tých, ktorí sú v súčasnosti najzraniteľnejší (napríklad tých, ktorí sú zamestnaní v ekonomike koncertov, v ktorej sú zamestnanci na plný úväzok nahradení nezávislými dodávateľmi a nezávislými pracovníkmi).

Často sa hovorí, že reakcia národa na katastrofu vypovedá o silných a nefunkčných stránkach a predovšetkým o „kvalite“ a robustnosti jeho spoločenských zmlúv. Keď sa postupne vzdialime od najakútnejších okamihov krízy a začneme dôkladne skúmať, čo sa

stalo a čo nie, mali by sme očakávať veľa hľadania duše, ktoré nakoniec povedie k redefinícii pojmov nášho sociálneho systému zmluva. V krajinách, ktoré boli vnímané ako odvetvia, ktoré reagujú na pandémiu, začne veľa občanov klásť kritické otázky, ako napríklad: Čím to je, že uprostred pandémie v mojej krajine často chýbali masky, respirátory a ventilátory? Prečo to nebolo správne pripravené? Súvisí to s posadnutosťou krátkodobosťou? Prečo sme takí bohatí na HDP a tak neefektívni pri poskytovaní dobrej zdravotnej starostlivosti všetkým, ktorí to potrebujú? Ako je možné, že človek, ktorý strávil viac ako 10 rokov prípravy na povolanie lekára a ktorého „koncoročné“ výsledky sa merajú v životoch, dostane mizivú kompenzáciu v porovnaní s obchodníkom alebo hedžovým fondom manažér?

Kríza COVID-19 odhalila neadekvátny stav väčšiny vnútroštátnych systémov zdravotníctva, a to tak z hľadiska životných nákladov pacientov, ako aj zdravotných sestier a lekárov. V bohatých krajinách, kde zdravotnícke služby financované z daní dlhodobo trpia nedostatkom zdrojov (najextrémnejším príkladom je Britská národná zdravotnícka služba) z dôvodu politických obáv zo zvyšovania daní, požaduje vyššie výdavky (a teda vyššie dane) bude čoraz hlasitejšie s rastúcim uvedomením si, že „efektívne riadenie“ nemôže kompenzovať nedostatočné investície.

COVID-19 tiež odhalil medzery vo zívání vo väčšine sociálnych systémov. Na prvý pohľad reagujú národy inkluzívnejšie ako tie s prepracovaným systémom sociálneho zabezpečenia, predovšetkým škandinávske krajiny. Ako príklad môžeme uviesť, že už v marci 2020 Nórsko zaručilo 80% priemerných príjmov samostatne zárobkovo činných osôb (na základe daňových priznaní z predchádzajúcich troch rokov), zatiaľ čo Dánsko 75%. Na druhom konci spektra najviac trhovo orientované ekonomiky dosiahli vyrovnanie a preukázali nerozhodnosť v ochrane najzraniteľnejších segmentov trhu práce, najmä pracovníkov gigantov, nezávislých dodávateľov a pohotovostných a dočasných pracovníkov, ktorých zamestnanie pozostáva z činností vykonávajúcich zárobok, ktoré sú mimo tradičného vzťahu zamestnávateľ - zamestnanec.

Dôležitou témou, ktorá môže mať rozhodujúci vplyv na novú spoločenskú zmluvu, je práceneschopnosť. Ekonómovia majú tendenciu súhlasiť s tým, že absencia platenej práceneschopnosti sťažuje zvládnutie šírenia epidémie. Jednoduchým dôvodom je, že ak je zamestnancom odmietnutý prístup k nej, môžu byť v pokušení alebo prinútení ísť do práce, zatiaľ čo sú infikovaní a teda šíri chorobu. To platí najmä pre pracovníkov s nízkym príjmom a pracovníkov v službách (títo dvaja idú často ruka v ruku). Keď sa v rokoch 2009 - 2010 vyskytla pandémia prasacej chrípky (H1N1), Americká asociácia pre verejné zdravie odhadla, že bolo infikovaných okolo 7 miliónov ľudí a ďalších 1 500 zomrelo, pretože nákazliví zamestnanci si nemohli dovoliť neísť do práce. Spomedzi bohatých ekonomík má iba USA systém, ktorý ponecháva na rozhodnutí zamestnávateľov, či poskytnú platenú práceneschopnosť. V roku 2019 z toho nemala prospech takmer štvrtina všetkých pracovníkov v USA (asi 40 miliónov, prevažne koncentrovaných na pozíciách s nízkymi mzdami). V marci 2020, keď v USA začala zúriť pandémia, prezident Trump podpísal novú legislatívu, ktorá dočasne vyžaduje, aby zamestnávatelia poskytovali dva týždne práceneschopnosti plus rodinnú dovolenku za čiastočnú mzdu, ale iba pre pracovníkov s problémami starostlivosti o deti. Uvidíme, ako sa to prejaví pri predefinovaní spoločenskej zmluvy v USA. Naopak, takmer všetky európske krajiny požadujú, aby zamestnávatelia poskytovali platenú nemocenskú dovolenku v rôznych obdobiach, počas ktorých sú pracovníci chránení aj pred prepustením. Nové zákony, ktoré boli vyhlásené na začiatku pandémie, tiež znamenali, že štát nahradí časť alebo celý plat ľudí obmedzených doma,

vrátane tých, ktorí pracujú v gigovej ekonomike a na voľnej nohe. V Japonsku majú všetci pracovníci každý rok nárok na až 20 dní platenej dovolenky, zatiaľ čo v Číne majú nárok na nemocenské, ktoré sa pohybuje od 60% do 100% dennej mzdy počas ktoréhokoľvek obdobia choroby s dĺžkou práceneschopnosti zmluvne dohodnuté alebo definované medzi pracovníkmi a zamestnávateľmi. Ako napredujeme, mali by sme očakávať, že tieto problémy budú čoraz viac zasahovať do redefinície našej spoločenskej zmluvy.

Ďalším aspektom, ktorý je rozhodujúci pre sociálne zmluvy v západných demokraciách, je sloboda a sloboda. V súčasnosti narastajú obavy, že boj proti tejto a budúcim pandémiam povedie k vytvoreniu stálych spoločností dohľadu. Tejto problematike sa podrobnejšie venuje kapitola o technologickom vynulovaní, stačí však povedať, že stav núdze možno odôvodniť, iba ak je verejná, univerzálna a existenčná hrozba. Politickí teoretici navyše často zdôrazňujú, že mimoriadne právomoci si vyžadujú povolenie ľudí a musia byť časovo a proporčne obmedzené. Možno súhlasí s prvou časťou tvrdenia (verejná, univerzálna a existenčná hrozba), ale čo druhá? Očakávajte, že to bude výrazná súčasť budúcich diskusií o tom, ako by mala vyzeráť naša spoločenská zmluva.

Kolektívne predefinovanie podmienok našich sociálnych zmlúv je epochálna úloha, ktorá spája podstatné výzvy súčasnosti s nádejami budúcnosti. Ako nám pripomenul Henry Kissinger: „Historickou výzvou pre vodcov je zvládnutie krízy pri budovaní budúcnosti. Zlyhanie by mohlo zapáliť svet“.

[72]

Keď uvažujeme o kontúrach, o ktorých si myslíme, že by mohla nasledovať budúca spoločenská zmluva, na vlastné nebezpečenstvo ignorujeme názor mladšej generácie, ktorá bude požiadaná, aby s tým žila. Ich dodržiavanie je rozhodujúce a preto pre lepšie pochopenie toho, čo chcú, nesmieme zabudnúť počúvať. O to viac to zdôrazňuje skutočnosť, že mladá generácia bude pri preformulovaní našej spoločenskej zmluvy pravdepodobne radikálnejšia ako tá staršia. Pandémia predĺžila ich životy a celá generácia na celom svete bude definovaná ekonomickou a často sociálnou neistotou, pričom milióny ľudí sa dostanú do pracovnej sily uprostred hlbokej recesie. Tieto jazvy ponесú navždy. Pravdepodobne bude mať dlhodobý vplyv aj začiatok deficitu - veľa študentov má školské dlhy. Už mileniáli (minimálne v západnom svete) sú na tom horšie ako ich rodičia, pokiaľ ide o príjmy, majetok a bohatstvo. Je menej pravdepodobné, že budú vlastníť dom alebo mať deti, ako boli ich rodičia. Teraz vstupuje ďalšia generácia (generácia Z) do systému, ktorý považuje za zlyhávajúci a ktorý bude sužovaný dlhotrvajúcimi problémami, ktoré odhalí a prehĺbi pandémia. Ako vysokoškolský junior uvedený v The New York Times Povedané: „Mladí ľudia majú hlbokú túžbu po radikálnych zmenách, pretože vidíme zlomovú cestu vpred.“

Ako zareaguje táto generácia? Navrhovaním radikálnych riešení (a často radikálnych opatrení) v snahe zabrániť štrajku ďalšej katastrofy - či už ide o zmenu podnebia alebo sociálne nerovnosti. S najväčšou pravdepodobnosťou bude vyžadovať radikálnu alternatívu k súčasnému kurzu, pretože jeho členovia sú frustrovaní a prenasledovaní nepríjemnou vierou, že súčasný systém je neopraviteľný.

Aktivizmus mládeže sa zvyšuje na celom svete,

[74]

revolúciu v sociálnych sieťach, ktorá zvyšuje mobilizáciu do tej miery, ktorá by predtým bola nemožná.

[75]

Má mnoho rôznych foriem, od neinštitucionalizovanej politickej účasti až po demonštrácie a protesty, a venuje sa rôznym problémom, ako sú zmena podnebia, hospodárske reformy, rodová rovnosť a práva LGBTQ. Mladá generácia je pevne na čele sociálnej zmeny. Niet pochýb o tom, že to bude katalyzátor zmien a zdroj kritického momentu pre Veľký reset.

1.4. Geopolitický reset

Spojitosť medzi geopolitikou a pandémiou prúdi oboma smermi. Na jednej strane chaotický koniec multilateralizmu, vákuum globálneho riadenia a rozmach rôznych foriem nacionalizmu

[76]

sťažiť zvládnutie ohniska nákazy. Koronavírus sa šíri globálne a nikoho nešetrí. Súčasnú geopolitickú zlomovú líniu, ktoré rozdeľujú spoločnosti, podnecujú mnohých vodcov k tomu, aby sa zamerali na národné reakcie - situácia, ktorá obmedzuje kolektívnu účinnosť a znižuje schopnosť eliminovať pandémiu. Na druhej strane pandémia zjavne zhoršuje a urýchľuje geopolitické trendy, ktoré boli zjavné už pred vypuknutím krízy. Čo to bolo a aký je súčasný stav geopolitických vecí?

Zosnulý ekonóm Jean-Pierre Lehmann (ktorý učil na IMD v Lausanne) zhrnul dnešnú situáciu s veľkou perspektívou, keď povedal: „Neexistuje nový globálny poriadok, iba chaotický prechod k neistote.“ Nedávno vyjadril podobné pocity aj Kevin Rudd, prezident Inštitútu pre politiku ázijskej spoločnosti a bývalý austrálsky predseda vlády, ktorý sa osobitne obáva „nadchádzajúcej anarchie po COVID-19“: „Namiesto poriadku prichádzajú rôzne formy bujného nacionalizmu a spolupráca. Chaotická povaha národných a globálnych reakcií na pandémiu teda predstavuje varovanie pred tým, čo by mohlo prísť v ešte širšom meradle.“

[77]

Je to už niekoľko rokov, keď sa vytvárajú rôzne príčiny, ktoré sa navzájom prelínajú, ale rozhodujúcim prvkom geopolitickej nestability je postupné vyváženie zo západu na východ - prechod, ktorý vytvára stresy a ktorý v tomto procese tiež generuje globálnu poruchu. Toto je zachytené v takzvanej Thucydidovej pasci - štrukturálnom strese, ktorý nevyhnutne nastáva, keď sa rastúca mocnosť ako Čína vyrovná vládnucej mocnosti ako USA. Táto konfrontácia bude pre nadchádzajúce roky zdrojom globálnej chaosu, neporiadku a neistoty. Bez ohľadu na to, či sa „páčia“ USA alebo nie, ich postupné uvoľňovanie (ekvivalent „geopolitického úbytku“, ako uvádza historik Niall Ferguson) z medzinárodnej scény nevyhnutne zvýši medzinárodnú volatilitu. Krajiny, ktoré sa skôr spoliehali na globálne verejné statky poskytované americkým „hegemónom“ (pre bezpečnosť na morských cestách, boj proti medzinárodnému terorizmu atď.), Si budú musieť čoraz viac strážiť svoje vlastné záhradky. 21. storočie bude s najväčšou pravdepodobnosťou érou zbavenou absolútneho hegemóna, počas ktorej žiadna moc nezíska absolútnu dominanciu - v dôsledku toho bude moc a vplyv chaotický a v niektorých prípadoch nechutne prerozdelená.

V tomto chaotickom novom svete, ktorý je definovaný posunom k multipolarite a intenzívnej konkurencii o vplyv, už konflikty alebo napätie nebudú riadené ideológiou (s čiastočnou a obmedzenou výnimkou radikálneho islamu), ale budú podnietené nacionalizmom a súťažou o zdroje. Ak nebude môcť žiadna moc presadiť poriadok, náš svet bude trpieť „deficitom globálneho poriadku“. Pokiaľ sa jednotlivým národom a medzinárodným organizáciám nepodarí nájsť riešenie na lepšiu spoluprácu na globálnej úrovni, riskujeme, že vstúpime do „veku entropie“, v ktorom bude obmedzenie, roztrieštenosť, hnev a farnosť čoraz viac definovať našu globálnu krajinu, čím bude menej zrozumiteľná a chaotickejšia. Pandemická kríza tento smutný stav vecí odhalila a ešte viac prehĺbila. Rozsah a dôsledky šoku, ktorý

spôsobil, sú také, že teraz nemožno vylúčiť žiadny extrémny scenár. Implozia niektorých zlyhávajúcich štátov alebo petrostátov, možné rozuzlenie EÚ, zrútenie medzi Čínou a USA, ktoré vedie k vojne: všetky tieto a mnohé ďalšie sa teraz stali pravdepodobnými (aj keď dufajme nepravdepodobnými) scenármi.

Na nasledujúcich stránkach sa zameriavame na štyri hlavné problémy, ktoré sa v období po pandémie stanú prevládajúcimi a vzájomne sa prelínajú: narušenie globalizácie, absencia globálneho riadenia, rastúca rivalita medzi USA a Čínou a osud krehkých a zlyhávajúcich štátov.

1.4.1. Globalizácia a nacionalizmus

Globalizácia - univerzálne slovo - je široká a vágna predstava, ktorá sa vzťahuje na globálnu výmenu medzi národmi, tovarom, službami, ľuďmi, kapitálom a teraz dokonca dátami. Podarilo sa mu z chudoby vytrhnúť stovky miliónov ľudí, ale už niekoľko rokov je spochybňovaná a začala dokonca ustupovať. Ako už bolo zdôraznené predtým, dnešný svet je vzájomne prepojenejší, než kedykoľvek predtým, ale už viac ako desať rokov je ekonomický a politický impulz, ktorý bol dôvodom a podporoval nárast globalizácie, na ústupe. Celosvetové obchodné rozhovory, ktoré sa začali začiatkom 2000, nedokázali dosiahnuť dohodu, zatiaľ čo v tom istom období politický a spoločenský odpor proti globalizácii neúnavne nabral na sile. Keď sa zvýšili sociálne náklady vyvolané asymetrickými účinkami globalizácie (najmä pokiaľ ide o nezamestnanosť vo výrobe v krajinách s vysokými príjmami), riziká finančnej globalizácie sa čoraz viac prejavovali po veľkej finančnej kríze, ktorá začala v roku 2008. Takto sa kombinovali spustili rozmach populistických a pravicových strán na celom svete (predovšetkým na Západe), ktoré keď sa dostanú k moci, často ustupujú k nacionalizmu a presadzujú izolacionistický program - dva pojmy protikladné ku globalizácii.

Globálna ekonomika je tak zložito prepojená, že je nemožné ukončiť globalizáciu. Je však možné ho spomaliť a dokonca zaradiť spiatocku. Očakávame, že práve pandémia to urobí. Už pomstu opätovne postavila hranice a posilnila ju až k extrémnym trendom, ktoré už boli na plné obrátky pred jej úplným prepuknutím v marci 2020 (keď sa stala skutočne globálnou pandémiou, ktorá nešetrí žiadnou krajinou), ako napríklad prísnejšie kontroly hraníc. (hlavne kvôli obavám z prísťahovalectva) a väčšiemu protekcionizmu (hlavne kvôli obavám z globalizácie). Prísnejšie hraničné kontroly na účely riadenia vývoja pandémie majú mimoriadny zmysel, ale riziko, že obroda národného štátu postupne povedie k oveľa väčšiemu nacionalizmu, je skutočné, realita, ktorú zachytil rámeček „globalizačnej trilemy“, ktorý ponúkol Dani Rodrik. Začiatkom 90. rokov, keď sa z globalizácie stala citlivá politická a sociálna otázka, vysvetlil harvardský ekonóm dôvod, prečo by v prípade nárastu nacionalizmu bolo nevyhnutnou obeťou. Trilema naznačuje, že tri pojmy ekonomická globalizácia, politická demokracia a národný štát sú vzájomne nezlučiteľné, založené na logike, že v danom okamihu môžu účinne koexistovať iba dve.

[78]

Demokracia a národná zvrchovanosť sú kompatibilné, iba ak je globalizácia obmedzená. Naopak, ak prekvitá národný štát aj globalizácia, potom sa demokracia stane neudržateľnou. A potom, ak sa rozšíri demokracia aj globalizácia, nebude mať miesto pre národný štát. Preto si človek môže vybrať iba dve z troch - to je podstata trilemy. Európska únia sa často používa ako príklad na ilustráciu vhodnosti koncepčného rámca, ktorý ponúka trilema. Kombinácia ekonomickej integrácie (zástupcu globalizácie) s demokraciou znamená, že dôležité rozhodnutia sa musia prijímať na nadnárodnej úrovni, čo nejakým spôsobom oslabuje suverenitu

národného štátu. Rámec „politickej trilemy“ v súčasnom prostredí naznačuje, že globalizácia musí byť nevyhnutne obsiahnutá, ak sa nemáme vzdať národnej suverenity alebo demokracie. Preto na základe nacionalizmu je ústup globalizácie nevyhnutný vo väčšine sveta - čo je impulz zvlášť pozoruhodný na Západe. Hlasovanie za brexit a voľba prezidenta Trumpa na ochranárskej platforme sú dva významné ukazovatele západnej reakcie proti globalizácii. Následné štúdie nielen potvrdzujú Rodrikovu trilemmu, ale tiež ukazujú, že odmietnutie globalizácie voličmi je racionálnou reakciou, keď je silná ekonomika a vysoká nerovnosť.

Najviditeľnejšia forma postupnej deglobalizácie nastane v jadre jej „jadrového reaktora“: globálneho dodávateľského reťazca, ktorý sa stal globalizačným symbolom. Ako a prečo sa to bude hrať? Skrátenie alebo premiestnenie dodávateľských reťazcov podporia: 1) podniky, ktoré to považujú za opatrenie na zníženie rizika proti narušeniu dodávateľského reťazca (kompromisná odolnosť proti efektívnosti); a 2) politický tlak pravice aj ľavy. Od roku 2008 je v mnohých krajinách (najmä na západe) pevne zameraná na dosiahnutie väčšej lokalizácie politická agenda, v postpandemickej ére sa však bude teraz zrýchľovať. Vpravo potlačenie globalizácie vedú ochranári a jastrabi národnej bezpečnosti, ktorí zhromažďovali sily už pred začiatkom pandémie. Teraz vytvoria spojenectvá a niekedy sa spoja s inými politickými silami, ktoré budú mať výhodu prijatia antiglobalizačného programu. Vľavo budú aktivisti a strany zelených, ktoré už stigmatizovali leteckú dopravu a žiadajú o návrat proti globalizácii, povzbudený pozitívnym účinkom pandémie na naše životné prostredie (oveľa menej uhlíkových emisií, oveľa menšie znečistenie ovzdušia a vody). Mnoho vlád si aj bez tlaku krajnej pravice a zelených aktivistov uvedomí, že niektoré situácie závislosti od obchodu už nie sú politicky prijateľné. Ako môže napríklad americká administratíva akceptovať, že 97% antibiotík dodávaných v krajine pochádza z Číny?

[80]

Tento proces zvrátenia globalizácie nenastane zo dňa na deň; skrátenie dodávateľských reťazcov bude veľmi náročné a veľmi nákladné. Napríklad dôkladné a komplexné oddelenie od Číny by si od spoločností, ktoré uskutočnia tento krok, vyžadovalo investíciu stoviek miliárd dolárov do nových závodov a od vlád rovnaké sumy na financovanie novej infraštruktúry, ako sú letiská, dopravné spojenia a bývanie, ktoré slúžia presídleným dodávateľským reťazcom. Napriek tomu môže byť politická túžba po oddelení v niektorých prípadoch silnejšia ako skutočná

ak je to možné, smerovanie trendu je napriek tomu jasné. Japonská vláda to dala najavo tým, že vyčlenila 243 miliárd zo svojho 108 miliárdov záchranných balíkov japonských jenov, aby pomohla japonským spoločnostiam vytiahnuť svoje operácie z Číny. Americká administratíva viackrát naznačila podobné opatrenia.

Najpravdepodobnejším výsledkom globalizácie - žiadne kontinuum globalizácie nespočíva v riešení medzi nimi: regionalizácia. Úspech Európskej únie ako zóny voľného obchodu alebo nové regionálne komplexné hospodárske partnerstvo v Ázii (navrhovaná dohoda o voľnom obchode medzi 10 krajinami, ktoré tvoria združenie ASEAN) sú dôležitými ilustratívnymi príkladmi toho, ako sa z regionalizácie môže stať nová oslabená verzia globalizácie. Dokonca aj tri štáty, ktoré tvoria Severnú Ameriku, dnes obchodujú viac navzájom ako s Čínou alebo Európou. Ako zdôrazňuje Parag Khanna: „Regionalizmus jednoznačne prebehol globalizmus skôr, ako pandémia odhalila slabiny našej vzájomnej závislosti na veľké vzdialenosti“.

[81]

Po celé roky, s čiastočnou výnimkou priameho obchodu medzi USA a Čínou, sa globalizácia (meraná výmenou tovaru) už stala viac medziregionálnou ako medziregionálnou. Na začiatku 90. rokov Severná Amerika absorbovala 35% vývozu z východnej Ázie, zatiaľ čo dnes tento podiel klesol na 20%, najmä preto, že podiel východnej Ázie na vývoze pre seba každý rok rastie - čo je prirodzená situácia, keď ázijské krajiny postupujú v hodnotovom reťazci, spotrebúvajú viac z toho, čo vyrábajú. V roku 2019, keď USA a Čína rozpúťali obchodnú vojnu, vzrástol obchod USA s Kanadou a Mexikom, zatiaľ čo poklesol s Čínou. Zároveň sa čínsky obchod so združením ASEAN po prvýkrát zvýšil na viac ako 300 miliárd dolárov. Stručne povedané, už došlo k deglobalizácii v podobe väčšej regionalizácie.

COVID-19 iba urýchlil túto globálnu divergenciu, pretože Severná Amerika, Európa a Ázia sa čoraz viac zameriavajú na regionálnu sebestačnosť a nie na vzdialené a zložité globálne dodávateľské reťazce, ktoré predtým zosobňovali podstatu globalizácie. Aká forma by to mohlo mať? Mohlo by to pripomínať sled udalostí, ktoré ukončili skoršie obdobie globalizácie, ale s regionálnym zvratom. Antiglobalizácia bola silná v období pred rokom 1914 a do roku 1918, potom už menej počas 20. rokov 20. storočia, ale znovu nastala v 30. rokoch 20. storočia v dôsledku veľkej hospodárskej krízy, čo spôsobilo zvýšenie colných a necolných prekážok, ktoré zničili mnohé podniky. a spôsobil veľa bolesti najväčším ekonomikám tej doby. To isté sa môže stať znova, so silným impulzom na opätovné získanie, ktoré sa šíri mimo zdravotnú starostlivosť a poľnohospodárstvo a zahŕňa veľké kategórie nestrategických výrobkov. Krajná pravica aj krajná ľavica využijú krízu na podporu protekcionistického programu s vyššími prekážkami voľného pohybu kapitálových statkov a osôb. Niekoľko prieskumov uskutočnených v prvých mesiacoch roku 2020 odhalilo, že medzinárodné spoločnosti sa obávajú návratu a prehĺbenia protekcionizmu v USA, a to nielen v oblasti obchodu, ale aj pri cezhraničných fúziách a akvizíciách a vládnom obstarávaní.

[82]

To, čo sa stane v USA, sa bude nevyhnutne odrážať inde, keď ďalšie vyspelé ekonomiky budú klásť ďalšie prekážky obchodu a investíciám a vzdorovať výzvam odborníkov a medzinárodných organizácií, aby sa zdržali protekcionizmu.

Tento pochmúrny scenár nie je nevyhnutný, ale v najbližších rokoch by sme mali očakávať, že sa napätie medzi silami nacionalizmu a otvorenosti prejaví v troch kritických dimenziách: 1) globálne inštitúcie; 2) obchod; a 3) kapitálové toky. V poslednej dobe globálne inštitúcie a medzinárodné organizácie buď dostali oslabenie, napríklad Svetová obchodná organizácia alebo WHO, alebo túto úlohu nedosahujú, čo je spôsobené skôr „nedostatočným financovaním a nadmernou správou“.

[83]

ako inherentná nedostatočnosť.

Globálny obchod, ako sme videli v predchádzajúcej kapitole, sa takmer s určitosťou uzavrie, pretože spoločnosti skrátiť svoj dodávateľský reťazec a zabezpečiť, že sa už nebudú spoliehať na jedinú krajinu alebo podnikanie v zahraničí pre dôležité súčasti a komponenty. V prípade obzvlášť citlivých priemyselných odvetví (ako sú farmaceutický alebo zdravotnícky materiál) a sektorov, ktoré sa považujú za záujmy národnej bezpečnosti (ako napríklad telekomunikácie alebo výroba energie), môže dokonca prebiehať proces deintegrácie. To sa už v USA stáva požiadavkou a bolo by prekvapujúce, keby sa tento prístup nerozšíril do ďalších krajín a ďalších sektorov. Geopolitika tiež spôsobuje určité ekonomické bolesti prostredníctvom takzvaného zbrojenia obchodu, čo vyvoláva u globálnych spoločností

strach, že už nebudú môcť predpokladať usporiadané a predvídateľné riešenie obchodných konfliktov prostredníctvom medzinárodného právneho štátu.

Pokiaľ ide o medzinárodné kapitálové toky, je už zrejmé, že národné orgány a verejný vzdor ich obmedzia. Ako už preukázalo toľko odlišných krajín a regiónov ako Austrália, India alebo EÚ, v postpandemickej ére budú ochranárske úvahy stále viac. Opatrenia sa budú pohybovať od národných vlád, ktoré kupujú podiely v „strategických“ spoločnostiach, aby zabránili zahraničným prevzatiam alebo uvalili rôzne obmedzenia na takéto prevzatia, až po priame zahraničné investície (PZI), ktoré budú predmetom vládneho schválenia. Hovorí sa, že v apríli 2020 sa americká vláda rozhodla zablokovať verejne spravovaný dôchodkový fond v investovaní v Číne.

V nasledujúcich rokoch sa javí ako nevyhnutné, že dôjde k určitej deglobalizácii, ktorá bude podnietená nárastom nacionalizmu a väčšou medzinárodnou fragmentáciou. Nemá zmysel pokúšať sa o obnovenie status quo ex ante („hyperglobalizácia“ stratila všetok svoj politický a sociálny kapitál a jej obrana už nie je politicky udržateľná), je však dôležité obmedziť nevýhody možného pokles, ktorý by spôsobil veľké ekonomické škody a sociálne utrpenie. Unáhlený ústup z globalizácie by znamenal obchodné a menové vojny, poškodil by ekonomiku každej krajiny, vyprovokoval sociálny zmätok a vyvolal etno- alebo klanový nacionalizmus. Jediným uskutočniteľným spôsobom riadenia ústupu je vytvorenie oveľa inkluzívnejšej a spravodlivejšej formy globalizácie, ktorá z nej urobí udržateľnú sociálnu aj environmentálnu otázku. To si vyžaduje politické riešenia, ktorým sa venuje záverečná kapitola, a určitá forma efektívneho globálneho riadenia. Pokrok je skutočne možný v tých globálnych oblastiach, ktoré tradične ťažia z medzinárodnej spolupráce, ako sú environmentálne dohody, verejné zdravie a daňové raje.

K tomu dôjde iba prostredníctvom lepšieho globálneho riadenia - najprirodzenejšieho a najúčinniejšieho zmierňujúceho faktora proti protekcionistickým tendenciám. Zatiaľ však nevieme, ako sa bude jeho rámec vyvíjať v dohľadnej budúcnosti. V súčasnosti sú značky hrozivé, že nejde správnym smerom. Nie je čas strácať čas. Ak nezlepšíme fungovanie a legitimitu našich globálnych inštitúcií, svet sa čoskoro stane nezvládnuteľným a veľmi nebezpečným. Bez globálneho strategického rámca riadenia nemôže dôjsť k trvalému oživeniu.

1.4.2. Globálne riadenie

Globálne riadenie sa bežne definuje ako proces spolupráce medzi nadnárodnými aktérmi zameraný na poskytovanie odpovedí na globálne problémy (tie, ktoré ovplyvňujú viac ako jeden štát alebo región). Zahŕňa súhrn inštitúcií, politik, noriem, postupov a iniciatív, prostredníctvom ktorých sa národné štáty snažia dosiahnuť väčšiu predvídateľnosť a stabilitu svojich reakcií na nadnárodné výzvy. Táto definícia objasňuje, že akékoľvek globálne úsilie o akýkoľvek globálny problém alebo problém musí byť bezzubé bez spolupráce národných vlád a ich schopnosti konať a prijímať právne predpisy na podporu svojich cieľov. Národné štáty umožňujú globálne riadenie (jeden vedie druhý), a preto OSN tvrdí, že „efektívne globálne riadenie je možné dosiahnuť iba prostredníctvom efektívnej medzinárodnej spolupráce“.

[84]

Tieto dva pojmy globálne riadenie a medzinárodná spolupráca sú vzájomne prepojené, takže je takmer nemožné, aby globálne riadenie prekvitalo v rozdelenom svete, ktorý sa

zmenšuje a rozdrobuje. Čím viac nacionalizmu a izolacionizmu preniká do globálneho politického usporiadania, tým väčšia je šanca, že globálne riadenie stratí svoj význam a stane sa neúčinným. Bohužiaľ, teraz sme v tejto kritickej chvíli. Povedané na rovinu, žijeme vo svete, v ktorom nikto skutočne nie je zodpovedný.

COVID-19 nám pripomenul, že najväčšie problémy, ktorým čelíme, majú globálny charakter. Či už ide o pandémie, zmenu podnebia, terorizmus alebo medzinárodný obchod, všetko sú globálne problémy, ktorým sa môžeme venovať iba kolektívne a ktorých riziká je možné len zmierniť. Podľa indického ekonóma Arvinda Subramaniana sa ale svet stal, podľa slov Iana Bremmera, svetom G0, alebo ešte horšie, svetom G-mínus-2 (USA a Čína)

[85]

(z dôvodu absencie vedenia oboch gigantov v opozícii voči skupine G7, skupine siedmich najbohatších národov - alebo skupine G20 - skupine G7 plus 13 ďalších významných krajín a organizácií, ktoré majú viesť). Stále častejšie sa veľké problémy, ktoré nás trápia, dejú mimo kontroly aj tých najsilnejších národných štátov; riziká a problémy, ktorým je potrebné čeliť, sú čoraz viac globalizované, vzájomne závislé a navzájom prepojené, zatiaľ čo kapacity globálneho riadenia na to nebezpečne zlyhávajú a sú ohrozené oživením nacionalizmu. Takéto odpojenie znamená nielen to, že najkritickejšie globálne problémy sa riešia veľmi roztrieštene, a teda neadekvátne, ale aj to, že sa tieto problémy s ich nesprávnym riešením skutočne zhoršujú. Preto nie sú konštantné (z hľadiska rizika, ktoré predstavujú), nafukujú sa a nakoniec zvyšujú systémovú krehkosť. To je znázornené na obrázku 1; existujú silné prepojenia medzi zlyhaním globálneho riadenia, zlyhaním opatrení v oblasti klímy, zlyhaním národných vlád (s ktorými má samo posilňujúci účinok), sociálnou nestabilitou a samozrejme schopnosťou úspešne čeliť pandemiám. Stručne povedané, globálne riadenie je stredobodom všetkých týchto ďalších otázok. Preto existuje obava, že bez vhodného globálneho riadenia zostaneme paralyzovaní v našich pokusoch riešiť a reagovať na globálne výzvy, najmä ak existuje taká silná disonancia medzi krátkodobými, domácimi imperatívami a dlhodobými globálnymi výzvami. Toto je veľká starosť, ak vezmeme do úvahy, že dnes neexistuje žiadny „výbor na záchranu sveta“ (tento výraz sa používal pred viac ako 20 rokmi, na vrchole ázijskej finančnej krízy). Pri ďalšom hľadaní argumentu by sa dalo dokonca tvrdiť, že „všeobecný inštitucionálny úpadok“, ktorý Fukuyama popisuje v časopise *Political Order and Political Decay*

[86]

zosilňuje problém sveta zbaveného globálneho riadenia. Uvádza do života začarovaný kruh, v ktorom sa národné štáty zle vyrovnávajú s hlavnými výzvami, ktoré ich čakajú, čo sa následne prejaví v nedôvere verejnosti k štátu, čo vedie k tomu, že štát bude nedostatočne disponovaný autoritou a prostriedkami, čo povedie horší výkon a neschopnosť alebo neochota zaoberať sa otázkami globálneho riadenia.

COVID-19 rozpráva práve taký príbeh zlyhania globálneho riadenia. Od samého začiatku vákuum v globálnom riadení, ktoré zhoršovali napäté vzťahy medzi USA a Čínou, podkopalo medzinárodné úsilie v reakcii na pandémiu. Na začiatku krízy medzinárodná spolupráca neexistovala alebo bola obmedzená, a dokonca aj v období, keď to bolo najviac potrebné (v období krízy: v druhom štvrtroku 2020), zostávala nápadná z dôvodu absencie. Namiesto spustenia súboru opatrení koordinovaných globálne viedol COVID-19 k opaku: prúdom uzatvárania hraníc, obmedzeniam v medzinárodnom cestovaní a obchode zavedeným takmer bez akejkoľvek koordinácie, častému prerušovaniu distribúcie zdravotníckych dodávok a následnej konkurencii o zdroje, obzvlášť viditeľné pri rôznych pokusoch

niekoľkých národných štátov získať akýmkoľvek možným spôsobom potrebné zdravotnícke vybavenie. Dokonca aj v EÚ sa krajiny pôvodne rozhodli ísť sami, ale tento postup sa následne zmenil, s praktickou pomocou medzi členskými krajinami, zmeneným a doplneným rozpočtom EÚ na podporu systémov zdravotnej starostlivosti a združením finančných prostriedkov na výskum do vývoja liečby a vakcín. (A teraz existovali ambiciózne opatrenia, ktoré by sa v období pred pandémiou javili ako nepredstaviteľné, schopné tlačiť EÚ na ďalšiu integráciu, najmä fond na obnovu vo výške 750 miliárd EUR, ktorý predložila Európska komisia.) Vo fungujúcom globálnom rámci riadenia sa mali národy spojiť v boji proti globálnej a koordinovanej „vojne“ proti pandémii. Namiesto toho zvíťazila odpoveď „najskôr moja krajina“ a vážne narušené pokusy o potlačenie rozšírenia prvej vlny pandémie. Obmedzilo tiež dostupnosť ochranných prostriedkov a liečby, čo následne oslabilo odolnosť vnútroštátnych systémov zdravotnej starostlivosti. Ďalej tento fragmentovaný prístup ďalej ohrozoval pokusy o koordináciu politik ukončenia zameraných na „reštartovanie“ globálneho ekonomického motora. V prípade pandémie, na rozdiel od iných nedávnych globálnych kríz, ako je 11. september alebo finančná kríza v roku 2008, zlyhal systém globálneho riadenia, ktorý sa ukázal ako neexistujúci alebo nefunkčný. USA pokračovali v sťahovaní finančných prostriedkov z WHO, ale bez ohľadu na logické zdôvodnenie tohto rozhodnutia zostáva faktom, že je to jediná organizácia, ktorá je schopná koordinovať globálnu reakciu na pandémiu, čo znamená, že argument, ktorý Bill Gates pútavo a výstižne uviedol v tweete: Svet dnes potrebuje @WHO viac ako kedykoľvek predtým. “

Toto zlyhanie nie je chybou WHO. Agentúra OSN je iba príznakom, nie príčinou zlyhania globálneho riadenia. Pozícia WHO v úcte k darcovským krajinám odráža jej úplnú závislosť od štátov, ktoré s ňou súhlasia spolupracovať. Organizácia OSN nemá právomoc nútiť zdieľanie informácií alebo presadzovať pripravenosť na pandémiu. Rovnako ako ďalšie podobné agentúry OSN, napríklad v oblasti ľudských práv alebo zmeny podnebia, je WHO zaťažovaná obmedzenými a ubúdajúcimi zdrojmi: v roku 2018 mala ročný rozpočet 4,2 miliárd dolárov, čo je v porovnaní s akýmkoľvek rozpočtom na zdravie na celom svete nepatrný. Okrem toho je večnou milosťou členských štátov a nemá v skutočnosti k dispozícii žiadne nástroje na priame sledovanie ohnisk choroby, koordináciu pandemického plánovania alebo na zabezpečenie účinnej implementácie pripravenosti na úrovni jednotlivých krajín, nieto ešte na alokáciu zdrojov tým krajinám, ktoré to najviac potrebujú. Táto nefunkčnosť je charakteristická pre narušený systém globálneho riadenia a porota sa pýta, či je možné súčasné konfigurácie globálneho riadenia, ako je OSN a WHO, zmeniť na riešenie súčasných globálnych rizík. Záverom je zatiaľ toto: tvárou v tvár takémuto vákuu v globálnom riadení sú iba národné štáty dostatočne súdržné, aby boli schopné prijímať kolektívne rozhodnutia, ale tento model nefunguje v prípade svetových rizík, že vyžadovať spoločné globálne rozhodnutia.

Svet nebude veľmi nebezpečným miestom, ak neopravíme multilaterálne inštitúcie. Globálna koordinácia bude po epidemiologickej kríze ešte potrebnejšia, pretože je nemysliteľné, aby sa globálna ekonomika mohla „znovu rozbehnúť“ bez trvalej medzinárodnej spolupráce. Bez toho smerujeme k „chudobnejšiemu, zlejšiemu a menšiemu svetu“.

1.4.3. Rastúca rivalita medzi Čínou a USA

V postpandemickej ére si COVID-19 možno pamätať ako bod obratu, ktorý priniesol „nový typ studenej vojny“.

medzi Čínou a USA (na dvoch slovách „nový typ“ záleží podstatne: na rozdiel od Sovietskeho zväzu sa Čína nesnaží presadiť svoju ideológiu do celého sveta). Pred pandémiou sa napätie medzi dvoma dominantnými mocnosťami už budovalo v mnohých rôznych doménach (obchod, vlastnícke práva, vojenské základne v Juhočínskom mori a najmä technológie a investície do strategických priemyselných odvetví), ale po 40 rokoch strategického Zdá sa, že USA a Čína nie sú teraz schopné prekonať ideologické a politické rozdiely, ktoré ich oddeľujú. Ani zďaleka nejde o spojenie dvoch geopolitických gigantov, pandémia urobila pravý opak, keď prehĺbila ich rivalitu a zintenzívnila konkurenciu.

Väčšina analytikov by súhlasila s tým, že počas krízy COVID-19 narástla politická a ideologická trhlina medzi týmito dvoma gigantmi. Podľa renomovaného čínskeho učenca a dekana Školy medzinárodných štúdií na Pekinskej univerzite Wanga Jisiho dôsledok pandémie posunul vzťahy medzi Čínou a USA na najhoršiu úroveň od roku 1979, keď boli nadviazané formálne väzby. Podľa jeho názoru je bilaterálne ekonomické a technologické oddelenie „už nezvratné“,

[89]

a mohlo by to zájsť až tak ďaleko, že „globálny systém sa rozpadne na dve časti“, varuje Wang Huiyao, prezident Centra pre Čínu a globalizáciu v Pekingu.

[90]

Aj verejní činitelia verejne vyjadrili svoje znepokojenie. V článku zverejnenom v júni 2020 varoval singapurský predseda vlády Lee Hsien Loong pred nebezpečenstvom konfrontácie medzi USA a Čínou, ktoré podľa jeho vlastných slov: „vyvoláva hlboké otázky o budúcnosti Ázie a podobe nastupujúcej medzinárodnej spoločnosti objednať“. Dodal, že: „Obzvlášť znepokojené sú krajiny juhovýchodnej Ázie, vrátane Singapuru, ktoré žijú na križovatke záujmov rôznych významných mocností a musia sa vyhybať tomu, aby boli upútaní stredom alebo nútení k zákerným voľbám.“

[91]

Názory sa samozrejme radikálne líšia, ktorá krajina má „pravdu“ alebo „vyjde“ na vrchole tým, že bude mať úžitok z vnímaných slabostí a zraniteľností druhej krajiny. Je však nevyhnutné ich kontextualizovať. Neexistuje „správny“ a „nesprávny“ pohľad, ale rôzne a často odlišné interpretácie, ktoré často korelujú s pôvodom, kultúrou a osobnou históriou tých, ktorí ich vyznávajú. Pri pokračovaní vyššie spomínanej metafory „kvantového sveta“ je možné z kvantovej fyziky vyvodit', že objektívna realita neexistuje. Myslíme si, že pozorovanie a meranie definujú „objektívny“ názor, ale mikrosvet atómov a častíc (ako makrosvet geopolitiky) sa riadi zvláštnymi pravidlami kvantovej mechaniky, podľa ktorých majú dvaja rozdielni pozorovatelia právo na svoj vlastný názory (nazýva sa to „superpozícia“: „častice môžu byť na viacerých miestach alebo v stavoch naraz“).

[92]

Vo svete medzinárodných záležitostí, ak majú dvaja rozdielni pozorovatelia nárok na svoje vlastné názory, je to subjektívne, ale nie menej skutočné a nič menej platné. Ak môže pozorovateľ zmysel pre „realitu“ pochopiť iba prostredníctvom rôznych idiosynkratických šošoviek, prinúti nás to prehodnotiť našu predstavu o objektivite. Je zřejmé, že znázornenie reality závisí od polohy pozorovateľa. V tomto zmysle môžu „čínsky“ a „americký“ pohľad existovať súčasne s mnohými ďalšími pohľadmi pozdĺž tohto kontinua - všetky sú skutočné! Čínsky pohľad na svet a jeho miesto v ňom je do značnej miery a z pochopiteľných dôvodov ovplyvnený ponížením, ktoré utrpelo počas prvej ópiovej vojny v roku 1840 a následnej invázie v roku 1900, keď Aliancia ôsmich národov vyplienila Peking a ďalšie čínske mestá pred požadovaním náhrady škody.

[93]

Naopak, to, ako USA vníma svet a jeho miesto v ňom, je do značnej miery založené na hodnotách a princípoch, ktoré formujú americký verejný život od založenia krajiny.

[94]

Tie určovali jeho popredné postavenie na svete i jeho jedinečnú atraktivitu pre mnohých prisťahovalcov po dobu 250 rokov. Perspektíva USA má tiež pôvod v bezkonkurenčnej dominancii, ktorej sa v posledných desaťročiach tešila vo zvyšku sveta, a v nevyhnutných pochybnostiach a neistote, ktoré sú spojené s relatívnou stratou absolútnej nadvlády. Z pochopiteľných dôvodov má Čína aj USA bohatú históriu (Čína sa vracia pred 5 000 rokmi), na ktorú sú hrdí, a ktorá ich vedie, ako poznamenal Kishore Mahbubani, k preceňovaniu vlastných síl a podceňovaniu síl ostatných.

Na podporu vyššie uvedeného majú všetci analytici a predpovedači špecializovaní na Čínu, USA alebo oboje prístup k viac-menej rovnakým údajom a informáciám (dnes globálna komodita), k videniu, počutiu a čítaniu rovnakých vecí, niekedy však dôjde k diametrálne odlišným záverom. Niektorí považujú USA za konečného víťaza, iní tvrdia, že Čína už zvíťazila a tretia skupina uvádza, že víťazi nebudú. Poďme si v krátkosti postupne preskúmať každý z ich argumentov.

Argument tých, ktorí tvrdia, že pandemická kríza prospela Číne, zatiaľ čo odhalila slabiny USA, je trojaký.

Vďaka tomu bola americká sila ako najvýznamnejšia svetová vojenská sila tvárou v tvár neviditeľnému a mikroskopickému nepriateľovi irelevantná.

Podľa slov amerického akademika, ktorý vytvoril tento výraz, to poškodilo mäkkú moc USA z dôvodu „nekompetentnosti jej reakcie“.

[95]

(Dôležitá výhrada: otázka, či odpoveď verejnosti na COVID-19 bola „kompetentná“ alebo „nekompetentná“, vyvolala nespočetné množstvo názorov a vyvolala veľa nezhôd. Napriek tomu je stále ťažké vyniesť rozsudok. V USA napríklad za politickú reakciu do veľkej miery zodpovedali štáty alebo dokonca mestá. Z tohto dôvodu v skutočnosti neexistovala nijaká národná politická reakcia USA. To, o čom tu diskutujeme, sú subjektívne názory, ktoré formujú postoje verejnosti.)

Odhalila aspekty americkej spoločnosti, ktoré môžu byť pre niektorých šokujúce, ako napríklad hlboké nerovnosti tvárou v tvár prepuknutiu choroby, nedostatok univerzálneho lekárskeho pokrytia a problém systémového rasizmu vyvolaný hnutím Black Lives Matter.

To všetko podnietilo Kishore Mahbubaniho, vplyvného analytika rivality, ktorá je proti USA a Číne,

[96]

tvrdiť, že program COVID-19 zmenil úlohy oboch krajín, pokiaľ ide o riešenie katastrof a podporu ostatných. Zatiaľ čo v minulosti boli USA vždy prvými, ktorí prišli s pomocou tam, kde bola potrebná pomoc (napríklad 26. decembra 2004, keď Indonéziu zasiahla veľká vlna tsunami), táto úloha podľa neho patrí Číne. V marci 2020 zaslala Čína Taliansku 31 ton zdravotníckeho vybavenia (ventilátory, masky a ochranné obleky), ktoré EÚ nemohla poskytnúť. Podľa jeho názoru sa 6 miliárd ľudí, ktorí tvoria „zvyšok sveta“ a žijú v 191 krajinách, už začalo pripravovať na geopolitickú súťaž USA - Čína. Mahbubani hovorí, že je to ich voľba, ktorá určí, kto vyhrá súťaž rivality, a že budú založené na „chladnom kalkuláte rozumu vypracovať analýzy nákladov a prínosov toho, čo im USA a Čína musia ponúknuť“.

[97]

Pocity možno nebudú hrať príliš veľkú rolu, pretože všetky tieto krajiny sa budú pri výbere rozhodovať na základe toho, či USA alebo Čína na konci dňa zlepšia životné podmienky svojich občanov. Drvivá väčšina z nich však nechce byť podchytená. v geopolitickej hre s nulovým súčtom a najradšej by ponechal všetky svoje možnosti otvorené (tj. aby nebol nútený voliť medzi USA a Čínou). Ako však ukázal príklad spoločnosti Huawei, USA sú vyvíjaní nátlak aj na tradičných spojencov USA ako Francúzsko, Nemecko a Spojené kráľovstvo. Rozhodnutia, ktoré krajiny urobia, keď budú čeliť takému prísnemu výberu, nakoniec určia, kto sa stane víťazom v rastúcej rivalite medzi USA a Čínou.

USA ako víťaz

V tábore Ameriky, ktorý je konečným víťazom, sa argumenty sústreďujú na inherentné silné stránky USA, ako aj na vnímané štrukturálne slabiny Číny.

Navrhovatelia „USA ako víťazov“ si myslia, že je predčasné požadovať náhly koniec americkej nadvlády v postpandemickej ére a ponúknuť nasledujúci argument: krajina môže relatívne upadať, ale stále je impozantným hegemonom v absolútnom vyjadrení a naďalej má značné množstvo mäkkej sily; jeho príťažlivosť ako globálnej destinácie môže nejako ubúdať, napriek tomu zostáva silná, čo dokazuje úspech amerických univerzít v zahraničí a príťažlivosť jej kultúrneho priemyslu. Okrem toho dominancia dolára ako globálnej meny používanej v obchode a vnímaná ako bezpečný prístav zostáva nateraz do značnej miery nespochybniteľná. To sa premieňa do značnej geopolitickej sily, čo umožňuje americkým orgánom vylúčiť spoločnosti a dokonca aj krajiny (napríklad Irán alebo Venezuela) z dolárového systému. Ako sme videli v predchádzajúcej kapitole, v budúcnosti sa to môže zmeniť, ale v priebehu niekoľkých nasledujúcich rokov nebude existovať alternatíva k dominancii amerického dolára na svete. Podstatnejšie je, že navrhovatelia „neredukovateľnosti“ USA budú s Ruchirom Sharmom argumentovať, že: „Americká ekonomická nadradenosť opakovane dokázala, že sa deklinisti mýlia“.

[98]

Súhlasia tiež s Winstonom Churchillom, ktorý kedysi poznamenal, že USA majú vrodennú schopnosť poučiť sa zo svojich chýb, keď poznamenal, že USA vždy, keď boli vyčerpané všetky alternatívy, postupovali správne.

Ak vynecháme vysoko nabitý politický argument (demokracia verzus autokracia), tí, ktorí veria, že USA zostanú „víťazom“ po mnoho ďalších rokov, tiež zdôrazňujú, že Čína čelí svojim protivníkom na svojej ceste k postaveniu globálnej supervelmoci. Najčastejšie sa spomínajú tieto: 1) trpí demografickým znevýhodnením s rýchlo starnúcou populáciou a populáciou v produktívnom veku, ktoré dosiahli vrchol v roku 2015; 2) jeho vplyv v Ázii je obmedzený existujúcimi územnými spormi s Brunejom, Indiou, Indonéziou, Japonskom, Malajziou, Filipínami a Vietnamom; a 3) je vysoko energeticky závislý.

Žiadny víťaz

Čo si myslia tí, ktorí tvrdia, že „pandémia je chorá pre americkú aj čínsku moc - a pre globálny poriadok“?

[99]

Tvrdia, že ako takmer všetky ostatné krajiny na svete, aj Čína aj USA určite utrpia obrovské ekonomické škody, ktoré obmedzia ich schopnosť rozšíriť ich dosah a vplyv. Pre Čínu, ktorej obchodný sektor predstavuje viac ako tretinu celkového HDP, bude ťažké zahájiť trvalé hospodárske oživenie, keď sa jej veľkí obchodní partneri (ako USA) drasticky zmenšia. Pokiaľ ide o USA, ich nadmerné zadĺženie skôr či neskôr obmedzí výdavky po zotavení, s

neustále prítomným rizikom, že súčasná hospodárska kríza prerastie do systémovej finančnej krízy.

Pokiaľ ide o hospodársky úder a domáce politické ťažkosti, pochybovatelia tvrdia, že je pravdepodobné, že obe krajiny sa z tejto krízy výrazne zmiernia. "Z trosiek nevyrastie ani nový Pax Sinica, ani obnovený Pax Americana." Namiesto toho budú obe právomoci oslabené doma i v zahraničí. "

Dôvodom argumentu „žiadny víťaz“ je zaujímavý nápad, ktorý predložili viacerí akademici, predovšetkým Niall Ferguson. V podstate sa v ňom hovorí, že korónová kríza odhalila zlyhanie supervelmocí ako USA a Čína zdôraznením úspechu malých štátov. Slovom Ferguson: „Skutočným ponaučením tu nie je to, že USA sú hotové a Čína bude dominantnou mocnosťou 21. storočia. Myslím si, že realita je taká, že všetky supervelmoci - USA, Čínska ľudová republika a Európska únia - boli vystavené ako veľmi nefunkčné. "

[100]

Byť veľký, ako tvrdia navrhovatelia tejto myšlienky, so sebou nesie úspory z rozsahu: krajiny alebo ríše sa rozrástli natoľko, že dosiahli hranicu, nad ktorú nemôžu sami efektívne vládnuť. To je zase dôvod, prečo sa zdá, že malé ekonomiky ako Singapur, Island, Južná Kórea a Izrael zvládli pandémiu a zvládli ju lepšie ako USA.

Predpovedanie je hádanka pre bláznov. Jednoduchá pravda je, že nikto nemôže povedať s akoukoľvek mierou rozumnej dôvery alebo istoty, ako sa bude vyvíjať rivalita medzi USA a Čínou - okrem toho, že nevyhnutne porastie. Pandémia prehĺbila rivalitu, ktorá je proti súčasnej a vznikajúcej moci. USA narazili na pandemickú krízu a ich vplyv opadol. Medzitým sa Čína môže pokúsiť ťažiť z krízy rozšírením svojho dosahu v zahraničí. Vieme veľmi málo o tom, čo prinesie budúcnosť, pokiaľ ide o strategickú konkurenciu medzi Čínou a USA. Bude oscilovať medzi dvoma extrémami: obmedzeným a zvládnuteľným zhoršením zmierneným obchodnými záujmami na jednom konci spektra, až po trvalé a úplné nepriateľstvo na druhom konci.

1.4.4. Krehké a zlyhávajúce štáty

Hranice medzi krehkosťou stavu, zlyhávajúcim a zlyhávajúcim stavom sú nestabilné a jemné. V dnešnom zložitom a adaptívnom svete princíp nelinearity znamená, že z krehkého štátu sa zrazu môže stať štát, ktorý zlyhal, a naopak, zlyhávajúci štát môže vidieť zlepšenie svojej situácie s rovnakou vyrovnanosťou vďaka sprostredkovaniu medzinárodných organizácií alebo dokonca infúziou zahraničného kapitálu. V nasledujúcich rokoch, keď pandémia spôsobí ťažkosti na celom svete, je pravdepodobné, že dynamika pôjde v najchudobnejších a najkrehkejších krajinách sveta iba jednou cestou: od zlej k horšej. Stručne povedané, veľa štátov, ktoré vykazujú charakteristiky krehkosti, riskuje zlyhanie.

Nestabilita štátov zostáva jednou z najkritickejších globálnych výziev, najmä v Afrike. Jeho príčiny sú rozmanité a navzájom sa prelínajú; siahajú od hospodárskych rozdielov, sociálnych problémov, politickej korupcie a neefektívnosti až po vonkajšie alebo vnútorné konflikty a prírodné katastrofy. Dnes sa odhaduje, že v nestabilných štátoch žilo okolo 1,8 - 2 miliardy ľudí, čo je počet, ktorý sa v ére po pandémii určite zvýši, pretože nestabilné krajiny sú obzvlášť citlivé na prepuknutie COVID-19.

[101]

Samotná podstata ich krehkosti - slabá kapacita štátu a s tým spojená neschopnosť zabezpečiť základné funkcie základných verejných služieb a bezpečnosti - ich robí menej schopnými zvládnuť vírus. Situácia je ešte horšia v zlyhávajúcich a zlyhávajúcich štátoch,

ktoré sú takmer vždy obeťami extrémnej chudoby a nepríjemného násillia a ako také nemôžu alebo už nemôžu vykonávať základné verejné funkcie, ako sú vzdelávanie, bezpečnosť alebo správa vecí verejných. Bezmocní ľudia sa v rámci svojho mocenského vákuu stávajú obeťami konkurenčných frakcií a zločinu. Často nútia OSN alebo susedný štát (nie vždy s dobrým úmyslom) zasiahnuť, aby zabránili humanitárnej katastrofe. Pre mnoho takýchto štátov bude pandémia exogénnym šokom, ktorý ich prinúti zlyhať a ešte viac padnúť.

Zo všetkých týchto dôvodov je takmer tautológiou tvrdiť, že škody spôsobené pandemiou nestabilným a zlyhávajúcim štátom budú oveľa hlbšie a trvalejšie ako v bohatších a najvyspelejších ekonomikách. Zničí to niektoré z najzraniteľnejších komunit na svete. V mnohých prípadoch bude ekonomická katastrofa spôsobovať určitú formu politickej nestability a prepuknutia násillia, pretože najchudobnejšie krajiny sveta budú trpieť dvoma problémami: po prvé, rozpad obchodných a dodávateľských reťazcov spôsobený pandemiou spôsobí okamžitú devastáciu, pretože nebudú platiť žiadne prostriedky ani sa nebudú zvyšovať. Hlad; a po druhé, ďalej v rade, utrpia dlhotrvajúcu a závažnú stratu zamestnania a príjmu. To je dôvod, prečo má celosvetové vypuknutie taký potenciál, že spôsobí katastrofu v najchudobnejších krajinách sveta. Práve tam bude mať ekonomický pokles ešte okamžitejší dopad na spoločnosti. Vo veľkých častiach subsaharskej Afriky, najmä však v niektorých častiach Ázie a Latinskej Ameriky, závisia milióny ľudí od skromného denného príjmu, ktorý ich živí. Akákoľvek uzamknutie alebo zdravotná kríza spôsobená koronavírusom by mohli rýchlo spôsobiť rozsiahle zúfalstvo a neporiadok, čo by potenciálne mohlo vyvolať obrovské nepokoje s globálnymi vedľajšími účinkami. Dôsledky budú obzvlášť škodlivé pre všetky krajiny chytené uprostred konfliktu. Pandémia pre nich nevyhnutne naruší humanitárnu pomoc a toky pomoci. Obmedzí tiež mierové operácie a odloží diplomatické úsilie na ukončenie konfliktov.

Geopolitické šoky majú tendenciu prekvapovať pozorovateľov, pričom majú účinky zvlnenia a klepania, ktoré majú následky druhého, tretieho a viac rádu, ale kde sú v súčasnosti riziká najviac viditeľné?

Ohrozené sú všetky komoditné krajiny (Nórsko a niekoľko ďalších nespĺňa podmienky). V čase písania tohto článku sú obzvlášť ťažko zasiahnutí kolapsom cien energií a komodít, ktoré prehlbujú problémy spojené s pandemiou a všetky ďalšie problémy, s ktorými sa stretávajú (nezamestnanosť, inflácia, neprimerané systémy zdravotníctva a samozrejme, chudoba). Pre bohaté a relatívne rozvinuté ekonomiky závislé od energie, ako je Ruská federácia a Saudská Arábia, predstavuje pokles cien ropy „iba“ značnú ekonomickú ranu, ktorá podmiňuje napäté rozpočty a devízové rezervy a predstavuje akútne strednodobé a dlhodobé riziká. Ale pre krajiny s nižšími príjmami, ako je Južný Sudán, kde ropa predstavuje kvázi totalitu vývozu (99%), môže byť rana jednoducho zničujúca. To platí pre mnoho ďalších krehkých komoditných krajín. Priamy kolaps nie je zvláštnym scenárom pre petrostáty ako Ekvádor alebo Venezuela, kde by vírus mohol veľmi rýchlo premôcť niekoľko fungujúcich nemocníc v krajinách. V Iráne sa medzičasom sankcie USA zhoršujú problémy spojené s vysokou mierou infekcie COVID-19.

V súčasnosti je obzvlášť ohrozených mnoho krajín na Blízkom východe a v Maghrebe, kde sa pred pandemiou čoraz viac prejavovala hospodárska bolesť a bola spojená s nepokojným, mladistvým obyvateľstvom a bujnou nezamestnanosťou. Trojitý zásah COVID-19, pokles cien ropy (pre niektorých) a zmrazenie cestovného ruchu (dôležitý zdroj zamestnanosti a príjmov v cudzej mene) by mohli spustiť vlnu masívnych protivládnych demonstrácií pripomínajúcich arabskú jar v roku 2011. - Zlovestným znamením bolo, že

koncom apríla 2020 a uprostred výluky došlo v Libanone k nepokojom v súvislosti s obavami o nezamestnanosť a rastúcou chudobou.

Pandémia vrátila otázku potravinovej bezpečnosti pomstou a v mnohých krajinách by to mohlo mať za následok katastrofu humanitárnej a potravinovej krízy. Úradníci Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo predpovedajú, že počet ľudí trpiacich akútnou potravinovou neistotou by sa v roku 2020 mohol zdvojnásobiť na 265 miliónov. Kombinácia pohybových a obchodných obmedzení spôsobených pandémiou s nárastom nezamestnanosti a obmedzeným alebo žiadnym prístupom k potravinám by mohla vyvolať rozsiahle sociálne nepokoje, po ktorých budú nasledovať masové migračné a utečenecké pohyby. V nestabilných a zlyhávajúcich štátoch pandémia zhoršuje existujúci nedostatok potravín prostredníctvom prekážok v obchode a narušenia globálnych potravinových dodávateľských reťazcov. Robí tak do značnej miery, že 21. apríla 2020 David Beasley, výkonný riaditeľ Svetového potravinového programu OSN, varoval Radu bezpečnosti OSN, že „viacnásobný hladomor biblických rozmerov“ je možný v asi troch desiatkach krajín, predovšetkým Jemen, Kongo, Afganistan, Venezuela, Etiópia, Južný Sudán, Sýria, Sudán, Nigéria a Haiti.

V najchudobnejších krajinách sveta spôsobí blokáda a hospodárska recesia v krajinách s vysokými príjmami veľké straty príjmov pre chudobných pracujúcich a všetkých, ktorí na nich závisia. Príkladom je pokles zahraničných prevodov, ktoré tvoria tak veľkú časť HDP (viac ako 30%) v niektorých krajinách, ako sú Nepál, Tonga alebo Somálsko. Ich ekonomikám to spôsobí ničivý šok s dramatickými sociálnymi dôsledkami. Podľa Svetovej banky vplyv blokád a následnej ekonomickej „hibernácie“, ku ktorej došlo v toľkých krajinách sveta, spôsobí 20% pokles remitencií do krajín s nízkym a stredným príjmom, z minuloročných 554 miliárd dolárov na 445 miliárd dolárov v roku 2020.

[102]

Vo väčších krajinách ako Egypt, India, Pakistan, Nigéria a Filipíny, pre ktoré sú remitencie rozhodujúcim zdrojom externého financovania, to spôsobí veľa ťažkostí a ešte viac sa stane ich krehká ekonomická, sociálna a politická situácia s veľmi reálnou situáciou. možnosť destabilizácie. Potom existuje cestovný ruch, jeden z najviac postihnutých priemyselných odvetví pandémie, ktorý je ekonomickým záchranným lanom pre mnoho chudobných krajín. V krajinách ako Etiópia, kde príjmy z cestovného ruchu tvoria takmer polovicu (47%) celkového vývozu, spôsobí zodpovedajúca strata príjmu a zamestnanosti značné ekonomické a sociálne bolesti. To isté platí pre Maldivy, Kambodžu a niekoľko ďalších.

Potom existujú všetky zóny konfliktu, kde mnoho ozbrojených skupín uvažuje o tom, ako využiť ospravedlnenie pandémie na posunutie svojej agendy vpred (napríklad v Afganistane, kde Taliban žiada prepustenie svojich väzňov z väzenia, alebo v Somálsku, kde Skupina al-Shabaab predstavuje COVID-19 ako pokus o ich destabilizáciu). Globálna žiadosť o prímerie, ktorú 23. marca 2020 podal generálny tajomník OSN, padla na uši. Z 43 krajín s najmenej 50 hlásenými udalosťami organizovaného násillia v roku 2020 iba 10 reagovalo pozitívne (najčastejšie s jednoduchým vyhlásením o podpore, ale bez záväzku konať). Z ďalších 31 krajín, v ktorých prebiehajú konflikty, aktéri nielenže neurobili kroky na splnenie výzvy, ale mnohé skutočne zvýšili úroveň organizovaného násillia.

[103]

Prvotné nádeje, že obavy z pandémie a z toho vyplývajúcej zdravotnej krízy môžu zabrániť dlhotrvajúcim konfliktom a katalyzovať mierové rokovania, sa vyparili. Toto je ďalší príklad pandémie, ktorá nielenže nezastavila znepokojujúci alebo nebezpečný trend, ale v skutočnosti ho aj urýchlila.

Bohatšie krajiny ignorujú tragédiu, ktorá sa odohráva v krehkých a zlyhávajúcich krajinách na ich nebezpečenstvo. Tak či onak sa riziká budú ozývať väčšou nestabilitou alebo dokonca chaosom. Jedným z najzrejmých vedľajších účinkov pre najbohatšie a najchudobnejšie štáty sveta v najbohatších a najchudobnejších štátoch sveta na najbohatšie časti sveta bude spočívať v novej vlne masovej migrácie v jej smere, podobne ako v Európe, ktorá 2016.

1.5. Obnova životného prostredia

Na prvý pohľad by sa pandémie a životné prostredie mohli zdať iba vzdialene príbuznými bratrancami; ale sú oveľa bližšie a prepletené viac, ako si myslíme. Obaja majú a budú aj naďalej interagovať nepredvídateľnými a zreteľnými spôsobmi, počnúc rolou, ktorú zohráva znížená biodiverzita v správaní infekčných chorôb, až po vplyv, ktorý by mohol mať COVID-19 na zmenu podnebia, čo ilustruje nebezpečne jemnú rovnováhu a zložitú interakciu medzi ľudstvom a prírodou.

Z hľadiska globálneho rizika je navyše pandémie najľahšie vyrovnateľná so zmenou podnebia a kolapsom ekosystému (dve kľúčové environmentálne riziká). Tieto tri typy predstavujú svojou povahou a v rôznej miere existenčné hrozby pre ľudstvo. Mohli by sme namietat', že program COVID-19 nám už dal nahliadnuť alebo predvídať, čo môže plná ekonomická kríza a kolaps ekosystémov znamenať z ekonomického hľadiska. perspektíva: kombinované dopytové a ponukové šoky a narušenie obchodu a dodávateľských reťazcov s účinkami zvlňenia a príklepu, ktoré zosilňujú riziká (a v niektorých prípadoch aj príležitosti) v ďalších makrokategoriách: geopolitika, spoločenské problémy a technológia. Ak zmena podnebia, kolaps ekosystémov a pandémie vyzerajú tak podobne ako globálne riziká, ako si ich skutočne porovnajú? Majú veľa spoločných atribútov a vykazujú veľké rozdiely.

Päť hlavných zdieľaných atribútov je: 1) sú to známe (tj. Biele labute) systémové riziká, ktoré sa v našom vzájomne prepojenom svete šíria veľmi rýchlo, a tým zosilňujú ďalšie riziká z rôznych kategórií; 2) nie sú lineárne, to znamená, že po dosiahnutí určitého limitu alebo bodu zlomu môžu mať katastrofické účinky (napríklad „superrozšírenie“ na konkrétnom mieste a potom ohromné možnosti systému zdravotníctva v prípade pandémie); 3) pravdepodobnosti a rozdelenie ich dopadov je veľmi ťažké, ak nie nemožné, merať - neustále sa menia a je potrebné ich prehodnocovať na základe revidovaných predpokladov, čo ich následne z politického hľadiska mimoriadne sťažuje; 4) majú globálny charakter, a preto sa dajú správne riešiť iba globálne koordinovaným spôsobom; a 5) neprimerane ovplyvňujú už aj tak najzraniteľnejšie krajiny a segmenty obyvateľstva.

A aké sú ich odlišnosti? Existuje niekoľko, z ktorých väčšina má koncepčnú a metodickú povahu (napríklad pandémie predstavuje riziko nákazy, zatiaľ čo zmena podnebia a kolaps ekosystémov sú akumulárnymi rizikami), ale najdôležitejšie z nich sú dve: 1) rozdiel v časovom horizonte (má zásadný vplyv na politiky a zmierňujúce opatrenia); a 2) problém kauzality (sťažuje verejné prijatie zmierňovacích stratégií):

1.

Pandémie sú kvázi okamžité riziko, ktorého bezprostrednosť a nebezpečenstvo sú viditeľné pre všetkých. Vypuknutie ohrozí naše prežitie - ako jednotlivca alebo druhu - a preto čelíme riziku okamžite a odhodlane. Naopak, zmena podnebia a strata prírody sú postupné a kumulatívne, s účinkami, ktoré sú badateľné predovšetkým v strednodobom a dlhodobom horizonte (a napriek čoraz viac udalostiam súvisiacim s klimatickými a „výnimočnými“ stratami prírody, stále existuje značné množstvo osôb, ktoré nie sú presvedčené bezprostrednosti klimatickej krízy). Tento zásadný rozdiel medzi príslušnými časovými

horizontmi pandémie a zmenami podnebia a straty prírody znamená, že riziko pandémie si vyžaduje okamžité kroky, po ktorých bude nasledovať rýchly výsledok, zatiaľ čo zmena podnebia a strata prírody si tiež vyžadujú okamžité kroky, avšak výsledok (alebo v žargóne ekonómov „budúca odmena“) bude nasledovať až s určitým časovým oneskorením. Mark Carney, bývalý guvernér Bank of England, ktorý je teraz osobitným vyslancom OSN pre oblasť klímy a financie, poznamenal, že tento problém časovej asynchronicity vytvára „tragédiu horizontu“: na rozdiel od okamžitých a pozorovateľných rizík, riziká zmeny podnebia sa môžu zdať vzdialené (z hľadiska času a zemepisu), v takom prípade na ne nebude reagovať gravitáciou, ktorú si zaslúžia a požadujú. Napríklad materiálne riziko, ktoré predstavuje globálne otepľovanie a stúpajúca voda pre hmotný majetok (napríklad rekreačné stredisko na pláži) alebo pre spoločnosť (ako skupina hotelov), investori nevyhnutne nebudú považovať za materiálne, a preto sa nebudú oceňovať v trhoch.

2. Ľahko sa dá pochopiť problém príčinnej súvislosti, rovnako ako dôvody, ktoré sťažujú vykonávanie príslušných politík. V prípade pandémie je zrejmá príčinná súvislosť medzi vírusom a ochorením: SARS-CoV-2 spôsobuje COVID-19. Okrem hŕstky konšpiračných teoretikov to nikto nebude spochybňovať. V prípade environmentálnych rizík je oveľa ťažšie pripísať priamu príčinnú súvislosť s konkrétnou udalosťou. Vedci často nemôžu poukazovať na priamu súvislosť medzi zmenou podnebia a konkrétnou poveternostnou udalosťou (ako je sucho alebo závažnosť hurikánu). Podobne sa nie vždy zhodujú v tom, ako konkrétna ľudská činnosť ovplyvňuje konkrétne druhy, ktoré čelia vyhynutiu. To neskutočne sťažuje zmiernenie rizík zmeny podnebia a straty prírody. Aj keď v prípade pandémie bude mať väčšina občanov tendenciu súhlasiť s potrebou zavedenia donucovacích opatrení, bude odolávať obmedzujúcim politikám v prípade environmentálnych rizík, pri ktorých je možné spochybníť dôkazy. Existuje aj zásadnejší dôvod: boj proti pandémii si nevyžaduje podstatnú zmenu základného sociálno-ekonomického modelu a našich spotrebiteľských návykov. Boj proti environmentálnym rizikám áno

1.5.1. Koronavírus a životné prostredie

1.5.1.1. Príroda a zoonotické choroby

Zoonotické choroby sú tie, ktoré sa šíria zo zvierat na ľudí. Väčšina odborníkov a ochrancov prírody súhlasí s tým, že sa v posledných rokoch drasticky zvýšili, najmä kvôli odlesňovaniu (fenomén tiež súvisí so zvýšením emisií oxidu uhličitého), čo zvyšuje riziko blízkych interakcií a kontaminácie ľudí a zvierat. Vedci si dlhé roky mysleli, že prírodné prostredie, ako sú tropické lesy a ich bohatá divoká zver, predstavuje pre ľudí hrozbu, pretože práve tu sa dajú nájsť patogény a vírusy, ktoré spôsobujú nové choroby u ľudí, ako sú dengue, ebola a HIV. Dnes vieme, že je to nesprávne, pretože príčinná situácia je iná. Ako David Quammen, autor knihy *Spillover: Animal Infection and the Next Human Pandemic*, argumentuje: „Napádame tropické lesy a inú divokú krajinu, ktorá ukrýva toľko druhov zvierat a rastlín - a v týchto stvoreniach toľko neznámych vírusov. Rezali sme stromy; zvieratá zabijeme alebo umiestnime do klietok a pošleme na trhy. Narušujeme ekosystémy a vírusy vytriasame z ich prirodzených hostiteľov. Keď sa to stane, potrebujú nového hostiteľa. Často sme to my.“

[104]

V súčasnosti čoraz viac vedcov ukazuje, že zdrojom nových vírusov, ako je COVID-19, je v skutočnosti ničenie biodiverzity spôsobené ľuďmi. Títo vedci sa spojili okolo novej disciplíny „planetárneho zdravia“, ktorá skúma jemné a zložité súvislosti, ktoré existujú medzi

blahobytom ľudí, iných živých druhov a celých ekosystémov, a ich objavy objasnili, že zničenie biodiverzity spôsobí zvýšiť počet pandémieí.

V nedávnom liste americkému Kongresu odhaduje 100 divočinových a environmentálnych skupín, že zoonotické choroby sa za posledných 50 rokov zvýšili štvornásobne.

[105]

Od roku 1970 mali zmeny vo využívaní pôdy najväčší relatívny negatívny vplyv na prírodu (a v tomto procese spôsobili štvrtinu emisií spôsobených človekom). Samotné poľnohospodárstvo pokrýva viac ako jednu tretinu zemského povrchu a je to hospodárska činnosť, ktorá najviac narúša prírodu. Nedávny akademický prehľad dospel k záveru, že hnacie sily v poľnohospodárstve sú spojené s viac ako 50% zoonotických chorôb.

[106]

Pretože ľudské činnosti ako poľnohospodárstvo (s mnohými inými ako ťažba, ťažba dreva alebo cestovný ruch) zasahujú do prírodných ekosystémov, búrajú bariéry medzi ľudskou populáciou a zvieratami a vytvárajú podmienky pre vznik infekčných chorôb šírením zo zvierat na ľudí. Strata prirodzeného biotopu zvierat a obchod s divočinou sú obzvlášť dôležité, pretože keď sú zvieratá známe ako spojené s určitými chorobami (ako netopiere a pangolíny s koronavírusmi) vyňaté z voľnej prírody a presunuté do miest, rezervoár chorôb z divočiny je jednoducho prepravené do husto obývanej oblasti. To sa mohlo stať na trhu vo Wu-chane, kde sa predpokladá, že nový koronavírus vznikol (čínske úrady odvtedy natrvalo zakázali obchod s divočinou a jej konzumáciu). V dnešnej dobe by väčšina vedcov súhlasila s tým, že čím je väčší populačný rast, tým viac narúšame životné prostredie, čím intenzívnejšie je poľnohospodárstvo bez adekvátnej biologickej bezpečnosti, tým vyššie je riziko nových epidémií. Kľúčovým antidotom, ktoré máme v súčasnosti k dispozícii na zvládnutie progresie zoonotických chorôb, je ochrana a ochrana prírodného prostredia a aktívna ochrana biodiverzity. Aby sme to dosiahli efektívne, bude na nás všetkých, aby sme prehodnotili náš vzťah k prírode a položili si otázku, prečo sme sa jej tak odcudzili. V záverečnej kapitole ponúkame konkrétne odporúčania týkajúce sa formy, ktorú môže mať obnova „priateľská k prírode“.

1.5.1.2. Znečistenie ovzdušia a riziko pandémie

Už roky je známe, že znečistenie ovzdušia, do veľkej miery spôsobené emisiami, ktoré tiež prispievajú ku globálnemu otepľovaniu, je tichým zabijakom súvisiacim s rôznymi zdravotnými stavmi, od cukrovky a rakoviny až po kardiovaskulárne a respiračné choroby. Podľa WHO dýcha 90% svetovej populácie vzduch, ktorý nespĺňa jej bezpečnostné pokyny, čo každoročne spôsobuje predčasné úmrtie 7 miliónov ľudí a vedie organizáciu k tomu, aby znečistenie ovzdušia kvalifikovala ako „mimoriadnu udalosť v oblasti verejného zdravia“.

Teraz vieme, že znečistenie ovzdušia zhoršuje vplyv konkrétneho koronavírusu (nielen súčasného SARS-CoV-2) na naše zdravie. Už v roku 2003 štúdia zverejnená uprostred epidémie SARS naznačila, že znečistenie ovzdušia by mohlo vysvetliť kolísanie úrovne letality,

[107]

čím je po prvýkrát zrejme, že čím vyššia je úroveň znečistenia ovzdušia, tým vyššia je pravdepodobnosť úmrtia na chorobu spôsobenú koronavírusom. Odvtedy rastúci počet výskumov ukázal, ako celoživotné dýchanie špinavšieho vzduchu môže spôsobiť, že ľudia budú náchylnejší na koronavírus. V USA nedávny lekársky dokument dospel k záveru, že v regiónoch so znečistenejším ovzduším bude vyššie riziko úmrtia na COVID-19, čo ukazuje,

že kraje USA s vyššou úrovňou znečistenia budú trpieť vyšším počtom hospitalizácií a počtom úmrtí.

[108]

V lekárskej a verejnej komunite sa dosiahol konsenzus, že existuje synergický efekt medzi vystavením znečisťovaniu ovzdušia a možným výskytom látky COVID-19 a horší výsledok, keď dôjde k úderu vírusu. Výskum, ktorý je stále embryonálny, ale rýchlo sa rozširuje, zatiaľ nedokázal, že existuje príčinná súvislosť, ale jednoznačne odhaľuje silnú koreláciu medzi znečistením ovzdušia a šírením koronavírusu a jeho závažnosťou. Zdá sa, že znečistenie ovzdušia všeobecne a najmä koncentrácia tuhých častíc zhoršujú dýchacie cesty - prvú líniu obrany pľúc - čo znamená, že ľudia (bez ohľadu na ich vek), ktorí žijú vo vysoko znečistených mestách, budú čeliť väčšiemu riziku chytiť COVID-19 a zomrieť z neho. To môže vysvetľovať, prečo sa ukázalo, že u ľudí v Lombardii (jednom z najviac znečistených regiónov v Európe), ktorí sa nakazili vírusom, je dvakrát vyššia pravdepodobnosť úmrtia na COVID-19 ako u ľudí takmer kdekoľvek v Taliansku.

1.5.1.3. Uzávierka a emisie uhlíka

Je príliš skoro na to, definovať množstvo, o ktoré globálne emisie oxidu uhličitého poklesnú v roku 2020, avšak odhaduje to Medzinárodná energetická agentúra (IEA) vo svojom Globálnom hodnotení energetiky 2020

že klesnú o 8%.

[109]

Aj keď by toto číslo zodpovedalo najväčšiemu zaznamenanému ročnému zníženiu, v porovnaní s veľkosťou problému je stále nepatrné a zostáva nižšie ako ročné zníženie emisií o 7,6% v nasledujúcom desaťročí, ktoré si OSN myslí, že je potrebné udržať globálny nárast teplôt pod 1,5 ° C.

Ak vezmeme do úvahy závažnosť odstavok, 8% údaj vyzerá dosť sklamaním. Zdá sa, že naznačuje, že malé individuálne akcie (oveľa menšie spotreby, nepoužívanie našich automobilov a nelietanie) majú malý význam v porovnaní s veľkosťou emisií generovaných elektrinou, poľnohospodárstvom a priemyslom, „emitentmi veľkých lístkov“, pracujú počas odstavok (s čiastočnou výnimkou niektorých priemyselných odvetví). Odhaľuje tiež to, že najväčšími „páchateľmi“ z hľadiska emisií uhlíka nie sú vždy tí, ktorí sú často vnímaní ako zjavní vinníci. Nedávna správa o udržateľnosti ukazuje, že celkové emisie uhlíka generované výrobou elektriny potrebnej na napájanie našich elektronických zariadení a na prenos ich údajov sú zhruba ekvivalentné tým v globálnom leteckom priemysle.

Záver? Ani bezprecedentné a drakonické výluky, pri ktorých je tretina svetovej populácie uväznená na viac ako mesiac, sa ani zďaleka nepriblížili k realizovateľnej stratégii dekarbonizácie, pretože aj napriek tomu svetové hospodárstvo emitovalo veľké množstvo oxidu uhličitého. Ako potom môže taká stratégia vyzeráť? Značnú veľkosť a rozsah výzvy možno vyriešiť iba kombináciou: 1) radikálnej a veľkej systémovej zmeny v spôsobe výroby energie potrebnej na fungovanie; a 2) štrukturálne zmeny v našom spotrebiteľskom správaní. Ak sa v postpandemickej ére rozhodneme obnoviť náš život rovnako ako predtým (jazdením na rovnakých autách, lietaním do rovnakých cieľov, jedením rovnakých vecí, rovnakým vykurovaním domu atď.), bude kríza COVID-19, pokiaľ ide o politiku v oblasti klímy, zbytočná. Naopak, ak sa niektoré zo zvykov, ktoré sme boli počas pandémie nútení prijať, prejavujú v štrukturálnych zmenách v správaní, klimatické výsledky môžu byť odlišné. Menej dochádzania, trochu viac na diaľku, bicyklovanie a chôdza namiesto šoférovania, aby vzduch v našich mestách bol stále čistý, ako to bolo počas odstavok, dovolenka bližšie k domovu: to všetko, ak sa zoskupí v mierke, by mohlo viesť k trvalej redukcii v emisiách

uhlíka. To nás privádza k veľmi dôležitej otázke, či bude mať pandémia nakoniec pozitívny alebo negatívny vplyv na politiky v oblasti zmeny podnebia.

1.5.2. Dopad pandémie na zmenu podnebia a ďalšie environmentálne politiky

Pandémia je určená na to, aby roky dominovala politickému prostrediu, s vážnym rizikom, že by mohla zatieniť environmentálne záujmy. Konferenčné centrum v Glasgowe, kde sa v novembri 2020 mal konať klimatický summit OSN COP-26, bolo v aprílovej výpovedi prerobené na nemocnicu pre pacientov s COVID-19. Rokovania o klíme sa už oneskorili a politické iniciatívy sa odložili, čo podporuje príbeh, že vládni lídri budú ešte dlho venovať pozornosť iba mnohotvárnej škále okamžitých problémov vyvolaných pandemickou krízou. Taktiež sa objavil ďalší príbeh, ktorý vypracovali niektorí národní vodcovia, vyšší obchodní riaditelia a poprední tvorcovia verejnej mienky. Ide o to, že kríza COVID-19 nemôže vyjsť nazmar a že teraz je ten správny čas na uzákonenie udržateľných environmentálnych politík. V skutočnosti by sa to, čo sa stane s bojom proti zmene podnebia v postpandemickej ére, mohlo uberať dvoma opačnými smermi. Prvý zodpovedá vyššie uvedenému príbehu: ekonomické dôsledky pandémie sú také bolestivé, ťažko riešiteľné a komplexne realizovateľné, že väčšina vlád na celom svete sa môže rozhodnúť „dočasne“ odložiť obavy z globálneho otepľovania a sústrediť sa na hospodárske oživenie. Ak je to tak, politické rozhodnutia podporia a stimulujú priemysel ťažký z fosílnych palív a produkujúci uhlík ich subvencovaním. Vrátia tiež prísne environmentálne normy, ktoré sa považujú za kameň úrazu na ceste k rýchlemu oživeniu ekonomiky, a povzbudia spoločnosti a spotrebiteľov, aby vyrábali a konzumovali čo najviac „látok“. Druhé je podnecované iným príbehom, v ktorom podniky a vlády povzbudzuje nové spoločenské svedomie medzi veľkými vrstvami bežnej populácie, že život môže byť iný, a je pretláčané aktivistami: treba využiť okamih, aby sme to využili jedinečná príležitosť na prepracovanie udržateľnejšieho hospodárstva pre dobro našich spoločností.

Pozrime sa podrobnejšie na obidva odlišné možné výsledky. Netreba dodávať, že sú závislé od krajiny a regiónu (EÚ). Žiadne dve krajiny neprijmú rovnaké politiky ani sa nebudú uberať rovnakou rýchlosťou, ale nakoniec by sa všetky mali uberať smerom trendu menej náročného na uhlík.

Mohli by sa vysvetliť tri kľúčové dôvody, prečo to nie je dané a prečo by zameranie na životné prostredie mohlo slabnúť, keď pandémia začne ustupovať:

1.

Vlády by sa mohli rozhodnúť, že je v najlepšom spoločnom záujme pokračovať v raste „za každú cenu“, aby sa zmiernil dopad na nezamestnanosť.

2.

Spoločnosti budú pod takým tlakom na zvyšovanie výnosov, že udržateľnosť všeobecne a najmä podnebie sa stanú druhoradými.

3.

Nízke ceny ropy (ak budú pravdepodobne udržané) by mohli povzbudiť spotrebiteľov aj podniky, aby sa ešte viac spoliehali na energiu náročnú na uhlík.

Tieto tri dôvody sú dostatočne presvedčivé na to, aby boli presvedčivé, existujú však aj ďalšie, ktoré môžu iba úspešne posunúť trend opačným smerom. Pri čistom a udržateľnejšom svete by mohli uspieť najmä štyria:

1.

Osvietené vedenie

. Niektorí vodcovia a osoby s rozhodovacími právomocami, ktoré už boli v čele boja proti zmene podnebia, môžu chcieť využiť šok vyvolaný pandémiou na uskutočnenie dlhodobých a širších zmien životného prostredia. V skutočnosti „dobře využijú“ pandémiu tým, že nenechajú krízu plyvať. Týmto smerom ide napomenutie rôznych vodcov od HRH, princa z Walesu po Andrewa Cuomo, aby „ho lepšie postavili späť“. Rovnako tak robí dvojité vyhlásenie IEA s Danom Jørgensenom, ministrom pre podnebie, energetiku a verejné služby v Dánsku, naznačujúce, že prechody čistej energie by mohli pomôcť naštartovať ekonomiky: „Po celom svete sa vodcovia teraz pripravujú a pripravujú rozsiahle ekonomické stimulačné balíčky. Niektoré z týchto plánov poskytnú krátkodobé oživenie, iné budú formovať infraštruktúru na ďalšie desaťročia. Veríme, že vďaka tomu, že sa čistá energia stane neoddeliteľnou súčasťou ich plánov, môžu vlády priniesť pracovné miesta a hospodársky rast a zároveň zabezpečiť, aby ich energetické systémy boli modernizované, odolnejšie a menej znečisťujúce.“

[112]

Vlády vedené osvietenými vodcami podmienia svoje stimulačné balíčky zelenými záväzkami. Poskytnú napríklad veľkorysejšie finančné podmienky pre spoločnosti s nízkouhlíkovými obchodnými modelmi.

2.

Uvedomenie si rizika

. Pandémia hrala úlohu veľkého „prebudenia rizika“, vďaka čomu sme si oveľa viac vedomí rizík, ktorým kolektívne čelíme, a pripomína nám, že náš svet je úzko prepojený. COVID-19 dal jasne najavo, že ignorujeme vedu a odborné znalosti na naše nebezpečenstvo a že dôsledky nášho kolektívu

akcie môžu byť značné. Dúfajme, že niektoré z týchto lekcií, ktoré nám poskytnú lepšie pochopenie toho, čo a čo znamená existenčné riziko, v skutočnosti znamenajú, sa teraz prenesú do klimatických rizík. Ako uviedol Nicholas Stern, predseda Výskumného ústavu Grantham pre zmenu podnebia a životné prostredie: „Z toho všetkého sme videli, že môžeme robiť zmeny (...). Musíme si uvedomiť, že budú existovať ďalšie pandémie, a že budeme lepšie pripravení. [Ale] musíme si tiež uvedomiť, že zmena podnebia je hlbšou a väčšou hrozbou, ktorá nezmizne a je rovnako naliehavá.“

[113]

Keď sa budeme celé mesiace trápiť s pandémiou a jej účinkami na pľúca, budeme posadnutí čistým vzduchom; počas výluk značný počet z nás videl a cítil na vlastnej koži výhody zníženého znečistenia ovzdušia, čo by mohlo viesť ku kolektívnemu uvedomeniu si toho, že na riešenie najhorších dôsledkov globálneho otepľovania a zmeny podnebia máme len pár rokov. Ak je to tak, budú nasledovať spoločenské (kolektívne a individuálne) zmeny.

3.

Zmena správania

. V dôsledku vyššie uvedeného sa spoločenské postoje a požiadavky môžu vyvinúť smerom k väčšej udržateľnosti vo väčšej miere, ako sa bežne predpokladá. Naše vzorce spotreby sa počas odstávok dramaticky zmenili, pretože nás nútili sústrediť sa na to podstatné a nedali nám inú možnosť, ako zvoliť „ekologickejší život“. Môže to trvať aj naďalej, čo nás bude viesť k ignorovaniu všetkého, čo skutočne nepotrebujeme, a uvedieme do pohybu cnostný kruh pre životné prostredie. Rovnako sa môžeme rozhodnúť, že práca z domu (pokiaľ je to možné) je prospešná pre životné prostredie aj pre našu pohodu jednotlivca (dochádzanie do práce je „ničiteľom“ pohody - čím je to dlhšie, tým viac to škodí nášmu fyzickému stavu. a duševné zdravie). Tieto štrukturálne zmeny v tom, ako pracujeme, spotrebujeme a

investujeme, môžu chvíľu trvať, kým sa dostatočne rozšíria, aby priniesli skutočný rozdiel, ale ako sme už tvrdili, dôležitý je smer a sila tohto trendu. Básnik a filozof Lao Tzu mal pravdu: „Cesta dlhá tisíc míľ sa začína jediným krokom.“ Sme len na začiatku dlhého a bolestivého zotavenia a pre mnohých z nás sa premýšľanie o udržateľnosti môže javiť ako luxus, ale keď sa veci začnú zlepšovať, kolektívne si zapamätáme, že existuje príčinná súvislosť medzi znečistením ovzdušia a COVID- 19. Udržateľnosť potom prestane byť druhoradá a zmena klímy (tak úzko súvisiaca so znečistením ovzdušia) sa presunie do popredia našich záujmov. To, čo sociálni vedci nazývajú „nákaza chovaním“ (spôsob, akým sa postoje, nápady a správanie šíria po celej populácii), by potom mohlo pôsobiť svojím kúzlom!

4.

Aktivizmus

. Niektorí analytici sa odvážili tvrdiť, že pandémia vyvolá zastaranie aktivizmu, ale pravý opak sa môže ukázať ako pravdivý. Podľa skupiny amerických a európskych akademikov koronavírus povzbudil motiváciu k zmenám a spustil nové nástroje a stratégie v oblasti sociálneho aktivizmu. V priebehu niekoľkých týždňov táto skupina vedcov zhromaždila údaje o rôznych formách sociálneho aktivizmu a identifikovala takmer 100 odlišných metód nenásilného pôsobenia vrátane fyzických, virtuálnych a hybridných akcií. Ich záver: „Núdzové situácie sa často javia ako huta, v ktorej sú vytĺkané nové nápady a príležitosti. Aj keď nie je možné predvídať, aké dlhodobé účinky môže mať taká rastúca zručnosť a povedomie, je zrejmé, že moc ľudí sa nezmenšila. Namiesto toho sa hnutia po celom svete prispôbujú organizovaniu na diaľku, budujú svoje základne, vyostrujú svoje správy a plánujú stratégie, čo bude nasledovať “.

[114]

Ak je ich hodnotenie správne, môže sa spoločenský aktivizmus, potlačený nevyhnutnosťou počas výluk a ich rôzne opatrenia na fyzické a spoločenské dištancovanie, znovu objaviť s obnovenou silou, keď uplynú obdobia uväznenia. Aktivisti v oblasti klímy, povzbudení tým, čo videli počas odstávok (žiadne znečistenie ovzdušia), zdvojnásobia svoje úsilie a vyvinú ďalší tlak na spoločnosti a investorov. Ako uvidíme v kapitole 2, s aktivitou investorov bude tiež potrebné počítat'. Posilní príčinu spoločenských aktivistov tým, že jej dodá ďalší a mocný rozmer. Na ilustráciu si predstavme nasledujúcu situáciu: skupina zelených aktivistov by mohla pred uhoľnou elektrárnou demonštrovať, že bude požadovať väčšie presadzovanie predpisov o znečistení, zatiaľ čo skupina investorov robí to isté v predstavenstvách tým, že odopiera elektrárni prístup do kapitálu.

Cez všetky štyri dôvody nám rozptýlené faktické dôkazy dávajú nádej, že zelený trend nakoniec zvíťazí. Pochádza z rôznych domén, ale vedie k záveru, že budúcnosť by mohla byť zeleňšia, ako si bežne myslíme. Na potvrdenie tohto presvedčenia sa štyri pozorovania pretínajú so štyrmi uvedenými dôvodmi:

1.

V júni 2020 spoločnosť BP, jeden zo svetových „supermajorov“ na ropu a plyn, znížila hodnotu svojich aktív o 17,5 miliárd dolárov, pričom dospela k záveru, že pandémia urýchlí globálny posun k čistejším formám energie. Podobné kroky sa chystajú urobiť aj ďalšie energetické spoločnosti.

[115]

V rovnakom duchu sa aj významné svetové spoločnosti ako Microsoft zaviazali, že do roku 2030 budú mať uhlíkovú negativitu.

2.

Európska zelená dohoda, ktorú spustila Európska komisia, je obrovským úsilím a zatiaľ najhmatateľnejším prejavom verejných orgánov, ktoré sa rozhodnú nenechať krízu COVID-19 plytvať.

[116]

Plán zaväzuje 1 bilión EUR na zníženie emisií a investície do obehového hospodárstva s cieľom stať sa z EÚ do roku 2050 prvý uhlíkovo neutrálny kontinent (čo sa týka čistých emisií) a oddeliť hospodársky rast od využívania zdrojov.

3.

Rôzne medzinárodné prieskumy ukazujú, že veľká väčšina občanov na celom svete si želá, aby sa v ekonomickom zotavení z koronovej krízy uprednostnila zmena podnebia.

[117]

V krajinách, ktoré tvoria skupinu G20, veľká väčšina 65% občanov podporuje zelené oživenie.

[118]

4.

Niektoré mestá ako Soul pokračujú v plnení svojich záväzkov k politikám v oblasti klímy a životného prostredia implementáciou vlastnej „Zelenej novej dohody“, ktorá je koncipovaná ako jeden zo spôsobov zmiernenia pandemického spadu.

[119]

Smerovanie trendu je jasné, ale v konečnom dôsledku k systémovým zmenám dôjde od tvorcov politiky a podnikateľov, ktorí sú ochotní využiť stimulačné balíčky COVID na naštartovanie prírodne pozitívnej ekonomiky. Nepôjde iba o verejné investície. Kľúčom k stlačeniu súkromného kapitálu do nových zdrojov prírodne pozitívnej ekonomickej hodnoty bude presun kľúčových politických pákov a stimulov verejných financií ako súčasť širšieho ekonomického obnovenia. Existuje pádny dôvod na dôraznejšie konanie v oblasti regulácie územného plánovania a využívania pôdy, verejných financií a dotačnej reformy, inovačných politík, ktoré popri výskume a vývoji pomáhajú aj pri rozširovaní a zavádzaní, kombinovanom financovaní a lepšom meraní prírodného kapitálu ako kľúčového aktívum. Mnoho vlád začína konať, je však potrebné ešte viac, aby sa systém posunul smerom k prírodne pozitívnej novej norme a aby si väčšina ľudí na celom svete uvedomila, že nejde len o nevyhnutnú potrebu, ale aj o značnú príležitosť. Politický dokument pripravený spoločnosťou Systemiq v spolupráci so Svetovým ekonomickým fórom

[120]

odhaduje, že budovanie prírodne pozitívnej ekonomiky by mohlo do roku 2030 predstavovať viac ako 10 biliónov dolárov ročne - z hľadiska nových ekonomických príležitostí, ako aj vyhnúť sa ekonomickým nákladom. Z krátkodobého hľadiska by nasadenie stimulačného financovania v hodnote 250 miliárd dolárov mohlo vysoko nákladovo efektívnym spôsobom vygenerovať až 37 miliónov pracovných miest pozitívnych na prírodu. Obnovenie životného prostredia by sa nemalo považovať za náklady, ale skôr za investíciu, ktorá vytvorí hospodársku činnosť a pracovné príležitosti.

Dúfajme, že hrozba z COVID-19 nebude trvať. Jedného dňa to bude za nami. Naopak, hrozba zmeny podnebia a s ním spojených extrémnych poveternostných javov bude v dohľadnej budúcnosti i mimo nej. Klimatické riziko sa odvíja pomalšie ako pandémie, bude mať však ešte závažnejšie následky. Jeho závažnosť bude vo veľkej miere závisieť od politickej reakcie na pandémiu. Každé opatrenie určené na oživenie hospodárskej činnosti bude mať okamžitý vplyv na to, ako žijeme, ale bude mať vplyv aj na emisie uhlíka, ktoré

budú mať vplyv na životné prostredie na celom svete a budú sa merať po generácie. Ako sme v tejto knihe argumentovali, tieto možnosti môžeme urobiť.

1.6. Technologický reset

Keď bola publikovaná v roku 2016, *The Fourth Industrial Revolution* uviedol, že „Technológia a digitalizácia spôsobia revolúciu vo všetkom, čím sa stane trefnou nadužívaná a často zle používaná porekačka, tentoraz je to iné“. Jednoducho povedané, hlavné technologické inovácie sú na pokraji podnecovania významných zmien na celom svete.“

[121]

Za štyri krátke roky odvtedy sa technologický pokrok posunul pôsobivo rýchlo. AI je teraz všade okolo nás, od dronov a rozpoznávania hlasu až po virtuálnych asistentov a prekladový softvér. Naše mobilné zariadenia sa stali trvalou a neoddeliteľnou súčasťou nášho osobného i profesionálneho života, pomáhajú nám na mnohých rôznych frontoch, predvídajú naše potreby, počúvajú nás a nachádzajú nás, aj keď o to nie sú požiadaní ... Automatizácia a roboti prekonfigurujú cestu podniky fungujú ohromujúcou rýchlosťou a návratnosť rozsahu je nepredstaviteľná len pred niekoľkými rokmi. Inovácia v genetike, ktorej syntetická biológia je na obzore, je tiež vzrušujúca a pripravuje pôdu pre priekopnícky vývoj v zdravotníctve. Biotechnológia stále nedosahuje zastavenia, nieto ešte prevencie, prepuknutia choroby, ale nedávne inovácie umožnili identifikáciu a sekvenovanie genómu koronavírusu oveľa rýchlejšie ako v minulosti, ako aj vypracovanie účinnejšej diagnostiky. Najnovšie biotechnologické techniky využívajúce platformy RNA a DNA navyše umožňujú vyvíjať vakcíny rýchlejšie ako kedykoľvek predtým. Môžu tiež pomôcť s vývojom nových bioinžinierskych liečebných postupov.

Stručne povedané, rýchlosť a šírka štvrtej priemyselnej revolúcie boli a naďalej sú pozoruhodné. Táto kapitola tvrdí, že pandémia ešte viac urýchlí inovácie, bude katalyzovať už prebiehajúce technologické zmeny (porovnateľné s účinkom exacerbácie, ktorý mala na iné základné globálne a domáce problémy) a „preplní“ akýkoľvek digitálny podnik alebo digitálny rozmer každého podniku. Zdôrazní tiež jednu z najväčších spoločenských a individuálnych výziev, ktoré technológia predstavuje: súkromie. Uvidíme, ako bude mať sledovanie kontaktov neprekonateľnú kapacitu a takmer nevyhnutné miesto v zbrojnici potrebnej na boj proti COVID-19 a zároveň bude v pozícii umožňujúcej hromadný dohľad.

1.6.1. Urýchlenie digitálnej transformácie

S pandemiou našla svojho katalyzátora „digitálna transformácia“, o ktorej toľko analytikov hovorí už roky, bez toho, aby si bola úplne istá, čo to znamená. Jedným z hlavných účinkov uväznenia bude expanzia a progresia digitálneho sveta rozhodujúcim a často trvalým spôsobom. Je to viditeľné nielen v jeho najbežnejších a najnepravdepodobnejších aspektoch (viac online konverzácií, viac streamovania pre zábavu, viac digitálneho obsahu všeobecne), ale aj z hľadiska vynútenia hlbších zmien v spôsobe fungovania spoločností, čo je hlbšie preskúmané v nasledujúcej kapitole. V apríli 2020 niekoľko technologických lídrov pozorovalo, ako rýchlo a radikálne urýchlili nevyhnutnosti vyvolané zdravotnou krízou prijatie širokej škály technológií. V priebehu iba jedného mesiaca sa ukázalo, že mnoho spoločností v oblasti technologického zavádzania sa rýchlo posunulo o niekoľko rokov dopredu. Pre digitálne zdatných to znamenalo dobré veci, zatiaľ čo pre ostatných veľmi zlý výhľad (niekedy katastroficky). Satya Nadella, generálny riaditeľ spoločnosti Microsoft, poznamenal, že požiadavky na sociálny a fyzický dištanc vytvorili „všetko na diaľku“, čo prinieslo prijatie širokého spektra technológií o dva roky, zatiaľ čo Sundar Pichai, výkonný riaditeľ spoločnosti

Google, žasol nad pôsobivým skokom v digitálna aktivita, predpovedanie „významného a trvalého“ účinku na tak odlišné odvetvia, ako je online práca, vzdelávanie, nakupovanie, medicína a zábava.

1.6.1.1. Spotrebiteľ

Počas odstávok bolo mnoho spotrebiteľov, ktorí sa predtým zdráhali príliš spoliehať na digitálne aplikácie a služby, nútení zmeniť svoje návyky takmer cez noc: pozeranie filmov online namiesto toho, aby šli do kina, dávali si jedlo namiesto chodenia do reštaurácií, hovorili na diaľku s priateľmi namiesto toho, aby ste sa s nimi stretli v tele, rozprávali sa s kolegami na obrazovke a nie chatovali pri kávovare, cvičili online namiesto toho, aby chodili do posilňovne atď. Väčšina vecí sa teda takmer okamžite stala „elektronickými vecami“: e-vzdelávanie, elektronický obchod, elektronické hry, elektronické knihy, dochádzka. Niektoré zo starých zvykov sa určite vrátia (radosť a potešenie z osobných kontaktov sa nedajú zosúladiť - sme predsa spoločenské zvieratá!), Ale veľa technologického správania, ktoré sme boli nútení prijať počas väzenia, sa vďaka známosti stane čoraz viac prirodzené. Keďže spoločenské a fyzické dištanacie pretrvávajú, spoliehanie sa viac na digitálne platformy pri komunikácii, práci alebo hľadaní rady alebo príkazaní niečoho sa postupne presadí v predtým zakorenených zvykoch. Klady a zápory online v porovnaní s offline budú navyše neustále sledované rôznymi objektívmi. Ak sa zdravotné dôvody stanú prvoradými, môžeme sa napríklad rozhodnúť, že cyklistická hodina pred obrazovkou doma nezodpovedá pohostinnosti a zábave, že sa im bude venovať skupina v živej triede, ale že je v skutočnosti bezpečnejšia (a lacnejšia). !). Rovnaké zdôvodnenie platí pre mnoho rôznych domén, ako napríklad let na schôdzku (Zoom je bezpečnejší, lacnejší, ekologickejší a oveľa pohodlnejší), jazda na vzdialené rodinné zhromaždenie na víkend (rodinná skupina WhatsApp nie je taká zábavná, ale opäť bezpečnejšia), lacnejšie a ekologickejšie alebo dokonca navštevovať akademický kurz (nie ako uspokojivý, ale lacnejší a pohodlnejší).

1.6.1.2. Regulačný

Tento prechod smerom k digitálnejšiemu „všetkému“ v našom profesionálnom aj osobnom živote podporia a urýchlia aj regulačné orgány. Vlády dodnes často spomalili tempo prijímania nových technológií zdĺhavým uvažovaním o tom, ako by mal vyzeráť najlepší regulačný rámec, ale ako ukazuje príklad telemedicíny a dodávok dronov, je možné dramatické zrýchlenie vynútené nevyhnutnosťou. Počas odstávok došlo zrazu k kvázi globálnemu uvoľneniu predpisov, ktoré predtým bránili pokroku v doménach, kde bola technológia dostupná už roky, pretože neexistovala lepšia alebo iná možnosť. To, čo bolo donedávna nemysliteľné, sa zrazu stalo možným a môžeme si byť istí, že ani tí pacienti, ktorí zažili, aká ľahká a pohodlná bola telemedicína, ani regulačné orgány, ktoré ju umožnili, nebudú chcieť, aby to šlo opačne. Nové nariadenia zostanú v platnosti. Rovnakým spôsobom sa odvíja podobný príbeh v USA s Federálnym leteckým úradom, ale aj v ďalších krajinách, súvisiaci s rýchlou reguláciou dodávania dronov. Súčasný imperatív poháňať „bezkontaktnú ekonomiku“ bez ohľadu na to a následná ochota regulačných orgánov ju urýchliť znamená, že neexistujú blokované obmedzenia. To, čo platí pre donedávna citlivé domény ako telemedicína a doručovanie dronov, platí aj pre všednejšie a lepšie pokryté regulačné oblasti, ako sú mobilné platby. Len pre uvedenie banálneho príkladu, uprostred výluky (v apríli 2020) sa európske bankové regulačné orgány rozhodli zvýšiť sumu, ktorú môžu nakupujúci platiť pomocou svojich mobilných zariadení, a zároveň znížiť požiadavky na autentifikáciu, ktoré predtým sťažovali uskutočňovanie platieb pomocou platformy ako PayPal alebo Venmo. Takéto kroky iba urýchlia digitálnu „prevalenciu“ v našom

každodennom živote, aj keď nie bez prípadných problémov v oblasti kybernetickej bezpečnosti.

1.6.1.1. Spotrebiteľ

Počas odstavok bolo mnoho spotrebiteľov, ktorí sa predtým zdráhali príliš spoliehať na digitálne aplikácie a služby, nútení zmeniť svoje návyky takmer cez noc: pozeranie filmov online namiesto toho, aby šli do kina, dávali si jedlo namiesto chodenia do reštaurácií, hovorili na diaľku s priateľmi namiesto toho, aby ste sa s nimi stretli v tele, rozprávali sa s kolegami na obrazovke a nie chatovali pri kávovare, cvičili online namiesto toho, aby chodili do posilňovne atď. Väčšina vecí sa teda takmer okamžite stala „elektronickými vecami“: e-vzdelávanie, elektronický obchod, elektronické hry, elektronické knihy, dochádzka. Niektoré zo starých zvykov sa určite vrátia (radosť a potešenie z osobných kontaktov sa nedajú zosúladiť - sme predsa spoločenské zvieratá!), Ale veľa technologického správania, ktoré sme boli nútení prijať počas väzenia, sa vďaka známosti stane čoraz viac prirodzené. Keďže spoločenské a fyzické dištancie pretrvávajú, spoliehanie sa viac na digitálne platformy pri komunikácii, práci alebo hľadaní rady alebo prikázaní niečoho sa postupne presadí v predtým zakorenených zvykoch. Klady a zápory online v porovnaní s offline budú navyše neustále sledované rôznymi objektívmi. Ak sa zdravotné dôvody stanú prvoradými, môžeme sa napríklad rozhodnúť, že cyklistická hodina pred obrazovkou doma nezodpovedá pohostinnosti a zábave, že sa im bude venovať skupina v živej triede, ale že je v skutočnosti bezpečnejšia (a lacnejšia). !). Rovnaké zdôvodnenie platí pre mnoho rôznych domén, ako napríklad let na schôdzku (Zoom je bezpečnejší, lacnejší, ekologickejší a oveľa pohodlnejší), jazda na vzdialené rodinné zhromaždenie na víkend (rodinná skupina WhatsApp nie je taká zábavná, ale opäť bezpečnejšia). , lacnejšie a ekologickejšie) alebo dokonca navštevovať akademický kurz (nie ako uspokojujivý, ale lacnejší a pohodlnejší).

1.6.1.2. Regulátor

Tento prechod smerom k digitálnejšiemu „všetkému“ v našom profesionálnom aj osobnom živote podporia a urýchlia aj regulačné orgány. Vlády dodnes často spomalili tempo prijímania nových technológií zdĺhavým uvažovaním o tom, ako by mal vyzeráť najlepším regulačný rámec, ale ako ukazuje príklad telemedicíny a dodávok dronov, je možné dramatické zrýchlenie vynútené nevyhnutnosťou. Počas odstavok došlo zrazu k kvázi globálnemu uvoľneniu predpisov, ktoré predtým bránili pokroku v doménach, kde bola technológia dostupná už roky, pretože neexistovala lepšia alebo iná možnosť. To, čo bolo donedávna nemysliteľné, sa zrazu stalo možným a môžeme si byť istí, že ani tí pacienti, ktorí zažili, aká ľahká a pohodlná bola telemedicina, ani regulačné orgány, ktoré ju umožnili, nebudú chcieť, aby to šlo opačne. Nové nariadenia zostanú v platnosti. Rovnakým spôsobom sa odvíja podobný príbeh v USA s Federálnym leteckým úradom, ale aj v ďalších krajinách, súvisiaci s rýchlou reguláciou dodávania dronov. Súčasný imperatív poháňať „bezkontaktnú ekonomiku“ bez ohľadu na to a následná ochota regulátorov ju urýchliť znamená, že neexistujú blokovanie obmedzenia. To, čo platí pre donedávna citlivé domény ako telemedicina a doručovanie dronov, platí aj pre všednejšie a lepšie pokryté regulačné oblasti, ako sú mobilné platby. Len pre uvedenie banálneho príkladu, uprostred výluky (v apríli 2020) sa európske bankové regulačné orgány rozhodli zvýšiť sumu, ktorú môžu nakupujúci platiť pomocou svojich mobilných zariadení, a zároveň znížiť požiadavky na autentifikáciu, ktoré predtým sťažovali uskutočňovanie platieb pomocou platformy ako PayPal alebo Venmo. Takéto kroky iba urýchlia digitálnu „prevalenciu“ v našom

každodennom živote, aj keď nie bez prípadných problémov v oblasti kybernetickej bezpečnosti.

čistenie a samozrejme robotické dodávanie - čoskoro dôležitá súčasť dodávateľských reťazcov zdravotnej starostlivosti, ktorá následne povedie k „bezkontaktnému“ dodávaniu potravín a ďalších základných potrieb. Pokiaľ ide o mnoho ďalších technológií, ktoré boli z hľadiska adopcie na ďalekom horizonte (napríklad telemedicína), podniky, spotrebitelia a verejné orgány sa teraz snažia dosiahnuť rýchlosť adopcie. V tak rozdielnych mestách ako Chang-čou, Washington DC a Tel Aviv sa vyvíjajú snahy o prechod od pilotných programov k rozsiahlym operáciám schopným umiestniť armádu dodávacích robotov na cestu a do vzduchu. Čínski giganti v oblasti elektronického obchodu ako Alibaba a jd.com sú presvedčení, že v nasledujúcich 12 - 18 mesiacoch by sa mohlo v Číne rozšíriť autonómne doručovanie - oveľa skôr, ako sa pred pandémiou predpokladalo.

Maximálna pozornosť sa často venuje priemyselným robotom, pretože sú najviditeľnejšou tvárou automatizácie, ale radikálne zrýchlenie prichádza aj v automatizácii pracovísk pomocou softvéru a strojového učenia. Takzvaná robotická automatizácia procesov (RPA) zefektívňuje podnikanie tým, že inštaluje počítačový softvér, ktorý konkuruje a nahrádza konanie ľudského pracovníka. Môže to mať rôzne podoby, od finančnej skupiny spoločnosti Microsoft, ktorá konsoliduje a zjednodušuje rôzne správy, nástroje a obsah na automatizovaný portál založený na rolách, až po ropnú spoločnosť, ktorá inštaluje softvér, ktorý odosiela obrázky ropovodu do motora AI, na porovnanie obrázky s existujúcou databázou a upozorniť príslušných zamestnancov na potenciálne problémy. Vo všetkých prípadoch RPA pomáha znižovať čas strávený kompiláciou a overovaním údajov, a preto znižuje náklady (na úkor pravdepodobného nárastu nezamestnanosti, ako je uvedené v časti „Ekonomický reset“). Počas vrcholu pandémie zvíťazila RPA tým, že dokázala svoju účinnosť pri zvládaní objemových nárazov; takto ratifikovaná, v postpandemickej ére sa proces zavedie a urýchli. Tento bod dokazujú dva príklady. Riešenia RPA pomohli niektorým nemocniciam šíriť výsledky testov COVID-19 a sestram tak ušetrili až tri hodiny práce denne. V podobnom duchu bolo prispôbené digitálne zariadenie AI, ktoré sa bežne používa na online reagovanie na požiadavky zákazníkov, aby pomohlo lekárske digitálnym platformám vyšetrovať pacientov na prítomnosť symptómov COVID-19. Z týchto dôvodov Bain & Company (konzultant) odhaduje, že počet spoločností implementujúcich túto automatizáciu obchodných procesov sa v priebehu nasledujúcich dvoch rokov zdvojnásobí, čo je časová os, ktorú môže pandémia ešte skrátiť.

1.6.2. Sledovanie kontaktov, sledovanie kontaktov a sledovanie

Dôležitú lekciu si môžu vziať krajiny, ktoré boli efektívnejšie pri riešení pandémie (najmä ázijské národy): technológie všeobecne a najmä digitálne. Úspešné sledovanie kontaktov sa ukázalo ako kľúčová súčasť úspešnej stratégie proti COVID-19. Aj keď sú uzamknutia účinné pri znižovaní rýchlosti reprodukcie koronavírusu, nevylučujú hrozbu pandémie. Okrem toho majú nepriaznivo vysoké ekonomické a spoločenské náklady. Bude veľmi ťažké bojovať proti COVID-19 bez účinnej liečby alebo vakcíny a do tej doby najefektívnejším spôsobom, ako obmedziť alebo zastaviť prenos vírusu, je rozsiahle testovanie, po ktorom nasleduje izolácia prípadov, sledovanie kontaktov a karanténa kontaktov vystavených infikovaným ľuďom. Ako uvidíme ďalej, v tomto procese môže byť technológia hrozivou skratkou, ktorá umožňuje úradníkom verejného zdravotníctva veľmi rýchlo identifikovať infikované osoby, a tak obsahovať ohnisko nákazy skôr, ako sa začne šíriť.

Sledovanie a sledovanie kontaktov sú preto nevyhnutnými súčasťami našej reakcie na verejné zdravie týkajúce sa látky COVID-19. Oba výrazy sa často používajú ako synonymá, ktoré majú zameniteľné významy. Sledovacia aplikácia získava prehľady v reálnom čase, napríklad určením aktuálnej polohy osoby prostredníctvom geodát prostredníctvom GPS súradníc alebo polohy rádiovkej bunky. Na rozdiel od toho sledovanie spočíva v spätnom získaní poznatkov, ako je identifikácia fyzických kontaktov medzi ľuďmi pomocou technológie Bluetooth. Ani jedno z nich neponúka zázračné riešenie, ktoré môže zastaviť šírenie pandémie v celom rozsahu, ale umožňuje takmer okamžite spustiť poplach, čo umožňuje včasný zásah, a tým obmedziť alebo obmedziť prepuknutie nákazy, najmä ak sa vyskytne v superrozšírenom prostredí (napríklad komunitné alebo rodinné stretnutie). Z dôvodu pohodlia a ľahkého čítania tieto dva zlúčime a použijeme ich zameniteľne (ako to často robia články v tlači).

Najefektívnejšou formou sledovania alebo sledovania je zjavne tá, ktorá využíva technológiu: umožňuje nielen spätné sledovanie všetkých kontaktov, s ktorými bol používateľ mobilného telefónu v kontakte, ale aj sledovanie pohybov používateľa v reálnom čase, čo zase poskytuje možnosť lepšie vynútiť blokovanie a varovať ostatných používateľov mobilných sietí v blízkosti dopravcu, že boli vystavení niekomu infikovanému.

Nie je prekvapením, že digitálne sledovanie sa stalo jedným z najcitlivejších problémov v oblasti verejného zdravia, čo vyvoláva akútne obavy o súkromie na celom svete. V počiatkových fázach pandémie sa mnoho krajín (väčšinou vo východnej Ázii, ale aj iných ako Izrael) rozhodlo zaviesť digitálne sledovanie v rôznych formách. Prešli od spätného sledovania reťazí minulej nákazy k sledovaniu pohybov v reálnom čase, aby uväznili osobu infikovanú COVID-19 a vynútili si následné karantény alebo čiastočné blokovania. Čína, OAO Hong Kong a Južná Kórea od začiatku uplatňovali donucovacie a rušivé opatrenia v oblasti digitálneho sledovania. Prijali rozhodnutie sledovať jednotlivcov bez ich súhlasu prostredníctvom údajov z ich mobilných telefónov a kreditných kariet a dokonca použili kamerový dohľad (v Južnej Kórei). Niektoré ekonomiky navyše požadovali povinné nosenie elektronických náramkov pre cestujúcich a karanténu (v OAO Hong Kong), aby varovali osoby náchylné na infikovanie. Iní sa rozhodli pre „stredné“ riešenia, pri ktorých sú jednotlivci umiestnení do karantény vybavené mobilným telefónom, ktorý sleduje ich polohu a v prípade porušenia pravidiel je verejne identifikovateľný.

Riešením digitálneho sledovania, ktoré bolo najviac chválené a hovorilo sa o ňom, bola aplikácia TraceTogether, ktorú prevádzkuje singapurské ministerstvo zdravotníctva. Zdá sa, že ponúka „ideálnu“ rovnováhu medzi efektívnosťou a ochranou súkromia tým, že údaje používateľa sa uchovávajú v telefóne a nie na serveri, a prihlasuje sa anonymne. Detekcia kontaktov funguje iba s najnovšími verziami Bluetooth (zjavné obmedzenie v mnohých digitálne menej rozvinutých krajinách, kde veľké percento mobilných telefónov nemá dostatočné možnosti Bluetooth na efektívnu detekciu). Bluetooth identifikuje fyzické kontakty používateľa s iným používateľom aplikácie s presnosťou na približne dva metre, a ak vznikne riziko prenosu COVID-19, aplikácia na tento kontakt upozorní, v tom okamihu bude prenos uložených údajov ministerstvu zdravotníctva sa stáva povinným (ale anonymita kontaktu je zachovaná). TraceTogether preto nie je rušivý z hľadiska ochrany súkromia a jeho kód, ktorý je k dispozícii v otvorenom zdroji, umožňuje jeho použitie v ktorejkoľvek krajine kdekoľvek na svete, avšak zástancovia ochrany súkromia namietajú, že stále existujú riziká. Ak by si stiahla aplikáciu celá populácia krajiny a došlo by k prudkému nárastu infekcií COVID-19, mohla by táto aplikácia nakoniec identifikovať väčšinu občanov. Kybernetické vniknutie,

dôvera v prevádzkovateľa systému a načasovanie uchovávaní údajov spôsobujú ďalšie obavy o ochranu osobných údajov.

Existujú aj iné možnosti. Súvisia to hlavne s dostupnosťou otvorených a overiteľných zdrojových kódov a so zárukami týkajúcimi sa dohľadu nad údajmi a dĺžkou uchovávaní. Mohli by sa prijať spoločné normy a normy, najmä v EÚ, kde sa veľa občanov obáva, že pandémie vynúti kompromis medzi súkromím a zdravím. Ako však poznamenala komisárka pre hospodársku súťaž Margrethe Vestagerová:

Myslím si, že je to falošná dilema, pretože s technológiou môžete robiť toľko vecí, ktoré nenarúšajú vaše súkromie. Myslím si, že veľmi často, keď ľudia hovoria, že je to možné iba jedným spôsobom, je to preto, že chcú údaje na svoje vlastné účely. Vytvorili sme súbor pokynov a s členskými štátmi sme ich preložili do balíka nástrojov, aby ste mohli vytvoriť dobrovoľnú aplikáciu s decentralizovaným úložiskom a technológiou Bluetooth. Na sledovanie vírusu môžete použiť technológiu, stále však môžete dať ľuďom slobodu výberu a pri tom ľudia veria, že táto technológia slúži na sledovanie vírusov a nie na iné účely. Myslím si, že je nevyhnutné, aby sme preukázali, že to myslíme skutočne vážne, keď hovoríme, že by ste mali byť schopní dôverovať technológii, keď ju používate, že to nie je začiatok novej éry dohľadu. Toto slúži na sledovanie vírusov a môže nám to pomôcť otvoriť našu spoločnosť.

Opäť chceme zdôrazniť, že ide o rýchlo sa rozvíjajúcu a veľmi nestabilnú situáciu. Oznámenie vydané v apríli spoločnosťami Apple a Google, že spolupracujú na vývoji aplikácie, ktorú by zdravotnícki pracovníci mohli použiť na spätnú analýzu pohybov a spojení osoby infikovanej vírusom, ukazuje na možné východisko pre spoločnosti, ktoré sa najviac zaujímajú o ochranu osobných údajov. a ktorí sa boja digitálneho sledovania nad čímkoľvek iným. Osoba, ktorá nesie mobilný telefón, by si musela dobrovoľne stiahnuť aplikáciu a musela by súhlasiť so zdieľaním údajov. Obidve spoločnosti dali jasne najavo, že ich technológia nebude poskytnutá agentúram verejného zdravotníctva, ktoré nedodržiavajú ich pokyny na ochranu osobných údajov. Ale dobrovoľné aplikácie na sledovanie kontaktov majú problém: chránia súkromie ich používateľov, ale sú účinné iba vtedy, keď je úroveň účasti dostatočne vysoká - problém kolektívnej akcie, ktorý opäť zdôrazňuje hlboko prepojenú povahu moderného života pod individualistom fasáda práv a zmluvných záväzkov. Žiadna dobrovoľná aplikácia na sledovanie zmlúv nebude fungovať, ak ľudia nie sú ochotní poskytnúť svoje vlastné osobné údaje vládnej agentúre, ktorá monitoruje systém; ak niektorá osoba odmietne stiahnuť aplikáciu (a teda zadržať.

informácie o mozgnej infekcii, pohyboch a kontaktoch), bude to nepriaznivo ovplyvnené. Občania aplikáciu nakoniec použijú, iba ak ju považujú za dôveryhodnú, ktorá sama závisí od dôvery vo vládu a verejné orgány. Na konci júna 2020 bola skúsenosť so sledovaním aplikácií nedávna a zmiešaná. Zaviedlo ich menej ako 30 krajín.

[126]

V Európe niektoré krajiny ako Nemecko a Taliansko zaviedli aplikácie založené na systéme vyvinutom spoločnosťami Apple a Google, zatiaľ čo iné krajiny, napríklad Francúzsko, sa rozhodli vyvinúť svoju vlastnú aplikáciu, čo vyvolalo problémy s interoperabilitou. Zdá sa, že technické problémy a problémy so súkromím vo všeobecnosti ovplyvňovali použitie a rýchlosť adopcie aplikácie. Len ponúkam niekoľko príkladov: Spojené kráľovstvo sa po technických problémoch a kritike aktivistov v oblasti ochrany súkromia otočilo o krok späť a rozhodlo sa nahradiť svoju domácu aplikáciu na sledovanie kontaktov modelom, ktorý ponúkajú spoločnosti Apple a Google. Nórsko pozastavilo používanie svojej aplikácie z

dôvodu obáv o ochranu súkromia, zatiaľ čo vo Francúzsku, iba tri týždne po spustení, aplikácia StopCovid jednoducho zlyhala, s veľmi nízkou mierou adopcie (1,9 milióna ľudí), po ktorej nasledovali časté rozhodnutia odinštalujte ho.

V súčasnosti existuje na svete asi 5,2 miliárd smartfónov, z ktorých každý má potenciál pomôcť identifikovať, kto a kde kto je často infikovaný. Táto bezprecedentná príležitosť môže vysvetliť, prečo rôzne prieskumy uskutočňované v USA a Európe počas ich odstavok naznačili, že rastúci počet občanov zrejme uprednostňuje sledovanie smartfónov zo strany verejných orgánov (vo veľmi špecifických medziach). Ale ako vždy, diabol je v detailoch politiky a jej vykonávania. Otázky ako to, či by malo byť digitálne sledovanie povinné alebo dobrovoľné, či by sa údaje mali zhromažďovať anonymne alebo osobne a či by sa mali informácie zhromažďovať súkromne alebo verejne zverejnené, obsahujú veľa rôznych odtieňov čiernej a bielej, takže je nesmierne ťažké dohodnúť sa. na základe jednotného modelu digitálneho sledovania kolektívnym spôsobom. Všetky tieto otázky a nepokoj, ktorý môžu vyvolať, sa zhoršil nárastom spoločností sledujúcich zdravie zamestnancov, ku ktorým došlo v počiatočných fázach opätovného otvárania spoločností. Neustále budú rásť na význame, pretože koronová pandémia pretrváva a obáva sa ďalších možných povrchov pandémie.

Keď kríza s koronavírusmi ustúpi a ľudia sa začnú vracieť na pracovisko, podnik bude smerovať k väčšiemu dohľadu; v dobrom aj v zlom budú spoločnosti sledovať a niekedy zaznamenávať, čo robí ich pracovná sila. Tento trend môže mať rôzne podoby, od merania teploty tela pomocou termálnych kamier až po sledovanie prostredníctvom aplikácie, ako sa zamestnanci riadia sociálnym dištancom. To určite spôsobí závažné problémy v oblasti regulácie a ochrany súkromia, ktoré mnoho spoločností odmietne s argumentom, že pokiaľ nezvýšia digitálny dohľad, nebudú sa môcť znovu otvoriť a fungovať bez toho, aby riskovali nové infekcie (a v niektorých prípadoch sú zodpovedné). Ako dôvod zvýšeného dohľadu budú uvádzať zdravie a bezpečnosť.

Trvalé znepokojenie vyjadrené zákonodarcami, akademikmi a odborármi je, že nástroje dohľadu pravdepodobne zostanú v platnosti aj po kríze, a to aj vtedy, keď sa konečne nájde vakcína, jednoducho preto, že zamestnávateľia nemajú motiváciu odstrániť systém dohľadu, akonáhle budú nainštalované, najmä ak jednou z nepriamych výhod dohľadu je kontrola produktivity zamestnancov.

Stalo sa tak po teroristických útokoch z 11. septembra 2001. Na celom svete sa normou stali nové bezpečnostné opatrenia, ako napríklad použitie rozšírených kamier, vyžadovanie elektronických preukazov totožnosti a prihlasovanie zamestnancov alebo návštevníkov. V tom čase sa tieto opatrenia považovali za extrémne, dnes sa však používajú všade a považujú sa za „normálne“. Stále väčší počet analytikov, tvorcov politik a bezpečnostných špecialistov sa obáva, že to isté sa teraz stane s technologickými riešeniami zavedenými na zvládnutie pandémie. Predvídajú dystopický svet pred nami.

1.6.3. Riziko dystopie

Teraz, keď informačné a komunikačné technológie prechádzajú takmer všetkými aspektmi nášho života a formami sociálnej účasti, sa každá digitálna skúsenosť, ktorú máme, môže zmeniť na „produkt“ určený na monitorovanie a predvídanie nášho správania. Z tohto pozorovania vyplýva riziko novej dystopie. Za posledných pár rokov vyživovala nespočetné množstvo umeleckých diel od románov ako *Príbeh služobníčky* k televíznej seriálu „Black Mirror“. Na akademickej pôde nachádza svoje vyjadrenie vo výskume, ktorý uskutočnili vedci ako Shoshana Zuboff. Jej kniha *Dozorný kapitalizmus*

varuje pred opätovným objavením zákazníkov ako zdrojov údajov, pričom „dohľadový kapitalizmus“ transformuje našu ekonomiku, politiku, spoločnosť a naše vlastné životy vytváraním hlboko antidemokratických asymetrií znalostí a sily, ktorá z nich vyplýva.

V nasledujúcich mesiacoch a rokoch bude starostlivo zvážený kompromis medzi prínosom pre verejné zdravie a stratou súkromia, ktorý sa stane témou mnohých animovaných rozhovorov a búrlivých debát. Väčšina ľudí, obávajúc sa nebezpečenstva, ktoré predstavuje COVID-19, sa opýta: Nie je hlúpe nevyužiť silu technológie na to, aby sme nás zachránili, keď sme obeťami vypuknutia a čelíme druhu života alebo smrti situácia? Potom budú ochotní vzdať sa veľkého množstva súkromia a budú súhlasiť s tým, že za takýchto okolností môže verejná moc oprávnene prevažovať nad právami jednotlivca. Potom, keď kríza skončí, si niektorí môžu uvedomiť, že ich krajina sa zrazu zmenila na miesto, kde už nechcú žiť. Tento myšlienkový proces nie je nič nové. V posledných niekoľkých rokoch vlády aj firmy používajú čoraz sofistikovanejšie technológie na sledovanie a niekedy manipuláciu občanov a zamestnancov; ak nebudeme ostražití, varujte zástancov ochrany súkromia, pandémie bude významným zlomom v histórii sledovania.

[127]

Argument, ktorý predložili tí, ktorí sa predovšetkým obávajú ovládnutia technológií osobnou slobodou, je jasný a jednoduchý: v mene verejného zdravia sa od niektorých prvkov osobného súkromia upustí v prospech epidémie, rovnako ako teroristické útoky. z 11. septembra spustilo väčšiu a trvalú bezpečnosť v mene ochrany verejnej bezpečnosti. Potom, bez toho, aby sme si to uvedomovali, sa staneme obeťami nových kontrolných právomocí, ktoré nikdy neustúpia a ktoré by sa dali opätovne použiť ako politický prostriedok na zlovestnejšie ciele.

Pretože posledných pár stránok je zjavných bez akýchkoľvek pochybností, pandémie by mohla otvoriť éru aktívneho zdravotného dohľadu, ktorý umožňujú inteligentné telefóny s detekciou polohy, kamery na rozpoznávanie tváre a ďalšie technológie, ktoré identifikujú zdroje infekcie a sledujú šírenie choroby v kvázi reálny čas.

Napriek všetkým preventívnym opatreniam, ktoré určité krajiny prijímajú na kontrolu moci technológií a obmedzenie dohľadu (iné sa ich to až tak netýka), niektorí myslitelia sa obávajú, ako niektoré z rýchlych rozhodnutí, ktoré dnes urobíme, ovplyvnia naše spoločnosti v nadchádzajúcich rokoch. Jedným z nich je aj historik Yuval Noah Harari. V nedávnom článku tvrdí, že budeme mať zásadné rozhodnutie medzi totalitným dohľadom a posilnením postavenia občanov. Stojí za to podrobne odhaliť jeho argument.

Technológia sledovania sa vyvíja závrtnou rýchlosťou a to, čo sa pred 10 rokmi zdalo sci-fi, je dnes stará správa. Ako myšlienkový experiment zväžte hypotetickú vládu, ktorá požaduje, aby každý občan nosil biometrický náramok, ktorý monitoruje telesnú teplotu a srdcový rytmus 24 hodín denne. Výsledné údaje sú hromadené a analyzované vládnyimi algoritmi. Algoritmy budú vedieť, že ste chorí, skôr ako sa nazdáte, a tiež budú vedieť, kde ste boli a koho ste stretli. Reťazce infekcie sa mohli drasticky skrátiť a dokonca úplne prerušiť. Takýto systém by mohol dokázať zastaviť epidémiu v jej stopách do niekoľkých dní. Znie to nádherne, však? Nevýhodou je, samozrejme, to, že by sa tým legitimoval nový desivý systém dohľadu. Ak napríklad viete, že som klikol na odkaz na Fox News a nie na odkaz CNN, môže vás to naučiť niečo o mojich politických názoroch a možno aj o mojej osobnosti. Ale ak dokážete pri sledovaní videoklipu sledovať, čo sa stane s mojou telesnou teplotou, krvným tlakom a srdcovou frekvenciou, môžete sa dozvedieť, čo ma rozosmeje, čo ma rozplače a čo ma skutočne, ale skutočne nahnevá. Je nevyhnutné pamätať na to, že hnev, radosť, nuda a láska sú biologické javy, ako horúčka a kašeľ. Rovnaká technológia, ktorá

identifikuje kašeľ, by mohla identifikovať aj smiech. Ak spoločnosti a vlády začnú hromadne zbierať naše biometrické údaje, môžu nás spoznať oveľa lepšie, ako ich poznáme sami, a môžu potom nielen predvídať naše pocity, ale aj manipulovať s našimi pocitmi a predávať nám všetko, čo chcú - či už je to produkt alebo politik. Vďaka biometrickému monitorovaniu by mohla taktika hackerstva údajov spoločnosti Cambridge Analytica vyzeráť ako niečo z doby kamennej. Predstavte si Severnú Kóreu v roku 2030, keď musí každý občan nosiť biometrický náramok 24 hodín denne. Ak počúvate príhovor Veľkého vodcu a náramok zachytáva oznamovacie príznaky hnevu, ste hotoví, pretože budeme varovaní! Niektorí sociálni komentátori ako Evgeny Morozov idú ešte ďalej a sú presvedčení, že pandémia ohlasuje temnú budúcnosť techno-totalitného štátneho dozoru. Jeho argument, založený na koncepcii „technologického riešenia“ navrhnutej v knihe z roku 2012, naznačuje, že technologické „riešenia“ ponúkané na zvládnutie pandémie nevyhnutne posunú stav dohľadu na vyššiu úroveň. Dôkazy o tom vidí v dvoch odlišných vetvách „riešenia“ v reakciách vlády na pandémiu, ktorú identifikoval. Na jednej strane existujú „progresívni riešitelia“, ktorí sa domnievajú, že správne vystavenie správnych informácií o infekcii prostredníctvom aplikácie by mohlo spôsobiť, že sa ľudia budú správať vo verejnom záujme. Na druhej strane.

existujú „represívni riešitelia“ odhodlaní využívať rozsiahlu digitálnu monitorovaciu infraštruktúru na potlačenie našich každodenných činností a na potrestanie akýchkoľvek priestupkov. Morozov vníma ako najväčšie a najvyššie nebezpečenstvo pre naše politické systémy a slobody to, že „úspešný“ príklad technológií pri monitorovaní a zvládnutí pandémie potom „upevní sadu nástrojov na riešenie problémov ako predvolenú možnosť riešenia všetkých ostatných existenčných problémov - od nerovnosti. klimatickým zmenám. Nakoniec, je oveľa jednoduchšie nasadiť technológiu na riešenie problémov, ktorá ovplyvňuje správanie jednotlivca, ako klásť zložité politické otázky o základných príčinách týchto kríz“.

[129]

Spinoza, filozof zo 17. storočia, ktorý sa celý život bránil v represívnej autorite, vyhlásil: „Strach nemôže byť bez nádeje ani nádej bez strachu.“ Toto je dobrý vodiaci princíp pre záver tejto kapitoly spolu s myšlienkou, že nič nie je nevyhnutné a že si musíme byť symetricky vedomí dobrých aj zlých výsledkov. Dystopické scenáre nie sú smrteľné. Je pravda, že v postpandemickej ére sa osobné zdravie a pohoda stanú pre spoločnosť oveľa väčšou prioritou, a preto sa dŕžin technického dozoru nebude vracáť späť do fláše. Ale je na tých, ktorí vládnu, a každého z nás osobne, aby ovládali a využívali výhody technológie bez toho, aby obetovali svoje individuálne a kolektívne hodnoty a slobody.

2. MIKRO RESET (PRIEMYSEL A PODNIKANIE)

Na mikroúrovni, v priemyselnej a podnikovej sfére, bude Veľký reset znamenať dlhú a zložitú sériu zmien a prispôbení. Po konfrontácii s tým môžu byť niektorí lídri v odbore a vyšší riadiaci pracovníci v pokušení vyrovnať reset s reštartom v nádeji, že sa vrátia k starému normálu a obnovia to, čo fungovalo v minulosti: tradície, testované postupy a známe spôsoby konania - skrátka návrat k práci ako obvykle. To sa nestane, pretože sa to nemôže stať. „Ako obvykle“ zomrelo väčšinou na (alebo prinajmenšom bolo infikované) COVID-19. Niektoré odvetvia boli zničené ekonomickou hibernáciou vyvolanou blokádou a

opatreniami na dištancovanie spoločnosti. Iné budú mať ťažkosti s vymáhaním stratených výnosov, kým sa vydajú stále užšou cestou k ziskovosti spôsobenej hospodárskou recesiou, ktorá zachváti svet. Avšak pre väčšinu podnikateľov, ktorí vstúpia do postkoronavírusovej budúcnosti, bude kľúčovou otázkou nájsť vhodnú rovnováhu medzi tým, čo fungovalo predtým a čo je potrebné teraz, aby sa darilo v novom normále. Pre tieto spoločnosti je pandémia jedinečnou príležitosťou na prehodnotenie ich organizácie a uskutočnenie pozitívnych, udržateľných a trvalých zmien.

Čo bude definovať nový normál obchodného prostredia po koronavíruse? Ako budú spoločnosti schopné nájsť najlepšiu možnú rovnováhu medzi minulým úspechom a základmi, ktoré sú teraz potrebné na úspech v postpandemickej ére? Reakcia je zjavne závislá od každého odvetvia a od závažnosti, s akou ho pandémia zasiahla, a je preň špecifická. V ére po roku COVID-19 bude cesta, okrem niekoľkých sektorov, v ktorých budú spoločnosti v priemere ťažiť zo silného zadného vetra (predovšetkým technológií, zdravia a wellness), náročná a niekedy zradná. Pre niektorých, ako je zábava, cestovanie alebo pohostenie, je návrat do predpandemického prostredia v dohľadnej budúcnosti nepredstaviteľný (a v niektorých prípadoch možno nikdy ...). Pre ostatných, najmä pre priemysel alebo potraviny, je to skôr hľadanie spôsobov, ako sa prispôbiť šoku, a využiť niektoré nové trendy (napríklad digitálne), aby sa im v postpandemickej ére darilo. Rozdiel tiež spôsobuje rozdiel. Ťažkosti bývajú väčšie pre malé podniky, ktoré v priemere fungujú s menšími hotovostnými rezervami a slabšími ziskovými maržami ako veľké spoločnosti. V budúcnosti sa väčšina z nich bude zaoberať pomermi nákladov a výnosov, ktoré ich v porovnaní s väčšími konkurentmi znevýhodňujú. Ale byť malý môže v dnešnom svete ponúknuť určité výhody, kde flexibilita a pružnosť môžu znamenať rozdiel v adaptácii. Byť šikovný je pre malú stavbu jednoduchšie ako pre priemyselného monštra.

Toto všetko hovorí, a bez ohľadu na ich odvetvie a konkrétnu situáciu, v ktorej sa nachádzajú, takmer každý rozhodujúci orgán spoločnosti na celom svete bude čeliť podobným problémom a bude musieť odpovedať na niektoré bežné otázky a výzvy. Najzrejmšie sú tieto:

1.

Podporím prácu na diaľku pre tých, ktorí môžu robiť to (asi 30% z celkovej pracovnej sily v USA)?

2.

Znížim počet a spôsob cestovania v leteckej doprave?
osobné stretnutia môžem zmysluplne nahradiť výrazom virtuálne interakcie?

3.

Ako môžem transformovať podnikanie a naše rozhodnutie -
aby sa proces stal agilnejším a hýbal sa
rýchlejšie a rozhodnejšie?

4.

Ako môžem urýchliť digitalizáciu a prijatie
digitálnych riešení?

Makro reset, o ktorom sa hovorí v kapitole 1, sa prejaví v nespočetných mikroúderoch na úrovni odvetvia a spoločnosti. Nižšie uvádzame prehľad niektorých z týchto hlavných trendov a až potom sa budeme venovať otázke, kto z pandémie a jej dopadov na konkrétne odvetvia „vyhrávajú a strácajú“.

2.1. Mikro trendy

Stále sme v počiatkoch éry po pandémie, ale nové silné alebo akcelerujúce trendy už fungujú. Pre niektoré odvetvia sa to ukáže ako prínos, pre iné ako veľká výzva. Vo všetkých odvetviach však bude na každej spoločnosti, aby čo najviac využila tieto nové trendy prispôbením sa ráznosti a rozhodnosti. Podniky, ktoré sa ukážu ako najagilnejšie a najflexibilnejšie, budú tie, ktoré sa ukážu ako silnejšie.

2.1.1. Urýchlenie digitalizácie

V ére pred pandemiou bol bzukot „digitálnej transformácie“ mantrou väčšiny správnych rád a výkonných výborov. Digitál bol „kľúčový“, musel byť „rozhodne“ implementovaný a bol považovaný za „predpoklad úspechu“. Od tej doby sa mantra stala behom niekoľkých mesiacov nevyhnutnosťou - dokonca aj v prípade niektorých spoločností otázkou života alebo smrti. Je to vysvetliteľné a pochopiteľné. Počas väzenia sme vo väčšine vecí úplne záviseli od siete: od práce a vzdelávania po socializáciu. Práve online služby nám umožnili zachovať si zdanie normálnosti a je len prirodzené, že „online“ by mal byť najväčším príjemcom pandémie a mal ohromnú podporu technológiám a procesom, ktoré nám umožňujú robiť veci na diaľku: univerzálne širokopásmový internet, mobilné a vzdialené platby a okrem iného funkčné služby elektronickej verejnej správy. Priamym dôsledkom je, že podniky, ktoré už pôsobili online, budú pravdepodobne profitovať z trvalej konkurenčnej výhody. S pribúdajúcimi rozmanitými vecami a službami, ktoré nám prostredníctvom mobilných telefónov a počítačov prinášame, budú prosperovať spoločnosti v odvetviach, ktoré sa líšia napríklad elektronickým obchodom, bezkontaktnými operáciami, digitálnym obsahom, robotmi a dodávkami dronov. Nie je náhodou, že firmy ako Alibaba, Amazon, Netflix alebo Zoom sa z prepadov stali „vítazmi“.

Spotrebiteľský sektor sa celkovo pohyboval na prvom mieste a najrýchlejší. Od potrebných bezkontaktných skúseností poskytovaných mnohým potravinárskym a maloobchodným spoločnostiam počas odstávok až po virtuálne showroomy vo výrobnom priemysle, ktoré klientom umožňujú prechádzať a vyberať produkty, ktoré sa im najviac páčia, väčšina spoločností podnikajúcich so spotrebiteľmi rýchlo pochopila potrebu ponúknuť svoje klientom digitálna cesta „od začiatku po koniec“.

Keď sa niektoré výluky skončili a určité ekonomiky sa vrátili späť k životu, podobné príležitosti sa objavili v aplikáciách medzi podnikmi, najmä vo výrobe, kde bolo treba v krátkom čase zaviesť pravidlá fyzického dištancovania, často v náročných prostrediach (napr. V montážne linky). Priamym výsledkom IoT urobila pôsobivé nájazdy. Niektoré spoločnosti, ktoré v nedávnej minulosti pred uzamknutím pomaly prijímali IoT, ho teraz hromadne objímajú so špecifickým cieľom urobiť čo najviac vecí na diaľku. Údržba zariadení, inventár riadenia, vzťahy s dodávateľmi alebo bezpečnostné stratégie: všetky tieto rôzne činnosti je možné teraz vykonávať (do značnej miery) prostredníctvom počítača. IoT ponúka spoločnostiam nielen prostriedky na vykonávanie a dodržiavanie pravidiel sociálneho dištancovania, ale aj na znižovanie nákladov a implementáciu svižnejších operácií.

Počas vrcholu pandémie si O2O - online až offline - získalo veľkú pozornosť, zdôraznilo dôležitosť prítomnosti v režime online aj offline a otvorilo dvere (alebo možno dokonca stavidlá) evolúcii. Tento fenomén stierania rozdielov medzi online a offline identifikoval slávny spisovateľ sci-fi William Gibson, ktorý uviedol: „Náš svet je večný“

s neúnavným otváraním sa kyberpriestoru sa ukázal ako jeden z najsilnejších trendov éry post-COVID-19. Pandemická kríza urýchlila tento fenomén evolúcie, pretože nás prinútila a povzbudila k digitálnemu „beztiažovému“ svetu rýchlejšie ako kedykoľvek predtým, pretože čoraz viac hospodárskych aktivít nezostávalo nič iné, ako prebiehať digitálne: vzdelávanie, konzultácie, vydavateľstvo a mnoho ďalších. Mohli by sme zájsť až tak ďaleko, že by sme mohli na chvíľu povedať, že teleportácia na chvíľu nahradila dopravu: väčšina stretnutí výkonného výboru, zasadnutí predstavenstva, tímových stretnutí, brainstormingov a iných foriem osobnej alebo sociálnej interakcie sa musela odohrávať na diaľku. Túto novú realitu zachytáva trhová kapitalizácia spoločnosti Zoom (videokonferenčná spoločnosť), ktorá v júni 2020 raketovo vzrástla na 70 miliárd dolárov, čo je vyššie (v tom čase) viac ako v prípade ktorejkoľvek leteckej spoločnosti z USA. Súčasne veľké online spoločnosti ako Amazon a Alibaba rozhodujúcim spôsobom expandovali v odbore O2O, najmä v maloobchode s potravinami a logistike.

Je nepravdepodobné, že trendy ako telemedicína alebo práca na diaľku, ktoré sa výrazne rozšírili počas väzenia, ustúpia - pre nich nebude návratu k súčasnému stavu, ktorý vládol pred pandémiou. Značný prínos bude mať najmä telemedicína. Z pochopiteľných dôvodov je zdravotná starostlivosť jedným z najviac regulovaných priemyselných odvetví na svete, čo nevyhnutne spomaľuje tempo inovácií. Nevyhnutnosť riešiť pandémiu akýmkoľvek dostupnými prostriedkami (plus v čase vypuknutia choroby potreba chrániť zdravotníckych pracovníkov tým, že sa im umožní pracovať na diaľku) však odstránila niektoré regulačné a legislatívne prekážky súvisiace s prijatím telemedicíny. V budúcnosti je isté, že viac lekárskej starostlivosti bude poskytovaných na diaľku. Na oplátku to urýchlilo trend smerom k nositeľnejšej a domácej diagnostike, ako sú inteligentné toalety schopné sledovať údaje o zdravotnom stave a vykonávať zdravotné analýzy. Rovnako sa môže pandémia stať prínosom pre online vzdelávanie. V Ázii je prechod na online vzdelávanie obzvlášť pozoruhodný, s prudkým nárastom digitálnych zápisov študentov, oveľa vyšším ohodnotením pre podniky poskytujúce online vzdelávanie a väčším kapitálom dostupným pre začínajúce podniky „ed-tech“. Prelomovou stránkou tejto konkrétnej mince bude zvýšenie tlaku na inštitúcie ponúkajúce tradičnejšie metódy vzdelávania, aby overili svoju hodnotu a odôvodnili svoje poplatky (ako sa budeme rozširovať o niečo neskôr).

Rýchlosť rozširovania nebola ničím úchvatným. „V Británii sa v roku 2019 uskutočnilo menej ako 1 percento počiatkových lekárskejších konzultácií prostredníctvom videospojenia; pod uzamknutím sa 100 percent deje na diaľku. V ďalšom príklade chcel popredný americký maloobchod v roku 2019 zahájiť podnikanie v oblasti dodávky tovaru; jeho plánovaný plán bude trvať 18 mesiacov. Počas výluky bol uvedený do prevádzky za menej ako týždeň - čo mu umožnilo slúžiť svojim zákazníkom pri zachovaní obživy pracovnej sily. Interakcie online bankovníctva sa počas krízy zvýšili na 90 percent z 10 percent, bez poklesu kvality a zvýšenia súladu s požiadavkami na zákazníka, ktoré sa netýka iba online bankovníctva.“ [131]

Podobných príkladov je neúrekom.

Výsledkom sociálnej zmierňujúcej reakcie na pandémiu a opatrení na fyzickú distribúciu uložených počas zadržania bude tiež to, že elektronický obchod sa stane čoraz silnejším priemyselným trendom. Spotrebiteľia potrebujú výrobky, a ak nemôžu nakupovať, nevyhnutne sa uchýlia k nákupu online. Keď si zvyk zvykne nabehnúť, ľuďom, ktorí nikdy predtým nenakupovali online, sa to bude páčiť, zatiaľ čo ľudia, ktorí predtým nakupovali online na čiastočný úväzok, sa na to pravdepodobne budú viac spoliehať. Bolo to zrejmé počas odstávok. V USA Amazon a Walmart najali spolu 250 000 pracovníkov, aby udržali krok s nárastom dopytu, a vybudovali masívnu infraštruktúru na doručovanie online. Tento

zrýchľujúci sa rast elektronického obchodu znamená, že obri online maloobchodu pravdepodobne vyjdú z krízy ešte silnejší ako v období pred pandémiou. Príbeh má vždy dve stránky: ako sa bude čoraz viac skloňovať zvyk nakupovať online, bude to ešte viac deprimovať maloobchod v kamenných obchodoch (ulice a obchodné domy) - fenomén, ktorému sa podrobnejšie venujeme v ďalších častiach.

2.1.2. Pružné dodávateľské reťazce

Samotná povaha globálnych dodávateľských reťazcov a ich vrodená krehkosť znamená, že argumenty o ich skrátaní sa objavujú už roky. Spravujú sa zložito a zložito. Je tiež ťažké ich monitorovať z hľadiska dodržiavania environmentálnych štandardov a pracovných zákonov, čo potenciálne vystavuje spoločnosti riziku reputácie a poškodeniu ich značiek. Vo svetle tejto nepokojnej minulosti pandémie vniesla posledný kliniec do rakvy princípu, podľa ktorého by spoločnosti mali optimalizovať dodávateľské reťazce na základe nákladov na jednotlivé komponenty a v závislosti od jediného zdroja dodávok pre kritické materiály, čo sa dá zhrnúť ako uprednostňovanie efektívnosti pred odolnosťou. V postpandemickej ére bude prevládať „end-to-end value optimization“ (optimalizácia end-to-end hodnoty), myšlienka, ktorá zahŕňa odolnosť aj efektívnosť spolu s nákladmi. Vo vzorci sa uvádza, že „just-in-case“ nakoniec nahradí „just-in-time“.

Šoky globálnych dodávateľských reťazcov analyzované v sekcii s makrami ovplyvnia globálne podniky aj menšie spoločnosti. Čo však v praxi znamená „len pre prípad“? Model globalizácie vyvinutý na konci minulého storočia, koncipovaný a konštruovaný globálnymi výrobnými spoločnosťami, ktoré sa usilovali o lacnú pracovnú silu, výroby a komponenty, našiel svoje limity. Fragmentovala medzinárodnú produkciu na čoraz zložitejšie kúsky a vyústila do systému fungujúceho na princípe just-in-time, ktorý sa ukázal ako mimoriadne štíhly a efektívny, ale tiež mimoriadne zložitý a ako taký veľmi zraniteľný (zložitosť prináša krehkosť a často vedie k nestabilite). Zjednodušenie je preto protijedom, ktorý by mal zase viesť k väčšej odolnosti. To znamená, že „globálne hodnotové reťazce“, ktoré tvoria zhruba tri štvrtiny celého svetového obchodu, nevyhnutne poklesnú. Tento pokles bude znásobovať nová realita, podľa ktorej spoločnosti závislé od komplexných dodávateľských reťazcov just-in-time už nemôžu považovať za samozrejmé, že colné záväzky zakotvené Svetovou obchodnou organizáciou ich chránia pred náhlym nárastom protekcionizmu niekde. Vo výsledku budú nútení sa zodpovedajúcim spôsobom pripraviť tak, že znížia alebo lokalizujú svoj dodávateľský reťazec a vypracujú alternatívne výrobné plány alebo plány obstarávania na ochranu pred dlhodobým prerušením. Každý podnik, ktorého ziskovosť závisí od princípu globálneho dodávateľského reťazca just-in-time, bude musieť prehodnotiť svoje fungovanie a pravdepodobne obetovať myšlienku maximalizácie efektívnosti a ziskov kvôli „bezpečnosti dodávok“ a odolnosti. Odolnosť sa preto stane primárnym hľadiskom pre akékoľvek podnikanie, ktoré sa vážne zameriava na zabezpečenie proti prerušeniu - či už je to narušenie konkrétneho dodávateľa, možnej zmeny obchodnej politiky alebo konkrétnej krajiny alebo regiónu. V praxi to prinúti spoločnosti diverzifikovať svoju dodávateľskú základňu, a to aj za cenu udržiavania zásob a prepúšťania. Tiež prinúti tieto spoločnosti, aby zabezpečili, že to isté bude platiť aj v ich vlastnom dodávateľskom reťazci: budú hodnotiť odolnosť v celom ich dodávateľskom reťazci až po ich konečného dodávateľa a prípadne aj dodávateľov ich dodávateľov. Náklady na výrobu nevyhnutne stúpnu, ale bude to cena, ktorú treba zaplatiť za odolnosť budovy. Na prvý pohľad budú priemyselné odvetvia, ktoré budú najviac postihnuté, pretože budú ako prvé posúvať výrobné vzorce, automobilový priemysel, elektronika a priemyselné stroje.

2.1.3. Vlády a podniky

Zo všetkých dôvodov uvedených v prvej kapitole prepracoval COVID-19 mnohé pravidlá hry medzi verejným a súkromným sektorom. V ére po pandémii budú podniky vystavené oveľa väčším zásahom vlády ako v minulosti. Benevolentné (alebo inak) väčšie zasahovanie vlád do života spoločností a riadenia ich podnikania bude závisieť od krajiny a odvetvia, a teda bude mať rôzne podoby. Ďalej sú uvedené tri pozoruhodné formy vplyvu, ktoré sa prejavujú silou v prvých mesiacoch obdobia po pandémii: podmienené výpomoci, verejné obstarávanie a regulácia trhu práce.

Na úvod budú mať všetky stimulačné balíčky, ktoré sa v západných ekonomikách zostavujú na podporu chorľavého priemyslu a jednotlivých spoločností, zmluvy, ktoré obmedzujú najmä schopnosť dlžníkov prepúšťať zamestnancov, odkupovať akcie a vyplácať výkonné bonusy. V rovnakom duchu sa vlády (povzbudené, podporované a niekedy „tlačené“ aktivistami a náladami verejnosti) zamerajú na podozrivo nízke účty za dane z príjmu právnických osôb a štedro vysoké odmeny výkonných orgánov. Ukážu malú trpezlivosť pre vyšších riadiacich pracovníkov a investorov, ktorí tlačia na spoločnosti, aby utrúcali viac za spätné odkúpenie, minimalizovali svoje platby daní a vyplácali obrovské dividendy. Americké letecké spoločnosti, ktoré sú pranierované pri hľadaní štátnej pomoci, ktoré nedávno a dôsledne používali veľké množstvo hotovosti spoločnosti na vyplácanie dividend akcionárom, sú ukázkovým príkladom toho, ako vlády prijímajú túto zmenu v prístupe verejnosti. Okrem toho v nadchádzajúcich mesiacoch a rokoch môže dôjsť k „zmene režimu“, keď tvorcovia politiky prevezmú podstatnú časť rizika zlyhania súkromného sektoru. Keď sa to stane, vlády budú chcieť niečo na oplátku. Záchranný program spoločnosti Lufthansa v Nemecku predstavuje tento typ situácie: vláda vložila do národného dopravcu likviditu, ale len za podmienky, že spoločnosť obmedzí platy vedúcich pracovníkov (vrátane opcií na akcie) a zaviazala sa k neplateniu dividend.

Lepšie zosúladenie medzi verejnou politikou a podnikovým plánovaním bude osobitným zameraním pozornosti z hľadiska väčších zásahov vlády. Ťahanie ventilátorov počas vrcholu pandémie stelesňuje prečo. V roku 2010 bolo v USA prostredníctvom vládnej zmluvy objednaných 40 000 ventilátorov, ktoré však nikdy neboli dodané, čo do značnej miery vysvetľuje nedostatok krajiny, ktorý sa ukázal tak zreteľne v marci 2020. Čo viedlo k tejto situácii nedostatku? V roku 2012 pôvodnú spoločnosť, ktorá vyhrala ponuku, kúpil (za trochu pochybných a nejasných okolností) oveľa väčší výrobca (verejne obchodovaná spoločnosť vyrábajúca ventilátory): neskôr sa ukázalo, že nákupná spoločnosť chcela zabrániť pôvodnému uchádzačovi v tom, aby vybudovanie lacnejšieho ventilátora, ktorý by podkopal ziskovosť jeho vlastného podnikania. Táto spoločnosť sa zatiahla, než nakoniec zrušila zmluvu a nakoniec ju získala jej rival. Vláde USA nebol dodaný žiadny zo 40 000 ventilátorov.

[132]

Je nepravdepodobné, že sa takáto situácia vyskytne v postpandemickej ére, pretože verejné orgány si dvakrát rozmyslia, či outsourcujú projekty, ktoré majú zásadné dôsledky na verejné zdravie (alebo skutočne kritické verejné dopady, bezpečnosť alebo iné) na súkromné spoločnosti. Záver: maximalizácia zisku a krátkodobosť, ktorá s tým často súvisí, sú zriedka alebo aspoň nie vždy v súlade s verejným cieľom prípravy na budúcu krízu.

Na celom svete sa zvýši tlak na zlepšenie sociálnej ochrany a úrovne plátov zamestnancov s nízkym príjmom. V našom postpandemickej svete sa s najväčšou pravdepodobnosťou stane zvýšenie minimálnej mzdy ústrednou otázkou, ktorá sa bude riešiť prostredníctvom väčšej regulácie minimálnych štandardov a dôslednejšieho presadzovania už existujúcich

pravidiel. Spoločnosti budú s najväčšou pravdepodobnosťou musieť platiť vyššie dane a rôzne formy vládneho financovania (napríklad služby sociálnej starostlivosti). Ekonomika koncertu pocíti dopad takejto politiky viac ako ktorékoľvek iné odvetvie. Pred pandémiou to už bolo v krížoch vládnej kontroly. V ére po pandémii sa táto kontrola z dôvodov súvisiacich s redefiníciou spoločenskej zmluvy zintenzívni. Spoločnosti, ktoré sa pri prevádzkovaní spoliehajú na zamestnancov koncertov, pocítia aj vplyv väčších zásahov vlády, možno dokonca do takej miery, že budú schopné narušiť ich finančnú životaschopnosť. Pretože pandémie radikálne zmení sociálne a politické postoje k pracovníkom koncertov, vlády prinútiť tie spoločnosti, ktoré ich zamestnávajú, aby ponúkali správne zmluvy s výhodami, ako sú sociálne poistenie a zdravotné poistenie. Čaká ich veľká pracovná otázka a ak budú musieť zamestnať pracovníkov koncertov ako bežných zamestnancov, prestanú byť rentabilní. Ich raison d'être môže dokonca zmiznúť.

2.1.4. Zainteresovaný kapitalizmus a ESG

Za posledných zhruba 10 rokov zásadné zmeny, ktoré sa udiali v každej z piatich makrokategórií preskúmaných v kapitole 1, zásadným spôsobom zmenili prostredie, v ktorom spoločnosti pôsobia. Urobili z kapitalizmu zainteresovaných strán a z hľadiska životného prostredia, sociálnych vecí a správy (ESG) čoraz dôležitejšie aspekty udržateľného vytvárania hodnoty (ESG možno považovať za meradlo kapitalizmu zainteresovaných strán).

Pandémia zasiahla v čase, keď už mnoho rôznych problémov, od aktivizmu v oblasti zmeny podnebia a zvyšovania nerovností po rodovú rozmanitosť a škandály #MeToo, už začalo zvyšovať povedomie a zvyšovať kritiku kapitalizmu zúčastnených strán a úvah ESG v dnešnom vzájomne závislom svete. Či už sa prihlásite otvorene alebo nie, nikto by dnes nepoprel, že základným účelom spoločností už nemôže byť iba bezuzdné hľadanie finančného zisku; teraz je na nich, aby slúžili všetkým ich zainteresovaným stranám, nielen tým, ktorí majú podiely. Potvrdzujú to skoré anekdotické dôkazy poukazujúce na ešte pozitívnejší výhľad na ESG v postpandemickej ére. To možno vysvetliť na troch frontoch:

1.

Kríza spôsobila alebo posilnila akútny pocit zodpovednosti a naliehavosti vo väčšine otázok týkajúcich sa stratégií ESG - najdôležitejšou je zmena podnebia. Ostatné, napríklad spotrebiteľské správanie, budúcnosť práce a mobility a zodpovednosť za dodávateľský reťazec, sa však dostanú do popredia investičného procesu a stanú sa neoddeliteľnou súčasťou náležitej starostlivosti.

2.

Pandémia nenecháva v predstavenstvách pochybnosti o tom, že absencia úvah o ESG má potenciál zničiť podstatnú hodnotu a dokonca ohroziť životaschopnosť podniku. ESG sa preto stane plne integrovaným a internalizovaným do základnej stratégie a riadenia spoločnosti. Zmení sa tiež spôsob, akým investori hodnotia správu a riadenie spoločností. Daňová evidencia, vyplácanie dividend a odmeny sa budú čoraz viac kontrolovať z obavy, že v prípade výskytu alebo zverejnenia problému vzniknú náklady na dobrú povesť.

3.

Podpora dobrej vôle zamestnancov a komunity bude kľúčom k zlepšeniu reputácie značky. Spoločnosti budú musieť čoraz viac preukazovať, že so svojimi zamestnancami zaobchádzajú dobre, tým, že privítajú zlepšené pracovné postupy a venujú pozornosť ochrane zdravia a bezpečnosti, ako aj pohode na pracovisku. Spoločnosti nebudú nevyhnutne dodržiavať tieto opatrenia, pretože sú skutočne „dobré“, ale skôr preto, že

„cena“ za to nebude príliš vysoká, pokiaľ ide o hnev aktivistov, tak aktivistických investorov, ako aj sociálnych aktivistov.

Presvedčenie, že stratégie ESG ťažili z pandémie, a je pravdepodobné, že budú mať ďalší prínos, potvrdzujú rôzne prieskumy a správy. Prvé údaje ukazujú, že sektor udržateľnosti v prvom štvrtroku 2020 prekonal výkonnosť konvenčných fondov. Podľa spoločnosti Morningstar, ktorá porovnávala výnosy z prvého štvrtroka pre viac ako 200 akciových fondov s udržateľnosťou a fondov obchodovaných na burze, si udržateľné fondy počínali lepšie o jeden alebo dva percentuálne body, na relatívnom základe. Správa spoločnosti BlackRock ponúka ďalšie dôkazy o tom, že spoločnosti so silným hodnotením ESG počas pandémie prekonal svojich kolegov.

[133]

Niekoľko analytikov navrhlo, že táto vyššia výkonnosť mohla jednoducho odrážať zníženú expozíciu ESG fondov a stratégií voči fosílnym palivám, ale spoločnosť BlackRock tvrdí, že spoločnosti, ktoré sú v súlade s ESG (iný spôsob, ako povedať, že dodržiavajú zásadu kapitalizmu zainteresovaných strán), majú tendenciu byť odolnejšie, pretože ich holistického chápania riadenia rizík. Zdá sa, že čím je svet náchylnejší na širokú škálu makro rizík a problémov, tým väčšia je potreba prijať kapitalizmus zainteresovaných strán a stratégie ESG.

Diskusia medzi tými, ktorí veria, že kapitalizmus zúčastnených strán bude obetovaný na oltár oživenia, a tými, ktorí tvrdia, že je čas „lepšie sa postaviť späť“, nie je ani zďaleka vyriešená. Pre každého Michaela O'Learyho (generálneho riaditeľa spoločnosti Ryanair), ktorý si myslí, že COVID-19 postaví úvahy ESG „na pár rokov dozadu“, je Brian Chesky (generálny riaditeľ spoločnosti Airbnb), ktorý sa zaviazal transformovať svoje podnikanie do „spoločnosti zainteresovaných strán“.

[134]

Bez ohľadu na názor kohokoľvek na výhody kapitalizmu zainteresovaných strán a stratégií ESG a na ich budúcu úlohu v postpandemickej ére, aktivizmus prinesie zmenu posilnením tohto trendu. Sociálni aktivisti a mnoho aktivistických investorov podrobne preskúmajú, ako sa správali spoločnosti počas pandemickej krízy. Je pravdepodobné, že trhy alebo spotrebiteľia alebo obaja potrestajú tie spoločnosti, ktoré si v sociálnych otázkach počínali zle. Esej, ktorú v apríli 2020 napísal Leo Strine, vplyvný sudca v americkej spoločnosti, kladie tento bod o nevyhnutnej zmene v správe a riadení spoločnosti: „Opäť platíme cenu za systém správy a riadenia spoločnosti, ktorý chýba zameranie na spoľahlivosť financií, udržateľné vytváranie bohatstva a spravodlivé zaobchádzanie s pracovníkmi. Príliš dlho moc akciového trhu nad našou ekonomikou rástla na úkor iných zainteresovaných strán, najmä pracovníkov. Aj keď celkové bohatstvo vzrástlo, urobilo to skresleným spôsobom, ktorý je nespravodlivý pre väčšinu amerických pracovníkov, ktorí sú za tento nárast v prvom rade zodpovední. Posun smerom k uspokojeniu nenásytných požiadaviek na trhoch s akciami tiež viedol k zvýšeniu úrovne podnikového dlhu a ekonomického rizika “.

[135]

Pre aktivistov bude prvoradá slušnosť, ktorú (alebo nie) prejavujú spoločnosti počas krízy. Podniky budú podľa budúcich rokov súdené - kriticky nielen v užšom obchodnom zmysle, ale aj v širšom sociálnom pohľade. Málokto napríklad zabudne na to, že za posledných 10 rokov americké letecké spoločnosti minuli 96% svojich hotovostných tokov na spätné

odkúpenie akcií a že v marci 2020 vyplatila spoločnosť EasyJet svojim akcionárom výplatu dividend vo výške 174 miliónov GBP (vrátane 60 miliónov £ jeho zakladateľovi).

[136]

Aktivizmus, ktorému môžu byť spoločnosti teraz vystavené, ide nad rámec tradičných hraníc sociálneho aktivizmu (zvonku) a investorov; s aktivizmom zamestnancov sa vnútorne rozširuje. V máji 2020, keď sa epicentrum pandémie sťahovalo z USA do Latinskej Ameriky, sa zamestnancom spoločnosti Google povzbudeným správou publikovanou organizáciou Greenpeace podarilo presvedčiť spoločnosť, aby už nevyrábala vlastné algoritmy AI a strojového učenia pre ťažbu v ropný a plynárenský priemysel.

[137]

. Niekoľko takýchto príkladov v nedávnej minulosti ilustruje rastúci aktivizmus zamestnancov, od environmentálnych problémov až po sociálne problémy a problémy začleňovania. Poskytujú ukázkový príklad toho, ako sa rôzne typy aktivistov učia spolupracovať pri dosahovaní cieľov zameraných na dosiahnutie udržateľnejšej budúcnosti.

Súčasne došlo k prudkému nárastu v najstaršej forme aktivizmu: priemyselnej akcii. Najmä v USA, zatiaľ čo mnoho bielych golierov prekonávalo pandémiu pri práci z domu, mnoho základných pracovníkov s nízkym príjmom „v zákopoch“, ktorí nemali inú možnosť, ako ísť do práce, zinscenovalo vlnu stávk, štrajkov a protesty.

[138]

Keď sa otázky bezpečnosti, platu a výhod stanú ústrednejšími, nadobudne dôležitosť a sila agenda kapitalizmu zainteresovaných strán.

2.2. Obnovenie odvetvia

V dôsledku blokády mala pandémia okamžitý dopad na všetky možné odvetvia na celom svete. Tento vplyv pretrváva a bude sa prejavovať v nasledujúcich rokoch. Ako sa prekonfigurujú globálne dodávateľské reťazce, ako sa menia požiadavky spotrebiteľov, ako vlády viac zasahujú, ako sa vyvíjajú trhové podmienky a ako narúšajú technológie, spoločnosti budú nútené neustále sa prispôsobovať a objavovať nové trendy. Účelom tejto časti nie je ponúknuť presný popis toho, ako sa môže vyvíjať každé konkrétne odvetvie, ale skôr ilustrovať pomocou impresionistických ťahov štetcom, ako niektoré z hlavných znakov a trendov spojených s pandemiou ovplyvnia konkrétne odvetvia.

2.2.1. Sociálna interakcia a odbúravanie

Účinky na cestovanie a cestovný ruch, pohostinstvá, zábavu, maloobchod, letecký a kozmický priemysel a dokonca aj na automobilový priemysel

Spôsoby vzájomnej interakcie spotrebiteľov, ako aj to, čo a ako konzumujú, boli pandemiou významne ovplyvnené. Následne sa následný reset v rôznych priemyselných odvetviach bude zásadne líšiť v závislosti od povahy príslušnej hospodárskej transakcie. V tých priemyselných odvetviach, kde spotrebiteľia uskutočňujú spoločenské a osobné transakcie, budú prvé mesiace a možno roky postpandemickej éry oveľa ťažšie ako v tých odvetviach, kde môže byť transakcia vo väčšej fyzickej vzdialenosti alebo dokonca virtuálna. V moderných ekonomikách sa veľké množstvo toho, čo konzumujeme, deje prostredníctvom sociálnej interakcie: cestovanie a dovolenky, bary a reštaurácie, športové podujatia a maloobchod, kiná a divadlá, koncerty a festivaly, konvencie a konferencie, múzeá a knižnice, vzdelávanie: všetky zodpovedajú na sociálne formy spotreby, ktoré predstavujú významnú časť celkovej hospodárskej činnosti a zamestnanosti (služby predstavujú asi 80% celkových pracovných miest v USA, z ktorých väčšina je svojou povahou „sociálna“). Nemôžu sa

odohrávať vo virtuálnom svete alebo, ak je to možné, iba v oklieštenej a často neoptimálnej podobe (ako napríklad vystúpenie živého orchestra na obrazovke). Uzávierky najviac zasiahli priemyselné odvetvia, ktorých jadrom je sociálna interakcia. Medzi nimi je veľa odvetví, ktoré tvoria veľmi významnú časť celkovej ekonomickej činnosti a zamestnanosti: cestovanie a cestovný ruch, voľný čas, šport, podujatia a zábava. Po celé mesiace a možno roky budú nútení pracovať so zníženou kapacitou, ktorú zasiahne dvojnásobné množstvo obáv z vírusu obmedzujúceho spotrebu a zavádzania nariadení zameraných na boj proti týmto obavám vytvorením väčšieho fyzického priestoru medzi spotrebiteľmi. Tlak verejnosti na fyzický dištanec bude pretrvávajúť, kým sa vakcína nevyvinie a nezačne komercializovať v takom rozsahu (čo je podľa väčšiny odborníkov opäť veľmi nepravdepodobné, že dôjde najskôr k prvému alebo druhému štvrtroku 2021). V medziobdobí je pravdepodobné, že ľudia môžu cestovať oveľa menej na dovolenku alebo za prácou, môžu menej často chodiť do reštaurácií, kín a divadiel a môžu sa rozhodnúť, že je bezpečnejšie nakupovať online ako fyzicky chodiť do obchody. Z týchto základných dôvodov sa bude odvetvie, ktoré bude najviac zasiahnuté pandémiou, zotavovať aj najpomalšie. Najmä hotely, reštaurácie, letecké spoločnosti, obchody a kultúrne podniky budú nútené robiť drahé zmeny v spôsobe poskytovania svojich ponúk, aby sa prispôbili postpandemickému novému normálu, ktorý si bude vyžadovať uskutočnenie drastických zmien vrátane zavedenia väčšieho priestoru, pravidelné čistenie, ochrana zamestnancov a technológie, ktoré obmedzujú interakciu zákazníkov s pracovníkmi.

V mnohých z týchto priemyselných odvetví, ale najmä v pohostinstvách a maloobchode, budú malé podniky neúmerne trpieť a budú musieť postupovať veľmi tenkou hranicou medzi prežitím ukončením uloženého blokováním (alebo prudko obmedzeným podnikaním) a bankrotom. Prevádzka so zníženou kapacitou s ešte prísnejšími rezervami znamená, že mnohí neprežijú. Výsledok ich neúspechu bude mať dôsledky pre národné hospodárstva aj pre miestne komunity. Malé podniky sú hlavným motorom rastu zamestnanosti a v najvyspelejších ekonomikách tvoria polovicu všetkých pracovných miest v súkromnom sektore. Ak ich bude značný počet, ak bude v konkrétnej štvrti menej obchodov, reštaurácií a barov, bude to mať dosah na celú komunitu, pretože bude stúpať nezamestnanosť a vyschne dopyt, ktorý uvedie do pohybu začarovanú a klesajúcu špirálu a bude pôsobiť na čoraz väčšie problémy počty malých podnikateľov v konkrétnej komunite. Vlny sa nakoniec rozšíria za hranice miestnej komunity a ovplyvnia, aj keď, dúfajme, že v menšej miere, ďalšie vzdialenejšie oblasti. Vysoko vzájomne závislá a vzájomne prepojená povaha dnešnej ekonomiky, priemyselných odvetví a podnikov, porovnateľná s dynamickým prepájaním kategórií makier, znamená, že každá z nich má rýchly prírastkový účinok na ostatné rôznymi spôsobmi. Vezmite si reštaurácie. Tento sektor činnosti bol zasiahnutý pandémiou do takej dramatickej miery, že nie je ani isté, ako sa reštauračný podnik niekedy vráti. Ako povedal jeden reštaurátor: „Ja, rovnako ako stovky ďalších kuchárov v celom meste a tisíce v celej krajine, sa teraz pozerám na otázku, ako by mohli vyzeráť naše reštaurácie, naše kariéry, naše životy, ak by sme ich vôbec mohli získať späť.“

[139]

Vo Francúzsku a Veľkej Británii odhadujú niektoré priemyselné hlasy, že až 75% nezávislých reštaurácií nemusí prežiť blokádu a následné sociálne dištančné opatrenia. Veľké reťazce a giganti rýchleho občerstvenia áno. To zase naznačuje, že veľké podniky sa zväčšia, zatiaľ čo najmenšie sa zmenšia alebo zmiznú. Napríklad veľká sieť reštaurácií má väčšiu šancu zostať v prevádzke, pretože ťaží z väčšieho množstva zdrojov a nakoniec z menšej konkurencie v dôsledku bankrotov menších odevov. Malé reštaurácie, ktoré prežijú

krízu, budú musieť znovuobjaviť úplne sami seba. Zatvorenie bude mať medzitým vplyv na tých, ktorí navždy zatvoria svoje dvere, a to nielen na reštauráciu a jej bezprostredných zamestnancov, ale aj na všetky podniky pôsobiace na jej obežnej dráhe: dodávateľov, poľnohospodárov a vodičov nákladných vozidiel.

Na druhom konci veľkostného spektra sa niektoré veľmi veľké spoločnosti stanú obeťami rovnakej situácie ako tie veľmi malé. Najmä letecké spoločnosti budú čeliť podobným obmedzeniam, pokiaľ ide o dopyt spotrebiteľov a pravidlá týkajúce sa sociálneho dištancovania. Trojmesačná odstávka spôsobila dopravcom po celom svete kataklyzmatickú situáciu s takmer nulovými príjmami a perspektívou desaťtisícov zníženia počtu pracovných miest. British Airways, napríklad, oznámila, že zníži až 30% zo svojej súčasnej pracovnej sily 42 000 zamestnancov. V čase písania tohto článku (polovica júna 2020) sa môže reštart ešte len začať. Ukáže sa to ako mimoriadne náročné a očakáva sa, že oživenie bude trvať roky. Vylepšenie sa začne v cestovaní vo voľnom čase, po ktorom bude nasledovať firemné cestovanie. Ako sa však uvádza v nasledujúcej časti, konzumné návyky sa môžu natrvalo zmeniť. Ak sa veľa firiem rozhodne menej cestovať, aby znížili náklady a nahradili fyzické stretnutia virtuálnymi, kedykoľvek je to možné, môže byť dopad na zotavenie a konečnú ziskovosť leteckých spoločností dramatický a trvalý. Pred pandémiou predstavovalo firemné cestovanie 30% objemov leteckých spoločností, ale 50% výnosov (vďaka lacnejším miestam a rezerváciám na poslednú chvíľu). V budúcnosti sa to zmení, čo spôsobí, že výsledok ziskovosti niektorých jednotlivých leteckých spoločností bude veľmi neistý, čo prinúti celé odvetvie prehodnotiť dlhodobú štruktúru globálneho leteckého trhu.

Pri posudzovaní konečného účinku na konkrétne odvetvie je potrebné vziať do úvahy celý reťazec následkov, čo sa stane v susedných odvetviach, ktorých osud do značnej miery závisí od toho, čo sa deje v tom predchádzajúcom alebo „na vrchole“. Na ilustráciu sa v krátkosti pozrieme na tri priemyselné odvetvia, ktoré úplne závisia od odvetvia letectva: letiská (infraštruktúra a maloobchod), lietadlá (letecký priemysel) a prenájom automobilov (automobilový priemysel).

Letiská čelia rovnakým výzvam ako letecké spoločnosti: čím menej ľudí letí, tým menej tranzituje cez letiská. To zase ovplyvňuje úroveň spotreby v rôznych obchodoch a reštauráciách, ktoré tvoria ekosystém všetkých medzinárodných letísk na celom svete. Skúsenosti s letiskami vo svete po období COVID-19, ktoré zahŕňajú dlhšie čakacie doby, vysoko obmedzenú alebo dokonca žiadnu príručnú batožinu a ďalšie potenciálne nepohodlné sociálne dištančné opatrenia, by mohli narušiť túžbu spotrebiteľov cestovať letecky za zábavou a oddychom. Rôzne obchodné združenia varujú, že vykonávanie politik sociálneho dištancovania by nielenže obmedzilo kapacitu letiska na 20 - 40%, ale tiež by pravdepodobne spôsobilo, že celá skúsenosť bude tak nepríjemná, že bude mať odstrašujúci účinok.

Letecké spoločnosti, ktoré boli dramaticky zasiahnuté blokádou, začali rušiť alebo odložiť objednávky nových lietadiel a zmeniť výber konkrétneho modelu, čo malo vážny dopad na letecký priemysel. Ako priamy dôsledok a v dohľadnej budúcnosti budú hlavné montážne závody civilných lietadiel pracovať so zníženou kapacitou, čo bude mať kaskádové účinky na celý ich hodnotový reťazec a sieť dodávateľov. Z dlhodobého hľadiska zmeny v dopyte leteckých spoločností, ktoré prehodnocujú svoje potreby, povedú k úplnému prehodnoteniu výroby civilných lietadiel. To robí z obranného letectva výnimku a relatívne bezpečný prístav. Pre národné štáty je neistý geopolitický výhľad nevyhnutný na udržanie objednávok a obstarávaní, ale vlády s obmedzenými hotovosťami budú vyžadovať lepšie platobné podmienky.

Rovnako ako letiská, aj požičovne automobilov závisia takmer výlučne od objemu leteckej dopravy. Spoločnosť Hertz, vysoko zadĺžená spoločnosť s flotilou 700 000 automobilov, ktorá bola počas odstávok v drvivej väčšine prípadov nečinná, podala v máji bankrot. Rovnako ako toľko spoločností, aj COVID-19 sa ukázal ako príslovečná posledná kvapka.

2.2.2. Zmeny správania - trvalé vs prechodné

Účinky na maloobchod, nehnuteľnosti a vzdelávanie Niektoré zmeny správania pozorované počas odstávok je nepravdepodobné, že sa v postpandemickej ére úplne zvrátia a niektoré sa dokonca môžu stať trvalými. Ako presne sa to odohrá, zostáva veľmi neisté. Niekoľko vzorcov spotreby sa môže vrátiť k dlhodobým trendovým trendom (porovnateľným s cestovaním leteckou dopravou po 11. septembri), aj keď so zmeneným tempom. Ostatné sa nepochybne zrýchlia, napríklad služby online. Niektoré môžu byť odložené, napríklad nákup auta, zatiaľ čo sa môžu objaviť nové trvalé vzorce spotreby, napríklad nákup spojený s ekologickejšou mobilitou.

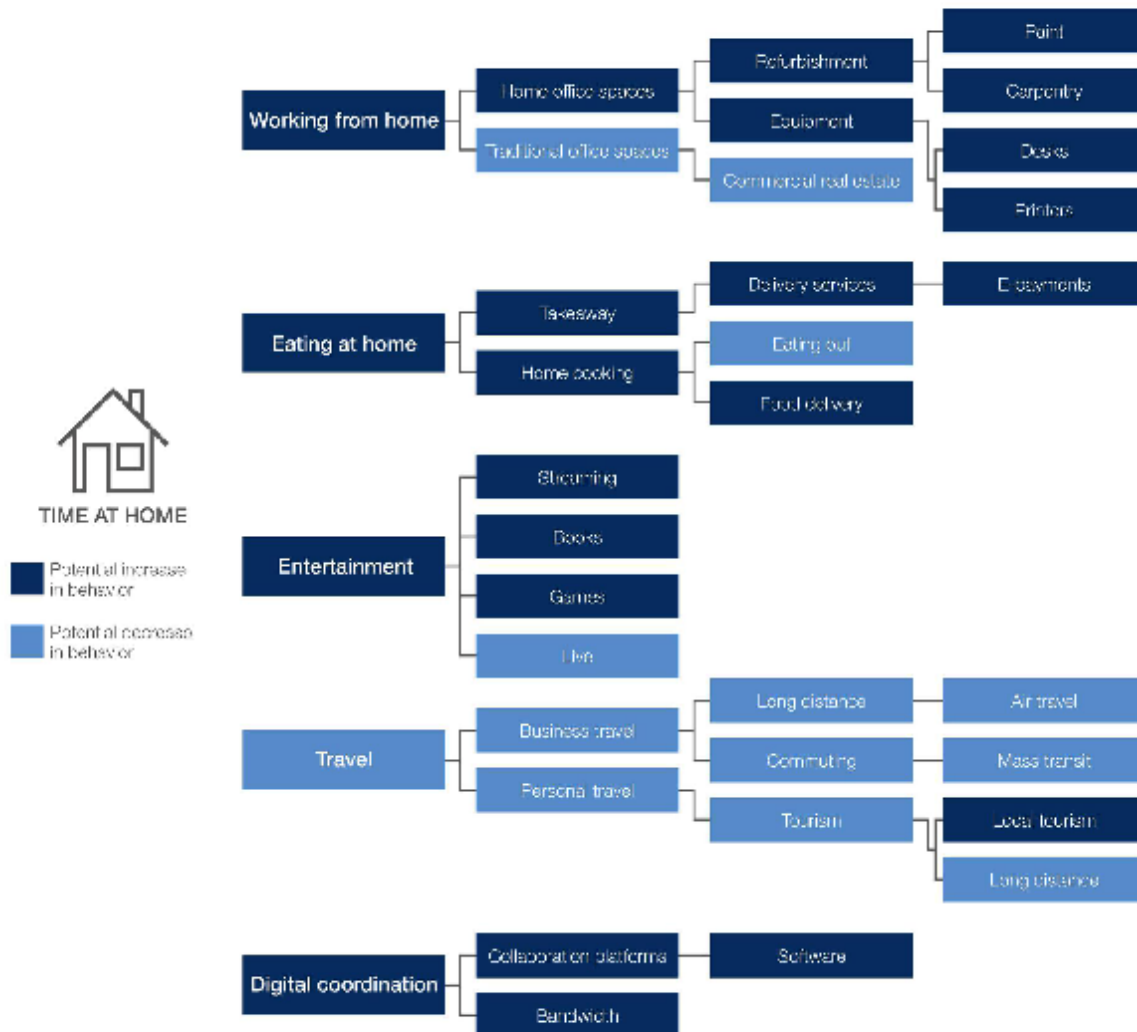
Veľa z toho stále nie je známych. Počas odstávok bolo veľa spotrebiteľov nútených naučiť sa robiť veci pre seba (piecť si chlieb, variť od nuly, strihať si vlasy atď.) A cítili potrebu opatrne míňať. Aké zakorenené budú tieto nové návyky a formy „urob si sám“ a automatickej spotreby v ére po pandémie? To isté by mohlo platiť pre študentov, ktorí v niektorých krajinách platia premrštené poplatky za vysokoškolské vzdelávanie. Po trimestri strávenom sledovaním ich profesorov na obrazovkách začnú spochybňovať vysoké náklady na vzdelávanie?

Aby sme pochopili extrémnu zložitosť a neistotu tohto vývoja v správaní spotrebiteľa, vráťme sa k príkladu online nakupovania v porovnaní s maloobchodom in-person. Ako bolo uvedené, je veľmi pravdepodobné, že kamenné obchody vážne stratia v prospech online nakupovania. Spotrebiteľia môžu byť ochotní trochu si priplatiť za to, že im majú doručiť ťažké a objemné výrobky, ako sú fľaše a domáce potreby. Maloobchodné priestory supermarketov sa preto zmenšia a budú pripomínať samoobsluhy, kde nakupujúci kupujú relatívne malé množstvá konkrétnych potravinárskych výrobkov. Môže sa však tiež stať, že sa v reštauráciách vydá menej peňazí, čo naznačuje, že na miesta, kde sa vysoké percento rozpočtu ľudí na stravu tradične dostávalo do reštaurácií (napríklad 60% v New Yorku), by sa tieto prostriedky mohli presmerovať do a v prospech mestských supermarketov, pretože obyvatelia miest znovu objavujú potešenie z domáceho varenia. Rovnaký jav sa môže stať aj v zábavnom priemysle. Pandémia môže zvýšiť našu úzkosť zo sedenia v uzavretom priestore s úplne cudzími ľuďmi a veľa ľudí sa môže rozhodnúť, že zostať doma pri sledovaní najnovšieho filmu alebo opery je najmúdrejšou možnosťou. Takéto rozhodnutie bude prospešné pre miestne supermarkety na úkor barov a reštaurácií (aj keď možnosť poskytovania online jedál so sebou by mohla byť pre tieto trhy záchranou). Existuje mnoho príkladov tohto prípadu, ktorý sa deje ad hoc spôsobom v mestách po celom svete počas odstávok. Mohlo by sa to stať dôležitým prvkom nového plánu na prežitie podnikania po reštaurácii COVID-19 v niektorých reštauráciách? Existujú aj ďalšie efekty prvého kola, ktoré sa dajú predvídať oveľa ľahšie. Čistota je jedným z nich. Pandémia určite zvýši naše zameranie na hygienu. Nová posadnutosť čistotou bude mať za následok najmä vytváranie nových foriem balenia. Budeme vyzvaní, aby sme sa nedotýkali výrobkov, ktoré kupujeme. Jednoduché pôžitky, ako je vôňa melónu alebo stlačenie ovocia, sa budú mračiť a môžu sa stať dokonca minulosťou.

Jedna zmena postojá bude mať veľa rôznych dôsledkov, z ktorých každý bude mať konkrétny vplyv na jedno konkrétne odvetvie, ale nakoniec bude mať vplyv na rôzne

odvetvia prostredníctvom hromadných efektov. Nasledujúci obrázok ilustruje tento bod iba pre jednu zmenu: trávenie viac času doma.

Figure 2: Potential implications of spending more time at home

Source: Reeves, Martin, et al., "Sensing and Shaping the Post-COVID Era", BCG Henderson Institute, 3 April 2020, <https://www.bcg.com/publications/2020/8-ways-companies-can-shape-reality-post-covid-19.aspx>

Búrľivá debata o tom, či (alebo do akej miery) budeme v budúcnosti pracovať na diaľku a vďaka tomu trávime viac času doma, sa vedie od začiatku pandémie. Niektorí analytici tvrdia, že základná príťažlivosť miest (najmä tých najväčších) ako živých centier hospodárskej činnosti, spoločenského života a tvorivosti pretrvá. Iní sa obávajú, že koronavírus spôsobil zásadný posun v postojoch. Tvrdia, že COVID-19 bol inflexným bodom a predpovedajú, že po celom svete sa urbanisti všetkých vekových skupín, ktorí čelia nedostatkom znečistenia miest a poddimenzovaným, predraženým ubytovaním, rozhodnú presťahovať sa do miest s väčšou zeleňou a väčším priestorom, menšie znečistenie a nižšie ceny. Je príliš skoro povedať, ktorý tábor sa osvedčí, ale je isté, že aj relatívne malé percento ľudí odchádzajúcich z najväčších uzlov (ako New York, OAO Hong Kong, Londýn alebo Singapur) by malo nadmerný vplyv na mnoho rôznych priemyselných odvetví (zisky sa

vždy vytvárajú na okraji). Táto realita nie je nikde zjavnejšia ako v realitnom priemysle a najmä v komerčných nehnuteľnostiach.

Odvetvie komerčných nehnuteľností je podstatnou hnacou silou globálneho rastu. Jeho celková trhová hodnota presahuje hodnotu všetkých akcií a dlhopisov kombinovaných globálne. Pred pandemickou krízou už trpel nadmerným zásobovaním. Ak sa núdzová prax práce na diaľku stane zaužívaným a rozšíreným zvykom, je ťažké si predstaviť, aké spoločnosti (ak existujú) túto nadmernú ponuku absorbujú tým, že sa ponáhľajú do prenájmu nadbytočných kancelárskych priestorov. Možno bude pripravených niekoľko investičných fondov, ale bude to výnimka, ktorá naznačuje, že komerčné nehnuteľnosti musia ešte oveľa viac klesnúť. Pandémia urobí s komerčnými nehnuteľnosťami to, čo urobila s toľkými ďalšími problémami (makro aj mikro): urýchli a umocní doterajší trend. Kombinácia zvýšenia počtu „zombie“ spoločností (tých, ktoré využívajú dlh na financovanie väčšieho dlhu a ktoré za posledných pár rokov nevytvorili dostatok hotovosti na pokrytie svojich úrokových nákladov) bankrotu a zvýšenia počtu ľudí práca na diaľku znamená, že bude oveľa menej nájomníkov na prenájom prázdnych kancelárskych budov. Developeri nehnuteľností (z veľkej časti sami vysoko využívaní) potom začnú čeliť vlne bankrotov, pričom tie najväčšie a systémovo dôležité budú musieť byť zachránené ich príslušnými vládami. V mnohých popredných mestách po celom svete preto ceny nehnuteľností po dlhú dobu klesnú, čo prerazí globálnu realitnú bublinu, ktorá sa roky tvorila. Rovnaká logika do istej miery platí pre rezidenčné nehnuteľnosti vo veľkých mestách. Ak sa naštartuje trend práce na diaľku, kombinácia dochádzania už nebude braná do úvahy a absencia rastu pracovných miest znamená, že mladá generácia si už nebude vyberať, či si bude dovoliť nájom alebo nákup nehnuteľností v drahých mestách. Ceny potom nevyhnutne klesnú. Mnohí si navyše uvedomia, že práca z domu je priaznivejšia pre klímu a menej stresujúca ako nutnosť dochádzať do kancelárie.

Možnosť pracovať na diaľku znamená, že najväčšie uzly, ktoré ťažili z vyššieho ekonomického rastu ako iné mestá alebo regióny v ich okolí, môžu začať strácať pracovníkov na ďalšiu úroveň stúpajúcich miest. Tento jav by mohol na oplátku vytvoriť vlnu miest alebo regiónov vychádzajúcich hviezd, ktoré priťahujú ľudí hľadajúcich lepšiu kvalitu života vďaka väčšiemu priestoru za prijateľnejšie ceny.

Bez ohľadu na vyššie uvedené je možno predstava, že sa z rozšírenej práce na diaľku stane norma, príliš priťahovaná na to, aby sa mohla stať zmysluplným spôsobom. Nepočuli sme tak často, že optimalizácia „znalostnej práce“ (v skutočnosti najjednoduchší sektor na diaľku) závisí od starostlivo navrhnutých kancelárskych prostredí? Technologický priemysel, ktorý tak dlho bránil takémuto kroku masívnymi investíciami do sofistikovaných kampusov, teraz vzhľadom na skúsenosti s blokovaním mení názor. Twitter bol prvou spoločnosťou, ktorá sa zaviazala k práci na diaľku. V máji Jack Dorsey, jej generálny riaditeľ, informoval zamestnancov, že mnohým z nich bude umožnené pracovať z domu aj po pandémii COVID-19, inými slovami - natrvalo. Ostatné technologické spoločnosti ako Google a Facebook sa tiež zaviazali umožniť svojim zamestnancom pokračovať v práci na diaľku najmenej do konca roku 2020. Neoficiálne dôkazy naznačujú, že podobné rozhodnutia budú robiť aj ďalšie svetové firmy z rôznych priemyselných odvetví, ktoré nechajú časť ich zamestnancov pracovať na diaľku. čas. Pandémia umožnila niečo, čo sa len pred pár mesiacmi zdalo v takom rozsahu nepredstaviteľné.

Môže sa niečo podobné a rovnako rušivé stať aj pri vysokoškolskom vzdelávaní? Je možné si predstaviť svet, v ktorom oveľa menej študentov získa vzdelanie v kampuse? V máji alebo júni 2020, uprostred výluk, boli študenti nútení študovať a maturovať na diaľku. Mnohí si na konci semestra mysleli, či sa v septembri fyzicky vrátia do svojho areálu. Univerzity zároveň

začali znižovať svoje rozpočty a premýšľali, čo by táto bezprecedentná situácia mohla pre ich obchodný model znamenať. Mali by ísť online alebo by nemali? V ére pred pandémiou väčšina univerzít ponúkala niektoré kurzy online, ale vždy sa zdržala úplného zahrnutia online vzdelávania. Najznámejšie univerzity odmietli ponúkať virtuálne tituly v obave, že by to mohlo oslabiť ich exkluzívnu ponuku, urobiť niektoré z ich fakúlt nadbytočnými a dokonca ohroziť samotnú existenciu fyzického kampusu. V ére po pandémii sa to zmení. Väčšina univerzít - najmä tie drahé v anglosaskom svete - bude musieť zmeniť svoj obchodný model alebo skrachovať, pretože program COVID-19 ho zastaral. Ak by výučba online mala pokračovať v septembri (a možno aj po jeho skončení), mnoho študentov by netolerovalo platenie rovnako vysokej výšky školného za virtuálne vzdelávanie, požadujúce zníženie poplatkov alebo odloženie registrácie. Mnoho potenciálnych študentov by navyše spochybňovalo platnosť neúmerných nákladov na vysokoškolské vzdelávanie vo svete poznačenom vysokou úrovňou nezamestnanosti. Potenciálne riešenie by mohlo spočívať v hybridnom modeli. Univerzity by potom masívne rozšírili online vzdelávanie pri zachovaní prítomnosti v kampuse pre inú populáciu študentov. V niekoľkých prípadoch to už bolo úspešné, najmä na Georgia Tech pre online magisterský študijný program Informatika. [140]

Ak pôjdu touto hybridnou cestou, univerzity by rozšírili prístup a znížili náklady. Otázkou však je, či je tento hybridný model škálovateľný a reprodukovateľný pre univerzity, ktoré nemajú zdroje na investovanie do technológií a do exkluzívnej knižnice špičkového obsahu. Hybridný charakter online vzdelávania však môže mať aj inú formu, a to kombináciou osobného a online štúdia v rámci jedného študijného programu prostredníctvom online chatov a používania aplikácií na doučovanie a iných foriem podpory a pomoci. To má výhodu v zefektívnení študijných skúseností, ale v nevýhode v vymazaní veľkej časti spoločenského života a osobných interakcií na akademickej pôde. V lete 2020 sa zdá byť smerovanie trendu jasné: svet vzdelávania, tak ako v mnohých iných odvetviach, sa čiastočne stane virtuálnym.

2.2.3. Odolnosť

Účinky na veľké technológie, zdravie a blahobyť, bankovníctvo a poisťovníctvo, automobilový priemysel, elektrina

Počas pandémie získala kvalita odolnosti alebo schopnosť prosperovať v zložitých podmienkach „nevyhnutne“ prítťaživosť a stala sa módnym motívom - všade! Pochopiteľne. Pre tých, ktorí mali to šťastie, že sa ocitli v odvetviach „prirodzene“ odolných voči pandémii, bola kríza nielen znesiteľnejšia, ale dokonca aj zdrojom ziskových príležitostí v čase núdze pre väčšinu. V postpandemickej ére budú prosperovať (celkovo) tri priemyselné odvetvia: veľká technológia, zdravie a wellness. V iných priemyselných odvetviach, ktoré boli krízou ťažko zasiahnuté, je preukázanie odolnosti rozdielom medzi odrazom od náhleho exogénneho šoku COVID-19 alebo jeho obeťou. Bankový, poisťovací a automobilový priemysel sú tri rôzne príklady priemyselných odvetví, ktoré si musia vybudovať väčšiu odolnosť, aby prekonali hlbokú a dlhotrvajúcu recesiu spôsobenú zdravotnou krízou.

Veľkými a veľkými technológiami bol odolný priemysel par excellence

, pretože z tohto obdobia radikálnych zmien vyšiel ako najväčší príjemca. Počas pandémie, keďže spoločnosti aj ich zákazníci boli nútení ísť digitálne, urýchliť online plány, zaviesť nové sieťové nástroje a začať pracovať z domu, sa technológia stala absolútnou nevyhnutnosťou, a to aj u tradične neochotných zákazníkov. Z tohto dôvodu kombinovaná trhová hodnota popredných technologických spoločností dosahovala počas odstávok rekord za rekordom,

ba dokonca stúpila nad úroveň pred začiatkom ohniska. Je nepravdepodobné, že by sa tento jav v blízkej budúcnosti zmiernil z iných dôvodov, ktoré sú rozšírené inde, skôr naopak.

Odolnosť, ako všetky osvedčené postupy, sa začína doma u nás, takže môžeme spravodlivo predpokladať, že v období po pandémie si spoločne viac uvedomíme dôležitosť našej vlastnej fyzickej a duševnej odolnosti. Túžba, vedená väčšou nevyhnutnosťou, cítiť sa fyzicky a psychicky dobre a potreba posilniť náš imunitný systém znamenajú, že pohoda a tie odvetvia wellness priemyslu, ktoré im pomáhajú pri ich poskytovaní, sa ukážu ako silní víťazi. Bude sa rozvíjať a rozširovať aj úloha verejného zdravia. Blahobyť sa musí riešiť holisticky; vo svete, ktorý nie je v poriadku, nemôžeme byť dobre. Planetárna starostlivosť bude preto rovnako dôležitá ako osobná starostlivosť, rovnocennosť, ktorá výrazne podporuje presadzovanie princípov, ktoré sme predtým diskutovali, ako je kapitalizmus zainteresovaných strán, obehové hospodárstvo a stratégie ESG. Na úrovni spoločnosti, kde sú čoraz zreteľnejšie účinky degradácie životného prostredia na zdravie, sa stanú prvoradá problémy ako znečistenie ovzdušia, vodné hospodárstvo a rešpektovanie biodiverzity. Byť „čistý“ bude imperatívom odvetvia aj imperatívnou nutnosťou, ktorú si vyžaduje spotrebiteľ.

Rovnako ako v iných odvetviach, digitálne médiá budú hrať dôležitú úlohu pri formovaní budúcnosti wellness. Kombinácia AI, IoT a senzorov a nositeľnej technológie prinesie nový pohľad na osobnú pohodu. Budú monitorovať, ako sa máme a ako sa cítime a bude postupne stierať hranice medzi systémami verejného zdravotníctva a personalizovanými systémami vytvárania zdravia - rozdiel, ktorý sa nakoniec pokazí. Prúdy údajov v mnohých samostatných doménach, od nášho prostredia po naše osobné podmienky, nám poskytnú oveľa väčšiu kontrolu nad našim vlastným zdravím a blahobytom. Vo svete po roku COVID-19 presné informácie o našich uhlíkových stopách, našom vplyve na biodiverzitu, o toxicite všetkých zložiek, ktoré konzumujeme, a prostrediach alebo priestorových kontextoch, v ktorých sa vyvíjame, prinesú významný pokrok v zmysle nášho povedomia o kolektívne a individuálne blaho. Odvetvia to budú musieť vziať na vedomie.

Kolektívne hľadanie odolnosti tiež uprednostňuje športový priemysel, ktorý úzko súvisí s blahobytom. Pretože sa dnes dobre vie, že fyzická aktivita vo veľkej miere prispieva k zdraviu, bude šport čoraz viac uznávaný ako nízkonákladový nástroj pre zdravšiu spoločnosť. Vlády preto podporia ich postup a uznajú ďalšiu výhodu, že šport predstavuje jeden z najlepších dostupných nástrojov na začleňovanie a sociálnu integráciu. Sociálne dištancovanie môže na chvíľu obmedziť vykonávanie určitých športov, čo bude zase prospešné pre čoraz silnejšiu expanziu elektronických športov. Technika a digitál nie sú nikdy ďaleko!

Rôznorodosť odolnosti ilustrujú štyri priemyselné odvetvia, ktoré zápasia s mnohými konkrétnymi výzvami, ktoré predstavuje pandemická kríza. V bankovníctve ide o prípravu na digitálnu transformáciu. V poisťovníctve ide o prípravu na súdne spory, ktoré prichádzajú. V automobilovom priemysle ide o prípravu na prichádzajúce skrátenie dodávateľských reťazcov. V elektroenergetike ide o prípravu na nevyhnutný energetický prechod. Výzvy sú v rámci každého odvetvia rovnaké a iba najodolnejšie a lepšie pripravené spoločnosti v rámci každého z nich budú schopné „pripraviť“ úspešný výsledok.

Vzhľadom na povahu ich činnosti v čase hospodárskej krízy majú banky tendenciu ocitnúť sa v epicentre búrky. Pri použití COVID-19 sa riziko zdvojnásobilo. Najskôr sa banky musia pripraviť na možnosť, že sa z krízy likvidity spotrebiteľov stane veľká kríza solventnosti spoločností. V takom prípade bude ich odolnosť ťažko testovaná. Po druhé, musia sa prispôsobiť spôsobu, akým pandémia napáda tradičné bankové návyky, inú formu odolnosti, ktorá si vyžaduje ďalšie adaptačné schopnosti. Prvé riziko patrí do kategórie „tradičných“ finančných rizík, na ktoré sa banky roky pripravovali. Rieši sa to prostredníctvom

kapitálových a likvidných rezerv, ktoré musia byť dostatočne robustné, aby odolali veľkým šokom. V prípade krízy COVID-19 príde test odolnosti, keď začne stúpať objem zlyhaných úverov. Pre druhú kategóriu rizík je situácia úplne iná. Retailové, obchodné a investičné banky boli takmer cez noc konfrontované s (často) neočakávanou situáciou, keď sa museli presunúť online. Nemožnosť osobne sa stretnúť s kolegami, klientmi alebo kolegami obchodníkmi, nutnosť používať bezkontaktné platby a nabádanie regulačných orgánov k používaniu online bankovníctva a online obchodovania v podmienkach práce na diaľku, to všetko znamenalo, že celé bankové odvetvie muselo prejsť k digitálnemu bankovníctvu na ťah pera. COVID-19 prinútil všetky banky, aby urýchlili digitálnu transformáciu, ktorá tu teraz zostala a ktorá zvýšila riziká kybernetickej bezpečnosti (čo by zasa mohlo zvýšiť dôsledky na systémovú stabilitu, ak nebudú správne zmiernené). Tí, ktorí zaostali a zmeškali vysokorychlostný digitálny vlak, sa budú ťažko prispôsobovať a prežiť.

V poisťovacom priemysle bolo vznesených veľa rôznych pohľadov týkajúcich sa COVID-19 v rámci rôznych typov poistenia domácnosti a komerčných nehnuteľností, ktoré zahŕňajú obchodné a prerušenie činnosti, cestovanie, život, zdravie a zodpovednosť (ako napríklad kompenzácia pracovníkov a zodpovednosť za pracovné postupy). Pandémia predstavuje osobitné riziko pre poisťovací priemysel, pretože jej existencia a fungovanie sú založené na princípe diverzifikácie rizika, ktorý bol účinne potlačený, keď sa vlády rozhodli zaviesť blokovanie. Z tohto dôvodu státisíce firiem na celom svete nedokázali úspešne podať sťažnosť a buď čelia mesiacom (ak nie rokom) súdnych sporov alebo krachu. V máji 2020 poisťovací priemysel odhadol, že pandémia môže stáť potenciálne viac ako 200 miliárd dolárov, čo z nej urobí jednu z najdrahších udalostí v histórii poisťovacieho priemyslu (náklady sa zvýšia, ak blokády presiahnu posudzované obdobie, keď predpoved'). Pre poisťovací priemysel spočíva výzva po COVID-19 v plnení vyvíjajúcich sa potrieb ochrany svojich zákazníkov budovaním väčšej odolnosti voči širokej škále potenciálne „nepoistiteľných“ katastrofických šokov, ako sú pandémie, extrémne poveternostné udalosti, kybernetické útoky a terorizmus. Musí tak urobiť pri navigácii v prostredí s mimoriadne nízkymi úrokovými sadzbami a pri príprave na predpokladané súdne spory a možnosť bezprecedentných škôd a strát.

V posledných niekoľkých rokoch pohltil automobilový priemysel rastúca búrka výziev, od obchodu a geopolitickej neistoty, klesajúcich tržieb a CO₂.

pokuty za rýchlo sa meniaci dopyt zákazníkov a mnohostranný charakter rastúcej konkurencie v mobilite (elektrické vozidlá, autonómne vozidlá, zdieľaná mobilita). Pandémia tieto problémy prehĺbila tým, že zvýšila značnú neistotu, ktorej priemysel čelí, najmä pokiaľ ide o dodávateľské reťazce. V raných fázach vypuknutia choroby mal nedostatok čínskych komponentov nepriaznivý vplyv na globálnu automobilovú výrobu. V nasledujúcich mesiacoch a rokoch bude musieť toto odvetvie prehodnotiť celú svoju organizáciu a spôsoby fungovania na pozadí obmedzených dodávateľských reťazcov a pravdepodobného poklesu predaja vozidiel.

Počas nasledujúcich po sebe nasledujúcich fáz pandémie, najmä počas odstávok, zohrával sektor elektrickej energie zásadnú úlohu v tom, že umožňoval väčšine sveta pokračovať v digitálnej prevádzke, nemocniciam a normálnemu fungovaniu všetkých dôležitých priemyselných odvetví. Napriek značným výzvam, ktoré predstavujú kybernetické hrozby a zmeny v štruktúre dopytu, elektrina vydržala a dokázala svoju odolnosť voči šokom. Elektrický sektor sa musí v budúcnosti chopiť výzvy urýchlenia svojho energetického prechodu. Kombinácia investícií do progresívnej energetickej infraštruktúry (napríklad do obnoviteľných zdrojov, vodíkových potrubí a nabíjacích sietí pre elektrické vozidlá) a do

rozvoja priemyselných klastrov (ako je elektrifikácia energie potrebnej na chemickú výrobu) majú potenciál na podporu hospodárskeho oživenia (vytváraním pracovných miest a hospodárska činnosť) a zároveň zvyšuje celkovú odolnosť energetického sektoru z hľadiska výroby čistej energie.

Mikro reset prinúti každú spoločnosť v každom priemysle experimentovať s novými spôsobmi podnikania, práce a prevádzky. Tí, ktorí sú v pokušení vrátiť sa k starému spôsobu konania, zlyhajú. Tí, ktorí sa prispôbia svižnosťou a predstavivosťou, nakoniec premenia krízu COVID-19 na svoju výhodu.

3. JEDNOTLIVÝ RESET

Rovnako ako v prípade makro a mikro efektov bude mať pandémia hlboké a rôznorodé následky pre nás všetkých ako jednotlivcov. Pre mnohých to už bolo na pretras. COVID-19 k dnešnému dňu prinútil väčšinu ľudí na celom svete k izolácii od rodín a priateľov, uvrhol do úplných zmätkov osobné a profesionálne plány a hlboko podkopal ich zmysel pre ekonomickú a niekedy aj psychologickú a fyzickú bezpečnosť. Všetci sme si pripomínali našu vrodenu ľudskú krehkosť, naše slabosti a naše chyby. Toto uvedomenie si v kombinácii so stresom vyvolaným blokádami a súčasným hlbokým pocitom neistoty o tom, čo príde ďalej, by nás mohlo, aj keď tajne, zmeniť a náš vzťah k iným ľuďom a k nášmu svetu. Pre niektorých môže to, čo sa začne ako zmena, skončiť ako individuálny reset.

3.1. Predefinovanie našej ľudskosti

3.1.1. Lepší anjeli v našej prírode ... alebo nie

Psychológovia poukazujú na to, že pandémia, rovnako ako väčšina transformačných udalostí, má schopnosť priniesť v nás to najlepšie a najhoršie. Anjeli alebo čerti: aký je zatiaľ dôkaz?

Na prvý pohľad sa zdá, že pandémia mohla ľudí spojiť. V marci 2020 obrázky z Talianska, krajiny, ktorá bola v tom čase najviac zasiahnutá, vyvolali dojem, že kolektívne „vojnové úsilie“ bolo jedným z mála neočakávaných negatívov katastrofy COVID-19, ktorá zachvátila krajinu. Keď sa celá populácia zomkla doma, nespočetné množstvo príkladov ukázalo, že vo výsledku mali ľudia nielen na seba viac času, ale aj sa zdalo, že sú k sebe milší. Výstupy pre túto zvýšenú kolektívnu citlivosť siahali od slávnych operných spevákov, ktorí vystupujú pre svojich susedov z balkóna, až po nočný rituál obyvateľstva, v ktorom sa spieva chvála zdravotníckych pracovníkov (fenomén, ktorý sa rozšíril takmer do celej Európy), a rôzne aktivity vzájomnej pomoci a podpora pre tých, ktorí to potrebujú. V istom zmysle išlo Taliansko v čele a keďže počas celého obdobia uväznenia a po celom svete existujú porovnateľné rozšírené príklady pozoruhodnej, osobnej a sociálnej solidarity. Všade sa zdá, že normou sa stávajú jednoduché skutky láskavosti, veľkorysosti a altruizmu. Pokiaľ ide o to, čo si vážime, do popredia sa dostali pojmy spolupráca, komunistické myšlienky, obeta vlastného záujmu pre spoločné dobro a starostlivosť. Naopak, prejavy individuálnej moci, popularity a prestíže sa mračili, dokonca zatienili prítlačivosť „bohatých a slávnych“, ktorá sa s postupujúcou pandémiou vytrácala. Jeden komentátor poznamenal, že koronavírus mal za následok rýchle „odbúranie kultu celebrít“ - kľúčový rys našej modernosti - a poznamenal: „Sen o mobilite tried sa rozplynie, keď sa spoločnosť zablokuje, ekonomika sa zastaví, počet úmrtí stúpne a všetci budúcnosť je zamrznutá v ich vlastnom preplnenom byte alebo honosnom sídle. Rozdiel medzi nimi nebol nikdy zrejmejší.“

[141]

Rôzne také pozorovania viedli nielen sociálnych komentátorov, ale aj samotnú širokú verejnosť k zamysleniu sa nad tým, či pandémia dokázala priniesť z nás to najlepšie a spustiť hľadanie vyššieho významu. Prišlo na rad veľa otázok, napríklad: Mohla by pandémia zrodiť lepšie ja a lepší svet? Bude nasledovať posun hodnôt? Budeme viac ochotní udržiavať svoje ľudské väzby a viac zámerní udržiavať svoje sociálne väzby? Jednoducho povedané: staneme sa starostlivejšími a súcitnejšími?

Ak je história akýmkoľvek sprievodcom, prírodné katastrofy, ako napríklad hurikány a zemetrasenia, spájajú ľudí, zatiaľ čo pandémie to robia opačne: rozdeľujú ich. Dôvod môže byť nasledovný: v konfrontácii s náhlou, násilnou a často krátkou prírodnou katastrofou sa populácie spájajú a majú tendenciu sa zotavovať relatívne rýchlo. Naopak, pandémie sú dlhotrvajúce a predĺžené udalosti, ktoré často vyvolávajú pretrvávajúci pocit nedôvery (voči ostatným), ktorý má pôvod v prvotnom strachu zo smrti. Z psychologického hľadiska je najdôležitejším dôsledkom pandémie generovanie fenomenálneho množstva neistoty, ktorá sa často stáva zdrojom úzkosti. Nevieme, čo prinesie zajtra (Bude ďalšia vlna COVID-19? Oplyvní to ľudí, ktorých milujem? Zachovám si svoju prácu?) A taký nedostatok istoty nás znepokojuje a znepokojuje. Ako ľudia prahneme po istote, a teda po potrebe „kognitívneho uzavretia“, čohokoľvek, čo by mohlo pomôcť vymazať neistotu a nejednoznačnosť, ktoré paralyzujú našu schopnosť fungovať „normálne“. V súvislosti s pandemiou sú riziká komplexné, ťažko pochopiteľné a do veľkej miery neznáme. Takto konfrontovaní je pravdepodobnejšie, že sa obmedzíme skôr, ako by sme sa mali pozerieť na potreby ostatných, ako to býva pri náhlych prírodných (alebo nie) katastrofách (a v skutočnosti v rozpore s prevládajúcimi prvými dojmami sprostredkovanými médiami). To sa zase stáva hlbokým zdrojom hanby, kľúčovým sentimentom, ktorý riadi postoje a reakcie ľudí počas pandémie. Hanba je morálna emócia, ktorá sa rovná pocitu zlého: nepríjemný sentiment, v ktorom sa mieša ľútosť, nenávisť voči sebe a nejasný pocit „zneuctenia“, že človek neurobí „správnu“ vec. Hanba bola opísaná a analyzovaná v nespočetných románoch a literárnych textoch napísaných o historických ohniskách. Môže to mať podobu tak radikálnej a strašnej, ako keď rodičia nechajú svoje deti napospas osudu. Na začiatku Dekameronu, séria noviel, ktoré rozprávajú príbeh skupiny mužov a žien ukrytých vo vile, keď Čierna smrť spustožila Florenciu v roku 1348, Boccaccio píše, že: „zistilo sa, že otcovia a matky opustili svoje vlastné deti, nechcené, nenavštvívané, ich osud“. V rovnakom duchu sú aj mnohé literárne správy o minulých pandemiách z Defoe's A Journal of The Mor Mor Year na Manzoni's 'The Betrothed', sa týkajú toho, ako tak často strach zo smrti končí nad všetkými ostatnými ľudskými emóciami. V každej situácii sú jednotlivci nútení prijímať rozhodnutia o záchrane svojich životov, ktoré vedú k hlbokkej hanbe kvôli sebeckému ich konečnej voľbe. Našťastie sa vždy nájdu výnimky, ako sme to počas COVID-19 videli najpálčivejšie, napríklad medzi sestrami a lekármi, ktorých viacnásobný súcit a odvaha pri toľkých príležitostiach išli nad rámec výzvy ich profesionálnych povinností. Zdá sa však, že sú to len tieto výnimky! Vo Veľkej chrípke

[142]

kniha, ktorá analyzuje účinky španielskej chrípky na USA na konci prvej svetovej vojny, historik John Barry pripomína, že zdravotnícki pracovníci nedokázali nájsť dostatok dobrovoľníkov na pomoc. Čím silnejšia bola chrípka, tým menej ľudí bolo ochotných dobrovoľníčiť. Kolektívny pocit hanby, ktorý z toho vyplynul, môže byť jedným z dôvodov, prečo sú naše všeobecné poznatky o pandémii v rokoch 1918-1919 také mizivé, a to aj

napriek skutočnosti, že iba v USA zabilo 12-krát viac ľudí ako samotná vojna. To možno vysvetľuje aj to, prečo dodnes o tom bolo napísaných tak málo kníh alebo divadelných hier.

Psychológovia nám hovoria, že kognitívne uzavretie si často vyžaduje čiernobiele myslenie a zjednodušujúce riešenia

[143]

- terén vhodný pre konšpiračné teórie a šírenie fám, falošných správ, omylov a iných zhubných myšlienok. V takom kontexte hľadáme vodcovstvo, autoritu a jasnosť, čo znamená, že otázka, komu veríme (v rámci našej bezprostrednej komunity a medzi našimi vodcami), sa stáva kritickou. Dôsledkom toho je aj vyrovnávací otázka, ktorej nedôverujeme. V stresových podmienkach sa zvyšuje príťažlivosť súdržnosti a jednoty, čo nás vedie k splynutiu okolo nášho klanu alebo našej skupiny a k tomu, aby sme sa všeobecne stali spoločenskejšími v rámci neho, ale nie za ním. Zdá sa byť prirodzeným, že sa zvyšuje náš pocit zraniteľnosti a krehkosti, rovnako ako sa zvyšuje naša závislosť od dieťaťa alebo krehkého človeka od okolia. Naše pripútanie k blízkym sa posilňuje s obnoveným pocitom uznania pre všetkých, ktorých milujeme: rodinu a priateľov. Má to však temnú stránku. Tiež vyvoláva nárast vlasteneckých a nacionalistických nálad a do obrazu sa dostávajú aj znepokojujúce náboženské a etnické hľadiská. Nakoniec bude táto toxická zmes ako sociálna skupina z nás najhoršia. Orhan Pamuk (turecký autor, ktorý bol v roku 2006 ocenený Nobelovou cenou za literatúru a ktorého najnovší román Nočné mory, má byť zverejnené na konci roka 2020), rozpráva o tom, ako ľudia vždy reagovali na epidémiu šírením fám a nepravdivých informácií a vykresľovaním choroby ako cudzej a prinášanej so zlým úmyslom. Tento postoj nás vedie k hľadaniu obetného baránka - zhodnosti všetkých ohnísk v celej histórii - a je dôvodom, prečo sú „neočakávané a nekontrolovateľné výbuchy násillia, počutia, paniky a rebélie bežné v súvislosti s morovými epidémiami od čias renesancie“.

[144]

Pamuk dodáva: „Dejiny a literatúra morov nám ukazujú, že intenzita utrpenia, strachu zo smrti, metafyzického strachu a zmyslu pre zvláštne situácie, ktoré postihne postihnutá populácia, určia aj hĺbku ich hnevu. a politická nespokojnosť.“

Pandémia COVID-19 nám všetkým jednoznačne ukázala, že žijeme vo svete, ktorý je vzájomne prepojený a napriek tomu je do značnej miery zbavený solidarity medzi národmi a často aj v rámci národov. Počas období uväznenia sa na povrch dostali pozoruhodné príklady osobnej solidarity spolu s protikladmi sebeckého správania. Na globálnej úrovni bola cnosť vzájomnej pomoci nápadná svojou absenciou - a to aj napriek antropologickým dôkazom, že to, čo nás odlišuje od seba ako ľudí, je schopnosť navzájom spolupracovať a vytvárať v tomto procese niečo väčšie a väčšie ako my sami. Povedie COVID-19 k tomu, že sa ľudia stiahnu do seba, alebo to podporí ich vrodenný zmysel pre empatiu a spoluprácu a povzbudí ich to k väčšej solidarite? Príklady predchádzajúcich pandémieí nie sú veľmi povzbudzujúce, ale tentoraz je tu zásadný rozdiel: všetci si spoločne uvedomujeme, že bez väčšej spolupráce nebudeme schopní čeliť globálnym výzvam, ktorým kolektívne čelíme. Povedané v najjednoduchších možných pojmoch: ak ako ľudia nespolupracujeme pri riešení našich existenčných výziev (okrem iného aj životné prostredie a globálne riadenie, voľný pád), sme odsúdení na zánik. Nezostáva nám teda nič iné, ako povolať lepších anjelov našej prirodzenosti.

3.1.2. Morálne voľby

Pandémia prinútila nás všetkých, občanov i tvorcov politík, nechtiac alebo nechtiac, začať filozofickú debatu o tom, ako maximalizovať spoločné blaho čo najmenej škodlivým spôsobom. V prvom rade nás to prinútilo hlbšie sa zamyslieť nad tým, čo spoločné dobro v skutočnosti znamená. Spoločným dobrom je to, čo prospieva spoločnosti ako celku, ale ako sa spoločne rozhodneme, čo je pre nás ako komunitu najlepšie? Ide o to, aby sa za každú cenu zachoval rast HDP a ekonomická aktivita a pokúsila sa zabrániť rastu nezamestnanosti? Ide o starostlivosť o najkrehkejších členov našej komunity a vzájomné obeť? Je to niečo medzi tým, a ak áno, o aké kompromisy ide? Niektoré školy filozofického myslenia, napr 3.1.2. Morálne voľby

Pandémia prinútila nás všetkých, občanov i tvorcov politík, nechtiac alebo nechtiac, začať filozofickú debatu o tom, ako maximalizovať spoločné blaho čo najmenej škodlivým spôsobom. V prvom rade nás to prinútilo hlbšie sa zamyslieť nad tým, čo spoločné dobro v skutočnosti znamená. Spoločným dobrom je to, čo prospieva spoločnosti ako celku, ale ako sa spoločne rozhodneme, čo je pre nás ako komunitu najlepšie? Ide o to, aby sa za každú cenu zachoval rast HDP a ekonomická aktivita a pokúsila sa zabrániť rastu nezamestnanosti? Ide o starostlivosť o najkrehkejších členov našej komunity a vzájomné obeť? Je to niečo medzi tým, a ak áno, o aké kompromisy ide? Niektoré školy filozofického myslenia, ako napríklad libertarianizmus (pre ktorý je najdôležitejšia sloboda jednotlivca) a utilitarizmus (pre ktoré má zmysel hľadanie najlepšieho výsledku pre čo najväčší počet osôb), môžu dokonca namietat, že spoločné dobro je príčinou hodnou sledovania, ale dajú sa vyriešiť konflikty medzi konkurenčnými morálnymi teóriami? Pandémia ich priviedla do varu so zúrivými hádkami medzi nepriateľskými táborami. Mnohé rozhodnutia formulované ako „chladné“ a racionálne, ktoré sú riadené výlučne ekonomickými, politickými a sociálnymi hľadiskami, sú v skutočnosti hlboko ovplyvnené morálnou filozofiou - snahou nájsť teóriu, ktorá je schopná vysvetliť, čo by sme mali robiť. V skutočnosti bolo takmer každé rozhodnutie týkajúce sa toho, ako najlepšie čeliť pandémie, formulované ako etická voľba, čo odráža to, že takmer vo všetkých prípadoch fungujú ľudské praktiky na základe morálnych hľadísk. Mám dať tým, ktorí nič nemajú a prejavíť empatiu tým, ktorých názor sa líši od môjho? Je v poriadku klamať verejnosti pre väčšie dobro? Je prijateľné nepomáhať svojim susedom infikovaným COVID-19? Mám prepustiť niekoľko zamestnancov v nádeji, že moje podnikanie zostane nad vodou pre ostatných? Je v poriadku utiecť do môjho dovolenkového domu kvôli vlastnej zvýšenej bezpečnosti a pohodliu alebo ho mám ponúknuť niekomu, koho potreba presahuje moje? Mám ignorovať príkaz na zadržanie, aby som pomohol priateľovi alebo členovi rodiny? Každé jedno rozhodnutie, či už veľké alebo malé, má etickú zložku a spôsob, akým reagujeme na všetky tieto otázky, je to, čo nám nakoniec umožní usilovať o lepší život.

Rovnako ako všetky pojmy morálnej filozofie, aj predstava spoločného dobra je neuchopiteľná a spochybiteľná. Odkedy pandémia začala, vyvolala zúrivé debaty o tom, či sa pri pokusoch o skrotenie pandémie má použiť utilitárny kalkul alebo či sa treba držať svätého princípu svätosti života.

Nič nekryštalizuje otázku etického výberu viac ako debata, ktorá zúrila počas počiatočných odstavok kompromisu medzi verejným zdravím a úderom k rastu. Ako sme už povedali, takmer všetci ekonómovia vyvrátili mýtus, že obetovanie niekoľkých životov zachráni ekonomiku, ale bez ohľadu na úsudok týchto odborníkov diskusia a argumenty pokračovali. Najmä v USA, nie však výlučne, sa niektorí tvorcovia politiky postavili za to, že je opodstatnené oceniť ekonomiku po celý život, a podporili politický výber, ktorý by bol nepredstaviteľný v Ázii alebo Európe, kde by sa takéto vyhlásenia rovnali spáchaniu politická samovražda. (Toto uvedomenie pravdepodobne vysvetľuje unáhľený útek britského

predsedu vlády Johnsona z pôvodnej politiky obhajujúcej stádovú imunitu, ktorú odborníci a médiá často vykresľujú ako príklad sociálneho darvinizmu.) Priorita podnikania pred životom má dlhoročnú tradíciu, ktorá siaha od obchodníkov v Sieni počas veľkého moru až po obchodníkov v Hamburgu, ktorí sa snažili utajiť prepuknutie cholery z roku 1892. Zdá sa však takmer neprimerané, že dnes zostane nažive so všetkým lekárske vedomosti a vedecké údaje, ktoré máme k dispozícii. Argument, ktorý predložili niektoré skupiny ako „Američania pre prosperitu“, je ten, že recesia zabíja ľudí. To je nepochybne pravda, ktorá je sama o sebe zakorenená v politických rozhodnutiach vyvedených z etických hľadísk. V USA recesia skutočne zabije veľa ľudí, pretože absencia alebo obmedzený charakter akejkoľvek sociálnej záchranej siete ich robí život ohrozujúcimi. Ako? Keď ľudia stratia prácu bez štátnej podpory a zdravotného poistenia, majú sklon „zomrieť zúfalstvom“ samovraždami, predávkovaním drogami a alkoholizmom, ako to ukazujú a podrobne analyzujú Anne Case a Angus Deaton.

[145]

Ekonomické recesie tiež spôsobujú úmrtia mimo USA, ale politické rozhodnutia týkajúce sa zdravotného poistenia a ochrany pracovníkov môžu zabezpečiť, aby ich bolo podstatne menej. Toto je v konečnom dôsledku morálna voľba, či uprednostniť vlastnosti individualizmu alebo tie, ktoré uprednostňujú osud komunity. Je to individuálna aj kolektívna voľba (ktorú je možné vyjadriť voľbami), ale príklad pandémie ukazuje, že vysoko individualistické spoločnosti nie sú príliš dobré na vyjadrenie solidarity.

V bezprostrednej postpandemickej ére, po prvej vlne začiatkom roku 2020 a v čase, keď mnoho ekonomík na celom svete upadá do hlbokých recesií, sa perspektíva závažnejších blokád zdá byť politicky nepredstaviteľná. Ani najbohatšie krajiny si nemôžu „dovoliť“ vydržať blokádu donekonečna, dokonca ani rok. Dôsledky, najmä pokiaľ ide o nezamestnanosť, by boli hrozné, čo by malo za následok dramatický dopad pre najchudobnejších obyvateľov spoločnosti a celkový blahobyt jednotlivca. Ako uviedol ekonóm a filozof Amartya Sen: „Prítomnosť chorôb zabíja ľudí a absencia obživy tiež zabíja ľudí.“

[147]

Preto teraz, keď sú kapacity na testovanie a sledovanie kontaktov široko dostupné, bude veľa individuálnych a kolektívnych rozhodnutí nevyhnutne vyžadovať komplexné analýzy nákladov a prínosov a niekedy dokonca „krutý“ úžitkový kalkul. Každé politické rozhodnutie sa stane mimoriadne chýlostivým kompromisom medzi záchranou čo najväčšieho počtu životov a umožnením čo najkompletnejšieho fungovania ekonomiky. Bioetici a morálni filozofi medzi sebou často polemizujú skôr o počte stratených alebo zachránených rokov života, než len o počte úmrtí, ku ktorým došlo alebo ktorým sa dalo zabrániť. Peter Singer, profesor bioetiky a autor knihy Život, ktorý môžete zachrániť, je prominentným hlasom medzi tými, ktorí sa pridávajú k teórii, že by sme mali brať do úvahy počet stratených rokov života, nielen počet stratených životov. Uvádza nasledujúci príklad: v Taliansku je priemerný vek zomierajúcich na COVID-19 takmer 80 rokov, čo by nás mohlo viesť k položeniu nasledujúcej otázky: koľko rokov života sa stratilo v Taliansku, ak vezmeme do úvahy, že veľa ľudí ktorí zomreli na vírus, boli nielen starší ľudia, ale mali aj základné zdravotné ťažkosti? Niektorí ekonómovia zhruba odhadujú, že Taliani prišli možno v priemere o tri roky života, čo je veľmi odlišný výsledok v porovnaní so 40 alebo 60 rokmi života, keď ľudia prišli o život v dôsledku vojny.

[148]

Účelom tohto príkladu je toto: dnes má takmer každý na celom svete názor na to, či výluka v jej krajine bola príliš prísna alebo nedostatočná, či už mala byť skrátená alebo predĺžená, či bola vhodne vyriešená či už bol správne vynútený alebo nie, často túto záležitosť formuje ako „objektívny fakt“. V skutočnosti sú všetky tieto úsudky a vyhlásenia, ktoré neustále robíme, determinované základnými etickými hľadiskami, ktoré sú mimoriadne osobné. Jednoducho povedané, to, čo odhaľujeme ako fakty alebo názory, sú morálne voľby, ktoré pandémia odhalila. Vyrábajú sa v mene toho, čo považujeme za správne alebo nesprávne, a preto nás definujú ako to, kým sme. Iba jeden jednoduchý príklad na ilustráciu: WHO a väčšina národných zdravotníckych orgánov odporúča, aby sme na verejnosti nosili masku. To, čo sa označilo za epidemiologickú nevyhnutnosť a ľahké opatrenie na zníženie rizika, sa zmenilo na politické bojisko. V USA a tiež, v menšej miere, v niekoľkých ďalších krajinách sa rozhodnutie nosiť alebo nenosiť masku stalo politicky nabitým, pretože sa to považuje za zásah do osobnej slobody. Ale za politickou deklaráciou je odmietnutie nosiť masku na verejnosti morálnou voľbou, rovnako ako aj rozhodnutie nosiť ju. Hovorí nám to niečo o morálnych zásadách, ktoré sú základom našich rozhodnutí a rozhodnutí? Pravdepodobne áno.

Pandémia nás tiež prinútila (znovu) zväziť kritický význam spravodlivosti, vysoko subjektívneho pojmu, ktorý je napriek tomu nevyhnutný pre spoločenskú harmóniu. Ak vezmeme do úvahy spravodlivosť, pripomína nám to, že niektoré z najzákladnejších predpokladov, ktoré v ekonomike uvádzame, majú v sebe zakomponovaný morálny prvok. Mali by sme napríklad brať do úvahy spravodlivosť alebo spravodlivosť pri pohľade na zákony ponuky a dopytu? A čo nám hovorí odpoveď o sebe? Tento zásadný morálny problém sa dostal do popredia v najakútnejšej fáze pandémie začiatkom roku 2020, keď sa začal objavovať nedostatok základných životných potrieb (ako je ropa a toaletný papier) a kritické zásoby pre zaobchádzanie s liekom COVID-19 (ako sú masky a ventilátory). . Aká bola správna odpoveď? Nechajte zákony ponuky a dopytu pôsobiť svoje kúzlo tak, aby ceny stúpali dostatočne vysoko a vyčistili trh? Alebo skôr na chvíľu regulovať dopyt alebo dokonca ceny? V slávnej práci z roku 1986 Daniel Kahneman a Richard Thaler (ktorým bola následne udelená Nobelova cena za ekonómiu) skúmali túto otázku a dospeli k záveru, že rast cien v prípade núdze je zo spoločenského hľadiska jednoducho neprijateľný, pretože bude vnímaný ako nespravodlivý. Niektorí ekonómovia môžu tvrdiť, že vyššie ceny vyvolané ponukou a dopytom sú účinné, pokiaľ odrádzajú od panického nákupu. Väčšina ľudí by však považovala toto za problém, ktorý nemá veľa spoločného s ekonomikou a viac súvisí so spravodlivosťou. morálneho súdu. Väčšina spoločností to chápe: zvyšovanie ceny tovaru, ktorý je potrebný v extrémnych situáciách, ako je pandémia, najmä ak ide o masku alebo dezinfekciu rúk, je nielen urážlivé, ale aj v rozpore s tým, čo sa považuje za morálne a spoločensky prijateľné. Z tohto dôvodu spoločnosť Amazon zakázala vydieranie cien na svojich stránkach a veľké obchodné reťazce reagovali na nedostatok nie zvyšovaním ceny tovaru, ale obmedzením množstva, ktoré si mohol každý zákazník kúpiť.

Je ťažké povedať, či tieto morálne hľadiská predstavujú reset a či budú mať dlhodobý postkoronavírusový účinok na naše postoje a správanie. Prinajmenšom by sme mohli predpokladať, že si dnes už viac uvedomujeme skutočnosť, že naše rozhodnutia sú nabité hodnotami a vychádzajú z morálnych rozhodnutí. Mohlo by z toho plynúť, že ak (ale je to veľké „ak“) v budúcnosti opustíme pozíciu vlastného záujmu, ktorá znečisťuje toľko našich sociálnych interakcií, možno budeme môcť venovať väčšiu pozornosť problémom ako sú inkluzívnosť a spravodlivosť. Oscar Wilde už na tento problém upozornil v roku 1892, keď cynika vykreslil ako „človeka, ktorý pozná cenu všetkého a hodnotu ničoho.

3.2. Duševné zdravie a pohoda

Epidémia duševného zdravia zachvátila roky veľkú časť sveta. Pandémia to už zhoršila a bude v tom pokračovať. Zdá sa, že väčšina psychológov (a určite všetci, s ktorými sme hovorili) sa zhodujú s úsudkom jedného z ich kolegov v máji 2020: „Pandémia mala zničujúci vplyv na duševné zdravie.“

[149]

Na rozdiel od fyzických chorôb majú ľudia s problémami duševného zdravia často rany, ktoré sú neviditeľné voľným okom neprofesionála. V poslednom desaťročí však odborníci na duševné zdravie hlásia explóziu problémov v oblasti duševného zdravia od depresie a samovrážd po psychózy a návykové poruchy. V roku 2017 odhadom 350 miliónov ľudí na celom svete trpelo depresiami. V tom čase WHO predpovedala, že depresia sa do roku 2020 stane druhou hlavnou príčinou chorobnej záťaže na celom svete a že do roku 2030 predbehne ischemickú chorobu srdca ako hlavnú príčinu chorobnej záťaže. V USA CDC v roku 2017 odhadovala, že depresia postihlo viac ako 26% dospelých. Približne 1 z 20 ľudí uvádza stredne závažné až závažné príznaky. V tom čase sa tiež predpovedalo, že 25% dospelých Američanov bude počas roka trpieť duševnými chorobami a takmer u 50% sa počas života vyvinie najmenej jedna duševná choroba.

[150]

Podobné čísla (ale možno nie také závažné) a trendy existujú vo väčšine krajín sveta. Na pracovisku sa otázka duševného zdravia stala jedným z veľkých slonov v podnikovej miestnosti. Zdá sa, že epidémia pracovného stresu, depresie a úzkosti sa neustále zhoršuje. Ako odhaľujúci príklad predstavoval v rokoch 2017 - 2018 vo Veľkej Británii stres, depresia a úzkosť viac ako polovicu (57%) celkových pracovných dní stratených v dôsledku zlého zdravotného stavu.

[151]

Pre mnohých ľudí bude prechod pandémiou COVID-19 definovaný ako prežitie osobnej traumy. Spôsobené jazvy môžu trvať roky. Po prvé, v prvých mesiacoch vypuknutia choroby bolo príliš ľahké stať sa obeťou predsudkov o dostupnosti a význame. Tieto dve duševné skratky spôsobili, že sme posadnutí a premýšľajúc nad pandémiou a jej nebezpečenstvami (dostupnosť nás núti spoliehať sa na okamžité príklady, ktoré nám prídu na myseľ pri hodnotení niečoho a výzor nás predurčuje k tomu, aby sme sa sústredili na veci, ktoré sú výraznejšie alebo emocionálne zarážajúce). COVID-19 sa stal celé mesiace takmer jedinou správou, správou, ktorá bola nevyhnutne takmer výlučne zlá. Neľútostné správy o úmrtiach, infekčných prípadoch a všetkých ďalších veciach, ktoré by sa mohli pokaziť, spolu s emóciami nabitými obrazmi, umožnili našim kolektívnym predstavám vzburu, pokiaľ ide o obavy o seba a najbližších blízkych. Takáto alarmujúca atmosféra mala katastrofálne následky na našu duševnú pohodu. Mediálne zosilnená úzkosť môže byť navyše veľmi nákazlivá. To všetko viedlo k realite, ktorá pre toľko ľudí znamenala osobnú tragédiu, či už definovanú ekonomickým dopadom straty príjmu a straty zamestnania a / alebo emocionálnym dopadom domáceho násillia, akútnou izoláciou a osamelosťou alebo neschopnosťou správne smútiť za zosnulými milovanými. tie.

Ľudia sú vo svojej podstate spoločenské bytosti. Spoločnosť a spoločenské vzťahy sú dôležitou súčasťou nášho človečenstva. Ak ich máme zbavené, zistíme, že náš život je obrátený naruby. Sociálne vzťahy sú do značnej miery vyhladené väzobnými opatreniami a

fyzickým alebo sociálnym dištancovaním, a v prípade uzamknutia COVID-19 k tomu došlo v čase zvýšenej úzkosti, keď sme ich najviac potrebovali. Rituály, ktoré sú neodmysliteľné pre náš ľudský stav - podanie ruky, objatie, bozk a mnoho ďalších - boli potlačené. Výsledkom bola osamelosť a izolácia. Zatiaľ nevieme, či a kedy sa môžeme úplne vrátiť k starému spôsobu života. V ktorejkoľvek fáze pandémie, najmä však ku koncu výluk, zostáva psychické nepohodlie rizikom, a to aj po uplynutí obdobia akútneho stresu, čo psychológovia nazvali „fenoménom tretieho štvrtroka“

[152]

v súvislosti s ľuďmi, ktorí žijú v izolácii dlhší čas (napríklad polárni prieskumníci alebo astronauti): ku koncu svojej misie majú sklon k problémom a napätiu. Rovnako ako títo ľudia, ale v planetárnom meradle aj náš kolektívny pocit duševnej pohody veľmi tvrdo zaklopal. Po zvládnutí prvej vlny teraz očakávame ďalšiu, ktorá môže alebo nemusí prísť, a pri tejto toxickéj emočnej zmesi hrozí vznik kolektívneho stavu úzkosti. Neschopnosť plánovať alebo sa venovať konkrétnym činnostiam, ktoré boli predtým neoddeliteľnou súčasťou nášho bežného života a životne dôležitými zdrojmi potešenia (napríklad návšteva rodiny a priateľov v zahraničí, plánovanie ďalšieho semestra na univerzite, uchádzanie sa o nové zamestnanie) má potenciál nechať nás zmätených a demoralizovaných. Pre mnohých ľudí bude napätie a stres z okamžitých dilem, ktoré nasledovali po skončení výluky, trvať mesiace. Je bezpečné ísť mestskou hromadnou dopravou? Je príliš riskantné ísť do obľúbenej reštaurácie? Je vhodné navštíviť tohto staršieho člena rodiny alebo priateľa? Tieto veľmi banálne rozhodnutia budú ešte dlho poznačené strachom - najmä pre tých, ktorí sú zraniteľní z dôvodu svojho veku alebo zdravotného stavu.

V čase písania tohto článku (jún 2020) nemožno dopad pandémie na duševné zdravie kvantifikovať alebo posúdiť zovšeobecneným spôsobom, sú však známe jej široké kontúry. V skratke: 1) jedinci s už existujúcimi stavmi duševného zdravia, ako je depresia, budú čoraz viac trpieť úzkostnými poruchami; 2) sociálne dištančné opatrenia, aj keď budú vrátené späť, zhoršia problémy v oblasti duševného zdravia; 3) v mnohých rodinách strata príjmu po nezamestnanosti uvrhne ľudí do fenoménu „smrti zúfalstva“; 4) domáce násilie a zneužívanie, najmä voči ženám a deťom, sa budú zvyšovať, pokiaľ bude trvať pandémia; a 5) „zraniteľní“ ľudia a deti - osoby v starostlivosti, sociálno-ekonomicky znevýhodnené osoby a osoby so zdravotným postihnutím, ktoré potrebujú nadpriemernú úroveň podpory - budú osobitne vystavené riziku zvýšenia duševnej tiesne. Pozrime sa na niektoré z nich podrobnejšie.

U mnohých došlo počas prvých mesiacov pandémie k výbuchu psychických problémov, ktoré budú pokračovať v postpandemickej ére. V marci 2020 (na začiatku pandémie)

skupina vedcov zverejnila štúdiu v časopise The Lancet

ktorý zistil, že väzobné opatrenia priniesli celý rad závažných následkov duševného zdravia, ako sú trauma, zmätok a hnev.

[153]

Aj keď sa veľká časť svetovej populácie vyhýba najzávažnejším problémom duševného zdravia, je vystavená rôznym stupňom stresu. V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že medzi tými, ktorí už majú problémy s duševným zdravím, sa problémy, ktoré sú spojené s reakciou na koronavírus (obmedzenie, izolácia, úzkosť), ešte viac prehĺbia. Niektorí búrku prežijú, ale u niektorých jedincov by diagnostika depresie alebo úzkosti mohla prerásť do akútnej klinickej epizódy. Existuje tiež značný počet ľudí, ktorí po prvýkrát prejavili príznaky vážnej poruchy nálady ako mánia, príznaky depresie a rôzne psychotické zážitky. Všetky boli vyvolané udalosťami priamo alebo nepriamo súvisiacimi s pandemiou a blokádami, ako napríklad izolácia a osamelosť, strach z chytenia choroby, strata zamestnania, úmrtie a

obavy z rodinných príslušníkov a priateľov. V máji 2020 anglický klinický riaditeľ pre duševné zdravie anglickej Národnej zdravotníckej služby (Health Service) povedal parlamentnému výboru, že „dopyt po zdravotnej starostlivosti pre duševne chorých sa, výrazne zvýši“, keď dôjde k ukončeniu výluky, a uvidí ľudí, ktorí budú potrebovať traumy na ďalšie roky.“

[154]

Nie je dôvod domnievať sa, že inde bude situácia veľmi odlišná.

Počas pandémie sa zvýšilo domáce násilie. Presné zvýšenie je stále ťažké zmerať z dôvodu vysokého počtu prípadov, ktoré ešte nie sú nahlásené, je však zrejmé, že nárast výskytu bol spôsobený kombináciou úzkosti a hospodárskej neistoty. S blokovaním sa spojili všetky potrebné zložky na zvýšenie domáceho násillia: izolácia od priateľov, rodiny a zamestnania, príležitosť neustáleho sledovania a fyzická blízkosť násilného partnera (často sami pod väčším stresom), obmedzené alebo žiadne možnosti na útek. Podmienky uzamknutia zväčšili existujúce zneužívajúce správanie a ponechali obeť a ich deťom mimo domova malú alebo žiadnu prestávku. Prognózy Populačného fondu OSN naznačujú, že ak sa domáce násilie zvýši o 20% počas obdobia uzamknutia, v roku 2020 by došlo k ďalším 15 miliónom prípadov násillia na intímnych partneroch s priemernou dĺžkou trvania uzamknutia tri mesiace, priemerne 31 miliónmi prípadov odstávka na šesť mesiacov, 45 miliónov pri priemernej odstávke na deväť mesiacov a 61 miliónov, ak by priemerná doba výluky mala trvať jeden rok. Jedná sa o globálne projekcie vrátane všetkých 193 členských štátov OSN a predstavujú vysokú úroveň nedostatočného vykazovania charakteristík rodového násillia. Celkovo možno povedať, že spolu tvoria ďalšie 15 miliónov prípadov rodovo podmieneného násillia každé tri mesiace, počas ktorých blokáda pokračuje.

[155]

Je ťažké predpovedať, ako sa bude vyvíjať domáce násilie v postpandemickej ére. Podmienky núdze to zvýšia pravdepodobnosť, ale veľa bude závisieť od toho, ako jednotlivé krajiny budú riadiť dve cesty, ktorými dochádza k domácemu násilliu: 1) zníženie preventívnych a ochranných snáh, sociálnych služieb a starostlivosti; a 2) súčasného zvýšenia výskytu násillia.

Táto podkapitola končí bodom, ktorý sa môže javiť ako neoficiálny, ale ktorý získal určitý význam v ére neúnavných online stretnutí, ktoré by sa v dohľadnej dobe mohli rozšíriť: sú videokonverzácie a duševná pohoda zlými spolupracovníkmi? Počas výluk boli videokonverzácie pre mnohých osobným i profesionálnym záchrancom, čo nám umožnilo udržiavať medziľudské vzťahy, vzťahy na diaľku a kontakty s našimi kolegami. Ale tiež vyvolali fenomén duševného vyčerpania, popularizovaný ako „únava zo zväčšenia“: stav, ktorý sa vzťahuje na použitie ľubovoľného video rozhrania. Počas odstavok boli obrazovky a videá tak veľmi žiadané

komunikačné účely, ktoré sa rovnali novému sociálnemu experimentu uskutočňovanému vo veľkom rozsahu. Záver: náš mozog považuje za ťažké a niekedy znepokojujúce uskutočňovať virtuálne interakcie, najmä ak a kedy tieto interakcie zodpovedajú kvázi úplnosti našich profesionálnych a osobných výmen. Sme spoločenské zvieratá, pre ktoré je veľa menších a často neverbálnych prejavov, ktoré sa bežne vyskytujú počas fyzických sociálnych interakcií, životne dôležité z hľadiska komunikácie a vzájomného porozumenia. Keď sa rozprávame s niekým z tela, nesústredíme sa iba na slová, ktoré hovorí, ale zameriavame sa aj na množstvo infračervených signálov, ktoré nám pomáhajú porozumieť výmene, ktorú máme: je spodná časť tela osoba otočená k nám alebo odvrátená? Čo robia ich ruky? Aký je tón ich všeobecnej reči tela? Ako ten človek dýcha? Videokonverzácia

znemožňuje interpretáciu týchto neverbálnych podnetov nabitých jemným významom a núti nás sústrediť sa výlučne na slová a mimiku, ktoré sú niekedy zmenené kvalitou videa. Pri virtuálnom rozhovore nemáme nič iné ako intenzívny a dlhotrvajúci očný kontakt, ktorý sa môže ľahko stať zastrašujúcim alebo dokonca hrozivým, najmä ak existuje hierarchický vzťah. Tento problém sa zväčšuje v „galerijnom“ pohľade, keď hrozí, že ústredné videnie nášho mozgu bude spochybnené samotným počtom vidiacich ľudí. Existuje hranica, po prekročení ktorej nemôžeme dekódovať toľko ľudí naraz. Psychológovia majú slovo: „nepretržitá čiastočná pozornosť“. Je to, akoby sa náš mozog, samozrejme, márne pokúšal o multitasking. Na konci hovoru neustále hľadanie neverbálnych podnetov, ktoré sa nedajú nájsť, jednoducho premôže náš mozog. Získame pocit, že sme vyčerpaní energiou a zanechávame pocit hlbokoj nespokojnosti. To následne negatívne ovplyvňuje náš pocit duševnej pohody.

Dopad COVID-19 spôsobil vznik širšej a hlbšej škály problémov duševného zdravia ovplyvňujúcich väčší počet obyvateľov, z ktorých by mnohí mohli byť v bezprostrednej budúcnosti ušetrení, nebyť pandémie. Z tohto hľadiska koronavírus posilnil problémy duševného zdravia, ktoré sa neresetovali. Čo však pandémia dosiahla v oblasti duševného zdravia, tak ako v mnohých iných oblastiach, je zrýchlenie už existujúceho trendu; s tým prišlo zvýšené povedomie verejnosti o závažnosti problému. Duševné zdravie, najvýznamnejší jednotlivý faktor ovplyvňujúci úroveň spokojnosti ľudí s ich životom, [156]

už bol na radarovej obrazovke tvorcov politík. V období po pandémie môže teraz mať táto otázka prioritu, ktorú si zaslúži. To by skutočne predstavovalo zásadný reset.

3.3. Zmena priorit

O tom, ako nás môže pandémia zmeniť, už bolo popísaných veľa - ako myslíme na veci a ako to robíme. Napriek tomu sme stále vo veľmi skorých dobách (ešte ani len nevieme, či je pandémia za nami) a pri nedostatku údajov a prieskumu sú všetky dohady o našom budúcom ja veľmi špekulatívne. Môžeme však predvídať niektoré možné zmeny, ktoré sa vyrovnajú s makro a mikro problémami, o ktorých pojednáva táto kniha. COVID-19 nás môže prinútiť riešiť naše vnútorné problémy spôsobmi, ktoré by sme predtým neuvažovali. Možno si začneme klásť základné otázky, ktoré by bez krízy a výluiek nikdy nevznikli, a tým si resetujeme mentálnu mapu.

Existenčné krízy ako pandémia nás konfrontujú s našimi vlastnými obavami a úzkosťami a poskytujú veľké príležitosti na introspekciu. Nútia nás klásť si otázky, na ktorých skutočne záleží, a môžu nás tiež urobiť kreatívnejšími v odpovediach. Dejiny ukazujú, že nové formy individuálnej a kolektívnej organizácie často vznikajú po hospodárskych a sociálnych depresiách. Už sme poskytli príklady minulých pandémieí, ktoré radikálne zmenili chod dejín. V časoch nepriazni osudu sa často darí inováciám - nevyhnutnosť sa už dávno uznáva ako matka vynálezu. Môže sa to ukázať ako obzvlášť pravdivé pre pandémiu COVID-19, ktorá mnohých z nás prinútila spomaliť a dala nám viac času na premýšľanie, mimo tempa a šialenstva nášho „normálneho“ sveta (samozrejme s veľmi významnou výnimkou), z desiatok miliónov hrdinských pracovníkov v zdravotníctve, potravinách a supermarketoch a rodičia s malými deťmi alebo ľudia starajúci sa o starších alebo zdravotne postihnutých príbuzných, ktorí potrebujú neustálu pozornosť). Pandémia, ktorá ponúkala viac času, viac pokoja, samoty (aj keď ich prebytok niekedy vyústil do samoty), poskytla príležitosť hlbšie sa zamyslieť nad tým, kto sme, na čom skutočne záleží a čo chceme ako jednotlivci, aj ako spoločnosť. Toto obdobie vynútenej kolektívnej reflexie by mohlo viesť k zmene správania, ktoré následne spôsobí hlbšie prehodnotenie našej viery a presvedčenia. To by mohlo mať

za následok posun v našich prioritách, ktorý by zas ovplyvnil náš prístup k mnohým aspektom nášho každodenného života: ako sa socializujeme, staráme sa o členov rodiny a priateľov, cvičíme, staráme sa o svoje zdravie, nakupujeme, vzdelávame svoje deti a aj to, ako vidíme našu pozíciu vo svete. Čoraz častejšie sa môžu dostať do popredia zjavné otázky, napríklad: Vieme, čo je dôležité? Sme príliš sebeckí a príliš zameraní na seba? Dávame svojej kariére príliš veľkú prioritu a nadmerný čas? Sme otrokmi konzumu? V postpandemickej ére sa vďaka pauze na premýšľanie, ktorú ponúkla niektorým z nás, naše reakcie mohli dobre vyvinúť v porovnaní s odpoveďami, ktoré odpovedali naše predpandemické ja.

Zvážme svojvoľným a nevýhradným spôsobom niektoré z týchto potenciálnych zmien, ktorých pravdepodobnosť výskytu sa nám zdá, aj keď nie veľmi vysoká, napriek tomu vyššia, ako sa bežne predpokladá.

3.3.1. Tvorivosť

Môže byť kliše povedať, že „čo nás nezabije, to nás posilní“, ale Friedrich Nietzsche mal pravdu. Nie každý, kto prežije pandémiu, sa z nej vykľuje silnejší, ďaleko od nej. Niekoľko jednotlivcov to však robí, kroky a úspechy, ktoré môžu v tom čase znieť okrajovo, ale s odstupom času sa zdá, že mali obrovský vplyv. Kreatívne myslenie pomáha. Rovnako tak je to v správnom čase na správnom mieste (napríklad v správnom priemysle). Nie je napríklad pochýb o tom, že v najbližších rokoch budeme svedkami explózie tvorivosti medzi start-upmi a novými podnikmi v digitálnych a biotechnologických priestoroch. Pandémia vanúla nasledujúcim vetrom do plachiet oboch, čo naznačuje, že u najkreatívnejších a najoriginálnejších jednotlivcov v týchto odvetviach uvidíme poriadny pokrok a veľa inovácií. Najnadanejší podnikatelia budú mať poľný deň!

To isté sa môže stať v oblastiach vedy a umenia. Preslávené minulé epizódy potvrdzujú, že kreatívnym postavám sa darí dobre. Napríklad Isaac Newton počas moru prekvital. Keď musela v lete 1665 po prepuknutí choroby univerzita v Cambridgi zavrieť, vrátil sa Newton do svojho rodinného domu v Lincolshire, kde zostal viac ako rok. Počas tohto obdobia nútenej izolácie označovanej ako annus mirabilis

(„pozoruhodný rok“), mal výlev tvorivej energie, ktorá vytvorila základ pre jeho teórie gravitácie a optiky, a najmä vývoj inverzného štvorcového gravitačného zákona (vedľa domu bola jablň) a táto myšlienka ho napadla, keď porovnal pád jablka s pohybom orbitálneho mesiaca).

[157]

Podobný princíp tvorivosti pod nátlakom platí aj pre literatúru a je pôvodom niektorých z najslávnejších literárnych diel v západnom svete. Vedci tvrdia, že zatvorenie divadiel v Londýne vynútené morom z roku 1593 pomohlo Shakespearovi obrátiť sa k poézii. To je prípad, keď vydal „Venuša a Adonis“, populárnu naratívnu báseň, v ktorej bohyňa prosí chlapca o bozk „na vyhnanie infekcie z nebezpečného roku“. O niekoľko rokov neskôr, na začiatku 17. storočia, boli divadlá v Londýne kvôli bubonickému moru častejšie zatvorené ako otvorené. Oficiálne pravidlo stanovovalo, že divadelné predstavenia budú musieť byť zrušené, keď počet úmrtí spôsobených morom prekročí 30 ľudí týždenne. V roku 1606 bol Shakespeare veľmi plodný práve preto, že divadlá boli uzavreté epidémiou a jeho skupina nemohla hrať. Za jediný rok napísal „Kráľ Lear“, „Macbeth“ a „Antony a Kleopatra“.

[158]

Podobnú skúsenosť mal aj ruský autor Alexander Puškin. V roku 1830, po epidémii cholery, ktorá zasiahla Nižný Novgorod, sa ocitol v uzamknutí na provinčnom panstve. Zrazu po

rokoch osobných nepokojov pocítil úľavu, slobodu a šťastie. Tri mesiace, ktoré strávil v karanténe, boli najkreatívnejšie a najproduktívnejšie v jeho živote. Skončil Eugena Onegina - jeho majstrovské dielo - a napísal sériu skíc, z ktorých jedna sa volala „Hostina počas moru“.

Citujeme tieto historické príklady rozkvetu osobnej tvorivosti u niektorých našich najväčších umelcov počas moru alebo pandémie, aby sme minimalizovali alebo neodvrátili katastrofické finančné dopady krízy COVID-19 na svet kultúry a zábavy, ale aby sme poskytli záblesk nádeje a zdroj inšpirácie. Kreativita je najviac zastúpená v kultúrnych a umeleckých odvetviach našich spoločností a história ukázala, že práve táto kreativita sa môže preukázať ako hlavný zdroj odolnosti.

Existuje veľa takýchto príkladov. Toto je neobvyklá forma resetovania, nemalo by nás to však prekvapiť. Keď sa stanú ničivé veci, často sa darí tvorivosti a vynaliezavosti.

3.3.2. Čas

V románe Joshua Ferrisa (2007) *Then We Came to the End*, poznamenáva jedna postava: „Niektoré dni sa cítili dlhšie ako iné dni. Niektoré dni mi pripadali ako celé dva dni.“ Stalo sa tak v celosvetovom meradle v dôsledku pandémie: zmenilo to náš zmysel pre čas. Mnoho ľudí uprostred svojich uzamknutí odkazovalo na skutočnosť, že dni vo väzení vyzerali, že trvajú večnosť, a napriek tomu týždne plynuli prekvapivo rýchlo. S opäť zásadnou výnimkou tých, ktorí boli v „zákopoch“ (všetci podstatní pracovníci, ktorých sme už spomenuli), mnoho ľudí v uzamknutom priestore pociťovalo rovnakosť dní, keď každý deň bol podobný predchádzajúcemu i nasledujúcemu, a takmer žiadny rozdiel medzi pracovnými dňami a víkendom. Je to, akoby bol čas amorfný a nediferencovaný, pričom všetky ukazovatele a normálne rozdelenia zmizli. V zásadne odlišnom kontexte, ale s podobným typom skúseností, to potvrdzujú väzni, ktorí čelia najtvrdšej a najradikálnejšej forme väzenia. „Dni sa vlečú, a potom sa zobudíš, uplynul mesiac a ty si myslíš: „Kam to, do čerta, zmizlo?““ Victor Serge, ruský revolucionár, ktorý bol opakovane uväznený, povedal to isté: „Existujú rýchle hodiny a veľmi dlhé sekundy.“ [159]

Mohli by tieto pozorovania niektorých z nás prinútiť, aby sme prehodnotili svoj vzťah k času, lepšie si uvedomili, aký je vzácny, a nenechali ho bez povšimnutia sklízuť? Žijeme v ére extrémnej rýchlosti, kde všetko ide oveľa rýchlejšie ako kedykoľvek predtým, pretože technológia vytvorila kultúru bezprostrednosti. V tejto spoločnosti v „reálnom čase“, kde je všetko potrebné a potrebné okamžite, neustále cítime tlak na čas a máme nepríjemný pocit, že sa životné tempo neustále zvyšuje. Môžu to zmeniť skúsenosti s výlukami? Mohli by sme na našej individuálnej úrovni zažiť ekvivalent toho, čo budú dodávateľské reťazce „just-in-time“ robiť v postpandemickej ére - potlačenie zrýchlenia času v prospech väčšej odolnosti a duševnej pohody? Môže nás potreba psychicky odolnejšej sily prinútiť spomaliť a viac si uvedomovať plynúci čas? Možno. Môže to byť jeden z neočakávaných vzostupov COVID-19 a blokovania. Vďaka tomu sme si viac uvedomovali a vnímali veľké ukazovatele času: vzácne chvíle strávené s priateľmi a našimi rodinami, ročné obdobia a príroda, nespočetné množstvo drobností, ktoré si vyžadujú trochu času (napríklad rozhovor s cudzím človekom, počúvanie vtáka alebo obdivovať umelecké dielo), ktoré však prispievajú k pohode. Reset: v postpandemickej ére by sme mohli mať iné ocenenie času, ktorý by sledoval väčšie šťastie.

3.3.3. Spotreba

Odkedy sa pandémia zmocnila, veľa centimetrov stĺpca a analýz sa venovalo vplyvu, ktorý bude mať COVID-19 na naše modely spotreby. Podstatný počet z nich uvádza, že v postpandemickej ére si lepšie uvedomíme dôsledky našich rozhodnutí a zvykov a rozhodneme sa potlačiť niektoré formy konzumácie. Na druhom konci spektra niekoľko analytikov predpovedalo „spotrebu pomsty“, ktorá mala podobu nárastu výdavkov po ukončení odstavok, predpovedajúc silné oživenie našich zvieracích duchov a návrat k situácii, ktorá panovala pred pandémiou. Spotreba pomsty sa ešte nestala. Možno sa to vôbec nestane, ak najskôr nabehne sentiment obmedzovania.

Základným argumentom podporujúcim túto hypotézu je argument, o ktorom sme sa zmienili v kapitole o obnove životného prostredia. Pandémia pôsobila ako dramatický prostriedok na otváranie očí verejnosti o závažnosti rizík súvisiacich s degradáciou životného prostredia a zmenou podnebia.

Rovnaké účinky môže mať aj zvýšené povedomie o nerovnosti a jej akútne znepokojenie v kombinácii s uvedením si, že hrozba sociálnych nepokojov je skutočná, okamžitá a na našom prahu. Po dosiahnutí bodu zlomu začne extrémna nerovnosť narúšať spoločenskú zmluvu a čoraz viac vyúsťuje do asociálneho (dokonca kriminálneho) správania zameraného často na majetok. V reakcii na to je potrebné vidieť, že sa menia vzorce spotreby. Ako to môže dopadnúť? Nápadná spotreba by mohla klesnúť z priazne. Mať najnovší a najaktuálnejší model čohokoľvek už nebude známkou stavu, ale bude sa o ňom uvažovať ako o prinajlepšom nedotknutom a prinajhoršom priamo obscénnom. Pozitívna signalizácia bude obrátená naruby. Projektovanie správy o sebe prostredníctvom nákupu a ohlasovanie drahých „vecí“ sa môže jednoducho stať *passé*. Zjednodušene povedané, v postpandemickom svete sužovanom nezamestnanosťou, neznesiteľnými nerovnosťami a úzkosťou zo životného prostredia už nebude honosné prejavovanie bohatstva prijateľné. Cestu vpred môže inšpirovať príklad Japonska spolu s niekoľkými ďalšími krajinami. Ekonómia sa neustále obávajú možnej japonizácie sveta (o ktorej sme sa zmienili v sekcii s makrami), ale existuje oveľa pozitívnejší príbeh o japonizácii, ktorý nám dáva predstavu o tom, kam by sme sa mohli chcieť v súvislosti so spotrebou dostať. Japonsko má dva charakteristické rysy, ktoré sa navzájom prelínajú: má jednu z najnižších úrovní nerovnosti medzi krajinami s vysokými príjmami a od prasknutia špekulatívnej bubliny na konci 80. rokov mala nižšiu úroveň nápadnej spotreby, ktorá ju odlišuje. Dnes je pozitívnou hodnotou minimalizmu (ktorý sa stal virálnym sériou Marie Kondo), celoživotnou snahou nájsť zmysel a zmysel života (*ikigai*).

) a význam prírody a praktiky lesného kúpania (*shirin-yoku*

) sa napodobňujú v mnohých častiach sveta, aj keď sa všetci hlásia k relatívne „šetrnejšiemu“ japonskému životnému štýlu v porovnaní s konzumnejšími spoločnosťami. Podobný jav možno pozorovať aj v severských krajinách, kde je viditeľná spotreba zamračená a potlačená. Ale nič z toho ich nerobí menej šťastnými, skôr naopak.

[161]

Ako nám stále pripomínajú psychológovia a ekonómia správania, nadmerná konzumácia sa nerovná šťastiu. Môže to byť ďalší osobný reset: pochopenie, že nápadná konzumácia alebo nadmerná konzumácia všetkého druhu nie je pre nás ani našu planétu dobrá, a následné uvedomenie si, že pocit osobného naplnenia a spokojnosti nemusí závisieť od neúnavnej konzumácie - možno celkom opak.

3.3.4. Príroda a pohoda

Pandémia sa ukázala ako cvičenie v reálnom čase, ako zvládnuť našu úzkosť a obavy v období mimoriadneho zmätku a neistoty. Z toho vyplynula jedna jasná správa: príroda je

hrozivým liekom na mnohé dnešné choroby. Nedávny a rozsiahly výskum nespochybniteľne vysvetľuje, prečo je to tak. Neurovedci, psychológovia, lekári, biológovia a mikrobiológovia, špecialisti na fyzický výkon, ekonómovia, sociálni vedci: všetci vo svojich príslušných odboroch môžu teraz vysvetliť, prečo nám príroda dáva dobrý pocit, ako zmiernuje fyzickú a psychologickú bolesť a prečo je s ňou spojená. mnoho výhod z hľadiska fyzickej a duševnej pohody. Naopak, môžu tiež ukázať, prečo je odlúčenie od prírody v jej všetkom bohatstve a rozmanitosti - divočina, stromy, zvieratá a rastliny - negatívne ovplyvnené na našu myseľ, naše telá, naše emočné životy a naše duševné zdravie.

[162]

COVID-19 a neustále zdravotnícke orgány pripomínajú, aby ste každý deň chodili alebo cvičili, aby ste udržali kondíciu. Tieto úvahy sú v popredí a v strede. Tak urobilo aj nespočetné množstvo jednotlivých svedectiev počas výluk, ktoré ukazovali, ako veľmi ľudia v mestách túžia po zeleni: les, park, záhrada alebo len strom. Aj v krajinách s najprísnejšími režimami blokovania, ako je Francúzsko, zdravotné úrady trvali na tom, že je potrebné každý deň tráviť čas vonku. V postpandemickej ére bude oveľa menej ľudí ignorovať ústrednosť a zásadnú úlohu prírody v ich životoch. Pandémia umožnila toto uvedomenie vo veľkom rozsahu (pretože teraz o ňom vie takmer každý na svete). Takto sa na individuálnej úrovni vytvoria hlbšie a osobnejšie spojenia s makro bodmi, ktoré sme už uviedli o ochrane našich ekosystémov a potrebe vyrábať a konzumovať spôsobmi, ktoré rešpektujú životné prostredie. Teraz vieme, že bez prístupu k prírode a všetkému, čo ponúka z hľadiska biodiverzity, je náš potenciál pre fyzickú a duševnú pohodu vážne narušený.

Počas celej pandémie sme si pripomínali, že pravidlá spoločenského vzďaľovania, umývania rúk a nosenia masky (plus sebaizolácia pre najzraniteľnejšie skupiny ľudí) sú štandardnými nástrojmi na našu ochranu pred COVID-19. V našej fyzickej odolnosti voči vírusu však tiež zohrávajú zásadnú úlohu dva ďalšie základné faktory, ktoré sú veľmi závislé na našom vystavení prírode: imunita a zápal. Oba prispievajú k ochrane nás, ale imunita klesá s vekom, zatiaľ čo zápal rastie. Aby sme zvýšili naše šance na odolávanie vírusu, je potrebné zvýšiť imunitu a potlačiť zápal. Akú rolu hrá v tomto scenári príroda? Je vedúcou dárou, veda nám to teraz hovorí! Nízka úroveň neustáleho zápalu, ktorý prežívajú naše telá, vedie k najrôznejším chorobám a poruchám, od kardiovaskulárnych stavov až po depresie a znížené imunitné schopnosti. Tento zvyškový zápal je rozšírenejší u ľudí, ktorí žijú v mestách, mestskom prostredí a priemyselných oblastiach. Teraz sa preukázalo, že nedostatok spojenia s prírodou prispieva k väčšiemu zápalu. Štúdie ukazujú, že iba dve hodiny strávené v lese môžu zmierniť zápal znížením hladiny cytokínov (marker zápalu).

[163]

To všetko sa spája s výberom životného štýlu: nielen s časom, ktorý trávim v prírode, ale aj s tým, čo jeme, ako spíme, koľko cvičíme. Toto sú voľby, ktoré poukazujú na povzbudivé pozorovanie: vek nemusí byť osudový. Dostatok výskumov ukazuje, že spolu s prírodou môže strava a fyzické cvičenie spomaliť, ba dokonca niekedy zvrátiť náš biologický pokles. Nie je na tom nič fatalistické! Cvičenie, príroda, nespracované jedlo ... Všetky majú dvojakú výhodu, a to zlepšenie imunity a potlačenie zápalu.

[164]

Toto je v súlade s bodom, ktorý sme práve spomenuli o spotrebiteľských návykoch. Bolo by prekvapujúce, keby všetky tieto novo nájdené dôkazy nevedli k väčšiemu povedomiu o zodpovednej konzumácii. Prinajmenšom sa zdá, že smerovanie trendu - menej drancovania, väčšia udržateľnosť - je jasné.

Reset pre jednotlivcov: pandémie upriamila našu pozornosť na význam prírody. V budúcnosti sa bude čoraz viac venovať pozornosť nášmu prírodnému bohatstvu.

ZÁVER

V júni 2020, sotva šesť mesiacov od začiatku pandémie, je svet na inom mieste. V tomto krátkom časovom rámci spôsobil COVID-19 významné zmeny a zväčšil zlomové línie, ktoré už trápia naše ekonomiky a spoločnosti. Rastúce nerovnosti, rozšírený pocit nespravodlivosti, prehlbovanie geopolitických rozdielov, politická polarizácia, zvyšovanie verejných deficitov a vysoká úroveň dlhu, neúčinné alebo neexistujúce globálne riadenie, nadmerné financovanie, degradácia životného prostredia: to sú niektoré z hlavných výziev, ktoré existovali pred začiatkom pandemický. Korónová kríza ich všetkých vyhrotila. Môže byť debakel COVID-19 bleskom pred hromom? Mohla by mať silu podnieť sériu hlbokých zmien? Nemôžeme vedieť, aký bude svet o 10 mesiacov, ešte menej, ako sa bude podobat' o 10 rokov, ale vieme len to, že pokiaľ neurobíme niečo pre resetovanie dnešného sveta, zajtrajšok bude hlboko zasiahnutý. V Kronike smrti Gabriela Garcíu Márqueza, celá dedina predpokladá hroziacu katastrofu, a napriek tomu sa zdá, že nikto z dedinčanov nie je schopný alebo ochotný konať, aby jej zabránil, až kým nebude neskoro. Nechceme byť tou dedinou. Aby sme sa vyhli takémuto osudu, musíme bezodkladne uviesť do pohybu Veľký reset. Toto nie je „pekné“, ale absolútna nevyhnutnosť. Ak sa nám nepodarí vyriešiť a napraviť hlboko zakorenené neduhy našich spoločností a ekonomík, mohlo by sa zvýšiť riziko, že rovnako ako v priebehu dejín bude v konečnom dôsledku nutný reset násilnými šokmi, ako sú konflikty alebo dokonca revolúcie. Je našou povinnosťou vziať býka za rohy. Pandémia nám dáva túto šancu: „predstavuje vzácne, ale úzke okno príležitostí na reflexiu, reimaginizáciu a resetovanie nášho sveta“.

[165]

Hlboká kríza vyvolaná pandemiou nám dala veľa príležitostí zamyslieť sa nad tým, ako fungujú naše ekonomiky a spoločnosti a ako sa im nedarí. Zdá sa, že rozsudok je jasný: musíme sa zmeniť; mali by sme sa zmeniť. Ale môžeme? Poučíme sa z chýb, ktoré sme urobili v minulosti? Otvorí pandémie dvere k lepšej budúcnosti? Dáme do poriadku náš globálny dom? Jednoducho povedané, uvedieme do pohybu Veľký reset? Obnovenie pôvodného stavu je ambicióznou úlohou, možno príliš ambicióznou, ale nezostáva nám nič iné, ako sa pokúsiť o jej dosiahnutie. Ide o to, aby bol svet menej rozporuplný, menej znečisťujúci, menej deštruktívny, inkluzívnejší, spravodlivejší a spravodlivejší, ako sme ho nechali v ére pred pandemiou. Nerobiť nič, alebo príliš málo, znamená ísť pešo k čoraz väčšej sociálnej nerovnosti, hospodárskej nerovnováhe, nespravodlivosti a zhoršovaniu životného prostredia. Ak by sme nekonali, znamenalo by to, že by sa náš svet stal nepriaznivejším, rozdelenejším, nebezpečnejším, egoistickejším a jednoducho neznesiteľným pre veľké skupiny obyvateľov planéty. Nerobiť nič nie je životaschopná možnosť.

To znamená, že Veľký reset nie je ani zďaleka hotová vec. Niektorí môžu odolať nutnosti zapojiť sa do nej, obávajú sa rozsahu úlohy a dúfajú, že pocit naliehavosti ustúpi a situácia sa čoskoro vráti do „normálu“. Argument pasivity znie asi takto: predtým sme prešli podobnými šokmi - pandémiami, tvrdými recesiami, geopolitickými rozdielmi a sociálnym napätím - a znovu sa cez ne dostaneme. Spoločnosti sa ako vždy obnovia a obnovia sa aj naše hospodárstva. Život ide ďalej! Zdôvodnenie nevynulovania sa zakladá tiež na presvedčení, že stav sveta nie je taký zlý a že stačí vylepšiť niekoľko vecí za okrajmi. Je

pravda, že dnešný stav sveta je v priemere podstatne lepší ako v minulosti. Musíme uznať, že ako ľudia sme to nikdy nemali také dobré. Takmer všetky kľúčové ukazovatele, ktoré merajú naše kolektívne blaho (napríklad počet ľudí žijúcich v chudobe alebo zomierajúcich v konfliktoch, HDP na obyvateľa, priemerná dĺžka života alebo miera gramotnosti a dokonca aj počet úmrtí spôsobených pandémiou) sa neustále zlepšujú minulé storočia, pôsobivo tak aj v posledných niekoľkých desaťročiach. Zlepšovali sa však „v priemere“ - štatistická realita, ktorá nemá zmysel pre tých, ktorí sa cítia (a tak často sú) vylúčení. Preto presvedčenie, že dnešný svet je lepší ako kedykoľvek predtým, aj keď je správne, nemôže slúžiť ako výhovorka pre útechu zo súčasného stavu a pre nápravu mnohých neduhov, ktoré ho naďalej trápia.

Tragická smrť Georga Floyd (Afričana zabitého policajtom v máji 2020) tento názor názorne ilustruje. Bol to prvý domino alebo posledná kvapka, ktorá znamenala významný bod zlomu, v ktorom nahromadený a hlboký sentiment nespravodlivosti, ktorý pociťovala afroamerická komunita USA, nakoniec explodoval do masívnych protestov. Poukázali by ste na nich tým, že ich „priemerný“ útek je dnes lepší ako v minulosti, utišil ich hnev? Samozrejme, že nie! Pre Afroameričanov je dôležitá ich dnešná situácia

, nie o koľko sa ich stav „zlepšil“ v porovnaní s obdobím pred 150 rokmi, keď mnoho ich predkov žilo v otroctve (v USA bolo zrušené v roku 1865), alebo dokonca pred 50 rokmi, keď bolo manželstvo s bielym Američanom nelegálne (iba v rámci rasy) sa vo všetkých štátoch stala legálnou v roku 1967). Pre Veľký reset sú v tomto dôležité dva body: 1) naše ľudské činy a reakcie nie sú zakorenené v štatistických údajoch, ale sú určené namiesto toho emóciami a sentimentmi - naše správanie riadi naratív; a 2) so zlepšovaním nášho ľudského stavu sa zvyšuje naša životná úroveň a zvyšujú sa aj naše očakávania lepšieho a spravodlivejšieho života.

V tomto zmysle rozsiahle sociálne protesty, ktoré sa uskutočnili v júni 2020, odrážajú naliehavú potrebu začať Veľký reset. Prepojením epidemiologického rizika (COVID-19) so spoločenským rizikom (protesty) objasnili, že v dnešnom svete je dôležitá a určuje budúcnosť systémová prepojenosť medzi rizikami, problémami, výzvami a tiež príležitosťami. V prvých mesiacoch pandémie sa pozornosť verejnosti pochopiteľne sústredila na epidemiologické a zdravotné účinky COVID-19. Ale do budúcnosti budú najdôležitejšie problémy spočívať v zret'azení ekonomických, geopolitických, spoločenských, environmentálnych a technologických rizík, ktoré vyplývajú z pandémie, a v ich pretrvávajúcom dopade na spoločnosti a jednotlivcov.

Nemožno poprieť, že vírus COVID-19 bol častejšou osobnou katastrofou pre milióny ním infikovaných a pre ich rodiny a komunity. Na globálnej úrovni je však koronová kríza (zatiaľ) z hľadiska percentuálneho podielu postihnutej globálnej populácie (zatiaľ) jednou z najmenej smrteľných pandémieí, aké svet za posledných 2000 rokov zažil. S najväčšou pravdepodobnosťou, pokiaľ sa pandémia nevyvinie nepredvídateľným spôsobom, budú následky COVID-19 z hľadiska zdravia a úmrtnosti mierne v porovnaní s predchádzajúcimi pandémiami. Na konci júna 2020 (v čase, keď stále pretrvávajú ohniská nákazy v Latinskej Amerike, južnej Ázii a vo veľkej časti USA), zabila látka COVID-19 necelých 0,006% svetovej populácie. Aby sme dali toto nízke číslo do súvislosti z hľadiska smrteľnosti, španielska chrípka zabila 2,7% svetovej populácie a HIV / AIDS 0,6% (od roku 1981 do súčasnosti). Justinianov mor od svojho nástupu v roku 541 až do jeho úplného zmiznutia v roku 750 zabil podľa rôznych odhadov takmer jednu tretinu populácie Byzancie a za čiernu smrť (1347-1351) sa považuje smrť 30 až 40%. vtedajšej svetovej populácie.

Koronová pandémia je iná. Nepredstavuje existenčnú hrozbu ani šok, ktorý zanechá svoj odtlačok v populácii sveta po celé desaťročia. Prináša však znepokojivé perspektívy zo všetkých už spomenutých dôvodov; v dnešnom vzájomne závislom svete sa riziká vzájomne spájajú, zosilňujú ich vzájomné účinky a zväčšujú ich následky. Veľa z toho, čo príde, nie je známe, ale môžeme si byť istí nasledujúcim: v postpandemickom svete sa do popredia dostanú otázky spravodlivosti, počnúc stagnáciou skutočných príjmov pre veľkú väčšinu až po predefinovanie našich sociálnych zmlúv. Podobne sa do politickej agendy dostanú aj hlboké obavy o životné prostredie alebo otázky týkajúce sa spôsobu nasadenia a riadenia technológií v prospech spoločnosti. Všetky tieto problémy predchádzali pandémie, ale COVID-19 ich dal obnažiť všetkým, aby ich videli a zosilnili. Smerovanie trendov sa nezmenilo, ale v nadväznosti na COVID-19 sa výrazne zrýchlilo.

Absolútnym predpokladom správneho resetu je väčšia spolupráca a spolupráca v rámci krajín i medzi nimi. Spoluprácu - „vrcholne ľudskú kognitívnu schopnosť“, ktorá nášmu druhu priniesla jedinečnú a mimoriadnu trajektóriu - možno zhrnúť ako „zdieľanú intencionalitu“, aby sme mohli konať spoločne k spoločnému cieľu.

[166]

Bez toho jednoducho nemôžeme napredovať. Bude sa doba po pandémii vyznačovať viac-menej spoluprácou? Existuje veľmi reálne riziko, že zajtra bude svet ešte viac rozdelený, nacionalistický a náchylnejší na konflikty ako dnes. Mnoho trendov preskúmaných v sekcii s makrami naznačuje, že pri prechode do budúcnosti bude náš svet menej otvorený a menej kooperatívny ako pred pandémiou. Je však možný alternatívny scenár, v ktorom kolektívna akcia v rámci komunit a väčšia spolupráca medzi národmi umožňujú rýchlejší a mierovejší východ z koronovej krízy. Pri opätovnom naštartovaní ekonomík existuje príležitosť zakotviť do obnovy väčšiu spoločenskú rovnosť a udržateľnosť, pričom sa skôr urýchlili ako oddiali pokrok v dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja do roku 2030 a rozpúta sa nová éra prosperity.

[167]

Čo by to mohlo umožniť a zvýšiť pravdepodobnosť v prospech takéhoto výsledku? Vidieť zlyhania a zlomové línie v krutom dennom svetle vrhnutom do koronovej krízy nás môže prinútiť konať rýchlejšie nahradením zlyhaných myšlienok, inštitúcií, procesov a pravidiel novými, ktoré lepšie zodpovedajú súčasným a budúcim potrebám. To je podstata Veľkého resetu. Mohla by globálne zdieľaná skúsenosť s pandémiou pomôcť zmierniť niektoré problémy, ktorým sme čelili, keď začala kríza? Môže z EÚ vzniknúť lepšia spoločnosť

výluky? Myslí si to Amartya Sen, laureátka Nobelovej ceny za ekonómiu, ktorá verí, že: „Potreba konať spoločne môže určite generovať ocenenie konštruktívnej úlohy verejnej akcie,“

[168]

ako dôkaz uvedie niekoľko príkladov, ako napríklad druhá svetová vojna, ktorá prinútila ľudí uvedomiť si dôležitosť medzinárodnej spolupráce, a presvedčenie krajín ako Spojené kráľovstvo o výhodách lepšieho spoločného stravovania a zdravotnej starostlivosti (a prípadného vytvorenia sociálneho štátu). Jared Diamond, autor knihy *Upheaval: How Nations Cope with Crisis and Change*

, je podobného názoru a dúfa, že korónová kríza nás prinúti riešiť štyri existenčné riziká, ktorým kolektívne čelíme: 1) jadrové hrozby; 2) zmena podnebia; 3) neudržateľné využívanie základných zdrojov, ako sú lesy, morské plody, ornica a sladká voda; a 4) dôsledky obrovských rozdielov v životnej úrovni medzi národmi sveta: „Môže sa to zdať čudné, že

úspešné vyriešenie pandemickej krízy nás môže motivovať k tomu, aby sme sa vyrovnali s tými väčšími problémami, ktorým sme doteraz čelili. Ak nás pandémie konečne pripraví na zvládnutie týchto existenčných hrozieb, môže existovať strieborná vrstva čierneho mraku vírusu. Z následkov vírusu sa mohol ukázať ako najväčší, najtrvácnejší - a náš veľký dôvod nádeje “.

[169]

Tieto vyjadrenia individuálnej nádeje podporuje množstvo prieskumov, ktoré dospeli k záveru, že spoločne požadujeme zmenu. Siahajú od prieskumu verejnej mienky vo Veľkej Británii, ktorý ukazuje, že väčšina ľudí chce zásadným spôsobom zmeniť ekonomiku, keď sa zotavuje, na rozdiel od jednej štvrtiny, ktorá chce, aby sa vrátila k pôvodnému stavu,

[170]

medzinárodným prieskumom, v ktorých sa zistilo, že veľká väčšina občanov na celom svete si želá, aby sa v ekonomickom zotavení z koronovej krízy uprednostnila zmena podnebia

[171]

a na podporu ekologického zotavenia.

[172]

Na celom svete sa množia hnutia, ktoré požadujú „lepšiu budúcnosť“ a volajú po prechode na ekonomický systém, ktorý uprednostňuje náš kolektívny blahobyť pred samotným rastom HDP.

Teraz sme na križovatke. Jedna cesta nás povedie k lepšiemu svetu: inkluzívnejšia, spravodlivejšia a úctyhodnejšia k matke prírode. Druhá nás zavedie do sveta, ktorý sa podobá tomu, ktorý sme práve zanechali - ale horší a neustále prenasledovaný nepríjemnými prekvapeniami. Musíme to teda napraviť. Hroziace výzvy mohli byť dôslednejšie, ako sme si doteraz predstavovali, ale naša schopnosť resetovania mohla byť tiež väčšia, ako sme si predtým trúfali dúfať.

POĎAKOVANIE

Autori by chceli poďakovať Mary Anne Malleretovej za jej neoceniteľný prínos k rukopisu a za výrazné zvýšenie jeho celkového štýlu vďaka jej „peru“ a Hilde Schwabovej za prácu kritičkej čitateľky. Tiež by sa chceli poďakovať Camille Martinovej z Mesačného barometra za poskytnutie pomoci pri výskume a Fabienne Stassenovej, ktorá knihu napriek náročným časovým obmedzeniam dôsledne a s citom pre detail upravila. Poďakovanie patrí aj mnohým kolegom na Svetovom ekonomickom fóre, ktorí túto knihu radili, čítali, recenzovali, formátovali, navrhli, publikovali a propagovali ju. Zahŕňajú kolegov v kanceláriách v San Franciscu, New Yorku, Ženeve, Pekingu a Tokiu a špecialistov na ekonómiu, spoločnosť, technológie, verejné zdravie a verejnú politiku. Špeciálne poďakovanie patrí Kelly Ommundsen a Petrovi Vanhamovi v kancelárii predsedu. Napokon, spätná väzba, ktorú priniesli členovia fóra z celého sveta a od ľudí s veľmi odlišným prostredím, pomohla urobiť z tejto knihy to, čím dúfame je: včasná, vyvážená a poučná kniha o najdôležitejšej výzve v oblasti verejného zdravia v storočí, ktorému svet naďalej čelí, a spôsoby, ako sa mu venovať a zmierniť jeho dopad do budúcnosti.

Klaus Schwab a Thierry Malleret

Ženeva, júl 2020

